

1839

THE
BOOK OF GENESIS IN HEBREW,

EDITED BY THE

REV. C. H. H. WRIGHT, B.A.

E 1839

THE
BOOK OF GENESIS IN HEBREW,

WITH

A CRITICALLY REVISED TEXT,
VARIOUS READINGS,
AND GRAMMATICAL AND CRITICAL NOTES,

BY

CHARLES HENRY HAMILTON WRIGHT, B.A.,
of Trinity College, Dublin,

ASSISTANT CURATE OF MIDDLETON TYAS, YORKSHIRE; AUTHOR
OF "A GRAMMAR OF THE MODERN IRISH LANGUAGE."

WILLIAMS AND NORGATE:

14, HENRIETTA STREET, COVENT GARDEN, LONDON;

AND

20, SOUTH FREDERICK STREET, EDINBURGH.

1859.

PRINTED BY FR. NIES (CARL B. LORCK), LEIPZIG.

TO

WILLIAM WRIGHT ESQ.,

PROFESSOR OF ARABIC IN THE UNIVERSITY OF DUBLIN,

As a Token of Esteem

FOR HIS PROFOUND ACQUAINTANCE WITH THE SHEMITIC LANGUAGES, AND
IN GRATEFUL ACKNOWLEDGMENT OF MANY KINDNESSES;

THIS WORK IS INSCRIBED,

BY

His Attached Friend and Pupil,

The Editor.

PREFACE.

IN the work now submitted to the public, which is an attempt to supply for a book of the Pentateuch what has long been done for many of the Greek and Latin classics, I have endeavoured to assist the student, who has just mastered the elements of Hebrew Grammar, in acquiring a better knowledge of that language, as well as to afford to the more advanced scholar such information on various points as he may desire.

The system of furnishing a student with a complete grammatical analysis of a book,—such as that of Bythner on the Psalms,* or of Oliphant, and more recently of Paul, on Genesis,—in order to enable him to translate before he has taken the preliminary step of mastering the grammar, is one of the very worst which can be adopted in either teaching or learning a language; for it burdens the memory without exercising the judgment, and renders the individual who has studied by means of such helps quite unable to proceed without them.

Firmly persuaded of the truth of this statement, I have not given in this work an analysis of grammatical forms; but, as I consider it perfectly hopeless for any one unacquainted with the etymology of a language to obtain an insight into its higher mysteries, I have taken it for granted, that those who will use this work are at least so far acquainted with the rudiments of Hebrew Grammar, as to be able to find out words in the Lexicon, with the help of the grammar, if not without it; and I have endeavoured to introduce them to the real difficulties of the language, namely those arising from the peculiarities of its syntax.

§ 1. GRAMMATICAL NOTES.

IN pursuance of this plan, the grammatical portion of this commentary consists principally of copious references to the grammar on every peculiar idiom met with. References have also been made to the grammar on any rare forms, either of verbs, nouns, or suffixes, which may from time to time occur, and frequently also on peculiarities in orthography.

The grammar to which I have generally referred, is that of Gesenius, and the edition which I have used, that published by Messrs. Bagster & Son in 4to, 1852. Very little alteration, however, has taken place in the numbering of the sections in any of the editions, and the references can therefore be made to any edition without much difficulty. The Grammar of Gesenius is the only one which ought to

be placed in the hands of a student by a judicious teacher. The most useful compendiums with which I am acquainted, if one is obliged to study without a teacher, are those of J. R. Wolf and Dr. Tregelles, both published by Messrs. Bagster.

§ 2. CRITICAL NOTES.

THE renderings of various passages also form subjects for notes, and I have throughout called attention more especially to those passages in which our Authorised Version (indicated by the initials "A. V.") has misunderstood or misinterpreted the original.

In the notes properly critical, I have endeavoured to give the most important opinions of the commentators, but have frequently, when the matter was very doubtful, expressed none of my own.

The commentators whose works have been used throughout are the following: Maurer's Comm. in Vet. Test.; Rosenmüller's Scholia; the Translation of Genesis with notes by De Sola, Lindenthal and Raphall (Lond. Bagster, 1844), which I have cited under the name of the first editor De Sola; Barrett's Synopsis of Criticisms, from whence Geddes and Schumann have been quoted; Hengstenberg's Christology, and his Dissert. on the Genuineness and Authenticity of the Pentateuch; Hävernicks Introduction to the Pent.; Tuch, Delitzsch and Knobel's Commentaries on Genesis; Gesenius' Thesaurus, now completed by Rödiger; also his Dissert. de

Pent. Sam., his *Lexicon Manuale* (2nd. ed. Leipzig 1847), and the English translation by Dr. Tregelles; Lee's *Hebrew and Chald. Lex.*; Land's *Disput. de Carmine Jacobi* (Leyden 1858); and Kalisch's *Historical and Critical Commentary*. The last work was not published till I had completed my notes on the first twenty-five chapters, but these were afterwards compared with it.

§ 3. THEOLOGICAL AND CHRONOLOGICAL QUESTIONS.

AND here I must mention that I have carefully abstained from intermeddling in my commentary with theological and chronological questions. I have noted the variations in chronology as so many various readings, but have not in any case attempted to alter the text, or indeed to express any opinion on the subject. Had I entered into such questions, the work would have far exceeded the limits, which I had prescribed to myself, and I have accordingly preferred to leave the discussion of such points to other more competent scholars.

So also with respect to theological questions. In cases of disputed translation, where a grave point often turns on the meaning assigned to the passage, I have thought it right to mention the various opinions, but not to enter into any discussion about them. It must be borne in mind, that frequently translations, which are critically unobjectionable, are theologically objectionable. A passage frequently admits of two renderings, and a commentator will adopt the one or

the other, according to the peculiar doctrinal opinions which he himself may hold. For instance, many eminent commentators of the German school have embraced the view that there are myths tessellated here and there through the various books of the Bible, more especially in those of earlier date, and that some of these are of a conflicting nature; an opinion which, of course, very considerably affects their criticisms on many passages.

To such views I am decidedly opposed. Believing, as I do, the Bible to be a Divine revelation, written by men under the influence of inspiration, I cannot agree with the ideas of those, who hold that mythic narratives are to be found in that revelation. Yet I have considered it incumbent on an impartial critic fairly to state the various views taken of a passage, whether he may agree with them or not; and I anticipate no evil consequences from the pursuance of such a course.

These observations, I trust, are sufficient on this head. To enter into a refutation of the various opinions mentioned, however important that might be, would have completely altered the entire work, which is intended to be purely of a philological, and not of a theological nature. Most of the views referred to will be found ably discussed in detail in the works of Hengstenberg and Hävernick on the Pentateuch, although the work of the former especially requires to be read with caution.

§ 4. STATE OF THE HEBREW TEXT.

It seems to be an opinion very prevalent, in this country at least, that the Hebrew text is comparatively, if not absolutely free from all corruption. The care assumed to have been taken in the transcription of Mss., and the existence of the Masora, in which the very letters are carefully counted, are supposed to have acted in such a way as to preserve the text remarkably pure; and most scholars in this country do not seem to have dreamed of corruptions in the Masoretic text, except perhaps in those passages bearing on the controversy between the Jews and the Gentiles. Now it is not generally borne in mind, that the Masora itself is of comparatively modern date, when compared with the age of the works on which it was written; that not only does the system of vowel-points, though of the highest value, not go farther back than the sixth or seventh century after Christ, but that even the vowel letters themselves were not used at all in the earlier stages of the language, as may be clearly seen from extant Phœnician inscriptions (vid. Gesenii Monument. Phœn.); that at several periods in the history of the Hebrew nation, the Sacred Scriptures seem to have been almost utterly destroyed, the great body of the people having apostatised, or being in exile; and that, even when restored to their native land, the Jews did not for any lengthened period enjoy tranquillity. All these undeniable facts, even had we nothing else to go upon, would serve to render it highly probable, that the

Hebrew Scriptures would, when critically examined, be found to abound in faulty readings and numerous orthographical blunders.

But independently of such a presumption, the collations of Kennicott and De Rossi, even incomplete as they are, have plainly revealed the fact that, apart from the various readings to be gathered from the versions, a considerable variety of readings exists in the Masoretic Mss. themselves; and if the collations made by those scholars had been extended to the vowel-points, the number of variants would have been more than trebled.

Kennicott did not revise the text; he merely reprinted that of Van der Hooght, which he made the basis of his various readings, and which has ever since been considered as the *textus receptus* of the Hebrew Bible. The collations of De Rossi are much more valuable, but neither did he reprint the text, nor do more than prepare the way for its revision.

Yet what use has been made, after all, of these collations? The text of Van der Hooght is now more firmly established than ever, though it was made without the advantage of such collations as we possess; and although many scholars have, with praiseworthy diligence, applied themselves to the correction of the text of the Greek New Testament, and have achieved much in that direction, still little, if anything, has as yet been done for our present Hebrew text.

The only attempts at a revision of the Hebrew text worth noting are those of Hamilton and Davidson. The

work of the former, entitled *Codex Criticus Vet. Test.*, was published in London in 1821. It is now very scarce, and, though useful as a contribution towards the formation of a standard text, is in every way far inferior to the work of the latter scholar. Besides, the plan adopted of indicating the versions by letters of the alphabet, renders it not easily available for purposes of reference. The work of Dr. S. Davidson on the *Revision of the Hebrew Text of the Old Test.*, published by Messrs. Bagster, ought to be in the hands of all who pretend to any acquaintance with the Hebrew Scriptures. In the present work I have attempted to go somewhat farther than Dr. Davidson in the revision of the text, as far as the book of Genesis is concerned.

§ 5. VARIOUS READINGS OF MSS. AND OF THE SAMARITAN CODEX.

THE plan that has been adopted with regard to the various readings is as follows.

De Rossi's *Variae Lectiones Vet. Test.* vol. I, and the appendix in vol. IV, along with his *Scholia Critica in V. T. libb. seu Supplementa ad var. Sac. Text. lect.*, have been always directly cited, and every reading in them, which I consider of any importance, has been given under the text. Davidson's work, before alluded to, has been used as the basis of the various readings, although all his statements have been verified, whether with respect to the readings of Mss., by reference to the works of Kennicott and De Rossi, or to those of the Vss., by reference to the versions them-

selves. Kennicott's Hebrew Bible has only been occasionally used.

I have adopted Davidson's method of noting the readings of the Mss., which he states as follows, pref. p. XIII.

"The following abbreviations are employed:—

Cd. 1., a single Hebrew Ms. Cdd. 2, 3, or 4, two, three, or four Mss.

Cdd., more Mss. than one. Where the number of Mss. is small, probably not exceeding six or seven, it is often specified as Cdd. 5, Cdd. 3, &c., but this is not always the case. Generally speaking, *Cdd.* is applied to any number of Mss. under 40. When the number amounts to 40, and does not exceed 80, *Cdd. mult.* is used, i. e. *Codices multi*, or many Mss. When it is 80 and under 120, *Cdd. plurim.* is employed, i. e. very many Mss. And when the number reaches 120 or upwards, *Cdd. quamplurim.* is the mark, i. e. an exceeding great number of Mss."

"Cdd.", with a capital C, is also used to indicate Hebrew Mss., but "cdd.", following either "Sam." or "Onk.", denotes respectively manuscripts of the Samaritan text or of Onkelos; e. g. "Sam. cdd. 3." means three Mss. of the Sam. codex of the Pentateuch.

Besides the readings of the Hebrew Mss., a complete collation is here given of the readings of the codex of the Pentateuch written in the Samaritan character, commonly called the Samaritan Pentateuch. The text, which has been followed is generally that of Walton, as given in the London Polyglott, with occasional reference to the Paris Polyglott,

Kennicott's Hebrew Bible, and, though very seldom, to Dr. Blayney's Reprint in Hebrew letters. Kennicott's Hebrew Bible has also been referred to for the number of Mss. of the Sam. Pent. which adopt a peculiar reading, as it is the only work in which any collation of the readings of Sam. Mss. is given. Messrs. Bagster have published, in their edition of the Hebrew Bible, a very accurate collation of the entire readings of this interesting copy of the Pentateuch.

§ 6. VARIOUS READINGS FOUND IN THE VSS.; EDITIONS OF THE VSS. USED.

It is much more difficult to attempt a list of the readings which the translators, who wrote the ancient versions, had before them; and the difficulty is more particularly felt in the case of the LXX. Here we are peculiarly liable to error, as a free translation may often appear to indicate a various reading. I have attempted, as far as possible, to give a list of their readings, though frequently they are given in the commentary, and not in the footnotes under the text. Whenever the LXX. appear to have had substantially the same reading as the Sam., it has been noted that they agree with it, although, of course, it is not meant that the LXX. had actually the same dialectic forms of the words as are exhibited in the Sam.; e. g. ch. 41:27, it is said: "Cdd. 3., Sam., LXX., Vulg., וִשְׂרִיפֹתָ" (the Heb. text reads שְׂרִיפֹתָ without the copula); by which it is not meant that the Hebrew Mss., the LXX., or the Vulg.

actually had the peculiar form of the Sam. (שְׂדִיפּוֹת), but merely that they expressed the copula, and so have followed the reading of the Sam., in contradistinction to that of the Hebrew text.

The text which I have uniformly adopted in making citations from the LXX., is that of Tischendorf; but various readings, (when not of the Cod. Alex., which are given by Tischendorf,) have sometimes been taken from the editions of Bos, Græbe, and Holmes.

The Vulgate, Syriac, Onkelos and Saadiah have been collated in a *general* way, not in every minute particular. For the Vulgate I have generally used the Paris edition of 1856, frequently collated, however, with the text given in the London Polyglott, and with that of Sabatier, edited, together with the fragments of the Itala, in 3 vols. folio, Rheims 1743—1749. This last may be looked on as the most correct text.

For the Syriac I have used the text given by Walton in the Lond. Polygl., always collated with that of Dr. S. Lee of Cambridge in the edition published by the British and Foreign Bible Society, which latter may be considered at present as the standard edition.

The Targum of Onkelos has been taken from the London Polyglott, collated with an edition published at Königsberg along with the Hebrew text of the Pent., the commentary of Rashi, the Haphtaroth and the Megilloth.

The Targum of Pseudo-Jonathan I have usually cited from the fourth volume of the Lond. Polygl., but have

occasionally collated the text with that of an edition published in small folio at Basel, 1607.

For the Targum of Jerusalem, which I have seldom cited, I have generally used the text in the Lond. Polygl., sometimes collated with that of Buxtorf in his *Biblia Rabbinica*.

The Arabic version of Saadiah I have uniformly cited from the Lond. Polygl., correcting typographical and other errors that occur there.

The Samaritan version of the Pentateuch I have similarly cited from the Lond. Polygl., but have collated the text with that given by Uhlemann in the chrestomathy appended to his *Institutiones Linguae Samarit.*, Leipzig 1837. Gesenius' *Dissert. de Pent. Sam.* has also been consulted on this version.

The Greek translations of Aquila, Symmachus and Theodotion have been cited from Bos's edition of the LXX., 1709, and occasionally from Origen's Hexapla.

The Fathers, when cited, which has been very seldom, have been taken from the works of De Rossi or other critics, with the exception of Jerome, who has been verified. They are, with the exception of Jerome and Origen, of very little, if any, use in Old Testament criticism.

The Rabbis have been cited second-hand from the various commentators, especially Kalisch, De Sola and the *Thesaurus of Gesenius*.

For information on the history and comparative value of these various versions, I know no work which I can so

much recommend to the attention of the student as Dr. S. Davidson's Treatise on Biblical Criticism.

It ought to be remarked here that, frequently, when the various readings on a passage have been very numerous, or have been noticed at length in the commentary, they have been omitted in the footnotes, a reference being made to the commentary. Sometimes various readings are mentioned in the commentary without any reference being made to them in the footnotes, which is owing to the fact that the text with the various readings was the first part of the work put to press.

§ 7. ALTERATIONS MADE IN THE HEBREW TEXT.

It now remains for me to state the general principles on which emendations have been made in the text, and to enumerate these alterations. The text which I have adopted as the basis is that of Theile, by far the most accurate edition of the text of Van der Hooght, cleared of its typographical errors.

1. All literae majusculae et minusculae, suspensae et inversae, have been removed.

2. Together with these have been erased the Masoretic notes calling attention to such points.

3. The larger sections of the Masorites, indicated by D D D or D D D , have been deleted, inasmuch as they subserve no useful purpose. These sections have been denoted instead by D or D . The minor sections, marked by a single

פ or ד, have been retained, merely to indicate the commencement or end of paragraphs. And here I may mention that, only for the difficulties incident on printing at so great a distance, I would have removed these sections also, and have, in their stead, printed the text according to a regular system of paragraphs.

4. All the Masoretic notes, which do not point out anomalies in the punctuation, or indicate various readings, have been erased.

5. When there is a קרי upon any word, the כתיב, or written text, is treated as if it were unpointed, inasmuch as in that case the vowels written underneath the word belong properly to the קרי (as is indicated by the very names קרי and כתיב); and either the reading of the קרי has been adopted, and pointed with the vowels of the כתיב, or rejected, and the כתיב pointed in the regular manner; e. g. ch. 8: 17, I have pointed the כתיב regularly הוֹצֵא, and not, with Theile, הוֹצֵא, which is the pointing of the קרי, הוֹצֵא.

6. Similar has been the plan adopted with respect to words on which there is a קרי perpetuum, as for instance in the case of the pronoun הוּא, which I have always written הוּא not הוּא, since the distinction in gender of the pronoun seems to have been unknown in the earlier stages of the language. I may here mention that even where the form הוּא actually occurs in the book of Genesis, which it does some five or six times in Theile's text, I have always altered it to הוּא, which (written in the mode הוּא) is read in these places by some Mss. So again in the word יששכר, I have

given; with the **בחיב** **יששכר**, and not, with the **קרי** perpet., **יששכר**.

7. An exception to this rule has been made in the case of the word **יהוה**, which I have everywhere left unpointed. The fact is, that the real punctuation of the word is not certainly known. The vowel points in **יהוה** belong to a **קרי** perpetuum **אֲרָנִי**, the compound sheva being simplified merely because the **י** is not a guttural. Hence we find **ליהוה**, **ביהוה** and **ניהוה**, instead of **ליהוה**, **ביהוה** and **ויהוה**; and accordingly we see, that, when **אֲרָנִי** precedes, **יהוה** is pointed **יהוה**; that is to say, **אֲלֹהִים** is read instead of **אֲרָנִי**, to avoid repetition. Probably the correct pronunciation is **יהוה** or **יהוה**, from **היהוה**=**היהוה**, whence by apocope **יהוה** and **יהוה** (for **יהוה**), from which latter form, and not from a form **יהוה** or **יהוה**, the **IAΩ**, **IAOY**, and **IEYΩ** of the early Fathers arose. From a form **יהוה**, the abbreviations **יהוה** and **יו** can easily be explained; and this reading has the additional recommendation of being the only one which agrees with the form **IABE**, mentioned by Epiphanius as being the pronunciation of the Samaritans. Although this form is most probably the correct one, yet, as the matter is still disputed, I have preferred to leave the word unpointed; since to leave it every where as pointed by the Masorites would be a concession to the superstitious observances of the Jews.

8. With respect to the *puncta extraordinaria*, I have retained them in the text, as they are of pre-Masoretic origin. This is proved by the mention made of them in the

Talmud, where the Masoretic punctuation is not even alluded to. Leusden (Phil. Heb. Diss. XXII. § 4) says: “*ea vel casu in textum irrepsisse post tempora Ezræ*”, (which is the date he assigns to the invention of the vowel-points,) “*et ante confectum Talmud, vel eadem certo consilio a quibusdam Judæis circa illa tempora esse addita; et quidem eum in finem, ut effecta quædam mysteria ex textu elicerent.*” It is certain that the Masorites (at least those of later date, who affixed the notes) did not understand their nature, since they have marked them as anomalies. On the opinions of the Rabbis concerning them, vid. n. on ch. 16: 5. It is worthy of remark that the number of words so pointed, and the number of points on each word, differ in the Mss., occurring, for example, more frequently in the Cassel Ms., described by Michaelis, than in our common editions. It is possible that they may be remains of the first rude attempts at punctuation, similar to the diacritic points used for that purpose in Syriac (comp. Cowper’s Syriac Gramm. § 17, and Tab. A. 2). If such be the case, the number of points upon each word must sometimes have been increased; e. g. in אֱלֹהִים, instead of three, there must have been originally only two, to indicate the vowels

9. With respect to the more important part of the revision of the text, the following course has been adopted.

a. Readings retained in the text, but most probably corrupt, have been marked with asterisks. This has been done in three places, viz. ch. 15: 2, 36; 2 and 16.

b. Words inserted in the text have been, when it was possible, enclosed within brackets []. This could not always be done, as may be seen from ch. 14: 10, where the reading **מֶלֶךְ סָרַם וּמֶלֶךְ עִמְרָה** has been adopted instead of **מֶלֶךְ סָרַם וְעִמְרָה**. Here it would have been inconvenient to have placed the second **מֶלֶךְ** within brackets. The insertions in the text may be divided into two classes: (1) those made on the authority of Mss., as ch. 25: 8; and (2) those made on the authority of the ancient versions, supported by internal evidence, as ch. 4: 8.

c. Changes have sometimes been made in the division of the verses; viz. in ch. 2: 4, 5, ch. 35: 22 (from which verse the numbers have been changed to the end of the chapter), ch. 23: 6, 7, and 14, 15. These alterations have necessarily caused changes in the accentuation.

d. A few alterations have been made for grammatical reasons, or to preserve rarer forms; e. g. **הִלְאָה**, without metheg, ch. 19: 9; **וַיִּמָּח**, ch. 7: 23; **אֶתְנַה**, ch. 31: 6; **אֶסְיִי** and **אֶסְיִים**, ch. 39: 20, 22. All these emendations have been made on Ms. authority.

e. Alterations in the vowel-points and accents. The most remarkable of these is in the phrase **בְּאֵר לְהִי רְאִי**, which, for reasons given in the notes on ch. 16: 13, 14, I have everywhere pointed and accentuated **בְּאֵר לְהִי רְאִי**. Insertions of words have, of course, altered the vowel-points, or the accents, or both, as in ch. 4: 18, 25: 8. I have also, for reasons assigned in the notes, read in ch. 3: 17, **וְלֹאֲדָם** instead of **וְלֹאֲדָם**, and in v. 21, **וְלֹאֲדָם** instead of **וְלֹאֲדָם**, &c.

f. Alterations have been made on the authority of Mss. in single words; such as רַדְנִים for רִדְנִים, ch. 10: 4; חָרַר for חָרַד, ch. 25: 15; מַחֲוִיאל for מַחֲוִיאל, ch. 4: 18; פְּנוּאל for פְּנִיאל, ch. 32: 30.

g. In a few places critical conjecture has been resorted to. The emendation adopted in ch. 36: 26 is undoubtedly correct. Less certain, perhaps, are the alterations in ch. 23: 6, 7, and 14, 15, although the usage of the language is strongly in their favour. The verse divisions, it should be remembered, are very slight in ancient Mss. In the fourth place in which I have had recourse to conjecture, viz. ch. 49: 19, 20, there is very much to be said in favour of the emendation proposed, and but little against it. The blessings on each of the tribes severally begin with their respective names, Reuben, Judah, &c., with the single exception of Asher (according to the Masoretic text). By joining the ׀ to the preceding verse, the blessing is rendered more clear, the uniformity of the poem is preserved, and the verse to which the ׀ is thus added, is freed from the very harsh construction with which it otherwise closes. For further details I refer to my note on the passage in question. I have no doubt whatever but that Scheid's conjecture, which I have received into the text, is the correct mode of reading the passage. Ch. 30: 40 I consider even more plainly corrupt, as we are obliged, if the Masoretic reading be retained, to understand the phrase לְבָן צֹאן as referring, in one member of the verse, to the entire flock of Laban, in the other, to that part of it which

was under the charge of Jacob. I would emend the passage in the manner I have suggested in my note; but, inasmuch as this emendation has not been proposed (so far as I am aware) by any previous critic, I have left the text untouched.

§ 8. COLLATION OF MSS. WITH RESPECT TO THE VOCALISATION.
DESCRIPTION OF MSS. COLLATED.

THE MSS. examined by De Rossi and Kennicott, have been collated only with regard to the consonants; there has been no attempt made to collate the variations in vocalisation or accentuation up to the present time. And yet this is far from being unimportant. Considerable differences of meaning often depend upon minute differences in punctuation, and if such collations were generally made, some, though they might be few, important variants would be found, and many perhaps which would throw light on the connexion of the Hebrew with the other Shemitic tongues.

I append on pp. 139—152 a collation of the vowel-points of four Mss. respectively denoted by the letters A., B., C., D. The accents I have not collated, because they are of minor consequence.

1. The Ms. marked A. is deposited in the Library of Trinity College, Dublin. It contains the Pentateuch with the Masora. It is in quarto, very recent (its date being 1479), and written in Africa. It has been much damaged, and is in great part re-written, the second scribe having

been very ignorant of Hebrew grammar, as is evident from his blunders. This Ms. was collated by Kennicott and is numbered by him 140. It is the only pointed Ms. of the Pentateuch in the University Library, which is indeed very poor in Hebrew Mss. I have not thought it necessary to give the readings of the second scribe.

2. The Ms. designated by B. is Kennicott 17. It is in the Bodleian Library, Oxford, and is there marked Arch. Bodl. A. 95. In Uri's Catalogus Codd. Orient. conserv. in Bibl. Bodl., it is classed VII, and is stated to have been brought from the island of Harmuz or Ormus in the Persian Gulf. It is said to be of the 14th century.

This Ms. is in large folio, and contains the Pentateuch in four columns on each page, the Targum of Onkelos being written alternately with the Hebrew, except in the case of genealogical lists, where no difference could exist between the Hebrew and Chaldee; e. g. ch. 10: 2, 3, 4, ch. 36: 42, 43, &c. It consists of 2 vols., the first ending at Lev. 3: 1, and the second commencing at that point. The first vol. is slightly damaged at the beginning, and the second vol. much injured at both the beginning and the end.

The omissions in the text are pretty frequent, and are supplied in the margin in a different ink, though it cannot hence be argued that they were omitted intentionally, owing to their not occurring in the exemplar from which the Ms. was copied, and that they were supplied by a later hand; for the omissions frequently destroy the sense of the passage. The following may serve as instances. In ch. 1: 16 the words

לממשלה ואת המאור הק' לממשלה are omitted; in ch. 2: 5 the word מָרָם; in ch. 5: 26 the second שָׁנָה; in ch. 6: 14 עָצִי; in ch. 8: 5 לְחָרָשׁ, and in v. 20 מִבֵּל; in ch. 13: 5 אֲבָרָם; in ch. 27: 30 אֶךְ יֵצֵא יֵצֵא יַעֲקֹב. The omissions in the Targum are even more numerous than those in the Hebrew text, and they are also supplied in the margin. In one place (Gen. 30: 1, 2) two entire verses of Onkelos are thus added.

There are a great many cases of *scriptio plena* and *defectiva* corrected in ink of the same colour, and probably by the same hand, as that which supplied the omissions in the margin. The vowel-points are added in a different ink, the same in which the Masora at the bottom, top and sides of the columns is written. The Masora initialis is curiously written in the shape of flowers, and often entwines rude figures of elephants, camels, dragons, &c.

This Ms. rarely uses the form הוּא for the feminine pronoun, generally reading with the קרי *perpetuum* הוּא.

3. The Ms. denoted by C. likewise belongs to the Bodleian Library. It is codex 1. of Kennicott, and is classed as Laud. 268, the second volume being Laud. 267. It is a Ms. of the Pentateuch, but defective, commencing at Genesis 27: 31. It is written in folio, and has no Masora below the text, though there are lines scored evidently for that purpose. There are no *literæ majusculæ*, *minusculæ*, or *ornatæ* in this codex. Uri states in his Catalogue that the vowels and accents are a more recent addition, as appears, he says, from the colour of the ink; but that is not at all certain, as there is

no striking difference between the ink employed in writing the text, and that in which the vowel points are expressed. The letters have been renewed in some places. Kennicott considers this Ms. to be of the eleventh century; but De Rossi is probably more correct in assigning it to the twelfth.

4. Codex D. is a beautifully written Ms. of the entire Bible in two volumes quarto, with the Masora. It also belongs to the Bodleian Library, and is classed Pocock. 347—8. It is thought by Uri to be of the 13th century, but by Kennicott (of whose Mss. it is Cod. 3) to belong to the middle of the 14th century. In a few places the ink is blacker than in others, but there are no traces of the Ms. having been re-written. The vowels and accents are in the same ink as the letters. It has a few peculiar readings.

In ch. 27: 14, in the word **מטעמים**, there are marks of an **ע** and some other unfinished letter under the **ט**. In ch. 30: 19, **לאה** is written over an erasure, evidently that of **רחל**, which proves these corrections to have been made by the writer of the codex himself. In ch. 30: 23, **ותהר** seems to have been at first written instead of **ותהר**. Similar erasures appear in other places; e. g. in ch. 33: 1, the **ל** of **הילדים** is written over an erasure, and so also is the **ח** of **כראח** in v. 10. In ch. 37: 4, the scribe wrote by mistake **לברו** instead of **רברו**, which he corrected without erasing the **ל**. In ch. 37: 28, the letters **וימכו** of the word **וימכרו** are written over an erasure, the word underneath being most probably a repetition of **הבור**, as the letters **הב** are easily

traceable. Again, in ch. 43: 13, in the words-**וַאֲתָ אַחֲרֵיכֶם**, the letters **א** **וַאֲ** are written over an erasure so complete that the former writing cannot be made out.

§ 9. PECULIARITIES IN THE ORTHOGRAPHY OF THE MSS.

I now proceed to note a few peculiarities in the mode of writing in these Mss., as this is a subject not altogether devoid of interest.

1. In cod. B. kametz chatuph is almost invariably expressed by ֿ , so that there is no distinction in form between it and chateph kametz.

2. a. Mappik is expressed in the same codex by a point written below the letter, seldom within it, e. g. **לָהֿ** for **לָהֿ**; and so occasionally in cod. C., as **לָהֿ** in ch. 29: 24.

b. The mappik is also used in cod. C. with **ו** and **י**, when they retain their consonantal power; but in the case of **י** it is written below the letter, while in that of **ו** it is written, like the shurek, in the middle of the letter, as **אֵוֿוֿי**, **אֵוֿוֿי**.

c. In cod. B. the **ו** is sometimes pointed with sheva to denote its consonantal power, as **וֵוֿי**.

3. a. Final **ת** and **ע** are often pointed with sheva in C. and B., as **תֵּת**.

b. Final **ת**, when pointed with sheva, has often in cod. B. the sheva inscribed in the middle of the letter, e. g. **תֵּת**; and so in cod. C. ch. 31: 1. **תֵּת**.

7. The diacritic points of ש and ש in cod. B. are frequently not written above the letter (unless it have also daghesh), but within it, as ש , ש ; and when the diacritic point is written in this way, the letter is generally marked with raphe; as in ch. 4: 9 הַשְׂאִמֶר ; v. 23 לְנִשְׂיוֹ (the point above is the accent rebhia'); ch. 5: 7 יִשְׁח (rebhia' above); ch. 6: 2 אִשְׁר . So also with ש ; e. g. ch. 6: 17 בְּשִׁר (with rebhia'); v. 19 בְּשִׁר ; ch. 36: 15 the second עֲשֵׂן ; v. 17 עֲשֵׂן .

8. The sheva in ך final is frequently written in Cod. B. below the letter; as in ch. 9: 5 וְאֶךְ ; v. 4 אֶךְ ; v. 6 שִׁפְךְ and וְשִׁפְךְ ; there being no distinction between ך and ך final except the subscription of the sheva.

9. The final letters in cod. B. do not extend below the line, and final ך is written in exactly the same way as ח , being only distinguishable by the sense.

10. יְהוּה is generally pointed in A. B. D. יְהוּה . In the Targum of Onkelos in cod. B. it is expressed by יְיִ .

In conclusion I have to express my warm thanks to Professor Wm. Wright of the University of Dublin for the valuable assistance which he has afforded me in revising both the manuscript and the proof-sheets of this work. He has occasionally added remarks of his own, and his library of works in Oriental literature has been constantly at my disposal.

And I cannot lay down my pen without expressing my thankfulness to Him who has permitted me to bring to a close this work, which I humbly trust may prove in some degree useful in promoting the cause of Sacred learning.

TRINITY COLLEGE, DUBLIN.

March 1859.

CHARLES H. H. WRIGHT.

ERRATA.

The reader is particularly requested to correct the following typographical errors before he proceeds to the perusal of the work.

1. In the Notes.

P.	20.	l.	28.	for	שְׁכֵּלָה	, read	שְׁכָּלָה.
„	32.	„	11.	„	יְכַל	„	וְכַל.
„	35.	„	8.	„	<i>māh-koh</i>	„	<i>māh-kō h.</i>
„	39.	„	11.	„	זַחֲסָז	„	זַחֲסָז;
„	59.	„	29.	„	instecans	„	instances.
„	119.	„	26.	„	יְחַד twice	„	יְחַר.
„	128.	„	16.	„	נִפְתָּלִי	„	נִפְתָּלִי.
„	80.	„	23.	„	יְאִין	„	יְאִין.

2. In the Hebrew Text.

P.	6.	l.	9.	for	וְלִאֲדָם	read	וְלִאֲדָם.
„	29.	„	17.	„	בְּאֵר לְחַי	„	בְּאֵר לְחַי.
„	78.	„	12.	„	לְשַׁעַר	„	לְעֵשׂו.

3. Various Readings.

P. 151. b. l. 28. for וְיִדְגּוּ read וְיִדְגּוּ.

N O T E S.

N O T E S.

CHAP. I.

1. בראשית. Used adverbially, “*at first*” “*firstly*”, “*first of all*”; so Knobel rightly renders the phrase. Comp. באחור, Prov. 29: 11, בקרי, Lev. 26: 24, &c. Aq. ἐν κεφαλαίῳ, LXX. ἐν ἀρχῇ. Comp John 1: 1. Delitzsch adopts the rendering “*in the beginning*”, which however would require the article; ראשית is used absolutely in Is. 46: 10, but not elsewhere. Ewald considers ראשית as in the const., governing the following clause in the genitive (comp. Hos. 1: 2), and translates thus: “In the beginning, when God created the heavens and the earth (and the earth was without form and void, &c.), God said, Let there be light”. ברא אלהים. Plur. excell. Vid. Ges. § 106. 2. b. and § 143. 2.

2. תהו ובהו. On the form of these segholates vid. Ges. § 84. V. On the pointing of the ו vid. Ges. § 102. 2. d, and on the construction, § 104. 1. rem. 2. רוח אל'. Onkelos translates this: רוחא מן קדם יי' “*a wind from the presence of the Lord*”; and so Saad. رِيَّاحُ اللَّهِ “*winds of God*”. The phrase would accordingly be rendered “*a great wind*”. “Lofty cedars” are called ארזי-אל “*cedars of God*” (Ps. 80: 11); “*high mountains*” הררי-אל (Ps. 36: 7); and Nineveh is termed

עיר גדולה לאלהים “*an exceeding great city*”, as our A. V. has it, Jonah 3: 3. The Targg. of Ps.-Jon. and Jerus.: רוחא דרחמינן “*the spirit of mercy or love*”. Others suppose רוחא to mean here *vis divina*, which meaning רוח has in Ps. 104: 30. “Thou sendest forth thy spirit (רוחך), they are created.” Lastly, others understand it of the Holy Spirit, which meaning best accords with מרחפת, *cherishing, brooding over*, as a bird over its young. רחף is only used in Piel twice in Scripture, viz. here and Deut. 32: 11. The LXX. render מרחפת by ἐπιφέρετο, Vulg. *ferebatur*; Onk. by מנשבא, and so Saad. تهب “*blowing*”, of the wind. The Syr. preserves the word حوسفا. Our A. V. “*moved upon*” is incorrect, as the idea of progression is never found in this verb.

3. יאמר. Vid. Ges. § 67. 1. יהי אור. Future used imperatively, vid. Ges. § 125. 3. c.

4. וירא. Vid. Ges. § 48 b. 1. and § 126. 2. כי טוב. Ges. § 152. 1. בין — ובין. This is the usual construction; sometimes, however, as in v. 6. we have בין — ?

5. קרא לילה. On the accents here vid. Ges. § 29. 3. b.

6. רקיע. Pr. “*expanse*”, LXX. στερέωμα, Vulg. firmamentum. Saad. جلد. ויהי מבריל. A participle construed with a preter. or future, as a finite verb, expresses continuity of action, as ממרים היהם, Deut. 31: 27, “*ye have been continually rebellious*”. So here “*let it be dividing*”, i. e. continue to divide. למים. On the pointing of ל, vid. Ges. § 100. 2. c.

8. Here, at the conclusion of the second day's work, we should have expected the usual וירא אלהים כי טוב, but this, instead of being inserted here, is placed in the middle of the third day's work, in v. 10. The phrase thus occurs twice in the third day's work, and only once in the account of the work of every other day (verse 31 being only a sort of

general review). Probably it ought to be inserted here with the LXX., as the phrase might easily have been transposed by the error of some scribe. It is, however, to be noted that the LXX. have the phrase in v. 10 also. Perhaps the reason of the omission here is because the complete division of the waters was made on the third, and not on the second day.

9. יקו—ותראה. Vid. Ges. § 125. 3. אל מקום א'. LXX. εἰς συναγωγὴν μίαν, perhaps reading מִמְקוֹה; but Aq. Symm. Theod. τόπον ἕνα, and Onk. לאתר חד.

10. ולמקוה המים. Vid. Ges. § 109. 1. and § 91. 9. LXX. τὰ συστήματα τῶν ἰδάτων in the plural, and so Aquila.

11. חֲדָשָׁה רִשְׁוֹן. Vid. Ges. § 135. 1. rem. 1. רִשְׁוֹן is properly "young grass". The LXX. and Vulg., whom Rosenmüller and others follow, connect רִשְׁוֹן with the following עֵשֶׁב, contrary to the accentuation. LXX. βλαστησάτω ἡ γῆ βοτάνην χόρτου σπείρον σπέρμα κατὰ γένος καὶ καθ' ὁμοιότητα, thus inserting καὶ καθ' ὁμοιότητα; Vulg. germinet terra herbam virentem et facientem semen. עֵשֶׁב מוֹרִיעַ ו'. On the construct. of the part. vid. Ges. § 132. 1. עֵשֶׁה פְּרִי. LXX. ποιοῦν καρπὸν; vid. Ges. Lex. אֲשֶׁר ו' בו. Vid. Ges. § 121. 1.

14. יהי מארת. On the use of the sing. here vid. Ges. § 144. a. להבריל. "Ad distinctionem faciendum", Ges. § 45. 3. לאתת וגו'. This may be considered as ἐν διὰ δυοῖν. Ges. § 152. 1. a, and rendered "for signs of seasons and days and years"; or אתת may be viewed as the general term, of which מועדים &c. are specifications. Maurer looks upon מועדים as in apposition to ימים ושנים, on account of the difficulty of considering it opposed in meaning to them; it would then be rendered "for signs of times, both of days and years." Others regard אתת as signifying the natural phenomena, such as eclipses, which were regarded as signs of extraordinary events.

16. את שני המארח. Vid. Ges. § 118. 1. הגרלים. Vid. Ges. § 109. 2.

20. ישרצו. Vid. on the classes of verbs governing an acc., Ges. § 135. שרץ נפש ח'. The LXX. Vulg. Aq. take ח' as the genitive, but it is more correctly viewed according to the Masorites, Syr., &c., as in apposition to חיה שרץ. חיה is to be considered here as the feminine of חי, not the genitive of חיה, as if *animantia vitae*, for חיה as a subst. is only poetic.

21. את ההנינם הגרלים. Vid. Ges. § 109. 2. תנין “*a monster*”, used of sea-monsters, Isaiah 27: 1, and also of land-monsters, as serpents, &c., Ps. 91: 13, in both which places the A. V. awkwardly renders it “*dragon*”. LXX. τὰ κήτη, Vulg. cete, “*sea monsters*”. כל נפש is undetermined, and therefore must be determined by the predicate; hence החיה with the article. Ges. § 109. 2. a. אשר. Accus. כל עוף כנף. Vid. Ges. § 104. 2.

22. ויברך. On the tone vid. Ges. § 63. 3 rem. 1. והעוף. Case absol. vid. Ges. § 142. 2.

24. תוצא. Vid. Ges. § 126. 2. בהמה, Arab. بَهِيمَةٌ, prop. “*dumb beasts*”, from בהם to be dumb, a root found in Heb. Sam. Arab. and Aethiop.; then “*animals in general*”, especially *quadrupeds*. LXX. have here τετράποδα, in v. 25. τὰ κτήνη; Vulg. jumenta in both places. וחיתו. Vid. Ges. § 88. 3. b.

26. אדם. Taken collectively, as is proved by ירדו; vid. Ges. § 106. 1. This word is not used as a proper name till ch. 4: 25. בצלמנו. “*After our likeness*”. On the various meanings of כּ vid. Ges. § 151. 3. a. or Lex. in loco. הרמש. On the use of the article vid. Ges. § 107. note.

29. נַחְתִּי. Pret. for fut. Ges. § 124. 4. אֲשֶׁר בּוֹ. Vid. Ges. § 121. 1.

31. יוֹם הַשְּׁשִׁי. On יוֹם without the article vid. Ges. § 109. 2. b.

CHAP. II.

1. צַבֵּאִם. צ is applied here in a wide sense to the animals, plants, etc. as well as to the stars. LXX. *καὶ πᾶς ὁ κόσμος αὐτῶν*; Vulg. *omnis ornatus eorum*.

2. וַיִּכַּל אֱלֹהִים וְגוֹי. ויכל has been translated by some as a pluperfect, "and God had finished", which meaning however the future never has. The meaning must be "*God finished*", i. e. had done with his work on the seventh day. The reading *הַשְּׁבִיעִי* is that of all the Hebrew Mss. and of the Vulg. and Onk., but the LXX. Sam. cod. and vers. and the Syr. read *הַשְּׁשִׁי*, which is evidently an intentional alteration to avoid the notion, which the reading *הַשְּׁבִיעִי* seemed to imply, of God's continuing to work during a part of the seventh day.

3. בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת. "Quae creaverat Deus faciendo"; vid. Ges. § 45. 3. and § 139. 2. Comp. הִגְדִּיל לַעֲשׂוֹת "*he hath done nobly*", Joel 2: 21. The rendering of the LXX. is a paraphrase, *ὡς ἤρξατο ὁ θεὸς ποιῆσαι*. Vulg. *quod creavit Deus ut faceret*. De Sola's translation, "*to continue acting*", is incorrect, and opposed by all the ancient vss.

4. אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת. This and similar formulae, which occur twelve times in the Pentateuch, always refer to what follows, with the exception of this passage, where the words seem to refer to the account given in the first chapter, as no history of the heavens and the earth follows in this chapter. The

word תולדות is prop. "generations", "families" (סֵפֶר תּוֹלְדוֹת "a genealogical register"), then "history", as in ch. 6: 9, and here applied to the origin of all things; "this was the origin of the heavens and the earth". The LXX. render this passage: *αὐτῆ ἡ βίβλος γενέσεως οὐρανοῦ καὶ γῆς*, but it does not necessarily follow that they had a different reading. בהבראם. "When they were created"; vid. Ges. § 129. 2, 3. Compare the Greek construction: *ἐν τῷ εἶναι*. The Masorites direct that the ה in בהבראם should be smaller than the other letters, to indicate that the heavens and the earth will pass away, or, as some imagine, to show that the world was created for the sake of the righteous alone, as from the letters in הבראם the name אברהם Abraham is formed!! Vid. *Buxtorf's Tiberias* p. 163.

5. ביום עשות וגו'. On this construction vid. Ges. § 130. 3. Maurer, Tuch, Knobel, and others, with whom we coincide, connect the words ביום וגו' with וכל שיח וגו' thus: "at the time when Jehovah Elohim made the heavens and the earth, no herb of the field was as yet &c". We have accordingly altered the Masoretic punctuation, which connects ביום עשות וגו' with v. 4, thus making v. 5. commence with וכל שיח וגו'. כל with a following negative expresses absolute negation — none at all. Comp. Ges. § 149. 1. טרם יהיה. Future after טרם, Ges. § 125. 4. a. המטיר. Pret. in the sense of pluperf., Ges. § 124. 2. ואדם אין includes the substantive verb *to be* in all its tenses, Ges. § 149. 1.

6. ואד. "And a mist"; LXX. *πῆγή* "a fountain", Aq. *ἐπιβλυσμός* or *ἐπιφλυσμός*; Onk. עֲנָנָא, "a cloud" and so Sam. vers. The Vulg. and Syr. agree with the LXX. and render *fons*, مَضْمَلٌ. Saad. rightly بَخَارٌ "vapour".

7. וייצר י א' את הא' עפר. On this construct. vid. Ges. § 136. 2. האדם. On the use of the article here vid. Ges. § 107. 2.

8. גן בערן. The Vulg. translates as if the reading were גן ערן, *paradisum voluptatis*, and so in various other places, e. g. v. 15. in both LXX. and Vulg.

10. ונהר יצא for ונהר היה י; the omission of היה is frequent. Participles construed with the substantive verb often express the imperfect, Ges. § 131. 2. c. Hence Vulg. correctly *egrediebatur*. והיה לארבעה ראשים. “*Became four arms*”, was divided into four streams. הָיָה לְ always means *to become* something, as in v. 7.

11. פישון. Some, as Reland, suppose this river to be the *Phasis*, considering החוילה to be the land of Colchis, where there was a city called *Chabala* (י being changed into the Greek β). Gesenius objects to this, on the ground that ח was not the Hebrew name for Colchis, but כְּסֵלְהִים (vid. note on ch. 10: 14). The word is a ἀπαξ λεγ., but Φεισσών occurs in Sirach 24: 25. Others think that the *Ganges* is meant, or the *Nile* (Saadiah); others, with more probability, the *Indus*. הוא. Used as a sort of copula, vid. Ges. § 119. 2. הסבב. On the article with the predicate vid. Ges. § 108. 3, and on the construction of the participle § 132. ארץ החוילה. Vid. Ges. § 109. 1. ח probably means here *India*; vid. note on ch. 10: 7. אשר שם. “*where*”, Ges. § 121. 1. הזרב. Vid. Ges. § 107. 3. rem. 1.

12. זרוב. On the pointing of the ז vid. Ges. § 102. 2, and on the pointing of the ז, § 10. 2. rem. ההוא. The Masoretes point הָהוּא, requiring it to be read הָהוּא, but הוא is of the common gender in the Pentateuch. On the pointing of the article here vid. Ges. § 35, and on its use § 109. 2. הברלח. The LXX. render the word in this passage by ἀνθραξ “*the ruby*”, and in Numb. 11: 7. (where manna is compared to it) by κρυσταλλος, “*crystal*”. Aq. Symm. Theod. and Joseph. βδελλιον, Vulg. *bdellium*. *Bdellium* is the fragrant

gum of a tree growing in Arabia and India, and is white and resinous. The advocates of this opinion appeal to the agreement of the words *μάδακον*, *maldacon*, *βολχόν* or *βλόχον*, *brochon*, *βδέλλα* and *βδέλλιον*. It is however objected to this view, that bdellium is not so remarkable a natural product as to render it worthy to be enumerated along with gold and precious stones, and that the land of Havilah should be specially noted for its production. The Jewish commentators, as the Kimchis, Rashi, &c., maintain that *pearls* are meant by the word, which opinion is adopted by Bochart; vid. *Ges. Thes.* So Saad. *اللولؤ*. Onk. *בְּדוּלְחָא*, *בְּדוּלְחָא*; Syr. *ܘܫܘܚܬܐ* with *ܘܪ*. The word is evidently not Hebrew, and probably of Sanskrit origin. *אבן השדה*. There are three opinions as to what kind of gem is meant by *שדה*. (1) The LXX. and Theod. in Job 28: 16., Symm. here, Vulg., and sometimes Josephus, understand the *onyx*, *ὄνυξ*, so called from its resemblance in color to the human nail. (2) Aq. here, Jerome in Job, and sometimes Josephus, render it *sardonyx*. (3) Onk. Syr. Ps.-Jon. LXX. in two places, &c. *beryl*. The LXX. render the words here: *ὁ λίθος ὁ πράσινος*, "the green stone", i. e. beryl.

13. *וּשְׁם הַנְּהַשׁ גִּיחוֹן*. On the use of the article vid. *Ges.* § 109. 1, 2. *גִּיחוֹן* is so called from its *bursting forth* from its sources (rad. *גִּיחַ*). Gesenius supposes it to be the Nile, and so also the LXX., who have *Γηῶν* for *שְׁחֹר*, *the Nile*, in Jer. 2: 18. Reland thinks that the *Araxes* is meant; Michaelis, Rosenm. Knobel, *the Oxus* (Arab. *جَيْحُون*).

14. *חֲדָקָל*. The *חַ* is thought by many critics to be a redundant prefix; others (for example Tuch) regard it as *חַר* *sharp*, *swift*. It is more probably the prefix *εὐ*, Pers. *hu*, Sansk. *su*. The remaining portion of the word is certainly the same as the form found in the Persian cuneiform inscriptions

at Behistun (deciphered by Rawlinson), viz. *Tigram*, the accusative of *Tigra*, i. e. *the Tigris*, Gr. *Τίγρις*. Rawlinson derives *Tigra* from the Sansk. root *तिज् tij*, "to sharpen," softened in modern Persian into *قیر tīr*, "an arrow". *Tigra*, he considers, in its primitive form to have been an adjective, meaning *sharp* or *rapid*, and thus equally applicable to an arrow and a river. The successive Shemitic corruptions of the name are: Chald. *הַגְּלָא, הַיְגְלָא*; Arab. *دجلة*; Syr. *ܡܚܠܐ*; Heb. *הַדְּקָל* (Sam. *הַדְּקָל*) = *hu-tigra*. *פַּרַת*. The Euphrates, *Εὐφράτης*, Arab. *أَلْفَرَات*. The original Persian name, found by Rawlinson in the cuneiform inscriptions, is *'Ufrāta*, compounded of *ʔv* (vid. above) and an adjective meaning "broad" (Sansk. *पृथु* "broad", Zend *frathō*, "breadth"). The name has been shortened in the Shemitic languages, in order to connect it with the rad. *פָּרַת*, to be sweet, whence *פְּרַת*, sweet (i. e. good) water.

15. *ינחחו*. Vid. Ges. §. 71. rem. 9.

16. *ויצו יי' א' על האדם*. This is a rare construction; 'צ' is generally construed with an accusative, or with *אָל* or *לְ*, the words of the command being introduced by *לְאמַר*. *אכל האכל*. "Thou mayest freely eat". The future is here used as a sort of potential, Ges. § 125. 3. d. On the constr. of the inf. abs. to denote intensity vid. Ges. § 128. 3. a; and on the peculiarity of the fut. kal of *אכל*, § 67. 1.

17. *ביום אכלך*. On this const. vid. Ges. § 130. 2. *מות המות*. Ges. § 128. 3. a. Symm. renders the sentence: *ἤ δ' ἂν ἡμέρᾳ γάγγ ἀπὸ τοῦ ξυλοῦ θνητὸς ἔσῃ*, "thou shalt be mortal," and so Ps.-Jon.

18. *לא טוב*. On the masc. form of the predicate in this case, vid. Ges. § 144. b. *היוות*. Inf. const. used as a verbal noun. vid. Ges. § 129. 1. *לברו*. Prop. "in his separation", i. q. "alone";

In all the Shemitic languages "alone" is expressed by nouns with pronominal suff.; e. g. Arab. **وَحْدَةً**, Syr. **ܘܚܕܐܘܬܐ**, Aeth. **ባሕትቱ**: *bāhūtū*, "in his singleness". **לו**. Dagh. euph. vid. Ges. § 20. 2. **בנגר**. Prop. "as overagainst", then "corresponding to"; LXX. **κατ' αὐτόν**, and in v. 20. **ὁμοιος αὐτῷ**; Aq. **ὡς κατέναντι αὐτοῦ**; Symm. **ἄντικρυς αὐτόν**.

19. **ויצר**. Script. defect. On the form vid. Ges. § 69. 1. **נפש חיה** is here redundant, vid. Ges. § 119. 6. rem. 4. "And whatever name the man called them, (viz.) the living creatures, that was their name". Others, as Ewald, reject these words as a mere gloss. **חיה** is not the fem. of **חי**, but the genitive of the noun **חיה**, and therefore there is no disagreement between the gender of **לו** and **שמו** and of **חיה**, which is in apposition to them. **נפש** is of the common gender. Gesenius in the Thes. compares **ψυχὴν ζώσαν** in 1 Cor. 16: 45, and **ψυχὴ ζώης**, the reading of Griesbach in Apoc. 16: 3.

20. **וְלֹאֲדָם**. So we point the text, and not, with the Masorites, **וְלֹאֲדָם**. Vid. n. on ch. 1: 26. **לֹא מִצָּא**. **מ** used impersonally, vid. Ges. § 134. 3.

21. **תַּרְדֵּמָה**. "Deep sleep", from **רָדַם** to snore. The LXX. render **ת** by **ἔκστασις**, "a trance"; Aq. **καταφορέα**, "a lethargy"; Symm. **ἄργον**, *torpor*, Vulg. *sopor*. **תַּחַתְנָה**. Verbal suff. with the prep. **תַּחַת**, vid. Ges. § 101. rem. 3.

23. **אִשָּׁה כִּי מֵאִישׁ**. The etymological connexion of the words **אִשָּׁה** and **אִישׁ** has been preserved by Symm., **ἀνδραῖς** and **ἀνὴρ**, and Vulg., *virago* and *vir*. **אִשׁ** stands for **אִשָּׁה**; cognate forms are Heb. **אִשָּׁה**, Chald. **אִשָּׁה**, Syr. **أُنْثَى**, Arab. **إِنْسَانٌ**, collective **أَنْسٌ** *mankind*, Aeth. **አንስ**: *ans*. The vowel in **אִשׁ** is lengthened to compensate for the loss of the middle radical, as a final letter without a vowel cannot be doubled in Hebrew; but the doubling regularly appears in the fem. **אִשָּׁה** (Aethiop.

אָנֶשֶׁת׃ *anest*). לָקַחְהָ וְאִתָּהּ. On the chateph kamez vid. Ges. § 51. 1. rem. and § 10. 2. rem., and on the daghesh in the ו, § 20. 2. a.

24. וְהָיוּ לֶכֶת א'. LXX. Syr. Vulg. Ps.-Jon. Jerome and N. T. in Matth. 19: 5, Mark. 10: 8, 1 Cor. 6: 16, Eph. 5: 21, read וגו' וְהָיוּ שְׁנֵיהֶם לֶכֶת. "and they two shall be one flesh". The Sam. cod. has. וְהָיָה מִשְׁנֵיהֶם וְגו' but the Sam. vers. gives אֶצְצָ אֶצְצָ אֶצְצָ אֶצְצָ with the verb in the plural, "and of the two of them they became one flesh", from being two they became one. All the Hebrew Mss., however, as well as Onk., have the reading in our text.

CHAP. III.

1. וְהָיָה הָיָה עַל וְגו'. "Now the serpent was more crafty than all the beasts of the field"; vid. Ges. § 117. 1. So Vulg. *callidior*, and LXX. *φρονιμώτατος*, and similarly Onk. and Saad., but Symm. and Aq. render it by *πανοῦργος* "wicked", Ps.-Jon. חָכְמָה לְבִישׁ "wise as regards evil"; Syr. *حَكِيمٌ*, which means both "crafty" and "wicked". בִּי אֵף כִּי for בִּי אֵף כִּי, "is it even so that God has said?" Has God really said? Onk. וְיִי אֵף אֵף אֵף אֵף "is it true that God has said"? and so Ps.-Jon. and Syr. LXX. *τί ὅτι εἶπεν ὁ Θεός*; "why is it that God has said?" and similarly Vulg. *cur praecepit vobis Deus?* וְגו' לֹא הָאֵכְלוּ מִכָּל וְגו'. Our A. V. renders this "ye shall not eat of every tree of the garden", closely following the LXX. and Vulg., but Gesenius' rendering is the correct one: "ye shall eat of no tree of the garden". לֹא in connection with כָּל, when indefinite and therefore signifying *everyone, everything*, expresses the Latin *nullus*, "none"; so Exod. 10: 15, 12: 16, &c. Vid. Ges. § 149. 1.

3. תַּמְחִין. The full plural form in verbs ע"ו has the tone on the last syllable (vid. Ges. § 71. b.), whereas the common form תַּמְחִי is accented on the penult.

4. לֹא מוֹת ה'. On the position of the negative here vid. Ges. § 128. 3. rem. 1.

5. יֹדֵעַ א'. Participle for present, Gesenius § 131. 2. a. בְּיוֹם אֵי מ' וְנִפְ' Vid. Ges. § 124. 6. rem. 1. On this use of the Inf. const. vid. Ges. § 129. 1, and on its form § 60. 1. rem. 2. וְהֵייתֶם כְּאֱלֹהִים. A. V. "ye shall be as gods", and so LXX. Vulg. Syr. &c. Onk. וְהָיוּ כְּכַרְבָּיִן "and ye shall be as princes". Others, as Sam. vers. Saad. Ps.-Jon., understand *angels* to be meant by אֱלֹהִים. The simple rendering of the passage is the best: "ye shall be like God".

6. לְהַשְׁכִּיל. לְהַשְׁכִּיל may mean either intrans. *to look at*, to turn the mind to, attend to, become wise, or trans. *to make wise*, to teach. The former meaning is adopted here by Gesenius and most of the German commentators, and is supported by the ancient vss. LXX. ὠραῖον ἐστὶ τοῦ κατανοῆσαι, "beautiful to contemplate", Vulg. *aspectu delectabile*, Syr. مَرِيَنَ اَيْلَنًا لِأَدْفِةٍ فَلَا كَحْسِي فَه Onk. and Ps.-Jon.'s translation מְרִינֵנָּה אֵילָנָה לְאֲדַפְתָּא פְּלָא is doubtful, and may be quoted as favourable to the other rendering, which takes the verb in the meaning of *to make one wise*. This rendering is that of Rashi and most of the Jewish commentators, Buxtorf, our A. V., and Ewald. It is argued that the former signification introduces a tautology into the passage, and that the whole is a climax, each word gradually rising in importance.

7. עִירַמְסָהּ. Vid. Ges. § 119. 1.

8. מִתְהַלֵּךְ. Hithpa'el is often indirectly reflexive as here; vid. Ges. § 53. 3. מ' must refer to Jehovah Elohim, and the קוֹל יי' אֱלֹהִים is not, as Rashi supposes, a manifestation of the Divine presence (vid. v. 10.), but simply means, as Tuch,

Delitzsch and Knobel rightly understand it, the *sound* of the Lord's footsteps. Compare 1 Kings 14: 6. לְרוּחַ הַיּוֹם "At the breeze of the day", when the evening wind began to blow and it became cool; comp. Cant. 2: 17. עַד שִׁפְפוּחַ הַיּוֹם. Onk. and Ps.-Jon. render לְמִנַּח יוֹמָא "at the rest (or silence) of the day"; Saad. فِي حَرَكَةِ النَّهَارِ "in the motion of the day"; Theod. ἐν τῷ πνεύματι πρὸς κατάψυξιν τῆς ἡμέρας; Symm. διὰ πνεύματος ἡμέρας. All the other Vss. variously express the meaning "at even".

9. אִיכָה. Vid. Ges. § 57. 4, §. 89. 1. rem. 2, and § 98. 5.

10. וְאִירָא. On the change of tense vid. Ges. § 126 b. 1.

11. הֲמֵן הֵעֵץ. "Hast thou eaten of the tree". הֲ is used in simple questions when the answer is uncertain, vid. Ges. § 150. 2. LXX. badly εἰ μὴ. לְבַלְתִּי. Ges. § 149. 1. מִמֶּנּוּ. On the form vid. Ges. § 101.

12. אֲשֶׁר נִתְחָה עִמִּי. Const. praegnans, Gesen. § 138. נִתְחָה is a scriptio plena, instead of the more common נִתְחָה, to indicate the final *ā*. הוּא is only used here for emphasis.

13. מַה זֹאת. LXX. τί τοῦτο ἐποίησας, "why hast thou done this?" So Vulg. and Onk. Our A. V. follows the Syr. and Saad. in rendering: "what is this that thou hast done?"

14. אֲרֹר א' מִכָּל הַב' מִן. Some commentators take מִן as comparative, and similarly our A. V. Gesenius, Maurer, &c., translate: "by all the beasts &c.," i. e. all animals will shun thee as an accursed beast, but such a rendering does not suit the passage. By far the best translation is *ex animalibus* = *inter animalia*; compare Deut. 14: 2, 33: 24, Judg. 5: 24, 1 Sam. 2. 28. עַל גֹּהֶן. LXX. ἐπὶ τῷ στήθει σου καὶ τῇ κοιλίᾳ, thus adding τῷ στήθει, unless indeed, as has been suggested, this is a mixture of the renderings of the LXX. and Aq. The Vulg. renders the phrase *super pectus tuum*.

15. הוּא. Two cdd. read הוּא, erroneously, because, firstly, the feminine form does not properly belong to the age of the Pentateuch, and, secondly, because the verb is masculine. All the Targums, Syr. Sam. Saad. and LXX. (in most Mss.) have the masc. Some few LXX. Mss. have *αὐτό*, and, according to Montfaucon, but not Holmes, some have even *αὐτή*; the Vulg. has now *ipsa*, but the reading *ipse* was common among the ancient fathers. Vid. Sabatier in loco. הוּא יְשׁוּפֵךְ רֵאשׁ. The second accusative serves here to limit the first, and to express more definitely the object of the action; Ges. § 136. 2. rem. The verb. שׁוּף occurs in three places of S. S., in Job 9: 17, Ps. 139: 11, and here. In the first two passages the meaning “to bruise” will suit; in the latter it is better to read יְשׁוּפֵנִי, “shall cover me” (from שָׁפַע), with Ewald, Gesenius, and Roediger in the Thes., than to give forced meanings to the verb. We translate here: “He (the seed of the woman) shall bruise thee as to the head (i. e. bruise thy head), and thou shalt bruise him as to the heel (i. e. bruise his heel)”. The Syr. supports this rendering: *הוּא יְשׁוּפֵךְ רֵאשׁ וְאַתָּה תְשׁוּפֵנִי חֵטְמֵךְ*, and the Samarit. Vers., which uses *קָפַח*, i. q. *قَفَنَ* “to strike”, in both parts of the verse. So also Saad. *وَهُوَ يَشْدَخُ مِنْكَ* *وَأَنْتَ تَلْدَغُهُ فِي الْعَقَبِ* “and he shall break thy head, and thou shalt bite him in the heel.” The Targums of Ps.-Jon. and Jerusalem adopt this meaning, though with a wide paraphrase, and the Complut. edition of the LXX. also takes the same view, reading *τειρήσει* and *τειρήσεις*. Gesenius in the Lex. Man. takes שׁוּף = שָׁפַע “to gape at”, “to lie in wait for anything”, and translates: “he (the seed of the woman) shall lie in wait for thy head and thou shalt lie in wait for his heel”; and similarly Knobel. This rendering is supported by the LXX. *αὐτός σου τηρήσει κεφαλὴν, καὶ σὺ τηρήσεις αὐτοῦ πτέρναν;*

and perhaps by Onk. "I will place enmity between thee and the woman, and between thy children and her children. They shall remember against thee what thou hast done to them in the beginning, and thou shalt guard against them to the end." The Vulg. confuses the two renderings, "*ipsa conteret caput tuum et tu insidiaberis calcaneo ejus*".

16. הֶרְכָּבָה אֶרְכָּבָה. On this construct. vid. Ges. § 128. 3. עַצ' וְהֵרְכָּבָה. Lit. "*thy pain and thy conception*", that is "*the pain of thy conception*" or pregnancy. Vid. Ges. § 152. 1. a. חֲשׂוֹקְךָ. "*Thy desire*", sexual passion. Rosenmüller translates it *submissiveness*, "*unto thy husband shall thy will be submissive*". LXX. ἡ ἀποστραφή σου, "*thy resort*"; similarly Syr. ܘܟܠܘܬܟܘܢܐ ܕܡܫܝܚܐ. The Vulg. has "*sub viri potestate eris*". Onk. adopts the first rendering, ܘܟܠܘܬܟܘܢܐ (from ܘܟܠܘܬܐ to *desire*).

17. וְלֹאֲדָרְם. So we read, and not, with the Masorites, וְלֹאֲדָרְם. Vid. n. on ch. 2: 20.

18. רָרֵר. This word is twice found in S. S., viz. Hos. 10: 8, and here. The LXX. render it by *triboloi* in both places; the Syr. and Saad. retain the word in their translations, ܕܪܝܪܐ, ܕܪܝܪܐ.

19. בִּזְעַת אִפְרַיִם. The article is omitted before זֶעַת, because it is in the construct state, Ges 109. 1., and before אִפְרַיִם, because it has a suffix, § 108. 2. שׂוֹבֵךְ. On the const. vid. Ges. § 129. 1. כִּי מִמְּנָה ל'. "*from which thou wast taken*". כִּי is apparently an old relative; as to the construction, comp. that of אֲשֶׁר, Ges. § 121. 1. This rendering is supported by the LXX. ἐξ ἧς ἐλήφθης, and so Vulg. Onk. Syr. Saad. The reason follows afterwards, כִּי עָפַר אַתָּה, so that, if כִּי be taken in the first instance as "*for*", it involves a tautology. We have a similar case in ch. 4: 25, כִּי הֲרָגוּ קַיִן, "*whom Cain slew*", where the relative meaning of כִּי is again supported by the LXX.

Vulg. Onk. and Syr., and adopted by our A. V. For other instances of this meaning of כִּי vid. Ges. Thes.

20. הוּהָ i. q. הַיָּה, "life"; LXX. here Ζωή, elsewhere Εὐα; Vulg. *Heva*. In Aeth. *mankind* is commonly expressed by ኧሊ: ኧሙዎ: ḡwāla ḗmma-hĕyāw, "the offspring of the mother of the living".

21. לְאָדָם, not אָדָם, as the Masorites have it. Vid. n. on v. 17.

22. כִּאֶחָד מֵמֵנוּ. "As one of us". On the construct state being used here vid. Ges. § 114. 1. Onkelos: הָאָדָם הַיְהוָה יְחִידִי "behold Adam is the only one in the world who of himself knows good and evil", which rendering is followed by the Targg. Ps.-Jon. and Jerus., regarding מֵמֵנוּ as 3. pers. singular, and wrongly translating כִּאֶחָד by "only". This view is adopted by some Jewish commentators, but is untenable. All the ancient vss. correctly render as above. יִשְׁלַח. Fut. used subjunctively; Ges. § 125. 3. a. לְקַח as present subj., Ges. § 124. 6. b. וְחַי, contracted for וַחַי, a verb עָיַע, Ges. § 75. 2. g., Ar. حَيَّ, حَيِّ, Aeth. ሕዎ: *hayewa*.

23. מֵאֵשׁ, "whence"; vid. Ges. § 121. 1.

24. אֵת הַכְּרִיבִים. We shall only notice a few of the more probable of the various conjectures with respect to the etymology of this word. The root כָּרַב is not found in Hebrew. In Arab. Chald. and Syr. كَرَب, كَرَب, كَرَب, means "to plough", whence some consider כָּרִיב to be "that which ploughs", "an ox", an opinion which they support by the fact that for כְּרִיב in Ezek. 10: 14 the parallel passage in ch. 1: 10, has שׁוֹר "an ox". Others, for example Maurer, think that כְּרִיב is i. q. כְּרָם, כְּרָם "to be noble"; hence כָּרִיב "noble". Others that it is connected with the Sanskrit ग्रभ् *grabh*, or ग्रह् *grah* "to seize", Zend *gərəp*, Pers. گِرِفْتَن, English *gripe*, Gr. γρῦψ. Others

again, as Gesenius in the *Lex. Man.*, that כְּרוּב is for רִכּוּב, “a divine steed”. Others, that כְּרוּב is i. q. קְרוּב (compare Ar. كَرَبٌ *to be near, to be on the point of*), and signifies “one who is near God”, in his presence. Gesenius in *Thes.* adds another conjecture, viz. that כְּרוּב is the same as חָרַם, hence כְּרוּב “a guard” to keep away the profane. Vid. on this and other conjectures *Ges. Thes.* Of cherubim there seem to have been two or three different sorts, for the cherubim mentioned here are quite distinct from the cherubim on the ark, and these latter widely different from the cherubim of Ezekiel. The cherubim mentioned here were stationed at the entrance of the garden of Eden, brandishing in their hands fiery swords, to prevent Adam and Eve from eating of the tree of life. לְהַטְּהֵם הַחַיִּים הַמֵּי. On the pointing of the article before חָרַב vid. *Ges.* § 109. 1. חָרַב הַלְהֵט is the more unusual construction for לְהַטְּהֵם הַחַיִּים, *Ges.* § 104. 1. rem. 1. On the article with מִתְחַפְּפֵת vid. *Ges.* § 109. 2, and on the form § 93. Par. D. דֶּרֶךְ עֵץ הַיַּיִן. “The way to the tree of life”, *Ges.* § 112. 2.

CHAP. IV.

1. קִיִּיתִי אִישׁ אִתּוֹ יי. “I have gotten a male child by the help of Jehovah”. עִם אֱלֹהִים i. q. אֵת יְהוָה, 1 Sam. 14: 45. So rightly Gesenius, following the LXX. *δια τοῦ Θεοῦ*, *Vulg. per Deum*. Others consider אֵת = מֵאֵת, and render accordingly “from the Lord”; so our A. V., Onk. מִן קִרְם יי, Saad. מִן עִנְדֵי אֱלֹהִים. The Syr. gives a different meaning, מֵיֵד, *“I have gotten a man for (the service of) the Lord”*. Ps.-Jon. has קִנִּיתִי לְגִבּוֹרָא יְהוָה מִלְאַבְרָא דִּי יי “I have gotten the man, the angel of the Lord”; as if Eve imagined that the Messiah

(ch. 3: 15) was now born. קין. Gesenius derives this name from קין, i. q. Arab. قَانَ, "to forge", whence قَيْنٌ "a smith", "a slave", and supposes that קין here means "a spear" or "lance", as in 2 Sam. 21: 16. The text, however, alludes to another derivation, viz. that קין = קָנָה "to acquire", and therefore that קין means "a possession", and to this we adhere.

2. וחסף ללדת. Vid. on this construction Ges. § 139. 1.

3. מנחה, Ar. مِنْحَةً, prop. "a gift", then a gift to God, i. e. "a sacrifice"; always in the law an unbloody sacrifice, opposed to זָבַח, Ar. ذَبَحَ, and لָזַח. The LXX. in this verse, and in v. 5, translate it by θυσία, "a sacrifice", but in v. 4 by τὰ δώρα, "gifts", which rendering the Vulg. adopts, having munus throughout. Onk. has here קִרְבָּנָא, Syr. مَهْضُنًا, either "a gift" or "a sacrifice" (comp. Mark 7: 11).

4. והבל הביא גם-הוא. Kennicott translates גם "in addition to", and connects it with מבכרות, but the repetition of the pronoun with גם is only for emphasis, Ges. § 152. 2. a, "and Abel, he too brought. &c". ומחלבהן. "Of their fat". The plural (here written defectively) is used to designate either the fat portions of each animal, or the fat of the different animals, as in Arab. لَبَنٌ milk, pl. أَلْبَانٌ, دَمٌ blood, pl. دِمَاءٌ. Some cdd. have ומחלבהן with dagesh (comp. רָשָׁפִי Cant. 8: 6, צַמְדֵי Is. 5: 10). Knobel would read ומחלבהן in the sing. The translation which some give, "of their milk", is opposed to our present punctuation, as to bear such a meaning it should be pointed מחלבהן, a change which is unsupported by any Ms. or ancient version.

5. ויחר לקין, scil. אף.

7. הלוא אם היטיב שאת וגו'. On the form שאת vid. Ges. § 75. 2. a. "If thou doest well, is there not lifting up?"

scil. פָּנִים, of countenance (comp. Job 11: 15, 22: 26); *“but if thou dost not do well, sin is at the door, a crouching (lion); towards thee is his desire”*, lying in wait for thee, *“but thou shouldest rule over him”*, i. e. thou oughtest to withstand him. Or we may take הָלַל = הָן, and translate: *“Lo, if thou doest well, there is lifting up, &c”*. The LXX. render: οὐκ ἔαν ὀρθῶς προσενέγκῃς ὀρθῶς δὲ μὴ διέλῃς, ἡμαρτες; ἡσυχασον, perhaps punctuating the latter part of the clause thus רַבֵּץ רַבָּץ; but even so, if indeed they had our present reading, they have taken שָׂא, פָּתַח, and רַבֵּץ, all in meanings which they never elsewhere bear. שָׂא they must have connected with מִשְׂאָה, ch. 43: 34, *“the offering of gifts”*; taken פָּתַח in the sense of *“division”*, and רַבֵּץ to mean *“to be quiet”*, deriving this signification from the proper one of *lying down* (comp. their rendering of רַבָּץ in Job 11: 19 by ἡσυχάσεις). As we might expect, the versions all differ on this passage. Onkelos, for example, has: *“If thou performest thy work well, wilt thou not be pardoned? and if thou dost not perform thy work well, at the day of judgment thy sin will watch, ready to take vengeance on thee, if thou dost not repent; but if thou dost repent, it shall be forgiven thee”*. לְפָתַח מִשְׂאָה רַבֵּץ. On the disagreement of the predicate with the subject in this clause, vid. Ges. § 144. rem. 2. Sin is figuratively represented as a lion lying in wait to seize his prey. רַבֵּץ. Arab. الرِّبَاضُ or الرِّبَاضُ, *“the lion”*, lit. the liar in wait.

8. וַיֵּאמֶר קִין אֶל הַבֵּל אַחִיו נִלְכָה הַשֶּׂדֶה. We have adopted this reading on the authority of the Sam. cod. and vers. LXX. Aq. Vulg. Syr. Targg. of Ps.-Jon. and Jerus. The words are not found in any Hebrew Ms. yet collated, but that they were once there seems probable from the authorities quoted above. Many Mss. note here פָּסָקָא *“an hiatus”*; two Mss. have ex-

pressly בלא פסקא, "*n thout an hiatus*". ויאמר is never used in the sense of *to speak, to talk with*, but is always followed by what is said, and means *to say*. Michaelis and Rosenmüller appeal in favour of the former meaning to 2 Chron. 32: 24 and Exod. 19: 25. The words of the former passage are: "in those days Hezekiah was sick to the death, and prayed unto the Lord; ויאמר לו ומופת נתן לו and He spake unto him, and He gave him a sign (A. V.)", but this, as Gesenius says, may be translated "and He promised him" viz. what he prayed for; or more probably some words have fallen out after ל'. The latter passage is more clear: "so Moses went down unto the people, ויאמר אליהם and said unto them" viz. what God had commanded in v. 24. In Ps. 139: 20, למזמה (or יאמרוך) ימרוך may be translated "*they speak about thee wickedly*", or "*they utter thee (thy name) wickedly*", i. e. swear by thee falsely; but the reading of the LXX. and Theod. is better, viz. ימרוך "*they rebel against thee*". Of 2 Chron. 2: 10 the literal translation is: "And Hiram king of Tyre said in writing (and sent it to Solomon): Because of Jehovah's love for his people, &c." In the passage under consideration, Gesenius and Tuch, following Jerome, translate the clause ויאמר קי אל ה' "*and Cain said it (viz. what God had said) to Abel*" (vid. *Ges. Thes.*); but both external and internal evidence supports the reading given above. Böttcher and Knobel would alter ויאמר into וישמר, "*and Cain watched Abel*", so as to seize the first opportunity of slaying him, comparing 2 Sam. 11: 16, Ps. 56: 7, Job. 14: 16; in support of which change Knobel remarks that the LXX. evidently read אכלה instead of שבלה in Levit. 26: 22, for their version has there *κατέδαται*. בהיוהם. Comp. note on ch. 2: 4.

לא ידעתי. "I know not". On this meaning of the preter. vid. Ges. § 124. 3. השמר ה' here expects a negative answer, as Lat. *num*; הלא is *nonne*; vid. Ges. § 150. 2. rem.

10. קיל דמי אחיך צ'. On the non-agreement in number between קול and צעקים, vid. Ges. § 145. 1.

11. ארור אתה ונר. These words may admit of being translated in three ways. 1. "*Cursed art thou by the ground*", J. D. Michaelis, Gesenius, Maurer, &c. 2. "*Cursed art thou from the ground*", that is to say, the curse shall strike thee from the ground the earth shall hold thee accursed and not yield thee her fruit (Ibn Ezra, Kimchi, Knobel, &c. and our A. V.). 3. "*Cursed art thou away from the land*", i. e. cursed art thou and banished from this into another land (Rosenmüller, Tuch, &c.). A fourth rendering, "more cursed art thou than the ground", where מן is taken as comparative, seems scarcely admissible.

12. The LXX. translate נע ונר ונר by στενων και τρέμων ἔση ἐπὶ τῆς γῆς, but the Schol. remarks: ὁ Ἑβραῖος και ὁ Σύρος, σαλευόμενος και ἀκατάστατος, τουτέστι, μὴ μένων ἐν ἐνὶ τόπῳ.

13. גדול עוני מנשוא. The adjective is placed first for emphasis, Ges. § 142. 1. b. "*Greater is my punishment than is endurable*", my punishment is too heavy for me to bear. עין punishment, as the consequence of sin. The ancient versions, LXX. Onk. Syr. Vulg. Saad., translate: "*My sin is too great to be pardoned*".

15. לכן "Therefore", lest that should happen which thou fearest, "whosoever killeth Cain, &c." Gesenius. בל הרג קין. Case absolute, Ges. § 142. 2. rem. יקם, "He", i. e. Cain, "*shall be avenged*". Others, as Knobel, regard יקם as impersonal, but see v. 24. שבעתים. Vid. Ges. § 95. rem. 1. וישם י' לין אוח. "*And Jehovah gave a sign to Cain*"; not as our A. V., following the Vulg., "*set a mark upon Cain*", which would require על קין or בקין. LXX. rightly: και ἔθετο κύριος ὁ Θεός

σημείον τῷ Καὶν. מ—לבלתי כל. לבלתי with ל “no one”, just as ל; Ges. § 149. 1.

16. וישב בארץ נוד. The Vulg. take נוד as an adjective referring to Cain, and not as the name of a country: “*habitavit (Cain) profugus in terra.*”

18. ויולד. On the construction vid. Ges. § 140. 1. a. מחויאל ומחויאל. The most of the Hebrew Mss. have מחויאל ומחויאל, which Theile has edited, although this reading is self-contradictory. Syr. has ܡܚܘܝܐܠ in both cases, Sam. מחיאל, LXX. Μαλελέηλ, Aldine and Compl. Μαίηλ Cot. Μαλοῦία, Vulg. *Maviael*. מחושאל. LXX. have Μαθηουάλα.

20. ישב אהל. Singular taken collectively. There is a zeugma in the use of ישב; transl. therefore, “*the father of dwellers in tents and of possessors of cattle.*”

22. למש וגו'. “*A forger of all kinds of instruments of brass and of iron.*” חרש prop. the part. of חרש “cutting”, then “*an instrument for cutting*”. The LXX. translate σφυροκόπος χαλκείος χαλκοῦ κ. τ. λ., Vulg. “*malleator et faber in cuncta opera aeris et ferri*”, as if they had read למש וחרש וב'. Onkelos on the other hand renders the sentence: רב־הון דְּבַל דְּיַדְעֵי עֲבִידַת נְהִשָּׂא וּפְרִוְלָא, “*the master of all who know the working of brass and iron*”. Our A. V. takes למש in the metaphorical sense of “*instructor*”, and חרש as “*cutters*”, or “*workers.*”

23. 24. שמען. On this form vid. Ges. § 46. n. 3. כי. The usual translation of כי in this passage is “*because*” or “*for*”, but Delitzsch and Meier (in his work “*Die Form der hebräischen Poesie*”, p. 28) render it “*certainly*”, “*assuredly*”, whilst Knobel would leave it untranslated, taking it as equivalent to the Gr. ὄτι in the N. T., introducing the exact words of the speaker. He quotes in support of this, ch. 20: 11, 27: 20, 29: 33. With regard to הרגתי, it is

disputed whether it should be translated as an actual perfect, "*I have slain*" (LXX. Vulg. and other ancient vss., Schumann, Tuch, &c.), or as a future (on which use of the perfect vid. Ges. § 124. 4), "*I will slay*" (Rosenmüller, Knobel, Delitzsch, Meier). לִפְצְעֵי. The suffix in this word, and in לְחַבְרָתִי, is objective (Ges. § 119. 5), "*because of a wound inflicted on me*". Our A. V. erroneously takes the suffixes subjectively. יָלֵךְ and אִישׁ are, of course, used here merely as synonymous expressions in the two parallel clauses. The whole passage, which is extremely obscure, may perhaps be translated as follows: "And Lamech said to his wives: 'Ada and Zillah, hear my voice; ye wives of Lamech, hearken to my words. Surely I will slay a man for wounding me, and a youth for bruising me. If Cain is to be avenged sevenfold, surely Lamech (shall be avenged) seventy and sevenfold'". I will slay, says Lamech, whoever offers me violence, but woe to those who try to avenge his death by killing me in turn; my ancestor Cain, who had no weapons, obtained from God a promise of sevenfold vengeance in case of his being murdered; my sons have weapons and can take a far more complete revenge by themselves on whomsoever slays me.

25. שָׁח־לִי. Kametz stands here, although the syllable has lost its tone; to designate this the metheg is appended. כִּי הָרַגוּ קִין. Vid. note on ch. 3: 19.

26. וְלִשְׁמֵנִי הוֹחֵל וְנָגַי. Vid. Ges. § 119. 3. אִזּוּ הוֹחֵל וְנָגַי. On the indeterminate third person vid. Ges. § 134. 3. "*Then they began to call on the name of Jehovah,*" to worship Jehovah. The Midrash, Maimonides, &c. think that we have here the origin of idolatry. They take הוֹחֵל in the sense of "*to be profaned*", a meaning which the rad. הָלַל bears in the Piel and Hiphil, and translate: "*then profanation was committed in calling (scil. idols) by the name of the Lord.*" Similarly Ps.-Jon.

“that was the age in the days of which they began to err, and made for themselves idols, and surnamed their idols by the name of the word of the Lord.” Onkelos translates the passage: בְּיוֹמוֹתָי חָלוּ בְנֵי אָנָשָׁא מְלַצְלָאָה בְּשֵׁמַא דְּיָי, “*in his days the children of men ceased to invoke the name of the Lord.*”

CHAP. V.

1. בְּיוֹם כְּרָא וְגוֹ. Vid. note on ch. 2: 4.

3. שֵׁשִׁים וּמֵאָת שָׁנָה. Vid. Ges. § 118. 1. note.

5. תִּשְׁעָ מֵאוֹת וְגוֹ. Vid. Ges. § 145. note.

Comp. Ges. § 118. 3.

6. חֲמֵשׁ שָׁנִים וְגוֹ. Vid. Ges. § 118. 3.

22. וַיִּתְהַלֵּךְ חֲנוֹךְ. “*And Enoch walked with God.*” LXX.

εὐηρέσθησε δὲ Ἐνώχ τῷ Θεῷ, “*Enoch pleased God;*” compare

Sir. 44: 16, and Heb. 11: 5. Onkel. וַיִּתְהַלֵּךְ חֲנוֹךְ בְּרִחַתְלָא דְּיָי

“*and Enoch walked in the fear of the Lord;*” Ps.-Jon. פְּלַח ח’

וַיְהִי כִּי שָׁרַע בְּקוֹלְשָׁא קָדָם יָי, “*Enoch served in truth before the Lord.*”

Comp. ch. 6: 9.

24. וַאֲיִנְנוּ וְגוֹ. “*And he was not, for God took him*”, he was taken up to heaven without tasting of death, as Elijah, 2 Kings 2. LXX. καὶ οὐχ ἐβρίσασατο ὅτι. (Alex. διότι) μετέβηκεν αὐτὸν ὁ Θεός. Vid. Sir. 44: 16, and Heb. 11: 5. Vulg. quia tulit eum Deus. Onk. וַיְהִי כִּי לֹא אָמִית יְחִיָּה יָי

“*and he was not found, because the Lord did not make him die.*” Ps.-Jon.

וַיְהִי כִּי אָרוּם אֶהְיֶינָהּ וְסִלִּיק לְרַקִּיעָא כְּמִסַּר קָדָם יָי “*therefore he was taken away and ascended into heaven by the word of the Lord.*”

Others, as Rosenmüller and von Bohlen, think that וַאֲיִנְנוּ is merely=יָימָת, or at the most expresses the idea of “*sudden death*”; but as יָימָת is used after every other name throughout the whole chapter, it is plain that there must

have been some remarkable difference between his case and theirs, even if Heb. 11: 5 was not decisive on the point.

29. נָחַ. "Rest", from נָחַ to rest. The etymology is merely alluded to by the Hebrew writer, for, as Simonis remarks, "scriptura sancta, sicubi nomina propria explicat, non semper per eandem radicem, unde descendunt, sed interdum per cognatam id facere solet, non tam verborum quam rerum habita ratione." זה ינחמנו ממ' "This (scil. son) shall comfort us for our labour &c." LXX. οὗτος διαναπαύσει ἡμᾶς ἀπὸ κ. τ. λ. "he will give us repose from our works &c."; but Vulg. iste consolabitur. The LXX. evidently read נִיחַמְנִי, Hiphil from נָחַ, a reading which Houbigant and Capellus think should be adopted. מן האדמה may be connected either with ינחמנו, "shall comfort us because of the ground," as our A. V. has it, or with ממעשנו ונו, "for our work and the toil of our hands (arising) from the ground."

CHAP. VI.

2. בני אלהים. LXX. υἱοὶ τοῦ Θεοῦ, Vulg. filii Dei, Aq. υἱοὶ τῶν Θεῶν. The words are variously explained to mean (1) the angels; LXX. MS. A. οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ, Ital. angeli Dei. So Josephus, many of the earliest Fathers, and, though some of them for far different reasons, Rosenmüller, Gesenius, Maurer, Tuch, Knobel, Delitzsch; supported by such passages as Job 1: 6, 2: 1, 38: 7. (2) Many modern and some ancient critics and commentators, e. g. Ephrem, Chrysostom, Augustine, Luther, Calvin, Hengstenberg, Keil, with whom we agree, understand the passage to speak of intermarriage between the descendants of Seth and Cain; or, which comes to nearly the same thing, between the righteous and wicked (e. g. J. D. Michaelis). (3) Others

understand it of intermarriage of the higher with the lower ranks. So Onk. פְּנֵי רַבֵּי רַבֵּי "the sons of the great" or "princes"; Symm. υἱοὶ τῶν δυναστεόντων, Ibn Ezra, .Kimchi, &c. מַבְתֵּי הַגָּדוֹל. On the pronoun as copula vid. Ges. § 119. 2.

3. לֹא יִרְוֶן רוּחִי. Here again the meaning is doubtful. (1) יִרְוֶן is rendered by some "remain" or "dwell"; so LXX. καταμείνη, Vulg. Syr. Onk. Saad. It has been supposed, but unnecessarily, that they read יְרוּם or יְלוֹן. (2) Others translate it by "judge", = יִרְיֶן. So Targg. Ps.-Jon. Jerus. Symm. κρινεῖ. Similarly Rashi, R. J. Kimchi, Rosenm. and our A. V. "shall not strive." (3) Some modern critics, as de Wette, Maurer, Knobel, Delitzsch, take יִרְוֶן in the sense of "to rule," connecting it with יִרְוֶן. (4) Others, for example Gesenius and Tuch, render it by "to be humbled" or "abased," Arab. دَانَ, "to be low," "mean." Either the third or the fourth translation appears to be the correct one, as רוּחִי seems to mean the divine breath, which God breathed into man at his creation (ch. 2 : 7). Translate: "My spirit shall not rule in mankind for ever (during all future time); because of their transgression, they shall be flesh (i. e. mortal, Ps. 78 : 39, Job. 10. 4), and their days shall be 120 years." The life of the human race is for the future to be shortened on account of their sins. The objection to this is, that many of patriarchs actually lived for a much longer period, but it is simply meant to be a *general statement*, to which there might be exceptions; compare Ps. 90 : 11. We *may* however refer רוּחִי to the Holy Spirit, and then our A. V. would be correct, and the latter clause of the verse would have to be taken in the sense in which it is understood by Onkelos, whom Hengstenberg and Delitzsch follow; viz. that a respite of 120 years would yet be given before the destruction of the human race, in order to see whether they would repent. This view

is opposed by the phrase "because of their transgression they shall be flesh," which could scarcely refer to a coming destruction of mankind, as such a meaning would likely be expressed in plainer language. בִּשְׂרָא. By all the old commentators and versions this seems to have been taken as a compound of three words בְּ־אֲשֶׁר־גַּם = בְּעֵבוֹר אֲשֶׁר גַּם; LXX. διὰ τὸ εἶναι, Vulg. quia, Onk. בְּדִיל דְּ, Syr. ܒܝܠܝܢܐ. So Saad., Rashi, and, among the moderns, Knobel (reading of course בְּשֶׁנָּה). Fuerst and Rosenmüller derive it from שָׁנָה "to wander," and translate "on account of their sin." Gesenius, Tuch, Delitzsch, and most moderns, derive it from שָׁנָה = שָׁנָה, as an infinitive of the form שָׁנָה from שָׁנָה and נָה from נָה (Gesenius § 66. rem. 3). To the ancient opinion it is rightly objected: (1) that שָׁ, or שָׁ, is never found in the Pentateuch; (2) that גַּם would be here quite superfluous; and (3) that the entire compound is nowhere else found.

4. הַגִּבּוֹרִים. "The giants". So LXX. Vulg. and many commentators, such as Tuch, Knobel, and Delitzsch (vid. Num. 13: 33). Onk. גִּבּוֹרִים, and so Syr. Sam. vers. Saad., which may either be "giants" or "heroes"; Aq. οἱ ἐπιπίπτοντες οἱ βίαιοι, Symm. οἱ δυνατοὶ βίαιοι. Those who derive the word from the rad. נָפַל, "to fall," take it to mean either "the fallen angels" (as many of the Fathers), or "those who fall upon others," "robbers," or "tyrants" (Aq. Rosenm. Gesen.). Tuch and Knobel derive it from a rad. נָפַל = נָפַל. הַה. On the use of the article here vid. Ges. § 120. 1. אֲשֶׁר. "when".

5. וְכֵן יֵצֵר וְגוֹי. The LXX. render this passage: καὶ πῶς τις διανοεῖται ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἐπιμελῶς, evidently taking יֵצֵר for a verb.

9. אֱלֹהֵי תוֹלְדוֹת. Vid. note on ch. 2: 4.

11. חֲמֵם. Accus. Vid. Ges. § 135. 3. b.

13. מפניהם. On the use of מן to express the efficient cause vid. Ges. § 140. 2. את הארץ. Onk. Syr. ארץ ארץ, and so the Vulg.; similarly LXX. καὶ τὴν γῆν. The Sam. vers. incorrectly ארץ ארץ • ארץ, taking את=את.

14. ארץ. Probably an Egyptian word; vid. Gesen. Thes. But Dietrich (Abhandlungen für Semitische Wortforschung, p. 33) regards it as a contraction for ארץ, from ארץ "reeds" (comp. Job 9: 26). עצי גפר. Onk. and Ps.-Jon. ארץ ארץ, "of cedar trees;" Syr. عسلا و عسلا, the meaning of which is not certain; LXX. ξύλα τετράγωνα, Ital. ligna quadrata; Vulg. ligna laevigata. Gesenius supposes ארץ=אפר, and translates "resinous trees," such as the pine, fir, cedar, cypress, &c. From גפר is derived κυπάρισσος, cypress.

16. צהר, Prop. "light", here "windows", collective and therefore feminine (אחצרות); Gesen. § 105. 3. a. So Gesenius Delitzsch, and, among the old versions, the Syr. But many commentators suppose that there was only one window (referring to את חלון in ch. 8: 6, which passage, however, is not decisive), and account for the fem. gender according to Ges. § 105. 4. a. or c. Among the ancient translators, Theodotion has θύραν, and the LXX., very absurdly, επισυνάγων ποιήσεις τὴν κιβωτόν, Ital. colligens facies arcam. Rosenmüller would render it by "roof" (Ar. ظهْر "back").

17. הנני מביא. Part. for future, הנה calling special attention; vid. Ges. § 131. 2. b. and rem. 1. מים. Acc. in apposition to המבול, את המבול, or according to Ges. § 116. 3.

19. החי. The kametz under the article is an exception to the general rule, Ges. § 35. 2. A.

CHAP. VII.

2. **שבעה שבעה**. Vid. Ges. §. 118. 5. The words are generally understood to mean *seven individuals* of each kind; but Knobel seems to be right in maintaining that *seven pair* of each kind are meant, as is shewn by the addition of the words **איש ואשתו**, which could not be used if seven individuals had been intended. Besides, if such had been the meaning, **שבעה** would have been expressed only once, just as **שנים** is put only once towards the end of the verse. From v. 9 the animals appear to have gone into the ark *in pairs*, which could not, of course, be the case, if the ordinary rendering "*by sevens*", i. e. *seven of each kind*, be correct. On nearly the same principles, we must, in v. 3, understand *seven pair* of birds to have been brought into the ark. Some commentators, however, defend the ordinary translation, and account for the statement in v. 9 on the supposition that it is an extract from a different document. **הוא**. Vid. Ges. §. 119. 2.

4. **בי לימים וגו'**. "*For after seven days*"; vid. Ges. Lex. art. **ל**, B. 2. c. Ps.-Jon. supposes this to be an additional respite of seven days (vid. n. on ch. 6: 3 towards the end): **אָרוֹם הָאֵל אֲנִי יְהִיב לָכִין אֲרָפָא שׁוֹבְעָא יוֹמִין אִין יְחִיבֹן יִשְׁתַּבֵּק לְהוֹן** "*therefore, behold I give you a respite of seven days; if they shall repent, it shall be forgiven them*". **יום ארבעים**. Vid. Ges. §. 118. 2. **בל היקום**. "*Every living thing*".

6. **בן שש וגו'**. Vid. Ges. § 104. 2. a. **והמבול וגו'**. "*When the deluge was (occurred), waters upon the earth*". **מים** in apposition to **המבול**. Comp. n. on ch. 6: 17. Maurer suspects that **מים** is a gloss upon **המבול**.

7. **ויבא**. On the singular number vid. Ges. § 145. 2.

8. **אשר איננה טהרה**. Vid. Ges. § 121. 1 and § 149. 1.

9. שנים שנים. “*Two by two*”, i. e. “*in pairs*”. Ges. § 118. 5. Vid. n. on v. 2.

11. בשנת שש מאות וגו'. “*In the six-hundredth year &c.*” Vid. Ges. § 118. 4. שש is the genitive governed by שנת, and מאות the genitive governed by שש; in Arabic it would be, in exactly the same way, فِي سَنَةِ سِتِّ مِائَةٍ. לחיי נח and שום לחדש; on this mode of expressing the genitive, vid. Ges. § 113. 2. ארבת. Prop. “*network*,” from אָרַב to “*weave*”, Arab. **أَرَبَ** “*to tie a knot*.” LXX. οἱ καταρράκται, Vulg. cataractae; Aq. and Symm. αἱ θυρίδες, Onk. פִּיּוּן “*windows*.”

13. בעצם היום. On this periphrasis for *self, selfsame*, vid. Ges. § 122. 2. rem. 3. בא. Vid. Ges. § 145. 2. ויפת. On the kametz under the ו, vid. Ges. § 102. 2. d. שלשת נשי. On the masc. form of the numeral, vid. Ges. § 95. 1. n.

16. והבאים. “*And those that went in*”; on this relative force of the article, vid. Ges. § 107. ייסגר יי' בערו. “*And Jehovah closed (the door) behind him*”.

19. מאד מאד. On the repetition of the word, vid. Ges. § 148. 2.

20. חמש ע' אמה. The word אמה is in the accusat.; vid. Ges. § 116. 1.

22. אשר—באפיו. Vid. Ges. § 121. 1.

23. וַיִּמַח, not וַיִּמַחַ, which latter is the reading of most editions, including that of Theile, for the verb is active: “*and he (God)*”, or “*it (the deluge), destroyed &c*”. So Onk. וַיִּמַחַ וַיִּמַחַ וַיִּמַחַ, LXX. ἐξήλειψε. יַמַח is fut. niph'al, but then the accent ought to be on the last syllable, as in Ps. 109: 13, and the accusative would have to be explained, as in ch. 4: 18, according to Ges. § 140. 1. a.

CHAP. VIII.

3. הלוך ושוב. On this method of expressing continued action, vid. Ges. § 128. 3. rem. 3.

4. ותנה. Vid. Ges. § 71. rem. 4.

5. בעשירי. "In the tenth (month)". באחד. On the omission of יום, vid. Ges. § 118. 4. rem. 2.

6. אתה חלון. Vulg. *fenestram*, LXX. *τήν θυρίδα*. Vid. n. on ch. 6: 16.

7. הערב. The article in this place, and in היונה v. 8, seems to have a force equivalent to the Greek *τις*, and may be properly rendered "a certain raven", "a certain dove"; comp. הארי ואת הדוב 1 Sam. 17: 34, האריה 1 Kings 20: 36, העלמה Isaiah 7: 14. Vid. n. on ch. 28: 11. Gesenius explains the article otherwise in Gram. § 107. rem. 1. c., but his explanation is not satisfactory, as reference is made in all these passages to individuals in the concrete and not in the abstract. Others think that the article is prefixed to denote the only male raven or dove in the ark, as from ch. 7: 9 they conclude that only two birds of each kind came into the ark. ער יבשה. Vid. Ges. § 129. 1. A similar form is יכלח from יבל, "to be able", § 82. 1.

8. מאהו. Lit. "from beside himself", Saad. *مِنْ عِنْدِهِ*. The Shemitic languages have no reflexive pronouns as distinct from the ordinary personal; Gesen. § 122. 1. The LXX. render it *ὀπίσω αὐτοῦ*, Vulg. *post eum*, i. e. after the raven, but the Hebrew words cannot be so translated. הקלו. On the use of ה in indirect questions, vid. Ges. § 150. 2.

9. מנוח. On the form of this noun vid. Ges. § 83. 14, and § 84. IV.

10. שבעת ימים. Vid. Ges. § 118. 1. a.

11. עלה זית טרף. *"The fresh leaf of an olive"* (Arab. طَرَفٌ *to be new or recent*). Others, as Knobel and our A. V., translate it by *"plucked off."* The LXX. have φύλλον ἐλαιᾶς κάρπος, Vulg. *ramum olivae virentibus foliis.*

12. ויחל. On the form vid. Ges. § 68. 3. rem. 5.

13. בראשון. *"In the beginning"*, scil. of the month, Ges. § 118. 4. rem. 2. באחד. Cardinal for ordinal; vid Ges. § 118. 4.

17. הוצא. So the כתיב; the קרי is הוציא, a rarer form; see Ps. 5: 9. הוֹשֵׁר (הַיֹּשֵׁר), Hos. 7: 12. אִיסִירָם.

19. כל הרמש. The LXX. Vulg. Syr. and Saad. seem to have read וכל הבהמה, and the Sam. omits the words entirely. There certainly seems to be a tautology in the Hebrew text, but as there is no MS. authority for the reading supported by the versions, and as it savours much of intentional alteration, we cannot adopt it; nor can we receive the omission of the words by the Sam. as proof of their spuriousness.

21. וירח יי' את ריח הניחח. *"And Jehovah smelled the pleasing odour"*. On the article before נִיחַח vid. Ges. § 109. 1. LXX. ὀσμὴν εὐωδίας, Aq. ὀσμὴν εὐαρεστήσεως; but Onk. יְקַבֵּיל יְיָ בְּרֵעָא יְתֵי קִרְבָּנֵיהָ *"and the Lord accepted with pleasure his sacrifice"*. ויאמר יי' אל לבו. LXX. εἶπε κύριος ὁ Θεὸς διανοη- Symm. εἶπε κύριος πρὸς ἑαυτόν. The Vulg. omits altogether the words אל לבו. Saad. has لِنَبِيِّ *"to his prophet"*!

CHAP. IX.

2. ומוראכם. On the objective suffix, vid. Ges. § 119. 5.

3. הוא חי. Vid. Ges. § 119. 2.

4. בנפשו דמו. "*With its life, (namely) its blood*", דמו being in apposition to נפשו. Saad. correctly: *بِدَمِهِ فَإِنَّهُ نَفْسُهُ*; LXX. wrongly: *πλην κρέας ἐν αἵματι ψυχῆς*.

5. לנפשתיכם. Tuch and Knobel take 'נפש' as a dativus commodi, "*for your lives*", for their benefit, to preserve your lives (vid. Ges. § 151. 3. e); but it seems better to regard it as a circumlocution for the genitive: "*And only your own blood will I require; from the hand of every living creature will I require it*" (animals were subject to the bloodrevenge, Exod. 21 : 28, 29), "*and from the hand of man, from the hand of each one's brother (fellow-man), will I require the life of man.*" On נפש vid. Ges. § 122. 1. c, and on the genitive circumlocution § 113. 2. As to the construction איש אחיו "*each one's brother,*" compare ch. 42 : 25. איש אל שקו "*into the sack of each,*" Numb. 17 : 17. איש את שמו "*each man's name.*" Vid. Ges. §. 122. 2. rem. 1.

10. נפש החיה. On the article with חיה, vid. Ges. § 109. 2. a. יצאי החכה. On the construction of the participle, vid. Ges. § 132. 1, 2.

11. ממי. The efficient cause after passive verbs is sometimes construed with מן; vid. Ges. § 140. 2.

13. נחתי may be best rendered "*I set*"; Ges. § 124. 3.

14. בעניני בעני עני for בעניני, Ges. § 10. 2. rem. LXX. *ἐν τῷ συν-*

The apodosis of the sentence begins with

15. לא יהיה עוד המים. On this construction vid. Ges. § 144. 1.

19. נפצה. Either from נפץ in a reflexive sense, "*dispersed themselves*" = "were dispersed"; or, according to Ewald (Gr. 6th edit. § 193, c), an irreg. form instead of נפצה or נפצה (comp. Ges. § 66. rem. 5 and 11).

20. ויחל נח איש הארמה. On this construction vid. Ges. § 139. 4.

21. וישז. Vid. Gesenius § 74. rem. 3. c. and § 28. 4. אהלה. Older form for אהלו; Ges. § 89. 1. rem. 2.

22. On the omission of the accusative pronoun, vid. Ges. § 119. 6. rem. 2.

24. בנו הקטן. On the article vid. Ges. § 109. 2, and on this mode of expressing the superlative, § 117. 2.

25. עבר עברים. "*A slave of slaves*", the meanest of slaves. Ges. § 117. 2. rem. למו. Poet. suffix for להם, Ges. § 101. 2. a, and note.

27. יפת אלהים וגו'. "*Let God enlarge Japheth, and let him dwell in the tents of Shem, and let Canaan be his slave.*" On יפת vid. Ges. § 74. rem. 4, and § 28. 4. ישבן. Onkelos and some others consider "*God*" to be subject of this verb: "*the Lord shall enlarge Japheth, but (וישרי שביניהיה במשכניה דשם) his Shekinah shall dwell in the tents of Shem.*" Many modern commentators, such as J. D. Michaelis, Gesenius, de Wette and Knobel, translate אהלו שם "*tents of name*", i. e. of fame, glory, comparing ch. 6. 4. אנשי-שם, and other passages.

CHAP. X.

2. גמר. Supposed by Gesenius to be the *Cimmerii*, inhabiting the Tauric Chersonese. The Arabs call this region, with a transposition of the letters, الْقَرْمُ (whence the name *Krim*, *Crimea*), and the Black Sea they call بَحْرُ الْقَرْمِ. מנוג. According to Josephus and Jerome, *the Scythians*; perhaps rather the Caucasian tribes, as *Magog* may be derived from the Persian words ماه کوه *māh-ko h*, "the mountain-land." מדי. *Media*, Syr. مَدْي. יון. *Greece*, or more properly *Ionia*, as the only part of Greece well known to the Shemitic nations; Arab. الْيُونَانُ, Syr. تَقْتَا, *the Greeks*. The word comes from the Greek form 'Ιάονες or 'ΙάΦονες, 'Ιωνες. The LXX. have 'Ιωναν. וחבל ומשך. The *Tibareni* and *Moschi*. These names are almost always joined together in Scripture, as also by Herodotus (*Μόσχοι καὶ Τιβαρηνοί*). The LXX. have *Μόσοχ*, Vulg. *Mosoch*, Sam. מושוך or מושך. חירם. Probably the *Thracians* (Josephus, Jerome, and Targg. Ps.-Jon. & Jerus.). Tuch thinks that the *Tyrrhenians*, *Τυρσηνοί* or *Τυρρηνοί*, are meant.

3. אשכנז. Probably a part of Armenia (comp. Jer. 41:27). Most of the ancient vss. retain the word. Saadiah, however, explains it by الصَّقَالِبَةُ, *the Slavonians* or *Germans*; Ps.-Jon. הדיב i. e. *Adiabene*; Josephus, οἱ Πηγῆνες, who are not known for certain. רישת. Josephus, followed by Bochart, understands *Paphlagonia*; Saadiah, and the modern Jews, *France*. We may compare the name of the *Ripæan* or *Riphæan* mountains. The reading רישת is erroneous. חגרמה. LXX. with the letters transposed, Θοργαμά (Alex. Ms. Θεργαμά); probably *the Armenians*. Josephus understands the *Phrygians*; others, the *Turks*.

4. אֱלִישָׁה. A part of *Greece*, either *Elis*, Ἐλις, or the *Aeolians*, οἱ Αἰολεῖς. Bochart thinks of *Hellas*. תְּרַשִׁישׁ. Generally believed to be Τάρτησος, *Tartessus*, in Spain, the name of the district at the mouth of the Baetis or Guadalquivir. Redslab and others take it to be *Dertosa*, the modern Tortosa, near the mouth of the Ebro. כְּתִיּוֹם. The inhabitants of Cyprus, where was the ancient town of *Kítition*. יְרֻדָּנִים. The people of *Rhodes*. The other reading יְרֻדָּנִים has been explained to mean *Dodona*, the seat of the famous oracle; or as a corruption of יְרֻדָּנִים, Ἀάρδαγοι the *Trojans* (Knobel). In favour of יְרֻדָּנִים are several mss., Sam., LXX., and several mss. in 1 Chron. 1: 7. יְרֻדָּנִים is supported by many mss., Onk. Vulg. Syr. and Saad., and is the reading adopted by Theile.

5. אִי. The Hebrew אִי denotes not merely *an island*, but also *a maritime region*. In Arabic جزيرة is at once *an island* and *a peninsula*. אִישׁ לְלִשְׁנוֹ. Vid. Ges. § 122. 2. rem. 1.

6. כּוּשׁ. In the later Biblical books *Cush* means *Aethiopia*, but in the Pentateuch it seems to have a wider signification, including the southern part of Arabia. מִצְרַיִם. The dual may refer either to the division of *Egypt* into two parts by the Nile, or to its division into Upper and Lower Egypt (מִצְרַיִם and מִצְרַיִם). The Arabic name for Egypt is مِصْرُ = an unused sing. מִצְרַיִם. פּוֹט. The LXX. and Vulg. generally render this name by *Libya*, where, according to Pliny and Ptolemy, there was a river called *Fut* or Φουτού. The Egyptian name for Libya is ΦΑΙΑΤ, i. e. "*the bowmen*" (Coptic *pite*, "*a bow*").

7. סִבְאָה. According to Josephus the ancient name of the kingdom of *Meroe*. חוּיִלָּה. This name seems to be applied to several places, all lying in the extreme south of the world, as known to the Hebrews, though at considerable distances from one another. In ch. 2. 11, it would seem to denote *India*;

here, a part of *Aethiopia*, perhaps the *Αιθιοπία* of the ancients; and in v. 29, an *Arabian* district or tribe. סבחה. Gesenius supposes this to be the Aethiopic city *Σαβάτ*, near the modern *Arkiko*, or *Argeego*, on the shore of the Red Sea. Others would rather identify it with *Σάββαθα* or *Sabota*, a port in South Arabia. רעמה. LXX. *Πεγμα*; a town on the Persian gulf, called by the classical geographers *Πήγμα*. סבחה. Perhaps a town or district of Aethiopia. The LXX. have *Σαβαθακά*, but the Alex. ms. and others *Σαβακαθά*. The Targ. of Ps.-Jon. has וננאי = Ar. *الزنج*, the negro tribes to the south of Abyssinia; the Targ. of Jon. in Chron. וננאי, *id.* שבא = Ar. *سبأ*, the famous Sabæan or Himyaritic empire in South Arabia, the capital of which was *مأرب*, *Μαρούβα*, or *سبأ*, *Σαβᾶς*. רדן. Bochart, J. D. Michaelis and Gesenius identify רדן with the island *دَادِن* in the Persian Gulf, called by the Syrians *دِهِن*.

8. נמרד. LXX. *Νεβρώδ*, Joseph. *Νεβρώδης*. The derivation of the word is uncertain, some deriving it from the rad. מרד, others from the Pers. *نابرد*, *nabard*, "war", "battle", "valiant".

9. גבור ציד. "A mighty huntsman". Onk., however, renders it by גבר תקיף, "a mighty hero"; LXX. *γίγας κυναγός*, "a giant hunter".

10. בבֵּל. This name, as proved by ch. 11: 9, is derived from *בָּלַל*, and therefore stands for *בִּלְבֵּל*, a Pilpel noun meaning *confusion*, the vowel of the first radical being lengthened to compensate for the omitted letter. This form is most common in Syriac. In Hebrew we have מִטְפָּחַת for מִטְפָּחַת, *fillets*, from טיף *to bind*; comp. גִּלְגָּלַת, Syr. *ܓܝܠܓܠܐ* a *skull*; שֶׁרְשָׁרָה a *chain*, Syr. *ܫܪܫܪܐ*; &c. Others have derived the name from בַּיִת בַּל "the house of Baal", or from *בַּיַת אֵל* "the gate of El (God)". ארד. LXX. *Ὀρεχ*, Syr.

אֲנִי. According to the Targg. of Ps.-Jon. and Jerus., Jerome and Ephrem Syrus, *Edessa*, Syr. אֲנִי. Bochart and Gesenius suppose it to be *Ἀρεσσα*, a city on the confines of Babylonia and Susiana. Rawlinson identifies it with *Ἰσοχόη*, which he places on the site of the modern *Warka*, אֲנִי. LXX. *Ἀρχάδ*, daghesh being resolved into ר, comp. דְּרַמְשֶׁק, דְּרַמְשֶׁק. The Syr. has אֲנִי, which Ephrem Syrus and Bar-Hebræus interpret نَيْبِيسَ, i. e. *Nisibis*. This is also the opinion of the Targg. of Ps.-Jon. and Jerus. כַּלְנֵה. According to the Targg. of Ps.-Jon. and Jerus., &c., this is *Ctesiphon*, Arab. الْمَدَائِنُ. In Amos 6: 2, the name is written בְּלִנְה, in Ezek. 27: 23, בְּנֵה, and in Isaiah 10: 9, בְּלִנְה. שְׁנַעַר. LXX. Σενάαρ. All the ancient vss. retain the word, except Onk., who has בְּאֲרָעָא וּבְכַלְנֵה בְּאֲרָעָא, "and Calneh in the land of Babel".

11 מִן הָאָרֶץ הַזֶּה אֲשׁוּר. "From that land he (Nimrod) went to Assyria". So Gesenius and the modern commentators, following the rendering of the Targums. The LXX. and Vulg. render it: "from that land went forth Asshur", and so our A. V. Internal evidence is in favour of the former translation, for it would be surprising to find a son of Shem, as Asshur was (vid. v. 22), enumerated among the descendants of Ham. On the grammatical construction vid. Ges. § 116. 1. רְחֹבֹת עִיר. Prop. "the streets of a city" (comp. *Plataear*); or else in apposition, "streets, viz. a city"; LXX. τῆν Πρωβῶνθ πόλιν, and Onk. רְחֹבֹת קִרְתָּא, "Rehoboth the city". It is perhaps the same as רְחֹבֹת הַנְּהָר in ch. 36: 37, the modern الرَّحْبَةُ, *Rahaba* on the Euphrates. בְּלַח. Syr. حُكْس. It is probably the same as חֲלַח, the *Calachene* of Strabo, whither a portion of the ten tribes were carried away by Shalmanezzer, 2 Kings 17: 6, 18: 11.

12. רִבְנָן. LXX. Δασή or Δασέμ, and one Ms. רִבְנָן. This place cannot be identified. הוּא הָעִיר הַגְּדֹלָה. This seems naturally to

refer to רסן; but several recent critics, as for instance Knobel, think that the expression refers to the whole four, *Nineveh, Rehoboth-Ir, Calach, and Resen*, which lay so close together as to be reckoned one great city, commonly called Nineveh.

13. לורים. In 1 Chron. 1: 11, לוריים, according to the כתוב. Probably an Aethiopic tribe; compare Isaiah 66: 19, Ezek. 30: 5, and Jer. 46: 9. ענמים. LXX. *Ἐνεμετιείμ* and *Ἀνεμετιείμ*, Syr. *ܢܚܨܝܢ*. Quite uncertain; vid. *Ges. Thes.* להכים. Prob. i. q. לוכים, the *Libyans*, Nah. 3: 9, Dan. 11: 43, 2 Chron. 12: 3, 16: 8. As to the interchange of ה and ו, comp. לורים, Sam. להרים, and also the radicals בוש, זעס, נהר, נסו, and נור; רוץ, וסו; &c. נפתחים. Syr. *ܢܦܬܚܝܢ*, LXX. *Νεφθαλείμ*. According to Bochart = *Νεφθυς*, which Plutarch gives as the name of the most northern part of Egypt on the seashore. Knobel would derive it from *na-phthah* or *na-ptah*, "those (the worshippers) of *Phthah*", understanding thereby the people of Memphis.

14. פתרים. The people of *Upper Egypt*. The meaning of the name in Coptic is "the region of the South". כסלהים. Probably the *Colchians*, who were according to Herodotus and others, a branch of the Egyptian race. LXX. variously, *Χασμωνιείμ*, *Χασλωνιείμ*, *Χασδοδιείμ*. אשר-משם. Vid. *Ges.* § 121. 1. If by כסלחים are meant the *Colchians*, we must here, and in 1 Chron. 1: 12, assume a corruption of the text, and place the words אשר משם פלשתיים after ואת כפתרים. To get rid of this difficulty, Knobel supposes that כסלחים is the desert region lying between the Delta of the Nile and Palestine. פלשתיים. This word seems to mean *emigrants* or *strangers*, from the Aethiop. *ፈለሳ*: (*fālasā*) to *migrate*, akin to *فَلَسَ* and *פָּלַט*. LXX. retain the word in the Penta-teuch, but in other places render it by *ἀλλόφυλοι*. בפתרים. Spoken of in Deut. 2: 23, Jer. 47: 4, and Amos 9: 7, as the ancestors of the Philistines (see the preceding note); and the Philistines are called ברתים, 1 Sam. 30: 14, Zeph. 2: 5, Ezek. 25:

16. Most of the ancient vss. render it by *Cappadocia* (so LXX. in Deut. i. c., Vulg. everywhere but in this place, Targg. Onk. Ps.-Jon. and Jerus. קפוטקניא, קפוטקניא, Syr. قَفَّةُ مِصْرَ), but probably the island of *Crete* (כפתור Jer. 47: 4) is meant.

17. הערקוי LXX. Ἀρουναιῖος (as Sam.). The inhabitants of *Arce*, Ἀρνη or τὰ Ἀρνα, a city of Phœnicia near Tripolis, called by the Arabic geographers عَرَقَا. A tribe of Mt. Lebanon, where Strabo mentions the castle of *Sinnas*, Σινναῖς, and Jerome a town of the name of *Sin*.

18. הארודי LXX. here Ἀράδιος; ארוד was a Phœnician city, built, according to Strabo, by exiles from Sidon, on the island of *Aradus*, Arab. رَوَّاد. הצמרי. Prob. the people of *Simyra*, a Phœnician city at the foot of Mt. Lebanon. החמתי. Hamath, still existing under the old name of حَمَاة. נפצו. Ewald derives this form from פצץ, instead of פוץ, but in that case we should expect the ז to have *daghesh* (comp. Ges. § 66. rem. 5).

19. גררה. On the גרה locale vid. Ges. § 88. 2. באכה. Infin. with the fuller form of the suffix, for בִּאָךְ, used here adverbially = ער באך, ch. 19: 22, 2 Sam. 5: 25, 1 Kings 18: 46. לשע. עֲרָה still exists under the name of عَرَّة. According to Jerome, *Calirrhoe* on the east of the Dead Sea. The Targg. of Ps.-Jon. and Jerus. have קלרהי; which ought, according to Gesenius, to be read קלרהי, *Calirrhoe*

21. גב הוא. Vid. Ges. § 119. 3. Comp. ch. 4: 26. עבר. Vid. n. on ch. 14: 13. אחי יפת הגדול. Not "the brother of *Japhet the elder*", but "the eldest brother of *Japhet*". The former rendering is preferred by the LXX. Symm. Rashi and Ibn Ezra, J. D. Michaelis, and others, and adopted by our A. V.

22. עלים. Properly *Elymais*, but used in the older Biblical books as equivalent to the later פָּרַס, *Persia*. אשור.

Assyria. The Syr. sometimes renders it by **אַמֶּה**, sometimes by **אַמֶּה**, Arab. **أَثُور**. אֶתְּוֹר. Prob. *Arrapachitis*, a region of Assyria bordering on Armenia. לֹוֹר. Most probably *Lydia*.

23. עֵיץ. *Ausitis*, situated in the northern part of the Arabian desert, between Palestine, Idumea and the Euphrates. חוּל. Most probably Rosenmüller is right in supposing this to be the district of Hūleh (**أَرْضُ أَحْوَلَةَ**), round the lake of the same name, near the source of the Jordan. מַש. Of course this place must be sought for in Syria or Mesopotamia. Bochart, with whom Gesenius agrees, understands by it the inhabitants of the Mons Masius, which lies to the north of Nisibis.

25. יקטן. Probably identical with the Arabic **قَحْطَان**, from whom the tribes of Yemen or South Arabia trace their descent. The LXX. write **Ἰεκτόν**, Vulg. *Jectan*.

26. אלמורד. The syllable **אל** in this name is the Arab. art. **أل**. Tuch thinks we should read **אלמורד**, as a tribe of the name **مُرَاد** is well known. שֶׁלֶף. Perhaps the **Σαλαπηνοί** of Ptolemy, or the district of **السَّيْف** or **السَّيْف** in Yemen. חצרמות. A region of Arabia Felix, called by the Arabs to this day **حَضْرَمَوْت**. LXX. **τὸν Σαρμώθ**, reading apparently חצרמות. ירח. This is the Aeth. word **ወርኃ**: *warkh*, "the moon", in the Sinaitic inscriptions. ירח. The moon was worshipped as a goddess throughout Arabia, and many places were named after her. The Arab geographers mention "a mountain of the moon", **جَبَلُ الْقَمَر**, in South Arabia.

27. הדורים. Perhaps the *Adramitæ* of Ptolemy, a race on the southern coast of Arabia. LXX. **Ὀδορύα**. אוּל. In Arab. **أزال**, afterwards called Sanaa (**الصَّنَعَاء**), the capital of Yemen. רַקְלָה. Prop. a *palm-bearing region* (Arab. **دَقْلٌ** a *palm-tree*).

The south-eastern part of Arabia, commonly called Bahrein, was famous for its dates, whence "to carry dates to Hajar" is the Arabic equivalent for "to carry coals to Newcastle."

29. אופר. A seaport, supposed by many to be situated on the southern coast of Arabia, but more probably on the west coast of India, near the mouth of the Indus, where dwelt the nation called in Sanskrit *Abhira*. The ships of Solomon brought from hence "apes", קָפִים, Sanskrit *kapi*; "peacocks", תְּבִיִּים, Tamul *tōgai* or *tōghai*; and אֶלְמָיִם, or more correctly אֶלְגֻמִּים. Sanskrit *valguka* (lit. "beautiful"), the name of a fine sort of sandalwood. See Lassen's *Indische Alterthumskunde*, vol. I., p. 538—9. יוֹכֵב. Perhaps i. q. Arab. يَمَابٌ, a desert; or the Ἰωβαρίται, whom Ptolemy places on the coast of the Indian ocean.

30. מִשָּׂא. Probably مَيْسَانُ, *Massanitis* or *Mesene*, a district at the head of the Persian gulf, near Bassora. Gesenius, Tuch, Knobel, &c., are correct in translating this passage: "and their habitation was from Mesha, until you come to Sephar, and to the mountain of the east"; making הַר הַקָּרָם distinct from Sephar. By הַר הַקָּרָם is meant the mountain range running through Arabia parallel to the Red Sea, called by the Arabs نَجْدٌ *Nejd*, or "the Highlands". מִסַּר. Most probably, as Gesenius thinks, the city in southern Arabia called ظَفَارٌ, vulgarly pronounced *Isfor*.

CHAP. XI.

1. וְיְהִי. Vid. Ges. § 126 b. 2. רַבָּרִים אֶחָד. "One language". The construction is the same as in Latin *unæ literæ*, "a letter".

2. מִמְּקָרָם may be best rendered *ab oriente*, "on the east" or "in the east", Others (as Knobel and Delitsch) understand

מקדם to mean "in their journeying to the countries that lay to the east". "From the east" seems hardly admissible.

3. אל רעהו. On this mode of expressing reciprocal pronouns, vid. Ges. § 122. 2. rem. 4. הבה. On the ה־ vid. Ges. § 48. 5; on the form הבה, § 68. 3. rem. 2, and as an interjection, § 103. 2. נלבנה. On the cohortative future vid. Ges. § 48. 3. and § 126. 1.

4. וראשו בשמים. "The top of which may reach to heaven", i. e. may be very high; comp. Deut. 1: 28, Dan. 4: 17. Others understand the passage literally. פן נפוץ. "That we may not be dispersed". LXX. erroneously, πρὸ τοῦ διασπαρῆναι ἡμᾶς, and so Vulg. *antequam dividamur*.

6. החלם. Vid. Ges. § 130. 2. The Patach (instead of ־) is owing to the guttural rad.; compare הַחֲתָהּ Isaiah 9: 3., הַעֲיֹדָה Neh. 9: 34. Vid. Ewald's Gram. 6th ed. § 199. a. יזמו. On the form vid. Ges. § 66. rem. 11.

7. נבלה. Vid. as before Ges. § 66. rem. 11. "Let us confound". אשר. "in order that", = למען אשר

8. ויהדלו לבנת. On this const. vid. Ges. § 139. 2.

9. קרא. Impers. Vid. Ges. § 134. 3. a.

10. ויולד. "Shem was 100 years old and he begat". On this implied preter. vid. Ges. § 126 b. 1. note.

26. אברם. The meaning of this name is "exalted father". After the promise was made to him, as recorded in ch. 17: 5, he was called אברהם, i. e. "father of a multitude", explained by the text itself אב המון גוים, "father of a multitude of nations". רהם = Arab, رَهْمٌ, a great number. Vid n. on ch. 17: 4.

28. על פני. "Before the face of Terach", during Terach's lifetime. אור כשרים. The LXX. render this by χώρα τῶν Χαλδαίων. Some suppose it to be the present town of Urfa or Oorfah;

Gesenius imagines that it is the castle of Ur, mentioned by Ammianus as situated between Nisibis and the river Tigris. אור is perhaps identical, as Roediger thinks (vid. Ges. Thes. Addend. et Emend. p. 67), with the Zend *vare*, Pers. وَرَا. *aurā*, "a castle" or "fort"; or it may be that the word אור contains an allusion to the *fire-worship* once prevalent in those regions. Knobel suggests that אור כ' may mean "mountain of the Chaldeans" (אור = הור = הַר). The כשדים are the *Chaldeans* of later times, the inhabitants of Babylonia, Gr. *Καρδοῦχοι* (LXX. *Χαλδαῖοι*), Ar. الْأَكْرَادُ (from a sing. الْكُرْدُ), *the Kurds*.

29. שרי. Afterwards called שרה ch. 17: 15. The LXX. write שרי *Σάρα*, pronouncing סַי, after the Arabian manner, *ā* (comp. סַינִי *Sivā*); whilst the latter name they write *Σάρρα*, שָׂרָה, standing for שָׂרָה from שָׂרָה. שרה means "a princess"; שרי is explained by Ewald to signify "contentious", by Knobel "heroine", שרה being used in ch. 32: 29 in the sense of *to fight*. שרי may also mean *noble*, from the Arab. سَرَوٌ *to be noble*, سَرِيٌّ *noble*.

30. וילד i. q. Arab. وَلَدٌ, an ancient form of בֶּלֶד, which also occurs in 2 Sam. 6: 23, according to some editions.

31. ויצאו — ללכת. On this const. vid. Ges. § 139. 2. Probably the plural refers to the other members of the family who are not named: "and they went out with them (Terach, &c.)." Knobel, however, will not admit this, but translates אהם as a reciprocal, "and they (Terach, &c.) went out *with one another*", in company. Perhaps we should read either ויצאו אהם (with the Syr.) or ויצאו אהם (with Sam. LXX. Vulg.). חרן Arab. حَرَّانُ, *Karrhāi*, *Carrhæ*.

CHAP. XII.

1. לך לך. The pronoun is redundant, as in Syr. ܠܝ ܠܝ, Fr. *va t'en*.

2. אנרלה On the use of the cohort. fut. vid. Ges. §. 126. 1. היה. On the use of the imperative here, vid. Ges. § 127. 1. ברכה. "And be a blessing," i. e. "and thou shalt be blessed;" LXX. *καὶ ἔσῃ εὐλογημένος*, Onk. ויִתְהַלַּל מְבָרְךָ; comp. Ps. 21: 7. Tuch translates: "and be a blessing (to all around thee)"; whilst Knobel and others suppose the meaning to be that Abraham's name would be used as a form in blessing: "be as blessed as Abraham was."

3. ונברכו בך. These words have been translated in two ways. (1) Taking נברך (for which התברך is more commonly used) as a passive, "through thee (or "through thy seed," as we read in some passages) shall all the families (nations) of the earth be blessed"; i. e. through Christ, as is shewn by Acts 3: 25, Rom. 4: 13, 16, Gal. 3: 8, 16. (2) Taking the verb as reflexive, "with thee," using thy name "shall all the nations of the earth bless themselves"; in which case the meaning is the same as that of היה ברכה in v. 2, according to Knobel's explanation. Compare ch. 48: 20. ---

5. והנ' אשר עשו. "The souls which they had acquired in Charran," i. e. their slaves. עשה is used in this sense in ch. 31: 1; and on the meaning of נפש compare ch. 36: 6, Ezek. 27: 13. Onkelos renders וַיִּחַ נְפִשָּׁהָא רַי שְׁעִבְדוּ לְאוֹרֵיִתָא בְּחָרָן "the souls which they had converted to the law in Charran"!

6. מקום שכם. ש' is the *Sychar* of John 4: 5, now called *נَابُلُس* (corrupted from the Roman name *Flavia Neapolis*). On מקום in the construct state vid. Ges. § 112, 3. עד אילון

מורה. "Unto the oak-grove of Morch." אילון is to be taken here collectively; compare Deut. 11: 30. The Targg. of Onk. and Ps.-Jon. render the word by מִישֵׁר a plain, which is supported by the Vulg. *convallis illustris*, and so our A. V. The Sam. Vers. has מִישֵׁר חוֹבָה, (חוֹוֶה=חוֹבָה) "valley of vision". On the other hand the LXX. give more correctly ἐπὶ τὴν δρυὸν τὴν ὑψηλὴν. The Syr. has حَصْحَبًا مَمْرِيًا "at the oak of Mamre," and so also Saadiah بَلُوط مَمْرِي (vid. ch. 13: 18).

9. הלוד ונסוע. On this method of expressing the idea of continuance, vid. Ges. § 128. 3. rem. 3. הנבה. LXX. here and elsewhere wrongly: ἐν τῇ ἐρημῳ.

11. הקריב לבוא. "Drew near". Vid. Ges. § 139. 2.

13. אחתי את. On the omission of פ, vid. Ges. § 152. 4. c. The LXX. turn the clause into the *oratio directa*: εἰπὼν οὖν ὅτι ἀδελφὴ αὐτοῦ εἰμί.

15. ויהללו for ויהללו, vid. Ges. § 10. 2. rem. בית פרעה. "Into the house of Pharaoh"; acc. of place, vid. Ges. § 116. 1. פרעה is the Coptic *p-ouro* or *ph-ouro*, "the king", compounded of the article *pi* and *ouro* "king"; or, according to others, *p-ra* or *p-re*, "the sun".

16. יהי. On the verb in the sing. vid. Ges. § 144.

17. וינגע—נגעים. Vid. Ges. § 135. 1. rem. 1.

20. וישלחו. "And they conducted" or "convoyed him".

LXX. συμπροπέμψαι. Comp. the N. T. usage of προπέμπειν, e. g. Acts 15: 3.

CHAP. XIII.

2. במקנה וגו'. On the article used with these nouns, vid. Ges. § 107. 3. rem. 1. b. "In flocks"; comp. the Arab. مَال, *wealth*, often applied to *camels*.

3. למסעיו. "By stations", Arab. مَرَاجِل. The LXX. wrongly: και ἐπορεύθη ὄθεν ἡλθεν. הָעַי. On the article vid. Ges. § 107. 3.

5. אֲהָלִים, for אֲהָלִים, vid. Ges. 23. 4. rem. 2, and § 91. 6. rem. 3.

7. הַבְּנֵעֵי. The article is here used to denote that ב' is collective, Ges. § 107. 1. יֵשֶׁב. On the singular predicate vid. Ges. § 145. 2.

10. הַשְּׂמָאל. Adverbial accusative. Onk., instead of translating ש' and י' literally, renders them respectively by לְצִפּוֹנָא *to the north*, and לְדִרְוֹמָא *to the south*. שְׂמָאל stands for שְׂמָאל, Arab. شَمَال and شَمَال *the north*, شِمَال *the left hand*, Syr. شَمَال. The quadrilateral verb הַשְּׂמָאל means "to go to the left hand", as in Arab. أَشَامَ *to go to Syria* (الشَّامُ prop. *the left*), أَيْمَنَ *to go to Yemen* (الْيَمَنُ prop. *the right*). שָׁחַת יי. On the subject, in connection with the infinitive, being in the genitive, vid. Ges. § 130. 3. בְּגַן יְהוּדָה. Either "as a beautiful garden" (comp. the note on ch. 1: 2), or , which is preferable, "like the garden of Jehovah", i. e. the garden of Eden. צֶעַר. Anciently called בְּלַע, ch. 14: 2. LXX. Ζόγορα, but in ch. 14: 2, Σηγώρ, the name used by the Arabian geographers, زَعْرُ.

14. יָמָה. "Towards the sea", i. e. to the west. Comp. מִים in ch. 12: 8.

16. וּשְׂמָחִי. The accent is thrown forward according to Ges. § 44. 2. rem. 5 b.

CHAP. XIV. '

1. 'בימי א'. "In the days of Amraphel". Vulg. wrongly "*factum est in illo tempore ut*", followed by Dathe; LXX. ἐν τῇ βασιλείᾳ τῆ' Αμαρφαὶ βασιλέως. The etymology of the proper names in this verse is very doubtful. Von Bohlen derives אֲמַרְפֶּל and אֲרִיִּוּךְ from the Sanskrit *amarapâla* (worshipper of the gods) and *ârya* or *âryaka* (venerable). גוֹיִם seems here to be a proper name; comp. Josh. 12: 23. Onkelos and LXX. "the king of nations", and so our A. V.; Aquila βασιλεὺς Πόντου, and Symm. βασιλεὺς τῶν Σκύθων.

3. עַמְקֵי הַשְּׂדִימ. "The valley of Siddim", 'ש being i. q. Ar. سِدِّ low stony ground. LXX. here φάραγξ ἢ ἀλυκὴ "the salt chasm"; in v. 9. κοιλὰς ἢ ἀλυκὴ "the salt valley"; Aq. κοιλὰς τῶν πεμπεδίνων; Symm. Theod. κοιλὰς τῶν ἀλσῶν; Vulg. vallis sylvestris; Syr. حَصْبًا قَبْرًا مَعْنًا "the valley of the people of Sodom"; Onk. מִישַׁר חַלְקֵינָא "the plain of fields", Saad. مَرْجُ الْحُقُولِ id., perhaps reading הַשְּׂדִימ.

4. שְׁחִים עֲשָׂרָה ש'. Acc. of time, vid. Ges. § 116. 2.

5. רַפְאִים. The name of a tribe. LXX. οἱ γίγαντες, Onk. and Syr. גִּבְרֵינָא. בְּעִשְׂתָּרַת קַרְנִים. A city of Bashan, called simply עִשְׂתָּרַת in Deut. 1: 4, &c., and also בְּעִשְׂתָּרַת in Josh. 21: 27 (contracted for בֵּית עֲשָׂת). The literal meaning of 'ק 'ע is "the horned Astartes", the town being doubtless so called from the statues of Astarte worshipped there. הַוּוּזִים. Possibly the same as the אֲמוֹנִיִּים, Deut. 2: 28, the aborigines of the land of the Ammonites. LXX. ἔθνη ἰσχυρά, Onk. חַקִּינָא "the mighty ones", Syr. سَوَّكْتِمْنَا قَصَبًا "and the mighty men who were in those places"; what derivation they assigned to the word is unknown. בְּהַם. "In Ham", a place mentioned no-

where else. The LXX, Vulg. and Syriac read בָּהֶם “among them” or “along with them”; but Onk. has דְּבַרְהֶמָּתָא “who were in Hema (?)”. The Sam. Vers. gives אִישׁוּ לִישָׁא “in Lisha (?)”. אִימִים. Mentioned again in Deut. 2: 11, where Saadiah has **الْمُهَيَّبُونَ** “the terrible ones”, because אִימִים means “terrors” in Ps. 88: 16. Onkelos gives here אִמְתָּנִי, lit. “the strong” (comp. אִמְתָּנִי Dar. 7: 7).

6. אֵיל פָּאָרָן. A proper name, lit. “the terebinth tree (or rather grove) of Paran”, which rendering is given here by the LXX. and Syr.; but Onk. Vulg. Saad. “plain of Paran”. It is probably identical with אֵילוֹת or אֵילוֹת, Ar. **أَيْلَة**, at the head of the Gulf of Akaba (**عَقَبَة**).

7. עֵין מִשְׁפַּט. A proper name. Onkelos renders לְמִישַׁר בְּלֹג דִּינָא “to the plain of the division of judgment”. בְּל שְׂדֵה. “The whole country of the Amalekites”. LXX. τοὺς ἀρχοντας Ἀμαλήα, and Syr. **بְنִימָא دְחַמְכְּמָא**, “the princes of the Amalekites”, perhaps reading שָׂרֵי.

10. בָּאָרַח בָּאָרַח. Vid. on this construction Ges. § 106. 4. וּמֶלֶךְ עַמְרָה. We have adopted this reading, following the LXX. Syr. & Sam. cod. and vers. The reading of V. D. H. וְעַמְרָה is supported by the Hebrew Mss., and by Onk. and the Vulg. וַיִּפְלוּ שָׁמָּה. As שָׁמָּה has the הָ־ locale (Ges. § 88, 2), the meaning seems to be: “and fell therein”, i. e. into the pits. יִפְלוּ is here to be understood generally of the troops, for the king of Sodom, at least, made his escape; vid. v. 17. הָרֶה “To the mountain”, from הָר, Ges. § 88. 2.

11. רֶכֶשׁ. The LXX. here, and in v. 21, as also once in v. 16, render this word by ἡ ἵππος, “the horse” or “cavalry”, reading רֶכֶשׁ. In v. 12, on the contrary, they have ἡ ἀποσκευή, “baggage,” and on its second occurrence in v. 16, τὰ ὑπάρχοντα.

13. הָעֶבְרִי. Perhaps the best explanation of this word is

that it is an adjective formed from עֵבֶר הַנֶּהָר, “the land beyond the Euphrates,” whence עֵבְרִי, a person born in that place. This is supported by the LXX., who render it here by ὁ περαττης, Aq. ὁ περαιτης, Vulg. *Transeuphratensis*, and also by the authority of Origen. The other explanation is that it is a patronymic from עֵבֶר, mentioned as the ancestor of Abram in ch. 10: 24, 11: 14, 15, in proof of which an appeal is made to Numbers 24: 24, but that passage is not decisive. On the distinction observed in the use of עֵבְרִים, and הַנִּי יִשְׂרָאֵל, vid. Gesenius' Lexicon. בְּאֵלֵי מִמְרָא. The same variety of rendering occurs here among the ancient vss. as in ch. 12: 6. בְּעֵלֵי בְרִית א'. “*Joined in league with Abram*”; vid. Ges. § 101. 2. a.

14. וַיֵּרֶק חַי. “*And he led forth his tried (lit. initiated) men*”. רֵוֶק “*to be emptied*”, in Hiphil “*to pour out, to draw*”. as a sword, and in this place “*to lead out to battle*”; compare Arab. جَرَدَ, which Saad. uses here. The Sam. has וַיֵּרֶק “*he surveyed*” or “*mustered*”, from Chald. רֵוֶק. The LXX. and Vulg. give ἡξιματισεν, *numeravit*; Onk. וַיֵּרֶוּ, Syr. أَرَمَ “*he armed*”. הַנִּיבִי. Like the Arab. حَنِيفٌ, “*experienced, skilled, tried*”. Saad. نَحَّاءٌ “*his faithful (servants)*”; Onk. and Syr. עוֹלְמוֹהוּ, “*his young men*”; LXX. τοὺς ἰδίους.

15. וַיַּחֲלֶק עַ. Const. præg. “*he divided his army and fell upon them*”, lit. “*he divided himself against them*”.

17. עֲמֹק הַמֶּלֶךְ. Some vss., as LXX. and Syr., take הַמֶּלֶךְ as collective. Onk. renders the words עַ הַמֶּלֶךְ by בֵּית רֵיסָא “*the place of the royal hippodrome*” or “*race-course*” (רֵיסָא connected with רֵוֶץ, or with رَأَصٌ “*to train or break in*”).

18. שְׁלָם. Josephus, the Targg. of Onk. and Ps.-Jon., Gesenius, Knobel, Delitzsch, &c., consider this to be Jerusalem (in Ps. 76: 2 it certainly does mean that city); but Roediger in

Ges. Thes. rejects this opinion (1) on account of geographical reasons, which require the place to be situated more towards the north, and (2) on account of the tradition preserved by Jerome. This tradition, which is quoted by Roediger, is found in Epist. 73 (tom I. p. 446, ed. Vallers), and runs as follows: "Salem non ut Josephus et nostri omnes arbitrantur, Jerusalem, . . . sed oppidum juxta Scythopolim, quod usque hodie appellatur Salem, et ostenditur ibi palatium Melchisedech." Roediger and Tuch think it is the same as *Σαλείμ*, mentioned in John 3: 23 (where some Mss. have *Σαλήμ*) and Judith 4: 4. Vid. also n. on ch. 33: 18. בהן לאל. "A priest of the High God", vid. Gram. § 113. 2; not, as our A. V. has it, "the priest".

19. ברוך א' לאל. On the ל after the pass. part. expressing the efficient cause, vid. Ges. § 140. 2.

23. א with negative force. Vid. Ges. § 152. 2.f. The second א is merely repeated for the sake of emphasis.

CHAP. XV.

1. ש' הרבה מאד. "Thy reward shall be very great". On this const. of inf. absol. vid. Ges. § 128. 2, and on the form הרבה § 74, rem. 13.

2. משק. Most of the ancient vss., as Theod., Vulg., Onk., Sam. Vers., Ps.-Jon., Saad., render בן משק either by "son of the manager of my house", or "son of the management of my house", i. e. my steward, deriving it apparently from שקק, as מָרַר from מָרַר; see Lex. art. משק. Lee thinks that מִשְׁקָ is the Ar. مَوْتِقٌ "a bargain, a compact" (from وَثَقَ "to place reliance on", ثَقَّةٌ "confidence, a trustworthy person"); but the two words do not

correspond in form, for **مَوْثِقٌ** would be in Heb. **מוֹשֶׁק**, just as **مَوْعِدٌ** is **מוֹעֵד**. To both of these renderings there is the same decisive objection, that neither of them suits the context. Gesenius seems to be right in taking **משק** to mean “possession” (compare **מִשְׁקָא** and the rad. **מָשַׁךְ**), and **בן מ' ב'** “the son of the possession of my house”, i. e. my heir, = **יורש** in v. 3. So the Syr., although it transposes the two clauses, **ܘܕܡܫܩܐ ܕܡܘܥܕܐ**; **ܘܕܡܘܥܕܐ ܕܡܫܩܐ**. The LXX. regard **מ'** as a proper name, **ὁ δὲ υἱὸς Μασσέκ τῆς οἰκογενεοῦς μου**. Aquila seems to have connected it with **משקה**, for he translates **ὁ υἱὸς τοῦ ποτιζοντος οἰκίαν μου**. **הוא דמשק א'**. “He is Dammesek Eliezer”. So LXX., Vulg., Jerome and Lee, taking “Dammesek Eliezer” as the man’s name. Onk., Syr., Gesenius, Knobel, and others (among the rest our A. V.) translate: “Eliezer of Damascus”, which would at least require **ד** to be placed after **א'**, and would have been more naturally expressed by **א' הדמשקי**. Hitzig and Tuch regard **דמשק** as a marginal gloss (and an erroneous one) upon the rare word **משק**, which has by some accident crept into the text. We are inclined to adopt this view, and have accordingly put the word between asterisks.

9. **עגלה משלשה**. “A heifer of three years old”. **מ'** is to be taken in this sense, and not with Onk., Rashi, &c. as “three of each kind”. The former translation is supported by the authority of the LXX., Vulg., Syr., Sam. Vers., Saad., Ps.-Jon., and most modern scholars.

10. **איש בחרו לק רע**. “Each piece opposite to the other”. Vid. Ges. § 122. 2. rem. 4.

11. **פגרים**. LXX. insert a gloss in their rendering of this passage: **κατέβη δὲ ὄρνεα ἐπὶ τὰ σώματα, ἐπὶ τὰ διχοτομήματα αὐτῶν**. **פגרים** in Hebrew means only “a dead body”, in Syr. **ܘܡܝܬܐ** is used of the body, whether living or dead. **וישב אג'**. “And Abram drove them

away". So all the vss., except the LXX., who appear to have read וַיִּשָׁב, and to have taken אָחַם = אֶחָם, for they translate: *συνεκάθισεν αὐτοῖς*.

12. וַיְהִי הַשֶּׁלֶבַח לְבוֹא. "And the sun was about to go down." Vid. Ges. § 129. 3. rem. 1. אִימָה חֲשֵׁכָה גְדֹלָה. "A terror, a great darkness", i. e. "a very terrible darkness"; LXX. lit. φόβος σκοτεινὸς μέγας; Vulg. *horror magnus et tenebrosus*.

13. בֵּא לֹא לָהֶם. Vid. Ges. § 121. 3. a. The relative is omitted here, as in Arabic, because the antecedent is indefinite. וְעַבְדוּם. "And they (the Israelites) shall serve them", i. e. the Egyptians. LXX. incorrectly: *καὶ δουλώσουσιν αὐτούς*, cited Acts 7: 7.

17. וַיְהִי הַשֶּׁלֶבַח בְּאֵה. "And when the sun had gone down and it was dark, to a smoking furnace &c." בְּאֵה is the 3rd pers. sing. fem. perf., and not the participle, which would be בְּאֵהָ, with the accent on the last syllable instead of the first. וְעַי הָיָה. On the nonconformity in gender between the predicate and the subject, vid. Ges. § 144, rem. 2.

18. נָהַר פָּרַח. Pret. for future, Gesen. § 124. 4. נָהַר פָּרַח. "The river Euphrates", נָהַר being in the construct state, according to the Shemitic idiom. Similarly in Arab. نَهْرُ الْفُرَاتِ. The נָהַר מִצְרַיִם is probably not the Nile, but the small stream elsewhere called נַחַל מִצְרַיִם, and by the Arabs وَادِي الْعَرِيشِ.

CHAP. XVI.

1. הָגַר. If this name be Shemitic (هَجَرَ to flee from, هِجْرَةٌ flight), it could have been given to Hagar only after her flight from Abraham's house. As she is stated to have been an Egyptian,

it is more probably an Egyptian name, perhaps in a corrupted form, like פֶּרְעָה and בְּרֵהֶמֶת, which are adapted to Hebrew radicals.

4. וְחָקַל. This is one of the few instances of final — in verbs עָלָה, instead of cholem; vid. Ges. §. 66. rem. 3.

5. חֲמֵסִי ע. “*The wrong done to me be upon thee*”, may you suffer for the injury done to me. The suffix here expresses the objective genitive; vid. Ges. § 119. 5. The ancient versions take it somewhat differently: Onk. דִּין לִי עָלֶיךָ “*I have a cause against thee*”, LXX. ἀδικουμαι ἐκ σοῦ, Vulg. *inique agis contra me*. וּבִינִיךְ. The point over this word is extraordinary. There are 15 words with such points placed over them, ten of which occur in the Pentateuch, four in the Prophets, and one in the Hagiographa. The passages of Genesis, in which such points occur, are, besides the present, ch. 18: 9, 19: 23, 33: 4, 37: 12. The Rabbins give absurd reasons in each case for these points; e. g. in ch. 33: 4. they say that they indicate Esau’s teeth, the fable being that Esau intended to bite Jacob, but that his neck was changed into marble; and in ch. 37: 12, that they are meant to show that Joseph’s brethren went rather to feed themselves than to feed the sheep of their father!! Vid. *Buxtorf’s Tiberias* and *Gesenius’ Lehrg.* § 30.

11. הִנֵּךְ הָרָה. “*Behold thou art pregnant.*” Vid. Gesen. §. 131. rem. 1. יִלְדָּתָהּ for יִלְדָּתָהּ. This form, which is found only in this word, occurs again in Judges 13: 5, 7. Vid. Ges. § 92. 2. rem. 1. פֶּרֶא אָדָם. Lit. “*an ass of men*”, אָדָם being taken collectively (compare אָדָם בְּכִילֵי אָדָם Prov. 21: 20), i. e. a wild man. פֶּרֶא is the onager or wild ass, Ar. فَرَسٌ.

13. אַתָּה אֵל רֹאֵי וְגוֹי. “*Thou art the God of vision (i. e. who revealest Thyself), for she said: Do I see here even after the vision?*” viz. of God, i. e. after having seen God. The

Hebrews believed that if any man saw God, he died; vid. ch. 32: 30, Exod. 33: 20. So, with unimportant variations, Gesenius, Rosenmüller, Lee, &c. The LXX., Vulg. and our A. V. are all wrong in regarding רָאִי as the participle with the suff. 1. pers. sing. (*σὺ ὁ θεὸς ὁ ἐπιδῶν με, tu Deus qui vidisti me, "Thou God seest me"*), which would be רָאִי. In both places where רָאִי occurs, we have written רָאִי with the accent on the first syllable, being the pausal form of the noun רָאִי (compare וְהָלִי Deut. 7: 15, צָרִי Ezek. 27: 17). The Masorites have pointed it in the first case רָאִי, contrary to their usual practice; whilst, in the second, they have considered it as the participle with a suff., and have therefore put the accent on the last syllable, רָאִי. In this they are followed by the LXX. *καὶ γὰρ ἐνώπιον εἶδον ὑπεθέμεντα μοι, Vulg. profecto hic vidi posteriora videntis me, and our A. V.* The translation of אַחֲרַי by *posteriora (back)* in the Vulg. seems to have been made in reference to Exod. 33: 23. וְרָאִיתָ אַחֲרָי. That אַחֲרַי is sometimes used a substantive cannot be denied; comp. 2 Sam. 2: 23. בְּאַחֲרַי הַחַיִּית. Onkelos gives אַחֲרַי הוּא אֱלֹהֵא חַי בִּלְא, "Thou art the God who sees everything, because she said, I even continue seeing (i. e. alive) here after He revealed himself to me"; the Syr. אַחֲרַי הוּא אֱלֹהֵא חַי בִּלְא, "Thou art God in vision; for she said: Behold! I even saw a vision after he saw me".

14. קרא על בן קרא לבאר. "Therefore the well was called". קרא indef. 3rd. pers. vid. Ges. § 134. 3. באר לִי ר'. "Well of the life (or the living) of vision", i. e. where, after seeing God, her life was preserved. According to the Masoretic accentuation לְחַי רָאִי, the sense is: "well of the Living One who sees me"; but we have preferred לְחַי רָאִי, the segolate noun. Vid. n. on

v. 13. Of the ancient versions, the Syr. and Vulg. agree with the Masoretic text. Onk. בִּירַא דְּמַלְאָךְ קַיְמָא אֲתַחְוֵי עֲלֶיהָ "the well at which the angel of the Living One was seen". LXX. φρέα. οὐ ἐνώπιον εἶδον, "the well before (beside) which I saw"!

CHAP. XVII.

1. שָׂרִי. The LXX. usually render this word by παντοκράτωρ, Vulg. *omnipotens*, Aq. *ἄλλιμος*, Ibn Ezra, Kimchi, & תַּקִּיָּה, all meaning "strong, mighty". Gesenius and others consider it to be a plur. majest. from שָׂרַד (vid. Gram. § 86. 1. c.), but Roediger in the Thesaurus thinks it more probable that שָׂרִי, which never has the article, is a plural form with the suffix of the first person, like אֲרָנִי (Ges. § 119. 6. rem. 4). Others suppose it to be a sing. from שָׂרַד with the adjectival suffix י, which, however, occurs only in a few proper names, such as הַגִּי, שָׂמִי, and may admit of another explanation. Rashi and other Jewish commentators explain it by שָׂרִישׁ, "who is sufficient", "the all-sufficient". The LXX. also have sometimes *ικανός*, Aq. *αὐτάρακτος*, and Saad. *الْكافي*. Ewald and Tuch seem to be right in supposing that שָׂרִי comes from שָׂרַד = שָׂרַד, according to the form קָטַל, comparing the proper names שָׂרִי and יָשִׁי. Perhaps we might even venture to alter the vowel of the last syllable and read שָׂרִי (comp. רָנִי, *sick*), as the Masorites may have pointed it with Patach in accordance with the Rabbinical explanation given above.

2. וְאֶתְנַה. "For I will certainly establish"; Ges. § 126. 1.

4. אֲנִי. Case absol. vid. Ges. § 142. 2. אֲנִי is used here, instead of the common form אֲנִי, for the sake of the paro-

nomasia with אברהם; but that the form was at one time in common use is proved by such names as אֲבִינֹר, אֲבִישָׁלוֹם, &c., which occur along with אֲבִינֹר, אֲבִישָׁלוֹם. Hence אֲבִינֹר is identical with אֲבִינֹר.

5. יקרא. On the const. of the passive vid. Ges. § 140.

1. a. אב ה' ג' נ'. On the double accusative vid. Ges. § 136. 2.

7. לדרתם. Plural suffix, because זרע is collective.

10. המול. Infinitive absol. niph'al from מיל, used as predicate to בריית. Transl. "*This is my covenant which ye shall observe . . . , to be circumcised, every male among you*", i. e. that every male among you be circumcised. Others, as Gesenius, take the inf. here as an imperat. Vid. Ges. § 128. 4 b.

11. ונמלתם את ב'. Tuch translates "*and ye shall circumcise &c.*", deriving the word from a root נמל = מול; but Gesenius, Delitzsch, Knobel, and others suppose it to be the niph'al of מלל, for נמלתם. Compare תמינו for תמינו Numb. 17: 13. בשר is here the accusative of limitation, Ges. § 136. rem.; therefore translate: "*ye shall be circumcised with respect to the flesh of your foreskin*".

12. מקנת כסף. "*A purchase of money*", i. e. a thing bought with money, a slave.

14. מעמיה. The plural is commonly used in such formularies; see, for example, Exod. 30: 33, Levit. 17: 9. הַפֶּר for הַפֶּר, as הַשֵּׁב Isaiah 42: 22, הַחַוּ Isaiah 18: 5.

15. שרה. Vid. n. on ch. 11: 29.

17. ויזחק. Onk. וַהֲרִי "*and he rejoiced*"; Ps-Jon. וַתִּמָּה "*and he wondered*". הלבן מ' וגי. "*Shall a man of a hundred years &c.*". On the interrogative ה followed by daghesh, vid. Ges. 98. 4. rem. בן יולד scil.

18. לו יש' יחיה. "*O that Ishmael might live*"; vid. Ges. § 133. 2.

26. נמול. On the form vid. Ges. § 71. rem. 9.

CHAP. XVIII.

1. פתח האהל. Acc. of place; vid. Ges. § 116. 1.
2. וישתחו. On the form vid. Ges. § 74. rem. 18.
3. אָנִי. Vid. Ges. § 119. rem. 4. The Masoretic note קדש cautions us against any other reading, but the Sam. read אָנִי, as is evident from the subsequent alterations of the sing. suff. into the plural בעיניכם, תעברו, and עכרכם.
5. וּמִקְחָהּ for וּמִקְחָהּ, Ges. § 20. 3. b. אחר. In reference to the variant ואחר, we may remark that it is one of the five words called עֲטוּר סְפָרִים, on which the Masorites noted that \aleph was erroneously added in some copies. The other four words are אחר in ch. 24: 55, Numb. 12: 14, Ps. 68: 26, משפטך Ps. 36: 7. בִּי עַל כֵּן. Not "for therefore are ye come" (A. V.), but "because", or more idiomatically "since." כֵּן עַל בִּי is not a transposition for כִּי עַל כֵּן, but the particle על-כֵּן merely strengthens כִּי, the whole being equivalent to *quandoquidem*.
6. קמח. ש' סאים. "Three measures of meal". קמח adverbial acc.; vid. Ges. § 116. 3.
7. אֱלֹהֵי. Punct. extraord. Vid. n. on ch. 16: 5.
10. בעת חיה. Not "according to the time of life" (A. V.), but "next spring" or "next year", lit. "as the time lives again (after the winter)." So LXX. κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον εἰς ὄρας. Gesenius regards --- as the art., קָעַת = קָהַעַת, and חִיָּה as the fem. adj. in the predicate and therefore without the article. Delitzsch prefers to compare the construction with such phrases as בְּלִילָהּ הוּא for הוּא. Others think that there is no article along with עַת, but that --- is used instead of --- on account of the accents, comparing for example Deut. 33: 26. אֵין בְּאֵל יִשְׂרָאֵל. והוא אחריו. "For it (viz. the door of the tent) was

behind him (Jehovah)"; or with the Sam. and LXX. "*for she was behind him.*"

12. בקרבה. On this mode of expressing the reflexive pronoun, vid. Ges. § 122, 1. אחרי בלתי וגו'. The LXX. translate: οὐπω μὲν μοι γέγονεν ἕως τοῦ νῦν, probably omitting אחרי, and reading בְּלִיתִי לִי עֲרֵנָה; Onk. renders ערנה by עוֹלִימו "youth", Syr. حُكْمَةٌ; Aq. τρυφεία, Symm. ἀκμή, "bloom".

14. היפלא מי דבר. "*Is anything too hard for Jehovah?*" הַיִּתְבָּסִי ׀ is frequently used in the sense of "*anything*". Onk. הַיִּתְבָּסִי מִן קֳדָם יְיָ פִתְנָמָא "*is anything concealed from the Lord?*"

16. לשלחם, προπέμψαι, "*to escort them.*" Vid. n. on ch. 12: 20.

17. עֲשֵׂה. Participle to express the future; vid. Ges. § 131. 2. b.

18. הָיָה = הָיוּ; vid. Ges. § 74. rem. 2.

19. בי ירעתיו. "*For I have chosen him*" (= בְּחָר, Amos 3: 2) *that (למען אשר Ges. § 152. 2. e) he may command . . . to keep (ושמרו Ges. § 124: 6. b) &c."*

20. ועקת סדם ועי כי רבה. The object. gen.; vid. Ges. § 112. 2. Translate: "*the cry concerning Sodom and Gomorrha—because it is great, and their sin—because it is very heavy; come, let me go down &c.* ועקת and חטאתם are in the case absol. Ges. § 142. 2.

21. הבאה אלי. "*Which is come unto me*". The article standing before the whole clause (באה 3rd. p. fem. sing. pret.) = אֶשֶׁר; vid. Ges. § 107. rem. So also in Arabic, though very rarely, أَلَّذِي = أَل. This usage is generally found in the later books, and Ewald would therefore alter the punctuation here to הַבָּאֵה, the participle (vid. his Grammar, 5th edit., § 321 b and note), but there are similar instances in the earlier books, e. g. 1 Sam. 9: 24. וְהָעֲלִיָּהּ. עשו כלה. "*They have acted exactly*" according to the report. In the edition of Genesis

by De Sola, the following translation is given: "*If they have acted according to the cry about it which is come unto me, — Extermination! — and if not, I will know!*" Onkelos, indeed, would seem to favor such a rendering: אַעֲבִיד עֲמָהוֹן גְּמִירָא אִם לֹא תִיבִין וְאִם תִּיבִין לֹא אֶחֱפָרַע "I will utterly destroy them, if they do not repent; but if they repent, I will not take vengeance."

22. עוֹרְנוּ עִמָּד לִפְנֵי יְהוָה. This is one of the 18 passages marked in the Masora as סוּפְרִים סוּפְרִים. In these passages the Masorites thought that there was something derogatory to the glory of God; e. g. in the passage under consideration, they thought it would have been better expressed, "Jehovah stood yet before Abraham", but, lest it should be read in that way, they have noted that the reading in the text is the true one. For a list of these passages, and other information about them, vid. Hottinger's Thes. Phil. and Leusden's Phil. Heb. There is no other passage so marked in the book of Genesis.

28. חֲמֹשֶׁה. Accusative; vid. Ges. § 135. 3.

30. אֶל־נָא יִחַר. Vid. Ges. § 125. 3. b.

CHAP. XIX.

1. שְׁנֵי הַמַּלְאָכִים. "*The two angels*", viz. two of the three mentioned in chap. 18: 2; not as Qur. A. V. incorrectly renders it, "*two angels*". Vid. on the const. Ges. § 118. 1. a.

2. אֲדֹנָי. The Masorites note here חוֹל, i. e. "profane", intimating that א' is not used with reference to God.

4. מֵרָם וְגו'. "*They had not yet lain down (to sleep), when the men of the city &c.*" מִקְצֵה. Lit. "*from the end*", i. e. "*one and all*", "*in a body*". Maurer, following Hitzig, supposes it to be an

elliptical form of expression for **מִקְצֵה וְעַר קֶצֶה**; comp Jer. 25: 33. **מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַר-קֶצֶה הָאָרֶץ**.

5. **הַלַּיְלָה**. On the demonstrative force of the article here, "*this night*", vid. Ges. § 107. note.

8. **הָאֵל**. This form of the plural of **אֱלֹהִים** occurs only in the Pentateuch and in 1 Chr. 20: 8. Ges. § 34. It is always used (except in 1 Chr. 1. c.) with the article, which may have caused the contraction.

9. **גַּשׁ הַלְאָה**, with the tone *milel*, and therefore without *metheg*; Theile incorrectly **הָלְאָה**. Gesenius, Tuch, Knobel, Delitzsch, &c., render "*stand back!*" "*make room!*" comparing Isaiah 49: 20; and so LXX. *ἀπόστα ἐκεῖ*, Vulg. *recede illuc*. But as **גַּשׁ** everywhere else means "*to come near*", Maurer and Fæsius retain that signification, and translate: "*come here, (if you dare)*", spoken in a threatening tone. **וַיִּשְׁפֹּט שָׁפֹט**. "*And he will always be playing the judge*". Vid. on const. Ges. § 128. 3. b.

11. **אֲשֶׁר פָּתַח הַבַּיִת**. "*Who were at the door of the house*". **פ' הַבַּיִת** accus. of place, Ges. § 116. 1. **בְּסִנְוִיָּם**. On the article as used here, vid. Ges. § 107. rem. 1. c. The word does not mean total blindness, but rather the temporary blindness caused by a dazzling light. It occurs again in 2 Kings 6: 18. Onkelos renders it by **שְׂבָרֵי רֵיָא**, Syr. **مَنْعَتِ عَيْنَيْهِ**.

13. **כִּי מִשְׁחַתִּים אֲנַחְנוּ**. Participle used as future, vid. Ges. § 131. 2. b.

14. **לְקַחֵי בָנְתָיו**. Probably "*who had married his daughters*", — not the two daughters mentioned in v. 7, but other two, who were living in the city with their husbands. So LXX., Ps-Jon., Knobel; and this view seems to be supported by **הַנְּמַצְאָת** in v. 15. Josephus, Vulg., J. D. Michaelis, Tuch, Ewald, and Delitzsch translate: "*who were to marry*", understanding, of course, that Lot had only two daughters.

16. ויתמהמה. The LXX. had perhaps a different reading in their text, as they render this word by *καὶ ἐταράχθησαν*. בחמלת וגו'. Vid. Ges. § 130. 2.

18. אדני. The Masorites have the note קרש, but wrongly, as is proved by the preceding אלהם. Lot seems at first to have spoken to the two angels, but afterwards to have continued to address only one, as appears from the singular suffixes in the following verse. אדני is here pointed אדני merely on account of the pause. The LXX., Vulg., Onk., and Sam. Vers. follow the opinion of the Masorites, but on the other hand the Syr. and Saad. are against it, the former correctly rendering 'א by *مَلَكِي* "my lords", and the latter paraphrasing it by *يَا رَسُولِي اللَّهِ*, "O ye two messengers of God."

19. חרבקני. The patach is rare as the union vowel of the suffix with the future; vid. Ges. § 59. rem. 2. מתי for מתתי.

27. עמר. Used as pluperf., vid. Ges. § 124. 2.

33. בקומה. Punct. extraord. Vid. n. on ch. 16: 5.

34. ממחרת. A rare fem. termination; vid. Ges. § 79. rem. 2. b. מחר and מחרת are contracted compounds of יום and אחר, in Chald. יומחרת actually occurs.

37. מואב. The LXX. supply an explanation of the name in their version: *καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Μωάβ, λέγουσα Ἐκ τοῦ πατρὸς μου.*

CHAP. XX.

1. ארצה הנגב. Vid. Ges. § 88. 2. a. towards the end.
2. אל שרה. "In regard to Sarah". So in v. 13. אמרי לי, "say in regard to me"; Ps. 3: 3, 71: 10.
4. הגוי גם צריק. The particle גם is here placed immediately before the word to which it gives emphasis; so v. 5. גם הוא, v. 6. גם אנכי. Vid. Ges. § 152. 2. a.
6. חָטָא, after the form of verbs לָהּ, for חָטָא; vid. Ges. § 74. rem. 21. c. The Masoretic note remarks that the א is deficient. לא וגו'. "I did not permit thee to touch her". נָתַן פ' לעשות and נָתַן פ' עֲשׂוֹת are both used in this sense, prop. to give or grant one to do a thing. Vid. Ges. § 139. 2, note.
7. וחיה—השב. Vid. Ges. § 127. 2; and on the pointing of the ו in וחיה, Ges. § 102. 2. c.
9. אשר לא יעשו. "Things which are not done", i. e. which are not customary and ought not to be done.
10. מה ראית. "What did you have in view?" What was your intention in doing this?
11. רק אין. "If only there be no fear of God"; "supposing there is no fear of God in this place, they will kill me on account of my wife." Gesenius gives a different translation, imagining that the word רק merely gives emphasis to אין; see the Lex. Man. and the Thesaurus, art. רק.
13. התעו אתי אלהים. א, even when it means God, is sometimes construed with a verb in the plural number; e. g. Exod. 22: 8, Josh. 24: 19, 2 Sam. 7: 23, Ps. 58: 12. Vid. Ges. § 143. 2. note. In four places of the Pentateuch, viz. Gen. 20: 13, 31: 53, 35: 7, and Exod. 22: 8, the Sam. substitutes the singular for the plural verb. In Gen. 35: 7, Onkelos

renders אַ by "angels". The Masorites affix the note קרשׁ to guard against such a meaning in this place.

16. אַלף כסף, scil. שקל. Vid. Ges. § 118. 4. rem. 2. Knobel supposes these 1,000 shekels to be a statement of the value of the sheep, oxen and slaves given to Abraham (v. 14); Tuch and others think they were a separate present. הוּא may refer grammatically either to Abraham or to the אַ ב'. The former is the view of Ibn Ezra, and followed by our A. V.; the latter, which we adopt, is the opinion of most of the expositors. בסות ע. Schröter, Rosenm., and others suppose that ב' ע' means a veil, and that it was customary in the East for married women only to wear veils; but in this they are mistaken. Nor is Lee more accurate in asserting that the women of the cities wore veils, whilst those of the pastoral districts did not, and that therefore Abimelech, in giving this money to buy a veil, recommends Sarah to conform to the city usage, and so escape annoyance for the future. The correct view is that of Gesenius, Tuch, Knobel, &c., viz. that ב' ע' is "a gift to make one overlook or condone an injury"; comp. ch. 32: 21, 1 Sam. 12: 3. So the LXX. ταῦτα ἔσται σοι εἰς τιμὴν τοῦ προσώπου σου. Onkelos renders the words by בְּסוּת דִּיקָר עֵינַיִן, and similarly Saadiah: *يَكُونُ لَكَ مَصْرُوفًا فِي كِسْوَةٍ حَسَنَةٍ لِكُلِّ مَنْ مَعَكَ*, "it shall be laid out for thee on beautiful clothing for all who are with thee". Translate: "Lo this (the 1000 shekels) is a satisfaction to thee for all (אשר אתך ואת כל) that has befallen thee and all (thy family)". ונבחת. Gesenius takes this as the part. fem. "and she stood reproved", had no excuse to offer for herself, in which case the words are those of the writer. Maurer, Knobel, Delitzsch, and others view נבחת, as the 2nd. pers. fem. sing. perf. = נבחת, comparing לקחת in ch. 30: 15, and render it: "and (herewith) justice has been done to thee", or "satisfaction

has been given thee". The LXX. translate the word by: *και πάντα ἀλήθεισον*, "and in all things speak the truth"; Onk. *וְעַל-כָּל-מַה-דִּבְרָאֲמַרְתְּ אֶפְוֶקְחָהּ* "and for all which she had said, she was reprov'd"; Syr. *سَخَا فَكَلَّمْتَنِي بِمَسَدِي* "and for every thing thou hast reprov'd me"; Vulg. "et quocumque perrexeris, mementoque te deprehensam."

CHAP. XXI.

3. הַנּוֹלֵד. On account of the accent, for הַנּוֹלֵד, part. Niphthal with the art. Others take it as the Perfect, in which case ה = אִשֶּׁר.

5. הַגּוֹמֵל אֶת יִצְחָק. Vid. Ges. § 140. 1. a; so v. 8. בַּיּוֹם הַזֶּה. On account of the accent, for הַיּוֹם הַזֶּה, part. Niphthal with the art. Others take it as the Perfect, in which case ה = אִשֶּׁר.

6. יִצְחָק לִי. For יִצְחָק. "God has prepared for me laughing"; every one who hears this will laugh at me. ל' צ' is always used in the sense of *laughing at, deriding*; Job. 5: 22; 39: 7, 18, 22. The ancient versions all take it wrongly in the sense of "to congratulate" or "rejoice with", e. g. LXX. *συγχαρεῖται μοι*, Onk. *יִהְיֶה לִי*, and so our A. V.

7. מִי מוֹלֵל. "Who would have said to Abraham, Sarah will give suck to children?" הַיּוֹנִיקָה. Perf. for future, Ges. § 124. 4.

9. מִצְחָק. "Playing". צחק in piel is always used in a good sense (vid. n. on ch. 39: 14), and never in the sense of "mocking", as our A. V. renders it both here and in ch. 39. Comp. ch. 26: 8, Exod. 32: 6, Judg. 16: 25. So Onk. *מְחַיֵּךְ*, Saad. *لَاعِبًا*, Syr. *عَجَبًا* "laughing". The LXX. and Vulg. add "with Isaac her son"; *παίζοντα μετὰ Ἰσαὰκ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς*, *ludentem cum Isaac filio suo*.

16. לה. Dat. pleonastic. במטחוי. Pi'lel. Vid. Ges. § 74. rem. 18. אל אר' במות הי. "I cannot witness the death of the lad!" On קָ vid. Ges. § 151. 2.

20. ויהי רבה קשת. The usual translation of this passage is: "and he became, when he grew up, an archer." Maurer and Lee, however, explain it as meaning: "and he was growing up an archer", becoming every day more skilful in the use of the bow. A third view, adopted by Kimchi, Rosenmüller and others, is that רבה is equivalent to רכב, or to the Arab. رمى to throw, and therefore does not differ in meaning from בקשת. Onkelos appears to have read קשת רבה, for he translates: והיה רכי קשתא "and he became a shooter with the bow". The Vulg. renders רבה by juvenis, "factusque est juvenis sagittarius"; LXX. indefinitely: ἐγένετο δὲ τοξότης.

23. הנה. Either to be taken as an adverb of place "here", or else as a pronoun "these things", which he afterwards points out. The former seems preferable. אֵל is here used with a negative force, Ges. § 152. 2.f, "swear . . . that thou wilt not deal falsely &c."

29. לברנה. This suffix is rare; vid. Ges. § 89. 1. rem. 2. The common form לְבַרְנָה occurs in v. 28.

30. בי. Used before the direct narration; vid. Ges. § 152. 1. e. תהיה. The Shemitic languages often employ the feminine in cases where we would use the neuter.

33. אשל. "A tamarisk"; Ar. أشل. Onk. אִילָנָא a tree; LXX. badly ἄρουρα; Aq. and Symm. δένδρον φυτεῖαν.

CHAP. XXII.

2. ארץ המריה. "*The district round Moriah*", i. e. the hill on which, in later times, the temple stood, 2. Chr. 3: 1. But Tuch and some other critics think that מריה is identical with, or a corruption of, מרה, and that the same place is meant which is called מְרֵה הַמִּצְרָה in Judg. 7: 1. The ancient versions do not regard the word as a proper name, and translate in different ways; e. g. LXX. τῆν γῆν τῆν ὑψηλὴν (which is the same as their rendering of מורה in ch. 12: 6), Aq. τῆν γῆν τὴν καταφανῆ, Symm. τῆν γῆν τῆς ὀπτάσιας. Onkelos ארצא פּוּלְחָנָא, "*the land of worship*"; Vulg. *terram visionis*.

5. שְׂבוּרֵי־לֶכֶם לָךְ. pleonastic here, as in v. 2. לָךְ לָךְ.

13. אֵיל אַחַר. Fortytwo Mss. Sam. LXX. Syr. Ps.-Jon. read אַחַר. The received reading אַחַר is supported by Onk., Saad., Vulg. *post tergum*, and 40 Mss. Onk. and Saad. however, place the word after עֵינַי, and render it by אַחֲרַי, בְּתַר אַחֲרַי, "*after this*." אַחַר must be taken as an adverb of place "*behind*," i. e. "*in the background*". For אַחֲרָיו (Part. Niphal) many Mss. have נֶאֱחָרוּ (Pret Niphal), with which Ibn Ezra, Rosenm. and others wrongly connect אַחַר, translating: "*afterwards it was caught &c.*" The correct rendering is: "*and behold a ram in the background, caught in a thicket by its horns*." בַּסֵּבֶךְ. Onkelos renders this by בְּאֵילָנָא "*in a tree*," Syr. *ἐν δικτύῳ* "*in a net*" (connecting it with שֶׁבֶכָה); the LXX. retain the word, as if it were the name of some kind of shrub, *ἐν φυτῷ Σαβέξ*.

14. יְהוָה יִרְאֶה. "*Jehovah sees*" or "*provides*" (v.S). אֲשֶׁר. "*So that*," in consequence, as in ch. 13: 16. בְּהַר יְיָ יִרְאֶה. "*In the mount of the Lord provision shall be made*," i. e. the

Lord always watches over his holy mountain, is ever present there with his ready help. Some translate יראה by "*he shall appear*" or "*reveal himself*" (LXX. ἐν τῷ ὄρει κύριος ὠφείη); whilst others take it collectively: "*his people shall appear*" in order to worship and offer sacrifices.

15. שנית. "*A second time.*" Vid. Ges. §. 118. 5.

CHAP. XXIII.

3. מוחו. Vid. Ges. §. 105. 1. note.

6. לו שמענו. לו is undoubtedly the true reading, instead of the ordinary reading לו (which must be joined to v. 5, so that v. 6 would commence with שמענו). The credit of this conjecture is due to Hitzig, and it is supported by the analogy of v. 13. On לו with the imperat. vid. Ges. §. 133. 2. The LXX. and Sam. have taken לו = לא, which gives a bad sense, as if the *possession* of a sepulchre was denied to Abraham, but liberty given to him to avail himself of the *use* of the most convenient one. נשיא אלהים. Either "*a mighty prince*" (vid. n. on ch. 1: 2), or "*a prince of God,*" meaning "*blessed by God.*" במבחר קברינו. "*In our choicest sepulchre;*" vid. Ges. §. 104. 1. rem. 1. יתא = יתלה. Vid. Ges. §. 74. rem. 21. c.

8. אם יש את נפשכם. "*If it be in your mind,*" i. e. if you have so purposed.

9. המכפלה. The ancient versions render this "*the double cave,*" probably meaning a cave with two compartments or two entrances, but it is evident from vv. 17 and 19 that it is a proper name.

10. באי שער-עירו. On this construction vid. Ges. § 132. 1. note.

11. לֹא אֲדַנִּי שׁ וְנִי'. "Not so, my lord; hear me; the field I give unto thee &c." But Hitzig, Maurer, and others would read לֹא = לֹא־אֵל or לֹא (see 1. Sam. 14: 30, 2 Sam. 18: 12), connecting it with שָׁמַעְנִי, as in vv. 6, 13, and 15; and this is perhaps preferable. The LXX. seem to have read לֵי, for they render: *παρ' ἐμοὶ γενοῦ κύριε.*

13. אַךְ אִם-יִשְׁמָעֶנִּי לֹא שׁ. An anacoluthon. "If thou only — pray hear me!" נִתְחַי. Preter. for future, used in making contracts. Vid. Ges. § 124. 4.

15. לֹא אֲדַנִּי. The LXX. and Sam. read here, as in v. 6, לֹא (vid. note on v. 6). The ordinary reading is לֹא, which is connected with v. 14 thus: לֹא־אֵמַר לֹא.

16. בַּסֶּפֶּה עֹבֵר לְסַחֵר. "Money passing current with the merchants." So in Arabic جَائِزٌ, the participle of جَاَزَ, to pass by. In 2 Kings 12: 5, the shorter phrase בַּסֶּפֶּה עֹבֵר is used. On the article with סַחֵר, to denote that the word is collective, vid. Ges. § 107. 1.

17, 18. וַיִּקַּם שָׂדֶה.... לְאַבְרָהָם. "And so the field &c. passed into the possession of Abraham."

18. בְּכֹל בָּאֵי וְנִי'. "In the presence of all &c.," i. e. publicly; more fully expressed by כָּל בֵּי בֵּי.

CHAP. XXIV.

2. וְזֶקֶן בֵּיתוֹ. "The oldest servant of his house," most probably Eliczer (vid. ch. 15: 2), which name Ps.-Jon. supplies here: וְאָמַר אַבְרָהָם לְאֵלִיעֶזֶר.

4. כִּי. "But," after the negative, vid. Ges. § 152. 1. e. Several Mss. and the Sam. read אִם. "The Masorites," says

Davidson, "reckon אַם among the כְּבִירִין or "*conjectures*," and note four other places in which it appears to be wanting."

5. הַהֲשֵׁב. On the ה with segol, vid. Ges. § 98. 4. rem.

9. אֲרֵנִי. Plur. excellentiæ, referring to Abraham. Vid. Ges. § 106. 2. b.

12. הִקְרָה נָא. On the omission of the accus. vid. Ges. § 119. 6. rem. 2. "*Cause that to meet me this day* (which I seek)," a prayer for success in his mission.

14. הִנְעַר. This is commonly read הִנְעַר, and regarded as an archaism found only in the Pentateuch. It is possible, however, that we should read הִנְעַר (according to the קרי and Sam., which have הַנְעָרָה), for such instances of scriptio defectiva are by no means rare. Compare the verbal forms קָמְלָתָּ and קָמְלָתָּה, וְקָמְלָנָה, וְקָמְלָנָה, אָפָּה, אָפָּה, עָפָּה, עָפָּה (Ezek. 23: 43, Ps. 74: 6). The form הִנְעַר is supported by the plural הִנְעָרִים, applied to *women* in Ruth 2: 21 (comp. vv. 8 and 22). הִנְעָרָה occurs in the Pentateuch as כְּחִיב only in Deut. 22: 19, and in that chapter there are thirteen examples of the singular הִנְעָרָה. The plural הִנְעָרִים is found twice in the Pent., viz. in v. 61 of this chapter, and in Exod. 2: 5.

19. עַד אִם כֻּלּוֹ לִשְׁתַּחֲוֹת. Vid. Ges. § 124. 5. c. The LXX. render this: ἕως ἂν πᾶσαι πίωσι, connecting, in some way or other, כֻּלּוֹ with כֻּלּוֹ "all."

21. מִשְׁחָאָה לָּהּ. On the const. state before a preposition, vid. Ges. § 114. 1.

33. וַיֹּשֶׁם. Fut. from יָשַׁם = שָׁם. "*He* (viz. Laban) *placed before him to eat*;" comp. ch. 50: 26, Judg. 12: 3. Gesenius, however, renders it intransitively, "*and there was placed &c.*" The קרי is וַיֹּשֶׁם = וַיֹּשֶׁם, fut. hophal of שָׁם.

38. אִם לֹא. After a negative, equivalent to אִם כִּי, "*but*." Vid. Ges. § 152. 2. f.

42. אם ישרנא. If the subject of either יש or אין be a personal pronoun, it is expressed by a suffix, e. g. v. 49. ישכם. "ye are;" אינני "I am not." Comp. Ges. § 149. 1.

55. תשב הנ' א' ימים או עשור. "Let the girl remain with us (a few) days, or (say) ten;" let her remain with us a week or ten days.

61. ונערתיה. Vid. n. on v. 14.

62. באר להי ראי. Vid. n. on ch. 16: 14.

63. לשוח בשדה. שית is only found in this passage, and there are several opinions about its meaning. (1) That it is = שית in Ps. 77: 7, 119: 15, "to meditate;" so Vulg. *ad meditandum in agro*; LXX. ἀδολεσχῆσαι, which is used of meditation in Ps. 119: 15, 23: 27. But Onkelos לַצְלָאָה "to pray," and so Saad. and Sam. vers. (2) That it is = שית "to talk", Job 12: 8, Prov. 6: 22. So Aq. ὁμιλῆσαι, Symm. λαλῆσαι, i. e. to speak with his friends or with his servants in the field. (3) That it is = שית "to lament, mourn," Job. 7: 11. So Knobel, comparing v. 67. (4) That it means "to take a walk;" comp. Arab. سَاح. So Syr. لَمَسَ حُحَّةً, Ibn Ezra ללכת בין השיחים "to walk amid the shrubs" (wrongly regarding it as a denom. from שית "a shrub"). Gesenius in the Thes., dissatisfied with these explanations, thinks the text is corrupt and proposes to read לשוט בשדה "to wander about in the field," but such a change of the text is unnecessary. We give the preference to the first meaning.

65. הלזה. Vid. Ges. § 34. rem. 1; = Arab. أَلَّذِي, which is always used, however, as a relative pronoun, *who, which*.

67. האהלה שרה. On the construct state with ה־ locale, vid. Ges. § 88. 2.a; and on the occurrence of the article with the noun in the construct, § 108. 2.b.

CHAP. XXV.

8. **ושבע ימים**. So we read with several Mss., Sam.; and some edd. of Onk. The LXX., Vulg., Syr. and Saad. also supply **ימים**, but from this no decisive proof can be drawn that such was their reading. V. D. H. and most Mss. have simply **ושבע**, but comp. ch. 35: 29, Job 42: 17, 1 Chron. 23: 1, 29: 28, in all of which places **ימים** is added. **אל עמיו**. Sam. reads **אל עמו**, which is probably not the sing. **עמו** (LXX. *λαός*), but merely a scriptio defect. **עמו**. Compare ch. 35: 29, 49: 33, Numb. 27: 13, Deut. 32: 50.

10. **השרה**. Acc. of place, vid. Ges. § 116. 1, or genitive in apposition to **שרה עפרן** in v. 9. **שמה**. Vid. Ges. § 88. 2.

13. **נבית**. The Nabathæans in Arabia Petræa, Is. 60: 7, where they are coupled with **קדר**, the *Cedrei* of Pliny; in Ar. **النَّبَط**, which name, however, is commonly applied, not to the inhabitants of Arabia Petræa, but to those of Babylonia, as far down the Euphrates as Wasit and Basra. Gesenius considers the Heb. **נבית** to be the most ancient form of the name, from a sing. **נבי**, whence Sam. **נְבִיאוֹת** (comp. **צְבָאִים**, **צְבָיִים**), and from it sprung the Arab. **نبط**, by the change of **ת** into **ט**. On **קדר** we may remark that post-biblical Hebrew writers use it to denote the Arabs in general, and **לשון ק** to mean "Arabic". **אדבאל**. LXX. *Ναβδεήλ*. **מבשם**. LXX. *Μασσάμ*.

14. **משמע**. LXX. and Vulg. *Masma*. **דומה**. Now known as **دُومَةُ الْجَنْدَل**, "the rocky Duma", or **دُومَةُ الشَّامِيَّة**, "the Syrian Duma", situated on the confines of the Syrian desert and Arabia Proper.

15. **חרד**. So we read with 200 Mss., Saad., Onk. in most edd., and some copies of the Vulg., as also 1 Chron. 1: 30,

where this is the general reading. V. D. H. gives הָרַר, which is supported by some Mss., the Syr., and the usual text of the Vulg. Another reading is הָרַר, supported by the Sam. and four Mss. The LXX. have *Xoδδάν*. חַימָא. Ar. قَيْمَاء, a place in the northern part of the Arabian desert, not to be confounded with תַּיִמָן, as the LXX. have done, everywhere writing the word *Θαιμάν*. יַטוּר. The *Itureans* beyond the Jordan, vid. Luke 3: 1; now called *الْجَيْدُور*, *Jaidur* or *Jedur*.

18. נָפַל. "Settled", = שָׁבַן in ch. 16: 12.

20. פָּרַן אֲרָם = שָׂרָה אֲרָם, Hos. 12: 13, *Mesopotamia*. פָּרַן is an old word for *field, plain*, Ar. فِدَانٌ.

22. אֵם בֵּן לָמָּה זֶה אֲנִי. "If it be so, why am I," i. e. why do I live? Comp. ch. 27: 46. So, among the ancient versions, the Syr. *ܐܡܢܐ ܕܢܐܢܐ ܕܢܐܢܐ ܕܢܐܢܐ* merely increases the force of the interrogation, as in ch. 18: 13, Ar. *لِمَاذَا*. Others would translate: "if it be so, why am I thus", in this condition, with child, following the LXX. and Vulg.

23. יִפְרְדּוּ. "Shall separate themselves from thy bowels", shall be enemies from their very birth. לֹאֵם מִלֵּי רֵחַ. Vid. Ges. § 117. 1.

26. בִּלְרַח אֲחָם. "When she bare them". Vid. Ges. § 130. 1.

27. יָדַע צִיד. יָדַע is here in the accus., not in the genitive, which would require יָדַעַת; vid. Ges. § 91. 7. a. אִישׁ חָם. "An upright man", one whose character contrasted strongly with that of the wild, reckless huntsman.

28. כִּי צִיד כַּסְּיוֹ. "For venison was according to his taste," was his favourite food. On this meaning of כִּי vid. Ges. § 151. 3. b. The Sam. and LXX. both read צִידוֹ, which could only mean: "for his (Esau's) venison was in his mouth", for he eat of his venison.

32. הלך למוֹת. These words do not mean that Esau was then actually at the point of death (A. V.), but that his way of life led him into constant dangers. Others take it in a more general sense: "*I am going to die*", I must die some day soon.

CHAP. XXVI.

12. מאה שערים. "*A hundredfold*"; so rightly Onk. and Vulg. *centuplum*. The LXX., Syr., Symm., Theod. and some Mss. read שְׁעָרִים "*barley*". This is the only passage in which שֶׁרַע occurs in the sense of "*measure*"; see Lex.

13. הַלֹּחַן וְגַרְל. Vid. Ges. § 128. 3. b, and rem. 3.

15. וַיִּמְלֵאוּ עִפְרָיִם. On the double accusative vid. Ges. § 136. 2.

18. וַיִּסְתַּמּוּ. On the confusion of gender, vid. Ges. § 119. 6. rem. 1, and comp. ch. 31: 9, 32: 16, 33: 13, 41: 23.

19. מֵיִם חַיִּים. Lit. "*living water*", i. e. gushing up, running.

26. וַאֲחֻזָּת מֵרַעְהוּ. LXX. translate: Ὀχοζᾶθ ὁ συμπαγωγός, but how they deduced this meaning from מֵרַעְהוּ is unknown. Onk. וְיַסְיַת מֵרַחֲמוֹהִי "*and a number of his friends*", taking אֲחֻזָּת as the const. of אֲחֻזָּה before the preposition (Ges. § 114, 1), and מֵרַעְהוּ as compounded of מִן and רַעַה (רַעְהוּ for רַעְהוּ, Ges. § 89. 2. rem. 1). Onkelos is followed by Jerome and several of the Jewish commentators, but there is no authority for this meaning of the word אֲחֻזָּה. All the other ancient vss. agree in taking אֲחֻזָּה as a proper name, and so also the Masora and nearly all modern commentators. מֵרַעַה. Lit. "*friend*", a title of the chief minister; comp. רַעַה 1 Kings 4: 5, רַעַה 1 Chr. 27: 33. Translate therefore: "*and Ahuzzath his minister*".

29. אַם תַּעֲשֶׂה. Vid. Ges. § 152. 2.f; comp. ch. 14: 23. On the form תַּעֲשֶׂה, vid Ges. § 74, rem. 17.
31. וַיִּשְׁבְּעוּ אֶלְאֵל. "And they swore one to another"; Ges. § 122. rem. 4.
32. וַיֹּאמְרוּ לוֹ מִי. The LXX. either read לֵאל, or took לֵאל=לֵאל, rendering: οὐχ εὐρομεν ὑδωρ.
33. שְׁבֹעָה. "Oath," ἀπ. λεγ. = שְׁבֹעָה.
35. מַרְת רֹחַ. "Bitterness of soul, grief of mind", not because they were disobedient or quarrelsome (LXX. Onk.), but because they were heathens.

CHAP. XXVII.

1. מֵרֵאחַ. Vid. Ges. § 129. 2.
3. חֶלֶב. Onk. and Syr. "thy sword", but the meaning of "quiver", given by the LXX. and Vulg., is preferable. צִירָה. This is what is called in Arabic grammars the *noun of unity* from צִיר "game" (Ar. صَيْدٌ), meaning "a single head of game"; vid. Ges. § 105. 3.e. It must not be confounded with צִירָה "provisions for a journey" (Ar. زَأَدٌ).
4. וְאֵבֵלָה. "That I may eat"; vid. Ges. § 126. 1.c.
5. לְהַבִּיא. "To hunt game in order to bring it". The reading of the LXX. לֵאבִיו seems to be merely a conjectural emendation.
12. בַּמְחַעְחָע. Properly "a stammerer", then "a mocker", "deceiver". Compare the radicals לוץ and לעג.
15. הַחֲמִירָה. His *finest* or *best* clothes, worn on special occasions. Onk. דְּכִיחָה "which were clean".
24. אַתָּה זֶה בְּנֵי עֵי. The interrogative particle הִי is omitted

before אַתָּה (Ges. § 150. 1), and וְהָ added to give greater emphasis: "*Art thou indeed my son Esau?*"

26. וּשְׂקָה. On the וְ, instead of וּ, vid. Ges. § 10. 2. note.

28. מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּגְוֵי. "*Of the dew of heaven and of the fatnesses of the earth,*" i. e. fertile meadows. מִשְׂמַנֵּי stands for מִשְׂשָׁנֵי, compounded of מִן and שְׂמָנִים. In v. 39, however, where the same words occur, מִן is taken, not in a partitive, but in a privative sense: "*without the fatnesses of the earth shall be thy dwelling, and without the dew of heaven from above.*" So מִמּוֹם „without stain," Job 11: 15, מִפֶּחַח „without fear," Job 21: 9. The barrenness of Edom, compared with the fertility of the land of Palestine, is here predicted. All the ancient vss., however, have taken מִן in both passages as partitive, in which they are followed by our A. V. and by Delitzsch, who regards מִשְׂמַנֵּי as the construct plural of מִשְׂשָׁנֵי. Knobel prefers taking מִן in the latter passage in its usual sense of *away from*: "*Far from the fatnesses of the earth ... and from the dew of heaven &c.*"

29. וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ. The כתיב is וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ, which might be defended (see Ges. § 144. a), but as the plur. יַעֲבֹדֶיךָ precedes, we have preferred the plural. The LXX. translate: *καὶ γίνου κύριος τοῦ ἀδελφοῦ σου, καὶ προσκυνήσουσί σοι οἱ υἱοὶ τοῦ πατρὸς σου*, reading לְאַחֶיךָ, and בְּנֵי אֲבִיךָ. אַרְרִיךָ אַרְוֹר. Vid. Ges. § 143. 4.

33. מִי אִפּוּא הוּא. מי אִפּוּא adds emphasis to מי, Lat. *quis tandem?*

33, 34. וְאֵבְרַכְתִּי אֹתוֹ. "And I blessed him, — verily he shall be blessed. When Esau heard &c." Instead of וַאֲבָרַכְתִּהוּ some editions have וְאֵבְרַכְתִּהוּ, a difference of punctuation which does not, however, affect the meaning, as the Vav conversive is occasionally pointed with וְ, instead of וַ, before אֵ, e. g. Judges 6: 9. וַאֲנִי. From the absence of the

substantive verb, which we should naturally expect before *בשמע*, Hitzig has been induced to alter the text as follows: *בשמע* וַאֲבִרְכֵהוּ גַם פְּרוֹךְ : וְהָיָה כְשִׁמְעַע וַיְהִי at the commencement of v. 34.

34. ברכני גם אני. Vid. Ges. § 119. 3.

36. קרא הכי scarcely admits of a literal rendering into English, but the meaning is: "*rightly has he been called Jacob, for he has supplanted me &c.*" So LXX. *δικαίως ἐκλήθη*, Vulg. *juste vocatum est nomen ejus*. On קרא vid. Ges. § 134. 3. וזה פעמים. Vid. Ges. § 120. 2. note.

38. ויבך. Vid. Ges. § 74. rem. 3. c.

39. משמני ה'. Vid. note on v. 28.

40. ועל הרבך תחיה. "*And by thy sword shalt thou live.*" As to the use of על, compare Deut. 8: 3, Isaiah 38: 16, Ezek. 33: 19. Schumann and Geddes would read הַרְבֵּךְ, "*on thy desert shalt thou live,*" but such a change in the text is quite unnecessary, and supported by none of the ancient vss. תריד.

(1) Several of the Jewish commentators, followed by our A. V., consider רוד to be i. q. ררה, and render: "*When thou shalt have dominion, thou shalt break his yoke &c.*;" but this is well characterised by Rosenmüller as mere tautology. (2) Others derive it from רוד in the sense of "*to bewail*" (?), in which case the meaning would be: When his yoke shall be oppressive and thou shalt bewail it before the Lord, then thou shalt break his yoke, &c. or: When Israel sins against the Lord, and becomes unworthy of the preference shewn to him, and Edom complains thereof, then Edom shall regain his liberty. Onkelos probably took this view: כִּד יַעֲבִרוּן בְּנֵיהֶי עַל פֶּתַח אֲרֵצוֹ וְהִעֲדוּ נִירֵיהָ מֵעַל צוּאֲרָךְ, "*when his sons transgress the commandments of the Law, then shalt thou break his yoke from off thy neck.*" (3) Some modern critics connect

it with the Ar. אֲשֶׁר , to wish, and render, "when thou shalt desire it." (4) Gesenius translates the passage: "fiet autem, ubi libere vagaberis, ut frangas (et decutias) jugum ejus de cervicibus tuis", comparing Ps. 55: 3, אָרִיד בְּשִׂיחֵי "circumvagor in mærore meo." (5) Perhaps, however, it is better to take it, with Tuch, in the sense of "to be refractory or rebellious;" compare Jer. 2: 31. "Wherefore do my people say, (רָדְנוּ) We have rebelled, we will not come again to thee?" Hos. 12: 1, (A. V. 11: 12). "And Judah too has rebelled against God, and against the Holy One, the Faithful (קְרוּשִׁים plur. majest.)." The Sam. cod. has תִּאָּדָר (Niphal of אָדָר), "when thou becomest great," instead of תִּרְיֵד. Syr. $\text{ܐܢ ܐܝܬܝܗܘܢ ܬܚܘܒܘܢ ܕܥܝܢܝܗܘܢ ܡܢ ܥܝܢܝܗܘܢ}$, "and if thou shalt repent, his yoke shall pass from thy neck." Vulg. "tempusque veniet cum excutias et solvas jugum ejus de cervicibus tuis." LXX. $\text{\acute{\epsilon}\sigma\tau\alpha\iota \delta\grave{\epsilon} \eta\gamma\iota\kappa\alpha \acute{\epsilon}\alpha\upsilon \kappa\alpha\theta\acute{\alpha}\lambda\eta\eta\varsigma \kappa\alpha\iota \acute{\epsilon}\lambda\acute{\upsilon}\sigma\eta\varsigma \tau\omicron\nu\epsilon \zeta\upsilon\gamma\omicron\nu\acute{\omicron}\nu \kappa. \tau. \lambda.}$, perhaps reading, as Gesenius supposes, תִּוְרֵד (Hiphil of יָרָד).

41. יִקְרְבוּ וְגו'. Generally understood to mean: "The days of mourning for my father are at hand, and then I will slay my brother Jacob" (A. V., Tuch, Knobel, Delitzsch, &c.). But Kalisch seem to be right in translating: "Days of grief are at hand for my father, for I will slay my brother Jacob;" see his Comm. p. 516.

42. בַּתְּנַחֵם. "Will revenge himself upon thee by slaying thee." Compare Isaiah 1: 24. הַתְּנַחֵם is here equivalent in meaning to הַתְּנַקֵּם.

45. עַד שׁוֹב—וּשְׁכַח. On the construction vid. Ges. § 129. 3. rem. 2.

CHAP. XXVIII.

3. אל שריו. Vid. n. on ch. 17: 1.

9. על נשיו. "In addition to his (other) wives." Comp. ch. 31: 50.

11. במקום. The article is here used in the sense of "a certain." Vid. n. on ch. 8: 7, and comp. ch. 42: 27 (האחר). The LXX. have merely *καὶ ἀπήντησε τόποι*. מאבני ה'. "One of the stones of the place;" comp. v. 18, and see Ges. § 151. 3. c. So Ps. 137: 3, משיר ציון, "one of the songs of Zion."

12. סלם. *ἀπ. λεγ.*, Ar. *سَلَمٌ*. Vid. Ges. § 86. 1. d.

13. נצב עליו. LXX. *ἐπεστήριχτο ἐπ' αὐτῆς*, A. V. "stood above it" (or rather "upon it"), and so Knobel, Delitzsch, &c. Tuch prefers to refer the suffix to Jacob, and to translate: "stood beside him," which is the usual meaning of the phrase על; comp. ch. 18: 2, 45: 1, 1 Sam. 4: 20, 19: 20, 22: 7, 17.

17. ממה נורא. "How dreadful!" So Ps. 8: 2. ממה אדיר, "how excellent!" בני אם. "Except," "but;" Ges. § 152. 2. i.

19. ואולם לו. The LXX. take these two words as a proper name: *καὶ Οὐλαμλουζ ἦν ὄνομα τῆ πόλει τὸ πρότερον!*

20—22. According to our A. V., the apodosis commences with והיה in v. 21. "If God will be with me, . . . then shall the Lord be my God, and this stone &c." So Delitzsch, Knobel, and others. It seems better however to follow Tuch and Kalisch in making the apodosis commence with והאבן in v. 22: "If God be with me, . . . and Jehovah be to me a God, then this stone &c."

CHAP. XXIX.

2. שלשה עדרי צאן. Kennicott proposes to read שלשה 'רעי צ' "three shepherds," following the Sam. in v. 3, and the Sam. and LXX. in v. 8. ישקו. "Used to water," Ges. § 125. 4. b; on the indeterminate 3rd. pers. plur. vid. Ges. § 134. 3. b. גרולה. The article is omitted because ג is the predicate; vid. Ges. § 108. 3. "For the stone upon the mouth of the well was large."

3. נאספו and the other preterites in this verse are to be translated by "used to assemble," &c., being connected with the preceding וישקו; Ges. § 124. 6. d.

6. באה. Part. "is coming;" the pret. would have the accent on the first syllable, as in v. 9.

7. גרול. On the omission of the article vid. Ges. § 108. 3. "It is still early." עת האסף. Vid. Ges. § 129. 1.

9. אשר לאביה. Vid. Ges. § 113. 1.

14. ימים. Accus., vid. Ges. § 116. 2, and not the genitive governed by חדש.

15. הכי אחי. Correctly Vulg. "Num quia frater meus es, gratis servies mihi?" and so our A. V.

17. ועיני לאה רכות. Vid. Ges. § 143. 5. "And Leah's eyes were tender," or "weak." LXX. ἀσθενεῖς, Aq. and Symm. ἀπαλοί, Syr. لَيِّفٌ, Vulg. *lippi*; but Onk. יֵאֵן, and Saad. حَسَنَاتَانِ, "beautiful," as if the text meant that Leah had fine eyes, but was in other respects inferior in beauty to her sister Rachel.

27. מלא שבוע זאת. "Fulfil the week of this one", i. e. Leah, a week being generally allotted to marriage festivities; vid. Judges 14: 12. גם את זאת. "This one too," viz. Rachel.

30. וַיֵּאָהֵב גַּם אֶת רַחֵל. *וּיֵאָהֵב* גַּם is used here for emphasis; vid. Ges. §. 152. 2. a. מִלֵּאָה. Ges. §. 117. 1.
34. קָרָא. Vid. Ges. § 134. 3. a.

CHAP. XXX.

1. מָחָה. Participle; the pret. would have the accent on the first syllable.

2. הֲתַחֲתִי אֲנֹכִי. “*Am I in the place of God?*” Can I work miracles like God? Compare ch. 50: 19, and 2 Kings 5: 7. Others take הֲ as equivalent to הֲלֹא *nonne?* and translate: “*am I not under God?*” Vid. Ges. § 150. 2.

3. וְחָלַד עַל בְּרַכְי. “*And she shall bear upon my knees,*” i. e. bear a child whom I shall rear up upon my knees, and adopt for my own. The children of female slaves were regarded as children of their mistresses; comp. ch. 16: 2.

8. נִפְתּוּלֵי וְגוֹי. Schumann and some other commentators understand by נִפְ אֲ “*great wrestlings*” (A. V.), referring to the rivalry between the two sisters, but see v. 15 and ch. 29: 33. Delitzsch and Kalisch understand “*wrestlings with God,*” viz. in prayer (comp. Rom. 15: 30). Perhaps the explanation given by Tuch, Knobel and Hengstenberg is the best, namely, that נִפְ אֲ means “*wrestlings for God,*” strivings after God’s favour; and hence Rachel exclaims in v. 6, רַנְנִי אֲ, “*God hath given judgment in my favour.*”

11. בָּגַד. The קָרִי explains this as if it were a contraction for בָּא גָר “*Prosperity has come,*” and so Onk. and Syr. Our A. V. has “*a troop cometh,*” taking גָר = גָרוּד, and similarly the Gr.-Ven. ἤκει στρατεύματα. LXX. and Vulg. correctly: *εἰ*

τύχη, *feliciter*, equivalent to באשרי in v. 13, "to my joy." On the pointing of the ב vid. Ges. § 100. 2. c.

13. באשרי. See note on v. 11. LXX. *Μαχαρία ἐγώ*, Onk. הוֹשַׁבְרָא הַיְהוֹת לִי "Praise shall be to me." אשרוני. Vid. Ges. § 124. 4.

15. ולקחת. Vid. Ges. § 64. 2, and n. on ch. 20: 16.

16. בלילה הוא. Vid. Ges. § 109. 2. b. So also ch. 32: 23; but in both passages the Sam. has the regular ההוא.

18. יששכר. The קרי perpetuum on this word is that it should be pronounced ישְׁכָר, and, according to the Masora, it should be written יששכָר, the second ש having neither vowel nor diacritical point. This reading seems to have been generally adopted by the ancient vss. LXX. *Ἰσάχαρο*, Vulg. *Is-sachar*, Syr. *إِسْحَارُ*, Saad. *يَسَاخَارُ*. We must regard it as a derivative from the future niphal of שָׁכַר, meaning "got for hire" (Joseph. *ἐκ μίσθου γενόμενος*). The כתיב is either יששכָר, "there is reward," or יששְׁכָר, for יששכָר, "he brings reward," which latter we have adopted.

24. יִסַּף as an optative, "may he add;" Ges. § 126. 2. a.

27. אִם נָא מִן גּוֹי. Gesenius, in the Thes., and Maurer render this phrase: "would that I had found favour in thine eyes;" but this latter form of expression would, as Tuch remarks, require the future (see for example Ps. 81: 9, 139: 19). It is best to understand the words exactly as in ch. 18: 3, with this difference, that the apodosis of the sentence is here suppressed: "If I have found favour in thy sight, (listen, or remain)." נִחַשְׁתִּי וְגוֹי. "I have learned by omens that Jehovah blesses me for thy sake;" comp. ch. 44: 5, 15; or perhaps: "I have a feeling that Jehovah blesses me for thy sake" (compare *olowizew* and *augurari*). Our A. V., "I have learned by experience," follows the Vulg. "*experimento didici*."

29. אַח אֲשֶׁר עֲבַדְתִּיךָ. A second accusative to עֲבַדְתִּיךָ, to be rendered in English "*how I have served thee*". וַאֲחַ אֲשֶׁר וּגְוִיָּהּ. "And what thy flocks have become under my charge".

30. לְפָנַי is correctly rendered in our A. V. "*before I came*", but לְרַגְלִי cannot mean "*since my coming*". The correct rendering is: "*at my footstep*", i. e. wherever I went.

31. אֲשֶׁמֶר — אֲשׁוּבָה אֶרְאֶה. On the construction vid. Ges. § 139. 3. b.

32. אֲעִבֶר. The Vulg. has "*gyra omnes greges tuos*", LXX. παραελθέτω πάντα τὰ πρόβατά σου, as if reading עֲבֹר in the imperative. הֲסֵר. Imper., addressed to Laban. Others consider it as the infinitive absol. used for the finite verb (Ges. § 128. 4. a.), but this would seem to require וְהֵסֵר. וְהָיָה שְׂכָרִי. Our A. V. correctly supplies the words "*of such*", for the meaning is that all parti-coloured animals, born after this time in the one-coloured flock, were to fall to Jacob's share.

33. וְעִנְתָּה בִּי צַדִּיק. "And my righteousness shall bear witness against me," i. e. I shall be self-condemned. עָנָה בְּ always means "*to bear witness against a person*", even in 1 Sam. 12: 3, which Gesenius quotes in favour of the opposite signification, "*for a person*". בּוֹיִם מָחָר. Not literally "*to-morrow*", but "*at a future day*". Comp. Exod. 13: 14, Joshua 4: 6. בִּי תִבּוֹא וּגְוִיָּהּ. "When thou shalt come to inspect my hire (which is) before thy face." לְפָנַי is to be closely connected with שְׂכָרִי, "my reward which I earn under thy very eyes."

37. מִחֲשֵׁף. is here equivalent to the inf. absol. חֲשֹׁף, *peeling off*.

38. בְּשִׁקְתוֹת. Plural const. of שִׁקְתָּ. "ת" femin. tanquam radicale apparet, ut in קִשְׁתוֹת, et י' ex ם ortum est, ut in סִבְבֵי, אֲמָרִי." Roediger in Ges. Thes. He derives סִבְבֵי and אֲמָרִי from סִבֵּן and אֲמָר, not, as Gesenius did, from סִבֵּן and אֲמָר,

which latter forms nowhere occur. יַחֲמֵנָה. From יָחַם according to the Arabic form of the 3rd pers. plur. fem. يَقْتُلْنَ; vid. Ges. § 47. rem. 3. Two other instances of this form occur, viz. 1 Sam. 6: 12, Dan. 8: 22.

39. יִחַמּוּ. Future of יָחַם, for יִחַמּוּ; or of יָחַם, for יִחַמּוּ, the Chaldaizing form of יָחַם or יָחַם. Vid. Ges. § 66. 5. rem. אֵל הַמְקָלוֹת. "Beside" or "near the rods", as, in ch. 24: 11, אֵל בְּאֵר הַמַּיִם.

40. וְהַכְּשִׁיבִים וְגו'. The text is perhaps corrupt in this passage. As it stands, the meaning seems to be: "And Jacob separated the lambs, and turned the faces of the flock towards what was speckled and towards all that was black in the herd of Laban". Knobel adopts the reading of Onkelos, Ps.-Jon., and Saad., בְּלַ עֵקֶד, and takes פָּנַי in the sense of "before" (comparing Exod. 23: 15, Ps. 42: 3): "and Jacob separated the lambs, and placed *them* — *namely* all the speckled and all the black in the flock of Laban — before the flock." Kalisch gives a wholly different translation: "and Jacob separated the lambs; and he set the faces of *Laban's* flocks towards *his own* ringstraked, and all *his* dark *he set* to the flocks of Laban"; which, however, he scarcely succeeds in justifying.

41. לִיחֲמֵנָה. The Infin. Piel. יָחַם (from יָחַם) with fem. pronom. suffix.

42. וּבְהַעֲטִיף. "When the sheep were feeble". As sheep commonly lamb twice a year in the East, most commentators think that by the קֶשְׁרִים are meant the spring lambs, and by the עֲטִפִים those yeaned in autumn. Others, as for instance Kalisch, agree with our A. V. in understanding simply the stronger and weaker cattle.

43. צֹאן רְבוּחַ. Vid. Ges. § 110. 1. rem. 3. — Few passages have given rise to so many and various explanations as the last twelve verses of this chapter, and it would be useless

to enter into details on the subject. Our view of the passage is as follows. In v. 31, Laban, acknowledging that he has no further claim on Jacob's services, proposes to pay him fixed wages, if he will remain with him (וַיֹּאמֶר מִה אֶחָן לִי). Jacob declines to receive any wages, but consents to stay, provided Laban will agree to a proposal which he has to make. For the understanding of v. 32, it must be remembered that the normal colour of the sheep is white, of the goats black (Cant. 1: 5, 4: 1, 2.). Jacob proposes that he and Laban should inspect the flocks and separate all the animals of abnormal colours (black or spotted sheep and white or spotted goats), so that only cattle of one colour should remain under Jacob's care (v. 32). The offspring of these, if of the normal colour, were to belong to Laban; if abnormal, to Jacob (וְהָיָה שְׂבִירֵי). The sheep and goats that had been separated from the main flock, were sent away to a distance under the charge of Laban's sons (vv. 35, 36). By means of the stratagem of the peeled rods, Jacob contrived that the one-coloured animals left to his care should produce considerably more than the usual proportion of young of different colours (vv. 37—9). V. 40 is very obscure, probably corrupt. It seems to describe a second contrivance by which Jacob increased the number of animals that were to fall to his share, namely, by placing in view of the one-coloured cattle not only the peeled rods, but also some of their variegated offspring. Perhaps we should read בַּל עֵקֶד, instead of אֵל עֵקֶד (see note on v. 40), and בְּצִאֵן instead of בְּצִאֵן, deleting לִבָּן. The meaning would then be: "And Jacob separated the lambs, and placed in front of the flock all the spotted and black found among the flock," so that the breeding ewes had those parti-coloured lambs constantly in sight. Vv. 41 and 42 detail a third stratagem by which Jacob secured for himself the strong lambs, and left the weak ones to Laban's share. See the note on v. 42.

CHAP. XXXI.

4. הַשְּׂרָה. Acc. of place; vid. Ges. § 116. 1.

6. וְאַתְּנָה. This is more correct than the usual reading וְאַתְּנָה, as shewn by the Arab. **أَتْنُن**. It is the oldest form of the feminine plural; and occurs four times, viz. Ezek. 13: 11 and 20, 34: 17, and here. Vid. Ges. § 32. rem 5. A form אֲתַן occurs once, Ezek. 34: 11, where, however, some Mss. have the regular אֲתָן.

7. הַחַל. Hiphil of חָלַל "to deceive", and not from a rad. הַחַל. The ה, it is true, is always retained, as if it were a radical, but the doubling of the third letter appears in the form חָחַלְוּ, Job 13: 9, and the Hophal is חָחַל, Isaiah 44: 20. See Gesenius' Thes. art. חָלַל, and Ewald's Heb. Gram. 6th edit. § 127 d. עֲשֵׂרַת מְנִים. The received text of the LXX. has here: *καὶ ἠλλαξε τὸν μισθὸν μου τῶν δέκα ἀμνῶν*, but we should probably read, as has been suggested by Grabe and others, *μνῶν*, and in v. 41 *μναῖς* for ἀμνάσιω. Aquila has *δέκα ἀριθμοί*, and Symm. *δεκάαις ἀρίθμοις*.

8. יַהֲיֶה. On the sing. vid. Ges. § 144. d. אַבִּיכֶם. Vid. n. on ch. 26: 18.

13. הָאֵל בֵּית אֵל. Vid. Ges. § 108. 2. b.

14. וְחַעֲנַן — וְחַמְרָנָה. Vid. Ges. § 145. 2.

15. וַיֹּאכַל גַּם אֲכֹל. On the inf. absol. vid. Ges. § 128. 3. rem. 1. בַּסֶּפֶנוּ. The money that he got through us, the produce of Jacob's labour (in ch. 29: 20, 27).

16. כִּי. "So that." They regard Jacob's present wealth as only a fair equivalent for his past labours in Laban's service.

19. לָגֹז. Vid. Ges. § 66. rem. 10, and comp. לָגַז, ch. 38: 13.

20. תְּרַפִּים. It would be of little use here to mention the

various derivations assigned to this word. The most probable is that which derives it; from the Arab. تَرَفَّ, "to enjoy the luxuries of life," whence the תרפים were those gods who were supposed to bestow the blessings of life and fortune on their worshippers. The תרפים were Dii penates of the Hebrews, probably imported from Mesopotamia. Their worship is condemned in Scripture (vid. 1 Sam. 15: 23, 2 Kings 23: 24, Ezck. 21: 21, Zech. 10: 2), and in Hosea 3: 4 they are enumerated among those things which would not be found among the Israelites in their exile. They were of human form, 1 Sam. 19: 13, 16, in which places the plural form is used to denote a single image. The LXX. render the word here εἰδωλα, in other places variously θεραπεῖν, γλυπτόν, τὰ δῆλα, ἀποφθεγγόμενοι, and κενοτάφια; Aq. here μορφώματα, in Hos. φωτισμοί; Symm. εἰδωλα; Onk. צִלְמַנִּיָּא; Syr. حَقْفَا; Jonathan in Hos. מַחֲוֵי, "indicating" scil. futurity.

25. אִתּוֹ אָחָיו. "With his brothers."

27. לָמָּה נֶחְבֵּאת לְבָרַח. "Wherefore hast thou secretly fled?"

Vid. Ges. § 139. 4. rem. 1. וַחֲנַבּ אֶתִּי. "And deceived me." Compare נָבַח לְבָרַח in vv. 20, 26. וַאֲשַׁלַּחךְ. On the — vid. Ges. § 64. 2. note.

28. עָשָׂה = עָשָׂה, a rare form of the inf. const. Vid. Ges. § 74. rem. 2. The Sam. has the regular inf. עָשׂוֹת.

29. יֵשׁ לְאֵל יְדִי. Three explanations of this phrase (which also occurs in Micah 2: 1 and Prov. 3: 27) have been proposed, of which the last seems the best. 1. That of Hitzig, Knobel and others: "My hand is for God," i. e. in God's place; comp. *dextra mihi Deus*, Virg. Aen. 10: 773. 2. That of Schumann: "My hand belongs to strength," i. e. is strong; but, as Maurer remarks, in prose this would rather be expressed by לְיָדִי לְיָדִי. 3. That of Maurer, Rosenmüller, Ge-

senius (Gr § 149. 1): “*It is in the power of my hand.*” The negative would be **אֵין לְאֵל יָרִי**, as in Deut. 28: 32, Nehem. 5: 5. **עִמְכֶם**. The plural suffix refers to Jacob and his companions.

30. **וְעַתָּה הֲלֹךְ הוּא כִּי נִי נִי**. A. V. correctly: “*And now, (though) thou wouldest needs be gone, because thou sore longedst after thy father’s house, (yet) wherefore &c.?*” Vid. Ges. § 128. 3.

31. **כִּי יִרְאַתִּי**. Either “*Indeed I was afraid,*” or introducing the direct speech, “*And Jacob answered and said to Laban, I was afraid.*”

32. **אֲשֶׁר עָמַו = עִם אֲשֶׁר**. Vid. Ges. § 121. 2. foot-note.

39. **אַחַזְמַנָּה** for **אַחַזְמַנָּה**, vid. Ges. § 73. rem. 4, and § 74. rem. 21. c. **גִּנְבַחְתִּי**. Vid. Ges. § 88. 3. a. The Sam. has in both places the usual form **גִּנְבַחְתִּי**. Onk. renders the word by **גִּנְטָרִית**, “*I guarded*”, scil. the flock, and Saad. **كَدَّوْتُ**, “*I laboured*”.

40. **הֵייתִי כִּיּוֹם א' חָרַב**. Lit. “*I was — by day the heat consumed me*”, i. e. by day the heat continually consumed me. **חָרַף** in the Sam. is a blunder, for that word is always used in the meaning of “autumn”, and never in that of “cold” (*De Sola*) or “heat” (*Walton*).

42. **וַיִּדְרֹתֵהוּ יְהוָה יִצְחָק**. Well rendered by Onk. “*and he whom Isaac feared*”, scil. Jehovah. Vid. v. 53, also Isaiah 8: 12, 13 (**מִזְרָא**), and compare the Syr. **ܡܝܠܗܐ**, “*fear*”, “*a god*” or “*idol*”.

45. **וַיִּרְיֵמָה מִצְבָּה**. Vid. Ges. § 136. 1.

47. **יִגַּר שֶׁהָרוּחָא**. The first example of Aramaic words in S. S.

49. **וַהֲמִצְפָּה**. As the text stands, we can only translate (with Knobel and others): “*therefore he called its name Gal'ed, and (also) Ham-mizpah, because he said, &c.*” The Sam., however, has **וַהֲמִצְבָּה**, and this favours the conjecture of Ewald

(Composit. der Genesis, p. 64) that the original reading was והמצבה המצפה, "and (he called) the pillar Ham-mizpah", which is supported by Saad. وَسَمِيَ الْحَجَرَ الْمَطْلَعِ. The other ancient versions vary considerably. The Syr. closely follows the Heb. עַל בֵּן מַצְבֵּה מִן מַצְבֵּה חֲכִיב סוֹמְטָא וְאַחַד; Onk. עַל בֵּן קָרָא שְׁמִיהָ גִלְעָד וְסָבִיחָא דִּי אִמֶּר וְגו'; LXX. διὰ τοῦτο ἐκλήθη τὸ ὄνομα Βουνὸς μαρτυρεῖ, καὶ ἡ ὄρασις ἦν εἶπεν κ. τ. λ.; the Vulg., omitting אִמֶּר אִשֶּׁר אִשֶּׁר, has: *Et idcirco appellatum est nomen ejus Galaad, id est, Tumulus testis*, these last words being an interpolation. Kalisch proposes a new translation: "This pile is a witness between me and thee this day: therefore was its name called Galed; and Mizpah is a witness, for he said, &c.;" but this ellipsis is too forced. Some think that the whole verse is an interpolation by a later hand, and the reading of the Sam. a bad attempt at an emendation.

52. אִם אֲנִי — וְאִם אַתָּה. "If it be I, I will not pass . . . , and if it be thou, thou shalt not pass." Knobel and Kalisch, along with our A. V., prefer to regard אִם as a negative particle: "that I will not pass over . . . , and that thou shalt not pass over."

CHAP. XXXII.

3. מַחֲנִים. The dual of מַחֲנֶה, referring to his own host and that which he had met. Gesenius, however, considers it to be the plural, as if from a sing. מַחֲנֵי.

5. תִּאמְרוּן. Vid. Ges. § 47. rem. 4. אַחֲרָיִךְ for אַחֲרָיִךְ, as אַחֲרָיִךְ for אַחֲרָיִךְ, Prov. S: 17. Vid. Ges. § 67. 1. note.

11. קִטְנֹתַי. As pres.; vid Ges. § 124. 3. בְּמַקְלוֹ. "With

my staff," and nothing else. He contrasts his former poverty with his present wealth.

12. ירא אנכי. Vid. Ges. § 131. 2. a. אם על בנים. Either "the mother over (her) children," vainly attempting to defend them, or "the mother along with (her) children"; a proverbial form of expression, which also occurs in Hos. 10: 14. Tuch and Knobel adopt the former translation; Delitzsch and Kalisch the latter, which is also that of our A. V.

14. הבא כירו. "That which had come into his hand", what he possessed; not as in our A. V. "that which came to his hand", i. e. came in his way.

16. בניהם. Vid. n. on ch. 26: 18.

17. עדר עדר. Vid. Ges. § 106. 4. Comp. ch. 14: 10.

19. יִפְגֹּשׁ. Read *yiphgōsh^hkhā*, not *yiphgāsh^hkhā*, for the future of פגש is יִפְגֹּשׁ, 1 Sam. 25: 20. As to the metheg comp., for example, Obad. 11. עֲמֹדָה. וְשֹׁאֵלֶיךָ instead of וְשֹׁאֵלֶיךָ; comp. Ges. § 44. rem. 2.

23. בלילה הוא. Vid. Ges. § 109. 2. b. and comp. the note on ch. 30: 16.

25. ויאבק. Probably there is an allusion here, as Gesenius supposes, to the name of the river יַבֵּק.

29. The name ישראל means, as here explained, "he who fights with (against) God", אשר ישרה עם אל, אל (comp. Hos. 12: 4). Gesenius, however, regards it as equivalent to שָׂרֵיָה, "he who fights for God," "the soldier of God." The alteration of Jacob's name is mentioned a second time in ch. 35: 10.

CHAP. XXXIII.

4. וַיִּשְׁקְרוּ. Vid. n. on ch. 16: 5.

5. מִי אֵלֶּה. Vid. Ges. § 120. 3. The meaning is not "*who are those with thee*" (A. V.), but "*what are these to thee*", in what connection do they stand to thee? אֲשֶׁר חָתַן א' אִתְּ עַבְדְּךָ. Double acc.; vid. Ges. § 136. 2.

6, 7. On the gender of the verbal forms in these verses, vid. Ges. § 145. 2.

8. מִי לְךָ כָּל הַמָּוֶה. The pronoun מִי is used in reference to the men who drove the cattle intended as a present to Esau (ch. 32: 15—17), here called from their number "*a camp*." Transl. "*What is to thee all this camp, which I have met?*" do these herds and their drivers belong to you? Jacob politely responds לְמַצָּא וְגו', "*(They are intended) to find favour &c.*"

10. וּלְקַחַת. Vid. Ges. § 124. rem. 1. וַתִּרְצַנִּי. Vid. Ges. § 126. b. 2. note.

11. הַקָּבֵה. For הַקָּבֵאת; vid. Ges. § 73. rem. 1.

13. וּדְפָקוֹם. Vid. n. on ch. 26: 18. On the construction vid. § 153. 4. a.

18. וַיָּבֵא י' שְׁלֹם וְגו'. "*And Jacob came in safety to the city of Shechem,*" referring to his late encounter with Esau. שְׁלֹם i. q. בְּשֵׁלֹם in ch. 28: 21, which the Sam. supports by reading שְׁלֹם (comp. ch. 43: 27). So also Onk. and Saad., with Rashi and other Jewish commentators, and most of the moderns. The LXX., Vulg. and Syr. take שְׁלֹם as a proper name. שְׁבֵם is here the name of the prince of the country from whom the city afterwards took its name; comp. ch. 34 and Judges 9: 28.

19. קְשִׁיטָה. What the value of the kesītah was is unknown, though it has been supposed, from a comparison of

ch. 23: 15, 16, to have been equal to four shekels. It literally means “weight”, Arab. ⁸قِسْطًا, “a pair of scales”. Onk., LXX., and Syr. render it by “lamb”; the Targg. of Ps.-Jon. and Jerus. by “pearl”.

CHAP. XXXIV.

2. וישכב אִתָּהּ. As ישכב is usually construed with עם or אֵת, some would here read אִתָּהּ, which is an unnecessary correction, as the verb שָׁנַל is also construed with the accusative.

3. והנער. Vid. n. on ch. 24: 14. וידבר על לב. “And spoke kindly”; comp. Isaiah 40: 2.

7. לְשַׁכַּב. An unusual form of the inf. const. Vid. Ges. § 45. 2. a.

8. שכם בני. Case absol. Vid. Ges. § 142. 2.

13. וידברו. The ordinary meaning of the word “to speak” seems scarcely to yield a good sense here, so that Gesenius in the Lex. Man. has recourse to an ellipsis of בְּמִרְמָה, “deceitfully”. It is better to take it, with Schultens, Knobel, Delitzsch, and Gesenius himself in the Thesaurus, as equivalent to the Arab. ^عتَبَّرَ, “to contrive, plot, lay snares for”, and the same meaning seems applicable in 2 Chron. 22: 10.

15. נִאֲוֶה is generally regarded as the future niph'al of אָוָה (connected with אָוָה), according to the form יִקוּם; but Knobel prefers regarding it as the future Kal, like יבוֹשׁ from בּוֹשׁ. לְהַמִּל. Vid. on the form Ges. § 71. rem. 9.

25. אִישׁ חֲרָבוֹ. Vid. Ges. § 122. rem. 1.

27. As the sentence commences rather abruptly in the received text, we have adopted the reading וּבְגִי, which is

found in the Sam. and two Mss., and supported by the LXX. Syr. and Saad.

30. מתי מספר. "A few men." Vid. Ges. § 104. 1.

CHAP. XXXV.

3. הענה־ויהי. Vid Ges. § 131. rem. 2.

4. הנזמים. Not those which were worn as ornaments, but those worn as talismans and amulets. האלה. "The terebinth." Knobel would read האלה, comparing ch. 12: 6 and Josh. 24: 26.

7. ננלו א' האלהים. The Masorites note האלהים here as קדש, i. e. as referring to God, but Onk. renders it by מלאכיה, "the angels of the Lord," and in this he is followed by some commentators. On the verb in the plural vid. n. on ch. 20: 13.

8. מתחת לבית אל. "Below Bethel," Bethel being situated on a hill.

10. ישראל. Vid. n. on ch. 32: 29.

22. There are 27 or 28 verses in Sacred Scripture in which the Masorites leave a hiatus, and note that something is deficient. Lists of these verses may be found in Buxtorf's Tiberias, Leusden's Philologus Heb., and other works. The LXX. here supply: *καὶ ποσηρὸν ἐφάνη ἐναντίον αὐτοῦ*, i. e. וירע ויהיו בני יע' ש' בעיניו. — As we have reckoned the words עשר as a separate verse, the numbering of the verses is changed from here to the end of the chapter.

27. אשר ילד לו. Vid. Ges. § 140. 1. b. אשר is to be regarded as an accusative.

CHAP. XXXVI.

2. The text here is encompassed with difficulties. We must not adopt the reading בן צבעון (which is that of several of the vss. both here and in v. 15), but translate: "Oholibamah, the daughter of Anah, the grand-daughter of Zibeon," as plainly appears from vv. 24, 25, in the former of which Anah is said to be the son of Zibeon, and in the latter Oholibamah to be the daughter of Anah. Of more consequence are the apparent contradictions between the list given here of the wives of Esau and their fathers, and that in ch. 26: 34. These may be reduced to three heads. 1. The father of Esau's first wife is here called Anah, while in the former chapter he is called Beeri. Hengstenberg, however, is probably correct in supposing that v. 24 gives us the key for the solution of this difficulty, for it is there said that Anah found "*the warm springs*" in the desert (vid. n. on that verse), and he may have been called from that discovery בְּאֵרֵי "*fontanus.*" 2. Anah, supposing him to be the same as Beeri, is assigned to three different nations; in ch. 26: 34 he is said to have been a Hittite (הִתִּי), in the verse under consideration he is called a Hivvite (חִוִּי), while again in vv. 19, 24, he is ranked as a Horite (חֹרִי). Anah, however, may have been called חֹרִי , not because he actually belonged to the nation of the Horites, but because of his dwelling in a cave, so that the designation would be nothing more than a mere appellative; for it is scarcely credible that a writer or compiler would have so soon contradicted himself. A greater difficulty lies in the other fact, that the same man is called in one place a Hivvite and in the other a Hittite, although Hengstenberg thinks we may find "a very simple solution." "The name Hittites," says this critic, "like that of

Amorites (Ges. Thes. p. 122), although originally it denoted a single Canaanitish nation, yet was likewise used *sensu latiori*, to designate the whole race;" and he refers in proof to Josh. 1: 4, 1 Kings 10: 29, 2 Kings 7: 6, &c., and Ges. Thes. p. 541. There are few, however, who would not consider this explanation as forced, and we think it more probable that the text is corrupt, and accordingly have placed הַרְחִי within asterisks. We ought either to read with five Mss. הַרְחִי instead of הַרְחִי; or perhaps the reading הַרְחִי in ch. 26: 34 was an early mistake of some scribe for הַרְחִי; comp. the fact that in the same verse the Sam., IXX. (cod. Alex.) and Syr. read אֵילֵן הַרְחִי for אֵילֵן הַרְחִי. Several commentators, for example Rosenmüller, J. D. Michaelis, Tuch and Knobel, think we ought to read הַרְחִי instead of הַרְחִי; but, though such a mistake might easily have occurred, we have no authority for this alteration of the text, nor does it remove all our difficulties. 3. The wives of Esau have different names in the various passages. The Oholibamah of this chapter is the Judith of ch. 26: 34; the Adah here the Basemath of ch. 26; and finally the Basemath of v. 3 is the Mahalath of ch. 28: 9, which latter name the Sam. reads instead of Basemath in vv. 3, 4, of this chapter. We cannot admit the supposition of Kalisch that the Basemath of this chapter is the same as the Basemath of ch. 26, as the father of the latter was Elon the Hittite, while the father of the former was Ishmael. Several commentators consider a reconciliation of the statements here with those in ch. 26: 34 and 28: 9 impossible, and maintain that we have therein an embodiment of two different accounts.

3. בשמת. Vid. preceding note.

6. אל ארץ שער. So we read with the Syr. following Ewald, Knobel, Delitzsch, &c., as the ordinary reading of the Hebrew אֶל-אֶרֶץ, edited by Theile, leaves the sense in-

complete. The Sam. and LXX. read מֵאֶרֶץ כְּנָעַן. One Ms. has אֶל-אֶרֶץ אַחֶרָה "into another land", a reading adopted by Onk., Saad. and the Vulg.

16. אֱלִיָּה קָרַח. These words are omitted in one Ms. and in the Sam. cod. and vers., and are rejected as spurious by Kennicott, Schumann, Tuch, Knobel, Delitzsch, &c., because ק' א' is mentioned in v. 18 as a son of Esau by Öholibamah, and not as a son of Eliphaz. We have accordingly placed the name within asterisks. In 1 Chron. 1: 36 the name disappears, and is replaced by that of Timnah, who must not be confounded with Timnah, the concubine of Eliphaz. C. B. Michaelis, followed by Rosenmüller, supposes that Timnah died without children, and is therefore omitted by Moses in the catalogue of the sons of Esau, but that one of his brethren (by the law mentioned in Deut. 25: 5, 6, and even in this early age known among the patriarchs, comp. ch. 38: 8) married his widow, and had a son Korah, different from the Korah named in v. 18. It is, however, to be noted that Timnah is omitted by one Ms. in 1 Chron. 1: 36. Schumann, Tuch, Delitzsch and others, following the ancient versions, consider אֱלִיָּה as here used in the construct state, and therefore render vv. 15, 16, thus: "*These are the chiefs (or princes) of the descendants of Esau; of the posterity of Eliphaz, the firstborn of Esau, the chief of Teman, &c.; these names being the names of the various tribes.*" C. B. Michaelis and Knobel render אֱלִיָּה by "family", "tribe", and translate: "*These are the tribes of the descendants of Esau.*"

24. אֵיָּה. So we read with the Sam. and several cdd., instead of the the common reading וְאֵיָּה. The ו is not expressed by the LXX., Syr. and Vulg., nor is it found in 1 Chron. 1: 40. הַיְּסִים. Most probably "*the warm springs*", Vulg. *aquæ calidæ*. Jerome, quoted by Gesenius in the Thes., says:

“nonnulli putant aquas calidas juxta linguæ Punicæ viciniam, quæ Hebrææ contermina est, hoc vocabulo significari”. Some understand the אַמִּים, a gigantic race mentioned in Deut. 2: 10, and take מַצָּא in the sense of *meeting and conquering*, which it cannot bear. This opinion is adopted by the Sam., which reads הַמַּיִם, Onk., Ps-Jon., &c. One Ms. has הַמַּיִם “*the waters*”; and so also the Syr. Saadiah, with many of the Rabbinical commentators, followed by Buxtorf and our A. V., render the word “*mules*”, which is a mere conjecture, and has nothing to recommend it. The Greek translators, the LXX., Aq., Symm. and Theod. do not translate the word, but write it variously *αλῦν, λαῦν, λαυεῖν* and *ἐμῖν*.

26. דִּישָׁן. So we read with 1 Chr. 1: 41, the LXX., Syr. and Vulg., and in accordance with v. 21. Theile reads דִּישָׁן, but the sons of דִּישָׁן are not mentioned till we come to v. 28.

CHAP. XXXVII.

2. הָיָה רְעָה וְגו'. “*Used to tend the flock along with his brethren*”. Vid. Ges. § 131. 2. רְבֵהָם רְעָה. On the omission of the article vid. Ges. § 109. 2.b. Transl. “*an evil report regarding them*”.

3. בֶּן זִקְנִים. Onk. renders: בֶּן חֲכָיִים “*a wise son*”, which has been adopted by Schumann. כַּתְנֵת פָּצִים. This appears to have been an outer tunic worn as a distinction by persons of rank. Some have endeavoured to make out that it was a priestly garment, and that, as such, it was given to Joseph as the priest of his family; but the fact of the phrase recurring only in 2 Sam. 13: 18, where it refers to Tamar's garment, is sufficient refutation of this notion; and besides, we have

not the slightest evidence that Joseph really acted in that capacity. The upholders of this view render the phrase, as in our A. V., by "*a coat of many colours*", supported by the rendering of the LXX. in this place, *χιτών ποικίλος*, and of the Vulg. "*tunica polymita*". **DE**, according to this view, means "*a patch*", but this translation is destitute of any support from the cognate dialects, and even the LXX. and Vulg. can scarcely be quoted in its favour, as the LXX. in 2 Sam. have *χιτών καρπωτός*, and the Vulg. "*tunica talaris*". In v. 23. of this chapter the Vulg. combines both opinions and translates: "*tunica talaris et polymita*". The rendering "*tunica talaris*" is the correct one, since **DE** is equivalent to the Chald. and Syr. **ܕܥܡܐ**, primarily meaning "*an extremity*". **ד' ב'** therefore is a tunic that extended to the wrists and ancles. So Aquila in Gen. *χιτών ἀστραγάλειος*, in 2 Sam. *χ. καρπωτός*; Symm. *χειριδιώτος*; Syr. in Gen. **ܕܥܡܐ ܕܥܡܐ**, "*a tunic with sleeves*", but in 2 Sam. **ܕܥܡܐ ܕܥܡܐ**, "*a striped or variegated tunic*".

4. **דברו לשלם** This is the only instance of **דבר** being construed with the accusative of the person, except Numb. 26: 3, where, however, we might read, as suggested by Knobel, **אָהָם** instead of **אָהֶם**.

5. **ויוספו עיר שנא**. Vid. Ges. § 139. 1.

12. **אֵת צֹאן**. Punct. extraord. Vid. n. on ch. 16: 5.

17. **דְּתִינָה**. **דְּתִינָה** is an Aramaic dual from **דָּת**.

18. **וּבְטָרָם יִקְרָב**. Vid. Ges. § 125. 4. a.

19. **בְּעַל הַחֲלָמוֹת**. Vid. Ges. § 104. 2. a.

21. **נִכְנְוּ נַפְשׁ**. Vid. Ges. § 136. rem.

25. **אֶרְחַת יִשְׁמְעָאִלִים**. **אֶרְחַת** is the part. fem. used collectively; vid. Ges. § 105. 3. d. Onk. correctly **שְׂרִיַת עֶרְבָאִי**, "*a caravan of Arabs*". **וּצְרִי**. The chateph kametz of **צְרִי** is changed into a simple sheva on account of the preceding **ו**.

28. מדינים. The Midianites were a branch of the Ishmaelite Arabs, and therefore this verse does not contradict v. 25. Comp. Judges 8: 22, 24, 26. בעש' כסף. Supply שקל; vid. Ges. § 118. 4. rem. 2. The LXX. have *gold* instead of *silver*, εἰλασι χρυσῶν.

32. הֲתִתְּנָה. On the pointing of the ה interrogative vid. Ges. § 98. 4. rem.

35. שאלה. The word שאל never takes the article. It is derived from שאל = שׁעל "to be hollow".

36. המרנים. Prob. a contracted form of מדינים in v. 28, although in ch. 25: 2 both מדין and מדין are mentioned as sons of Abraham and Keturah. שר הטבחיים. "Captain of the life-guard", lit. "of the executioners". LXX. badly ἀρχιμαγειρος, "head-cook".

CHAP. XXXVIII.

2. איש כעני. "A Canaanite". So all the ancient vss., except Onk., who translates יבר תגרא "a merchant". In a few passages כ is used in this way, e. g. Isaiah 23: 8.

9. ושחה ארצה. "Perdidit (semen suum) effundens in terram; const. præg." Maurer. Vid. Ges. § 138.

11. בית אביר. Acc. of place. Vid. Ges. § 116. 1.

14. וחחעלה. "And veiled herself." Onk., LXX., Syr. give the sense of "adorning". The Vulg. has "mutato habitu," as if the verb were חלה, which the Sam. Vers. gives אצגא. Saadiah alone correctly تَنَقَّبَتْ, "veiled herself". The word פעיה is rendered variously; the LXX., Vulg., and Saad. θιστρον, *theristrum*, خِيَارٌ, "a veil"; but Onk. עיפה, and Syr.

אֵינָם, "a robe". בפתח עינים. "At the gate of 'Enayim". So LXX., Gesenius and most of the moderns, correctly considering עינים as a proper name, as clearly appears from v. 21, where העינים only is used. Onk. translates ע' פ' by פְּרִשׁוּחַ, "the bursting forth of two fountains," and in this he is followed by Rosenmüller. The Syr. has: فُجْمَد اِوْتَمَلَا, "the division of two roads", the place where two roads meet, and so Vulg. "in bivio itineris"; Saad. مَنظَرَةٌ, "a rising ground, a watch-tower"; our A. V. "an open place", and in v. 21. בעינים "openly".

15. The LXX. add: καὶ οὐκ ἐπέγνω αὐτήν, but there is no necessity for supposing that any words have been lost in the Masoretic text. Judah does not recognise Tamar simply on account of her being veiled, not because of the veil she wore being one peculiar to prostitutes; for צַעֲרֵי is used only once more in Scripture, viz. in ch 24: 65, with reference to the veil of Rebecca.

24. ויהי כמשלש חדשים. "And it came to pass after about three months". מן "after"; vid. Ges. § 151. 3. c.

28. ויהן יד. "And one put forth a hand". Impers. Vid. Ges. § 134. 3. יחקח. The accusative after this verb may be either יד or יָשָׁנִי.

29. במשיב ידו. The participle with פִּי is here, and in ch. 40: 10 (as remarked by Maurer), nearly equivalent to the infinitive with פִּי. מה פרצת וגו'. "Why hast thou broken forth? Upon thee be a breach!" i. e. may a similar act of violence be done to thee! referring, as Knobel thinks, to the rebellion of the Israelites against the house of David (who was descended from Pharez). Delitzsch considers פרץ as the accusative governed by פרצת; "why hast thou made a rent (or burst a way) for thyself?" The accent on פרצת is, however, disjunct-

tive, and the meaning attached to עלִיד is very doubtful. Another explanation of the words is that adopted by Rosenmüller, Maurer, &c., viz. that the midwife, fearing for the rights of primogeniture, which properly belonged to Zarah, exclaimed: "*to thee this breach is to be imputed*". The absence of the article in פֶּרֶץ is against this view. The ancient vss. throw no additional light on the passage.

CHAP. XXXIX.

2. אִישׁ מְצַלִּיחַ. "*A prosperous man*". מְ is used adjectively here, but as a verb in v. 3.

4. וּבֵל יֵשׁ לוֹ. For וּבֵל אֲשֶׁר יֵשׁ לוֹ, as in v. 5; vid. Ges. § 121. 3.a.

5. מֵאֵן. The word אֵן is properly a noun denoting "*time*"; hence מֵאֵן lit. "*from the time*", and as a conjunction "*since*".

6. לֹא יָדַע אִתּוֹ מִ' . "*He took no concern about anything which was with him*" (Joseph), under his charge; or "*he did not regard in his own mind (lit. with himself) anything,*" taking אִתּוֹ as reflexive (vid. Ges. § 122. 1). Our A. V. also takes אִתּוֹ reflexively, but with a different meaning: "*and he knew not aught he had.*" בִּי אִם . "But", "except", after a negative; vid. Ges. § 152. 2.i.

9. אֵינְנִי גְדוֹל גְּדוֹל וְגו' . Maurer renders this: "*there is nothing in this house too great for me*", i. e. of such importance that I am not intrusted with it. If this translation be adopted, the following ׀ ought to be rendered "*for*". Others, as Rosenmüller and Knobel, translate: "*He is not greater in this house than I.*" Others, including our A. V., "*there is no one greater in this house than I.*"

10. יום יום, "Daily"; vid. Ges. § 106. 4.

12. בבגרו. In this word the ך is aspirated contrary to rule, בגְרו instead of בגֶרו.

14. לצחק. On the ך under the 2nd radical, vid. Ges. § 63. 3. rem. 2. "*Accessit ad me servus iste Hebræus ut luderet mecum*, i. e. ad lusus venereos sollicitare me volebat homo impudens." Gesenius in the *Thes.*

18. ואקרא — כהרימי. On the construction, vid. Ges. § 129. 2. rem. 2.

20. ויקח אדני ך. Plural. excell. Vid. Ges § 106. 2.b. מקום אשר. "The place where"; vid. Ges. § 114. 2. אסירי. We have adopted the קרי reading אַסִירִי in preference to the כתיב, אַסִירִי, because the form קָטִיל is more commonly used as an adjective or substantive, קָטִיל as a participle.

21. ויתן חנו. "And gave him favour", i. e. made him agreeable. The nominative to יתן is Jehovah, and the suffix חנו refers to Joseph; comp. Exod. 3: 21, 11: 3.

22. הַאֲסִירִים. So the קרי; the כתיב is הַאֲסִירִים; vid. n. on v. 20. הוא היה עשה. "He was the doer (of it)", everything was done by his orders, or under his superintendence.

CHAP. XL.

3. מקום אשר. Vid. n. on ch. 39: 20.

4. ויפקד שר וגו'. "And the captain of the life-guard appointed Joseph (to be) with them, and he waited upon them". So Onk. and LXX. Slightly different is the rendering of our A. V. "charged Joseph with them, and he served them". The Vulg. *custos carceris*, and LXX. ὁ ἀρχιδεσμώντης, seem to indicate the reading שר בית הפקד instead of שר הטבחים.

8. ופִתַּר אִין אָהוּ. “*And there is no interpreter of it.*” אָהוּ accusative governed by פִּתַּר; comp. ch. 41: 8.

10. וְהוּא כַפְרַחַת. Either “*and it was as if budding,*” “*seemed to bud*” (A. V., Tuch, Knobel, Kalisch); or with Onkelos, “*and when it had budded*”, וְהוּא כַפְרַחַת (comp. ch. 38: 29). The Sam. has likewise כַּאֲפַרְחַח, using the Aramaic form of the hiphil. The former translation is preferable, since הָיָה הָיָה is a periphrasis for “*to appear*” “*to seem*”, as in ch. 19: 14, 27: 12. נִצְוָה “*Its blossoms*”, taken collectively, and hence עלָתָה. Knobel and others suppose that נִצְוָה is a mistake for נִצְוָה, as נִץ does not occur elsewhere in the Hebrew text of the Old Test.

13. וְיִשָּׂא פ' אָה רֹאשׁ. “*Pharaoh shall lift up thy head*”, i. e. restore thee to thy dignity. This appears to be the simplest mode of explaining the phrase. In v. 19 there is a play upon the word, as in John 12: 32. Gesenius, Knobel and Delitzsch take it to mean “*shall fetch thee out of prison*”, regarding רֹאשׁ as equivalent to נִפְשׁ, and appealing to 2 Kings 25: 27, where, however, the words מִבַּיִת בְּלָא are added. The prisons of the ancients were, it is true, often underground. Rosenmüller: “*shall number thee*”, i. e. number his servants and count thee among them. וְיִשָּׂא רֹאשׁ has this meaning in Exod. 30: 12, &c. The ancient versions give the idea “*shall remember thee*”; e. g. LXX. καὶ μνησθήσεται Φαραώ τῆς ἀρχῆς σου; Syr. וְיִזְכֹּר לְפָנָי, and so Onk.; Vulg. “*recordabitur Pharaeo ministerii tui*”. כַּמְשַׁפֵּט הַרְאִשׁוֹן. “*In the former manner*”, “*as before*”.

14. וְעָשִׂיתָ נָא. Vid. Ges. § 124. 4. foot-note.

16. סָלִי חֲרִי. “*Baskets of white bread*”. So Gesenius rightly, following LXX., Aq., Vulg., Syr., Ps.-Jon., and Saad. Onkelos has סָלִין דְּחִירוֹ “*baskets of liberty (?)*,” unless perhaps חִירוֹ be a derivative from חָוֵר “*to be white*”, in which case he would agree with the rendering given above. Our A. V.

has "*white baskets*", which is wrong. Rosenmüller would derive חָרִי from חור "*an opening*", and translate: "*perforated (or wicker) baskets*", following Symm., who gives *καυὰ βαῖνά*.

19. יֵשׁא פִרְעָה וְגו'. Vid. n. on v. 13. -

20. יוֹם הַלְרָת אֵת פ'. On the construction vid. Ges. § 140. 1. a. The rare form of the infin. hophal הִלִּיִּת may be best explained by assimilation from the original הִלִּיִּת or הִוִּלִּית. Compare Ewald's Gram. 6th ed. § 131. c.

CHAP. XLI.

1. שְׁנַחִים יָמִים. Vid. Ges. § 116. 3.

2. בַּאֲחוֹ. א is an Egyptian word, denoting reeds growing in marshy ground; the word is also used in the Alexandrine Greek, in which it is written *ἄχι, ἄχει*, and the LXX. retain it here. The Vulg. has "*in locis palustribus*", Saad. فِي الْقُرْطِ "*in the clover or trefoil*", Syr. صَحْنِيْ "*in the meadow*".

3. חַ טְזֵי מ'. "*The sacred scribes of Egypt*," the *ἱερογραμματεῖς*, who were skilled in the hieroglyphics. This word is, according to Gesenius, a quadriliteral formation from חָרַט, *to inscribe*, and חָרַם, *to be sacred*; or from חָרַט, *a style*, with the termination מ'—, the ט being doubled as in גְּמָלִים, גְּמָלִים. Other scholars have supposed it to be a corruption of an Egyptian word, such as *Ἐρξαωμ*, "*a worker of wonders*", or *καρ-εξτωμ*, "*a guardian of secret things*". Hitzig, following Hyde, holds it to be a Persian word, viz. Zend *khratumat*, Pers. *khiradmand*, "*wise*"; but the occurrence of a Persian word in the Pentateuch would be strange indeed. The LXX. translate it here by *οἱ ἐξηγηταί*, and in other places by *ἐπαιδοί* or *φαρμακοί*; Vulg. here *conjectores*, elsewhere *malefici* or *harioli*.

תִּלְמָו וְאֵפ' אֹתָם. The use of the plural אֹתָם in reference to the preceding sing. תִּלְמָו, may be explained by the double nature of the dream; perhaps, however, we should read with Sam., Syr. and Saad. תִּלְמָיו, or rather תִּלְמָו (script. defect.), although the only plural actually found in the Bible is תִּלְמֹת

12. אִישׁ. Vid. Ges. § 122. rem. 1.

14. רִיצִיהוּ. Vid. Ges. § 134. 3.

16. בִּלְעָדֵי וְגו'. "Not I — God shall answer to the welfare of Pharaoh". Agreeably to this translation the Masorites have placed an athnach under בִּלְעָדֵי, and similarly Onk. לֹא מִן חוֹכְמָתִי "Not from my wisdom", Saad. and Vulg. *absque me*". The Sam. inserts לֹא before יַעֲנֶה, and so likewise the LXX. *ἀνευ τοῦ θεοῦ οὐκ ἀποκριθήσεται τὸ σωτήριον Φαραώ*, and the Syr.

19. רִקוֹת in this verse, as well as in vv. 20 and 27, is not improbably a mistake for רִקוֹת (v. 3), which some Mss. read here.

21. קִרְבָּנָה. On the form of the suffix vid. Ges. § 89. 1. rem. 2. מִרְאִיהֶן. On the form vid. Ges. § 91. 9. note.

23. אַחֲרֵיהֶם. Vid. note on ch. 26: 18.

25. עֲשֵׂה. Part. for future; vid. Ges. § 131. 2.b.

26. פָּרַת הַטֶּבַח. On the omission of the article with פ' vid. Ges. § 109. 2.a. הִנֵּה. Vid. Ges. § 119. 2.

34. וְחָמֵשׁ. "And let him exact the fifth part of the produce". The verb is ἀπάξ λη. Onk. badly renders: וַיִּנְרֵוּ יַת אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם "and let him fortify the land of Egypt". The LXX., Syr. and Saad. seem to have read the verb in the plural. One Ms. has actually וְחָמֵשׁוֹן.

39. א' הוֹדִיעַ א' אִתְּךָ אֵת כָּל ד'. Vid. Ges. § 130. 3.

40. וְעַל פִּיךָ יִשְׁקוּ כָּל עַמִּי. "And according to thy mouth (i. e. orders) shall all my people dispose themselves", they shall be governed by thee and obey thy orders. So, with slight

varieties of expression, the old versions, our A. V., and among the commentators Rosenmüller, Maurer, Tuch, Delitzsch, &c. Others, as Gesenius, Schumann, and Knobel, understand it of the kiss of reverence, "*and all my people shall kiss thy mouth*", but several objections may be raised against this; 1. this kiss was only given to the king; 2. only the hands and feet were kissed; 3. נִשַּׁק when it means *to kiss* is always construed with לְ or with the accusative. רַק הַבַּיִת. ה' is the accus. vid. Ges. § 116. 3.

43. אַבְרָךְ. Most probably an Egyptian word, accommodated to a Hebrew root. It is compounded, according to de Rossi, of ΑΠΕ *the head* and ΡΕΚ *to bow*, i. e. "*bow the head*", which is supported by the Vulg. "*ut omnes coram eo genu flecterent*", and Aquila ap. Jerome: "*et clamavit in conspectu ejus ad geniculationem*", ap. Origen γονατιζειν. Jablonski takes it from ΟΥΒΕΡΕΚ "*bow towards (Joseph)*;" whilst Benfey and Knobel identify it with ΑΒΩΡΚ, "*prostrate thyself*." The Targg. of Onk. and Jerus. render: אָבִי לְמֶלֶךְ אֲבִי "the father of the king", deriving it from אָב and מֶלֶךְ "a king", but the Chaldee word is probably a mere corruption of the Latin *rex*. If the word were Hebrew, it would be either the 1st pers. fut. hiph. of אָבַרְךָ, or the imperative, according to the Chald. form, for אָבִי מְלִיכָא. The Syr. has أبا مملوكا على فمه اذنا وحقنه "*the father and prefect over all the land of Egypt*". Saad. renders 'א by الطريف "the elegant", "the good", whilst the LXX. and Sam. vers. give κήρυξ, אָבִיר, "*herald*". נחון. Inf. used for the finite verb; vid. Ges. § 128. 4. a.

45. צפנה פענה. The Egyptian name seems to have been modified to suit the Hebrew language. Its genuine form is given more nearly by the LXX. Φουθουφανήχ, in which some have recognised the Egypt. Π-σωτ-μ-φ-ενεζ, *pi-sōt-em-*

ph-eneh, "the saviour of the age"; but as the *v* in *ψουθ* is always retained, or, in a few cdd., changed into *μ*, the derivation given by Gesenius seems preferable, viz. Π-CΩNT-M-Φ-ENEZ, "the supporter" or "preserver of the age". Lepsius Chron. Egypt. vol. I. p. 382) thinks that פֶּעֶנַח is the Egypt. Φ-ANAZ, "life", and that the LXX. considered the name to be the same as Π-CΩNT-M-Φ-ANAZ, "creatio (creator) vitæ". The Hebrew interpreters supposed it to be a Hebrew word, and accordingly render it "revealer of secrets". So Onkelos: גִּבְרָא דְּבִרְתָּא, Saad. دَبْتَمِيرَانِ دَبْلَانِ, Syr. رَقْمَانَا رَحْمَانَا.

51. נִשְׁעִי. Vid. Ges. § 51. rem. 1. It should be remarked, however, that patach was the original vowel of the first syllable in Heb. as well as in Chald., as may be seen from the Future and Imperative.

57. וּכְלֵי הָאָרֶץ בָּאוּ. Vid. Ges. § 143. 1.

CHAP. XLII.

7. קִשׁוּחַ. Fem. instead of neut., which is common in all the Shemitic languages.

11. נִחְנוּ. Instead of אֲנַחְנוּ. Vid. Ges. § 32. rem. 2.

13. הַקָּטָן. Used as a superlative; vid. Ges. § 117. 2.

18. זֹאת עָשׂוּ וְחָיוּ. Vid. Ges. § 127. 2.

25. בְּסִפְיָהֶם. On the plural vid. Ges. § 106. 4. rem. 1.

28. יִחְרְדוּ אִישׁ אֶל אַחֵיוּ. Const. præg. vid. Ges. § 138.

30. אֲדָנִי הָאָרֶץ. Vid. n. on ch. 39: 20.

36. כִּלְנֶה. On the suffix vid. Ges. § 89. 1. 2.

38. וּקְרָאָהּ אִסּוּן. On the omission of the conditional particle vid. Ges. § 152. 4. a. Comp. ch. 33: 13, 44: 29.

CHAP. XLIII.

4. אם ישך משלח. "If you send". Vid. Ges. § 131. 2. a. The negative occurs in v. 5.

7. הידוע נרע. "How could we possibly know?" On the inf. absol. vid. Ges. § 128. 3. a, and on the potential force of the future § 125. 3. d.

11. מזמרת ה'. "Of the song of the land", i. e. some of its most highly prized and valuable products.

12. כסף משנה. An apposition; but in משנה כסף, v. 45. the word כסף is in the accusative (vid. Ges. § 116. 3).

14. את א' אתר. Used optatively; Ges. § 125. 3. b. את א' אתר. On the omission of the article before אתר, vid. Ges. § 109. 2. b. כאשר שכלתי שכלתי. On the use of the pret. vid. Ges. § 124. 5. Comp. Esth. 4: 16.

16. טָבַח. Perhaps this may be a real imperative for טָבַח; otherwise, we must take it as an infinitive used instead of the imp., in which case we should rather expect the inf. absol. (Ges. § 128. 4. b), and not, as here, the inf. const. (see, however, rem. 2).

20. בָּי for בָּעֵי, as בָּל for בָּעֵל, lit. "prayer", and then as a particle of entreaty, "pray". Vid. *Jonah in Four Shemitic Versions*, ed. W. Wright, p. 11. But Ewald regards it as a mere exclamatory particle, identical with אֲבֹי, Prov. 23: 29, and אָבִי, Job 34: 36, and compares the Greek *aiβoĩ*.

26. וַיְבִיאִי. The Masorites regard the point in the א as a daghesh, although that mark can have no place here, since the א does not admit of being doubled. It is rather a *mappik* to indicate a distinct pronunciation of the א, perhaps inclining to the sound of י. The same point occurs in Levit. 23: 17, Ezra 8: 18, and Job 33: 21 (where, however, some editions

have רָאוּ instead of רָאוּ. Vid. Gesenius' Lehrgebäude § 21. 1. c, and Ewald's Gram. (6th ed.) § 94. a.

29. יִרְחֹקְךָ for יִרְחֹקְךָ, as in Isaiah 30: 19, a transposition similar to that in קָטַלְךָ and קָטַלְךָ from קָטַל.

33. יִתְמָהוּ. Const. præg. vid. Ges. § 138.

CHAP. XLIV.

1. כִּסֵּף אִישׁ. Vid. Ges. § 122. rem. 1.

3. הַבֶּקֶר אֹר. "The morning shone". אֹר 3rd pers. sing. pret. Vid. Ges. § 71. rem. 1.

4. יֵצְאוּ אֶת הָעִיר וְגו'. The clause is to be translated: "They had not gone far from the city, when Joseph said &c." On הִרְחִיק vid. Ges. § 139. 4. rem. 1, and on the accusative אֶת הָעִיר, § 135. 1. The LXX. add at the end of the verse: *ἵνα τί ἐκλέψατέ μου τὸ κόνδυ τὸ ἀργυροῦν*, whilst the Vulg. inserts a similar phrase at the commencement of v. 5: "Scyphus, quem furati estis, ipse est in quo bibit dominus meus, &c."

5. הֲלוֹא זֶה וְגו'. Tuch would supply בְּיַדְכֶם and translate: "Is not that, out of which my master drinks, in your possession?" but it is better to take the clause literally: "Is not this that out of which my master drinks?" Is not this my master's cup? אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה א' בּו. On the construction בְּ שִׁתָּהּ vid. Ges. § 151. 3. a. והוא נחש נחש בו. "And in which he is wont to divine". So LXX., Vulg., Syr., and similarly Onk. who has בְּדִקְא מְבַדֵּק בֵּיהּ, "and in which he searches", scil. for the future. Vid. n. on v. 15. Saad., wishing to screen Joseph from the charge of such practices, explains here by נִסָּה, to tempt, to try, and renders accordingly:

وَهوَ إِنَّمَا أَمْتَحَنَكُمُ, "and he only proved you by it".

12. ויחפש וגו'. "So he searched, with the eldest he began, and with the youngest he finished".

15. Vid. n. on v. 5. Tuch, Delitzsch, Knobel render הלא ידעתם וגו' by: "Did you not know that a man like me would certainly surmise it?" or "notice it?" To be consistent, they should have given נחיש נחיש the same meaning in v. 5, "and he would certainly remark it," i. e. its loss, miss it; in which case נחיש would be construed with ק, like רָאָה קָ.

18. בי אדני. Vid. n. on ch. 43: 20.

21. ואשימה עיני עליו. "And I will look favourably upon him". שום עינים על פ' is "to look favourably on a person"; שום פנים על פ' "to look unfavourably on a person". This rendering has the support of the LXX. καὶ ἐπιμελοῦμαι αὐτοῦ, Saad. وَأَشِي عَيْنِي لِطَبَقَتَا عُلُوّهِي, and Ps.-Jon. أَجْعَلُ عِنَايَتِي بِهِ. But Onk., Syr., Vulg., our A. V., and several of the commentators, such as Delitzsch and Kalisch, take it literally: "that I may set my eyes upon him," convince myself of his existence and see that you are speaking the truth.

22. ועזב וגו'. "For if he leave his father, he will die". Vid. n. on ch. 42: 38.

CHAP. XLV.

6. וזה שנתיים. Vid. Ges. § 120. 2. note.

7. לשום לכם שארית. Maurer and Schumann render this: "that I might give you the residue in the earth," "of the earth," i. e. the residue of the corn which the earth has produced. הארץ however, is not so used, and besides it would then be הארץ Translate therefore: "that I might give you a remnant in the

earth," i. e. might keep you alive, so as to have posterity. Comp. 2 Sam. 14: 7. וְלִהְיוֹת וְגו'. "*And to preserve you alive, a great body of fugitives.*" לְפִלִיטָה is in apposition to לָכֵם, the infinitive being here construed with ל' instead of with the accusative. Most critics, following some of the ancient versions, translate: "*to preserve you alive for a great deliverance,*" that you may be preserved in great numbers and become a great people. Kalisch adopts the rendering of our A. V. "*that I may keep you alive by a great deliverance,*" arguing that the repetition of the ל' in apposition is contrary to usage (the Sam. omits it), but we do not see how לְפִלִיטָה can mean "*by a deliverance*". The Vulg. has a curious translation: "ut reservemini super terram, et escas ad vivendum habere possitis."

8. לֹאֵב לְפָרְעָה. "A father to Pharaoh," i. e. chief minister. Comp. 1. Macc. 11: 32.

12. כִּי פִי הַמְדַבֵּר. *That it is my mouth that is speaking to you,*" i. e. that it is my very self. Vid. Ges. § 108. 3. note.

18. אֵת טוֹב א' מ'. "*The best of the land of Egypt*," i. e. its choicest products, as shown by v. 23, Is. 1: 19, Ezra 9: 12, &c. Others render: "*the best part of the land of Egypt,*" i. e. Goshen, but this is not proved by a reference to ch. 47: 6, 11, for the word used there is not טוֹב, but מִיֶּטֶב.

19. וְאַתָּה צ'. "*And thou (scil. Joseph) art commanded*" to say to thy brethren, "*do this.*"

21. עַל פִּי פָרְעָה. Comp. n. on ch. 41: 40.

22. חֲלִפוֹת שִׁמְלַת. "*Changes of garments*," robes of honour given them by the monarch, as is customary in the East. So Saad. خَلَعًا. The LXX. render the words by δισσὰς στολάς, Vulg. *binas stolas*, "Syr. اَوْسِيَتِيَّةٌ وَتَسَلَا "pairs of garments",

Onk. אַצְמִלֶּן דְּלְכוּשֵׁן, the plural of a word אַצְמִלִּי, or אַצְמִלִּי, borrowed from the Greek *στολή*.

24. אַל תְּרַגְּזוּ בְּדַרְךְ. Either, with Gesenius, Tuch, Maure. &c., "*do not fear on the way*", go your way with confidence or, with the ancient vss., Knobel and Delitzsch, "*be not angry on the way*" with one another, blaming each other for what you formerly did to me.

CHAP. XLVI.

3. מְרַדָּה. רָדָה is a rare form of the infinitive, like רָעָה from רָע, and לָרָה from יָלַד. Vid. Ges. § 68. rem. 1.

4. אַעֲלֶךְ גַּם עִלָּה. Vid. Ges. § 128. 3. rem. 1.

15. וְאִתּוֹ דִּינָה. A very awkward construction. The best translation is: "*along with Dinah.*"

21. The catalogue of names given in this chapter differs very considerably from those in Numb. 26, and in 1 Chron. as may be seen by a reference to the various readings. In no case, however, are the differences so wide as in that of the sons of Benjamin. It should however be borne in mind: 1. That the list here given is that of those sons of Benjamin who went down into Egypt, whilst those in Numbers and 1 Chron. are drawn up without any reference to that event. 2. That in the catalogue of Numb. 26 we have a list of the then existing families of the tribe of Benjamin, and that, therefore, all of his sons who died without issue are omitted in it. 3. That the genealogical lists in Scripture do not always carefully distinguish between the children and the grandchildren. With these preliminary remarks we proceed to note the differences between the various catalogues. The sons of Benjamin here

amount to *ten*; in Numb. 26: 40, to *five*; in 1 Chr. 7: 6, to *three*; and in 1 Chr. 8: 1, 2, to *five*. The genealogical lists appear indeed to be very corrupt. We shall note the variations of the names in order. (1.) בִּלְעָ occurs in all four lists. (2.) בְּבֶרֶ occurs only here and in 1 Chr. 7: 6. (3.) אֲשֶׁבֶל occurs here, in Numb. 26: 38, and 1 Chr. 8: 1, and is probably identical with יְדִיעָאֵל, mentioned in 1 Chr. 7: 6. (4.) גִּרְאִי is named here and in 1 Chr. 8: 3, where, however, he is a grandson, and not a son, of Benjamin. There are, it is to be noted, two sons of בִּלְעָ mentioned in that chapter of the name of גִּרְאִי. (5.) נַעֲמָן is given in three lists, viz. here, in Numb. 26, and in 1 Chr. 8. In the two latter passages, he is reckoned a grandson. (6.) אַחִי, possibly the same as אַחִירָם (Numb. 26) and אַחִיחָה (1 Chr. 8: 4), in which latter passage he is also reckoned a grandson. (7.) רֵאִשׁ is not mentioned elsewhere. (8, 9.) מְפִים and חָפִים are here sons of Benjamin, and so also in Numb. 26: 39, where they are called שְׂפִיפָם and חוֹפָם; while in 1 Chr. 8: 5 they are reckoned as his grandsons, and named שְׂפִיפָן and חוֹרָם. They are perhaps identical with the שְׂפָם and חָפָם of 1 Chr. 7: 12, in which case עִיר must be a second name of בִּלְעָ, and not to be identified with the עִירִי of 1 Chr. 7: 7, as Benjamin could not have had great-grandchildren before going down to Egypt. (10.) אֲרִדִּי is probably the same as the אֲרִדִּי of 1 Chr. 8: 3, and therefore a grandson of Benjamin. Sons of Benjamin not named in this chapter (unless indeed we choose to identify them with רֵאִשׁ and בְּבֶרֶ) are the נוֹחָה and רָפָה of 1 Chr. 8: 2. Additional grandsons are also there mentioned, viz. אַבְיָשׁוּעַ, אַבְיָהוּד, and a second גִּרְאִי. Perhaps the אֲרִדִּי of 1 Chr. 7: 12, if a son of Benjamin at all, is the same as the אַחֲרָח of 1 Chr. 8: 1.

28. יֵאֵת יְהוּדָה שְׁלַח וּגְוִי. "He sent Judah before himself to Joseph, that he (Joseph) might direct him (Ju-

dah) to Goshen, before his (Jacob's) arrival" (lit. "before his face").

29. ויבך על צ' עור is strangely rendered by the LXX. καὶ ἐκλαυσε κλαυθμῶ πίοι.

CHAP. XLVII.

2. מקצה. "Out of the whole number." Vid. n. on ch. 19: 4.

3. רעה. On this const. vid. Ges. § 144. c. Several edd. and the Sam. read רעי, which would be the ordinary construction.

6. וישמחם. Pret. used for imperative. Vid. Ges. § 124. 6. rem. 1.

11. רעמסם. The name is here used by prolepsis, as the town was built by the children of Israel themselves, Exod. 1: 11.

13. והלה וגו'. "And the land of Egypt was exhausted." הלה is the fut. apoc. from להה, i. q. להה, "to be exhausted." On the lengthening of the vowel of the preformative vid. Ges. § 74. rem. 3. b. The Sam. has the more common והלה.

18. ויאמרו לו וגו'. "And they said to him, we will not conceal it from my lord, that, since the money is all spent, and our herds of cattle have become my lord's, there remains nothing &c." Maurer, Hitzig and Kalisch translate כי אם וגו' by "but our money is spent, &c." Knobel connects הם with מקנה הב, as well as with הכסף: "since our money and our herds of cattle have entirely passed into the hands of my lord."

19. השם. Fut. of שם, like ימר and יקל. Vid. Ges. § 66. rem. 3.

21. ואת העם ה' אתו לערים. ואת העם is the case absol., vid. Ges. § 142. 2. "And as for the people, he removed them

into the cities." Such is the literal translation of the Masoretic text, which can, however, scarcely be correct, as it is impossible that Joseph could have brought *all* the Egyptians into the towns. Gesenius, Tuch, and others, take it to mean that he removed the people from one city into another throughout the whole land; but that would require הָעִבְרִי אָתוּ מֵעִיר לְעִיר, as in 2 Chr. 30: 10. If the words be really not corrupt, we must take הָעִבְרִי in a somewhat wide sense, and translate with Schumann, "*and the people he caused to come to the cities,*" namely for the purpose of getting the grain which was stored up in them (ch. 41: 48). Among the ancient versions, Onkelos and the Syr. understand the passage in the same way as Gesenius, and are accordingly obliged to render it: סֹכְמִינָא מִיבִּיבִי אִנְשֵׁי כָּחֶ סִיָּא, and וַיָּבִי אֶתְּמָא אֶעְבְּרִי יְחִיָּה מִקְרִי לְקָרִי חֶמֶן. But the Sam., LXX. and Vulg. have a very different reading: וַיָּאֵחַ הָעַם הָעִבְרִי אֶתּוֹ הָעִבְרִים, and καὶ τὸν λαὸν κατεδουλώσατο αὐτῷ εἰς παιδῶς, which is adopted by Houbigant and Knobel, and would be very good, if only אֶעְבְּרִי were omitted. The LXX., it may be remarked, have taken אֶתּוֹ not as referring to הָעַם, but as a second accusative to הָעִבְרִי (just as in Jerem. 17: 4), in which Knobel follows them.

31. וַיִּשְׁתַּחוּ יִשְׂרָאֵל עַל רֹאשׁ הַמִּטָּה. "*And Israel bowed down* (in prayer) *towards the head of the bed.*" So Knobel, Delitzsch, &c. Schumann, Tuch, and others, render it: "*reclined* (or *leant back*) *upon the head of the bed,*" but in that case רֹאשׁ would be quite superfluous, just as in 1 Kings 1: 47 we have וַיִּשְׁתַּחוּ הַמֶּלֶךְ עַל הַמִּשְׁכָּב "*and the king bowed* (in prayer) *upon the bed.*" Of the ancient versions, Onk., Aq., Symm., and the Vulg. agree with the translation which we have given; e. g. Vulg. *adoravit Israel Deum conversus ad lectuli caput.*" But the LXX. and Syr. have read הַמִּטָּה, "*the*

staff;" LXX. καὶ προσεκύνησεν Ἰσραὴλ ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου αὐτοῦ; Syr. ܫܘܒܝܢܐ ܕܥܘܠܡܐ ܕܥܘܠܡܐ. Some modern critics have followed this reading, but taken it to mean that Jacob bowed in reverence to the sceptre which Joseph carried as a symbol of authority! The Apostle in the Epistle to the Hebrews (ch. 11:21), arguing with the Hellenistic Jews, quotes verbatim from the LXX., their mistake not affecting the correctness of his argument.

CHAP. XLVIII.

1. ויאמר. Indef., Ges. § 134. 3.

6. על שם וגו'. "They shall be called after the name of their brethren in their inheritance;" that is to say, all Joseph's younger children are to be included in the tribes of Ephraim and Manasseh, and not to be reckoned as separate tribes.

7. מפרן. This is the only passage in which פרן is used for ארם. מתה עלי ר'. "Rachel died beside me," i. e. in my presence, when I was with her. So Knobel. But Rosenm., Gesen. and Tuch render it preferably: "Rachel died to my sorrow" (lit. upon me, her loss weighing heavily on me). Vid. Ges. *Thesaurus*.

10. קהם נא. Imp. from לקה, with suffix קהם, which is shortened on account of the maqqeph.

11. ראה. A rare infinitive form. Vid. Ges. § 74. rem. 2.

14. שכל את ידיו. "He crossed his hands." So LXX., Syr., Vulg., Targg. Ps.-Jon. and Jerus., Tuch, Delitzsch. Compare in Arabic, شَكَلَ to be obscure or difficult (lit. to be entangled), شَكَلَ to plait (e. g. the hair), to bind. But Gesenius, Kalisch,

and others, following Onk. and Saad., translate שכל by “*he placed his hands designedly* (lit. he made his hands wise).”

16. יקרא בהם שמי. Lit. “*let my name be called on them,*” i. e. let them be called mine, reckoned as my children; so Deut. 28: 10, 2 Sam. 12: 28, Isaiah 4: 2, 63: 19. Knobel, however, translates: “*and let my name be named through them,*” i. e. become famous through them.

22. שכם אחד על וגו'. On אֶחָד, for אֶחָד, vid. Ges. § 114. 6. “*And I give thee one portion above thy brethren, which I will take out of the hand of the Amorite with my sword and my bow.*” On the perfects נחתי and לקחתי vid. Ges. § 124. 4. Knobel takes שכם more literally as a piece of *mountain-land*. The passage refers to the future assignment of *two* portions of territory to the descendants of Joseph in the land of Canaan, as the tribes of Ephraim and Manasseh. The LXX. curiously translate א' ש' by *Σίχημα ἐξαιρέτων*, taking ש' as the name of the wellknown city of Shechem, which really lay in the territory of the tribe of Ephraim.

CHAP. XLIX.

1. יקרא for יקרה, from קרה. Vid. Ges. § 74, rem. 22. באחרית הימים. The LXX. translate these words by ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν, Targg. בְּסוֹף יוֹמֵי א, “*at the end of days*”, Syr. *בְּסוֹפֵי יוֹמֵי אֲמֵלָה*, Vulg. “*in diebus novissimis.*” The exact words of the LXX. are used in the Epist. to the Hebrews 1: 1, and nearly identical are the words in 1 Pet. 1: 20, ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων, in both of which passages they are employed with reference to the times of Christ. The phrase, however,

need not bear that meaning, as is shewn by Deut. 4: 30, and we may therefore render it by “*hereafter*.”

3. אַתָּה. This pronoun might include the substantive verb, but it is better to regard it as a vocative. רִאשִׁית אֲנִי. “*First-fruit of my vigour*”. אֵן used of genital power. Rightly LXX. ἀρχὴ τέκνων μου. Aquila confounds אֵן with אָן, translating κεφάλαιον λύπης μου, and similarly Symm. ἀρχὴ ὀδύνης μου, and Vulg. *principium doloris mei*. Such a rendering will not suit the context, nor such passages as Deut. 21: 17, Ps. 105: 36. יָרָא. Taken concretely, “*first*”, “*chief*”. Onkelos abandons the Hebrew text, giving in its place the Jewish tradition, which ascribed to Reuben three privileges, the right of primogeniture, of the priesthood, and of royalty: לְךָ תְּהֵאָדָרָה תְּהֵאָדָרָה תְּהֵאָדָרָה וּמִלְכוּתָא חֵילִקִין בְּבִירוֹתָא בְּהוֹנָתָא וּמִלְכוּתָא.

4. פָּחוּ כַמִּים. The Sam. has פָּחוּת, which the ancient versions seem to follow, but, as Rosenmüller remarks, they may have expressed the 2nd pers. of the verb more for the sake of perspicuity than because they read פָּחוּת. LXX. ἐξύβρισας, Symm. ὑπερξέσας, Aq. ἐθάμβευσας, Vulg. *effusus es*, Syr. ܥܡܘܪܝܢ, “*thou hast erred*”. פָּחוּ is not used by poetic license for פָּחוּת as Gesenius supposed, and we must not render it, as he did, “*scatebra es ceu aquæ sc. fervidæ*”, but consider פָּחוּ as still the vocative. אַל תִּהְיֶה. “*Mayest thou not excel*,” or “*Thou shalt not excel*”. Vid. Ges. § 149. 1. In the Lex. Man. Gesenius translates תָּה אֵן by “*non lucrifacies*,” Land, in his *Disp. de Carm. Jacobi*, by “*ebulliens aquæ instar noli redundare*.” מִשְׁכְּבִי אֵן. Plur. instead of sing. by poetic license. Gesenius explains it differently, in his Gram. § 106. 4. rem. 2, as referring to polygamy. אֵן הָיָה עִלָּה. “*Then thou didst pollute (it); my couch he ascended*”. So we prefer to render, following the Masoretic accentuation. יִצְעִי עִלָּה is an indignant ex-

clamation, addressed to the other sons, who were standing around. The old versions all appear to have read עֲלִיתָ.

5. מכרהיהם namely in disposition. מכרהיהם. A much disputed word. (1.) Some derive it from בור, to pierce, to bore, to dig, or from כָּרָה = כּוּר; hence מְכָרָה "a sword", with which has been falsely compared the Greek μάχαιρα. So, for example, Gesenius and Delitzsch. (2.) Others derive it, with Lud. de Dieu and Maurer, from the Aeth. ሙከራ: (mäkärä) and Arab. مَكَر, to consult, to contrive, to plot, and translate the word by "machinations;" or, with Tuch, deduce the same meaning from the rad. ברר, to turn one's self, to wind. (3.) Kimchi and others identify it with מְגִירִים, which they render by "habitations." So Onk. בְּאֶרֶע תּוֹקְבוֹתָהֶן (from the rad. תּוֹב = יָשַׁב), and our A. V. Or else they take it as synonymous with מְבוֹרָה or מְבוֹרָה, their "nature" or "character." So the Syr. مَطِيْرًا (nature). (4.) Kalisch connects it with בור, and בְּיָרִים, and translates it by "burning rage." (5.) Michaelis, Dathe, and Knobel, alter the word to מְבָרְתֵיהֶם, "their betrothals," from מָבַר. The LXX., reading with the Sam. בָּלוּ, render the passage: συνετέλεσαν ἀδικίαν ἐξαιρέσειω; αὐτῶν.

6. אל תבוא נִי וְגוֹ. Our A. V. is incorrect here, since נפשי and כבדי are not vocatives, but nominatives. כבוד is here fem., as being parallel to נפש and of the same meaning. The LXX. render the latter clause: μὴ ἐρίσαι τὰ ἵππατά μου, probably reading יָחַד כְּבִדִי. The Sam. too has יָחַד. הרגו וגוֹ. Onkelos reads שׁוֹר and renders the clause: תִּרְעוּ שׁוֹר בְּנֶאֱוָה "they broke down a hostile wall" (from רעע = רָצַץ). This reading is found in 3 Mss., and is also followed by the Syr., Ps.-Jon., Saad., Vulg., Aq., Symm., and our A. V. It does not, however, suit the parallelism. The LXX. read, with the

Masoretic text, שׁוֹר, and translate: *ἐνευροκλίσησαν ταῦρον*, "they hamstrung an ox," which is the usual meaning of עֶקֶר, Ar. عَقَرَ. אִישׁ the LXX. render collectively by ἀνθρώπους. This view is adopted by most commentators, as Rosenmüller, Gesenius, Tuch, Knobel, and Delitzsch. Some, instead of understanding שׁוֹר literally, have preferred referring it to Shechem, the ravisher of Dinah. They compare such passages as Ps. 22: 13, 68: 31, Isaiah 14: 9.

7. אָרוֹר. The Sam. reads אֲדִיר, "noble," "glorious," probably an intentional alteration of the text; and in the same way has substituted הַקְּרָתָם, "their association," for עֲבָרָתָם.

8. אַתָּה. This may be rendered with our A. V. and Schumann: "Thou art he whom thy brethren shall praise." Maurer and others regard it as rendering the following suffix more emphatic: "Thee shall thy brethren praise" (comp. Ges. § 119. 3); but it seems better to consider it as the vocative.

9. מִטְרֵף בְּנֵי עֲלִיָּה. "From the prey my son thou art gone up." The image is that of a lion retiring to the mountains after having devoured the prey which he has killed in the valley. The sense given by J. D. Michaelis, Dathe, and Gesenius: "upon prey, my son, thou art grown up," is not good, as עֲלָה seems not to be used of the growth of animals. The LXX. took עֲלָה in this sense, but assigned to טְרֵף the meaning of "bud" or "shoot;" *ἐκ βλαστοῦ, υἱέ μου, ἀνέβη*. Land, in his Disput., arbitrarily alters the text into מְטֵרֵף בְּנֵי עֲלִיָּה וּגְו, "raptis filiis ovium genua flexit" (עֲלָה part. plur. fem. of עָל). *ובלביא*. "And as a lioness." That לְבִיָּא means "a lioness," and not "a lion," is proved by the Arab. لَبِيَّةٌ. It is objected, that in Ezek. 19: 2 we have לְבִיָּא used for "a lioness," and that לְבִיָּא must therefore be "a lion;" but the punctuation there is either wrong, or לְבִיָּא stands for לְבִיָּה, fem. of לְבִי.

The Vulg. has correctly *leaena*, and Saad. لَبْوَة, but the LXX. and Syr. render it by σάυμνος and لَبْوَة، "nhelp."

10. שֹׁבֵט. "*The staff*" of authority, or sceptre. Vulg. *sceptrum*. ומחקה. Onkelos renders מ' by סִפְרָא "*a scribe*," "*one learned in the law*," Ps. Jon. סִפְרִין, Targ. Jerus. סִפְרִין, Syr. مَضْمُنًا, "*an expositor*" or "*interpreter*;" Saad. الرَّسِمُ, probably "*the lawgiver*;" LXX. ἡγούμενος, Vulg. *dux*, and similarly the Sam. vers. צִינִיָּה (מְנִיָּה). Hengstenberg adopts the meaning of "*lawgiver*," which the word certainly bears in Deut. 33: 21, Isaiah 33: 22; but most critics (such as Gesenius, Tuch, Knobel, Delitzsch, Kalisch) prefer the meaning of "*staff, sceptre*," which it has in Num. 21: 18 and Ps. 60: 9. מְבִין רַגְלֵי. The opinion of Herder, de Wette, Schumann, Knobel, Delitzsch, and Kalisch, is perhaps the best on this point, viz. that the picture here drawn is that of a king seated upon his throne, with the sceptre between his feet, as represented on various ancient monuments. Others think, but with little probability, that the phrase is equivalent to the Arabic مِنْ يَدَيْهِ, an idiomatic expression for "*from him*." Maurer, Gesenius in the Thes., and others, consider the expression to mean "*his posterity*," בֵּין רַגְלָיִם being, according to them, a euphemism for the organs of generation. They compare Deut. 28: 57, which, however, is wholly inapplicable on account of the difference of sex. This rendering, however, is supported by the LXX. ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ, the Targg. Onk. and Jerus. מְבִינֵי בְּנוֹהֵי, Ps.-Jon. מְבִינֵי, Vulg. *de femore ejus*. Ewald and Tuch take רַגְלֵי as the plural of רַגְלִי "*a foot-soldier*," "*from among his soldiers*," and the Sam. vers. actually has: צִינִיָּה (מְבִינֵי סִרְרֵי) "*from between his ranks*." The Sam. cod. reads מְבִינֵי רַגְלָיו "*from between his banners*," but this seems to be a merely conjectural emendation. Two Hebrew

Mss. indeed appear to exhibit this reading, but they are doubtful. עַד כִּי יִגְעָה יָדוֹ. “*Until*”, as in 2 Sam. 23: 10, “*until his hand was tired*”; comp. עַד אֲשֶׁר in ch. 28: 15. שְׁלֹה. The form שְׁיֹלָה (adopted by V. d. H. and Theile), though the common one in the Mss., is of later date. Forty Mss. have שְׁלֹה (never pointed שְׁלֹה), some few שְׁלוֹ. The Sam. cod. and vers. give שְׁלָה, which the Samaritans pronounce שְׁלָה, and understand of Solomon (שְׁלָמָה, comp. מְנוּחָה in 1 Chr. 22: 9). A similar variety of reading prevails in Mss. with regard to the town of Shiloh, the name of which is written שְׁלֹה, שְׁלוֹ, and שְׁלוֹ, whilst the gentilic adjective is שְׁיֹלָנִי. All the ancient versions, with the exception of the Vulg. and Ps.-Jon., have read שְׁלֹה, compounded of שְׁ=אֲשֶׁר and לָהּ for לוֹ. So LXX. τὰ ἀποκείμενα αὐτῆ; Aq. and Symm. ἡ ἀποκαίται (which reading has crept into some Mss. of the LXX.); Syr. عَمَّ بِنْتَمَ, Cod. S. Ephrem بِنْتَمَ; Saad. الدِّي هُوَ لَهْ; Onk. and Targ. Jerus. מְשִׁחָה דְרִיְלִיָּה הוּא. Jerome and the Vulg. appear to have read some form of שְׁלָה, rendering it “*qui mittendus est*,” with which Grotius compares the name given to Christ ἀποσταλμένος. There is no trace now, however, of such a reading in the Mss. The Targ. of Ps.-Jon. has מְשִׁחָה וְעִיר בְּנוֹי “*the Messiah, the youngest of his sons*”, taking שְׁלֹה to mean “*his son*”. This signification has perhaps been deduced from the Rabbinical שְׁלִיל, Arab. سَلِيلٌ, “*foetus*”, but the word שְׁלִיל itself does not exist, and therefore this interpretation (though adopted by Kimchi, Pagninus and Calvin) is now justly exploded. We must discard at once the derivation from שְׁלֹ, as the form שְׁ nowhere appears in the Pentateuch (Gen. 6: 3 not being an example, vid. note on that passage). The derivation of שְׁלֹה, or שְׁיֹלָה, from שְׁלוֹ, as an appellative noun signifying “*peace*”, “*rest*”, (according

to the forms קִיטוֹר and בְּיִשׁוּר will not do, as such a form cannot come from שָׁלוּ, unless שִׁלָּה or שִׁלּוּ be shortened from שְׁלִיחַ (comp. גִּזִּי). The words שִׁלָּה and גִּילָה stand, however, for שְׁלִיחַ (سَيْلُون) and גִּילּוֹן, as proved by the gentile nouns שְׁלִיחַ and גִּילּוֹן, and by the analogy of מְגִדוֹ for מְגִדוֹן and שְׁלִמָּה for שְׁלִמּוֹן (comp. Gr. Σαλωμών, Σολομών, and Arab. سَلِيمَان). Hengstenberg, taking שִׁלָּה to mean either “peaceful” or “man of peace” (comp. שִׁר-שָׁלוֹם Isaiah 9: 5), relies on the analogy of קִיצוֹן and אִיתוֹן, for קִצְיוֹן and אִתְיוֹן, from קָצָה and אָצָה; so that שְׁלִיחַ and גִּילּוֹן would stand for שְׁלִיחַ and גִּילּוֹן, from שָׁלוּ and גִּלָּה. Roediger, in Ges. Thes., thinks it more probable that שִׁלָּה or שִׁלּוּ stands for שְׁלִיחַ, and that for שִׁלּוֹם, from the radical שָׁלַם. גִּילָה he derives from גִּיל, as חִיצוֹן from חִיצ. Delitzsch assumes a radical שׁוּל, i. q. שָׁלוּ. With regard to the rendering of the passage, שִׁלָּה may either be taken as the accus. of place (just as in 1 Sam. 4: 12), “until he (scil. Judah) comes to Shiloh,” or as the nominative, “until Shiloh comes.” We prefer the latter, but there is no grammatical objection to either translation. A modification of the latter rendering has been adopted by some, viz. “until tranquillity cometh”; so Knobel, who is inclined to vocalise the word שִׁלָּה or שִׁלָּה. We purposely avoid entering here into theological exegesis. וְלוֹ יִקְרַח עַמִּים. “And to him is the obedience of the nations”. On the ק with dagh. euph. vid. Ges. § 20. 2. b. The root of the word is יִקְרַח, Arab. وَقَعَ “to obey”; it occurs only here and in Prov. 30: 17. Rightly Onk. יִלְיָהּ. Incorrectly the LXX. καὶ αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν (apparently connecting יִקְרַח with יִקְרָה), and so the Vulg. ipse erit expectatio gentium, and Syr. كَمْتَمَنًا نَعْمَةً. The Sam. cod. reads יִקְרַחֵי (var. lect. יִקְרַחוּ) “to him shall the people be assembled”, from a word יִקְרַח=קַרְח, of which, how-

ever, there is no other trace. The Sam. vers. translates it by יתנגרין "shall be led". Saad. follows this opinion: **وَإِلَيْهِ تَجْتَعِعُ** **وَالشُّعُوبُ**, and likewise our A. V. "and unto him shall the gathering of the people be". Ps.-Jon. has the following extraordinary version: **וּבְרִיּוֹתָ יִתְיַמְסוּן עַמֵּימָא**, "and on account of him shall the nations melt away" (מזם=ימם).

11. אסרי וגו'. Obsolete const. state before a preposition; vid. Ges. § 114. 1, and § 88. 3. a. On the form of the suffix in עירה and סוּתָה vid. Ges. § 89. 1. rem. 2; the קרי must not be adopted, as the reading in our text is more ancient. בני. Vid. Ges. § 88. 3. a. The Sam. cod. has in this passage עירי and איהנו, whence the following ridiculous translation in the Sam. vers. **אֲסִירִי לְגַפְנָה קְרַתָּה וְלְרִיקָה בְּנִי עֲמוּקָה**, "binding to the vine his city (confounding עיר with עיר), and to the vine-branch the sons of strength (אֲחוּן instead of אֵיתָן)" **סוּתָה**. The Sam. cod. reads **בְּסוּתָה**, which is probably the correct reading. Gesenius explains סוּתָה by aphæresis for **בְּסוּתָה**, which is possible, but without evidence. Tuch, Knobel, Delitzsch and others take it from the rad. סוּה (= Arab. **تَزَيَّى**, to dress oneself), whence the noun **מְסוּהָ**. In this case it would be a contraction for סוּוּתָה, like רִי for רְוִי.

12. חבלילי. חבליל is the adjective and י the termination of the const. state; vid. Ges. § 88. 3. a. The word must be connected with the Arab. **حَلَك**, to be jet black, and **حَكَل**, to be obscure and doubtful. The LXX. render it by **χαρσοιοι**; Vulg. **pulchriores**; Syr. **وَقُفَّ** "flashing"; Onk. and Ps.-Jon. **יִסְמְקוּן** "are red"; Aq. **κατάκαροι**. The Sam. cod. has **חַבְלִילוֹ**, hiphil of **בָּלַל**, taken intransitively: "his eyes are more perfect (beautiful) than wine;" but the Sam. vers. gives **אֲצִירָחוּן** "are red" (connected with the Heb. rad. **חמר**, ע for ח).

13. והוא לחוף אניה. 'And he shall be on a shore of

ships", i. e. a shore much frequented by ships. על צידן. Some Mss., the Sam. cod. and vers., LXX., Vulg., Saad., Ps.-Jon., read עַר צ' ; whilst the ordinary reading עַל is that of the great majority of the Mss., Onk., and Syr. The difference is that עַל means: "his border shall be upon Sidon", i. e. he shall border on Sidon; and עַר, "shall extend to Sidon", as far as Sidon.

14. חמר גרם. "An ass of body", i. e. of large size, powerful; Vulg. *asinus fortis*, Δq. ὄνος ὀστώδης, Syr. paraphrastically אֲרָמָה אֲרָמָה, "a brave man". The Sam. has גרים, probably an adjective גרים=Arab. جَرِيمٌ, "bulky"; although Geiger, in his work *Urschrift und Uebersetzungen der Bibel*, p. 359—60, reads the word גרים, and explains הגמור גרים a meaning "an ass of strangers", that is bearing the burdens of, or subject to, the Phœnicians. Onk. gives a meaningless quid pro quo: עתיר בְּנִכְסָיו, "rich in substance". The translation of the LXX. Ἴ. τὸ καλὸν ἐπιθύμισεν, "Issachar desired what was good", seems to depend on some such reading as חמר גרם (Geiger); whilst the Jerus. Targ. has חמיר באוריתא, "he had desire after the law", probably reading חמר גרם! בין המשפחים. "Between the cattle-pens". מ' only occurs in this passage and in Judg. 5: 16. The root is שָׁפַט, "to fix" (connected with שפט, "to judge", and שבת "to be quiet, to rest"), the name being derived from the stakes driven into the earth. The phrase seems to indicate the easy life of the agriculturist. Onk. בין תְּחִימָה, and so Vulg. *inter terminos*; Syr. بَيْنَ نَجْمَاتِ, "between the roads"; Ps.-Jon. combines both translations: בין תְּחִימִין בְּפִרְשֵׁת. אֲרָחָה. The LXX. have here: ἀνά μέσον τῶν κληρῶων; but in Judg. l. c. ἀνά μέσον τῆς διγομίας, "between two burdens"; which latter is the rendering of our A. V. in this passage, although in Judges it has the better translation "sheepfolds." Symm. ἀνά μέσον τῶν μεταίχμιων, "in the middle of two armies", and so

Saad. **بَيْنَ صَفَيْنِ**. Theod. retains the Hebrew word, which he writes *μωσπεθαμ*.

15. מנחה. "Rest"; LXX. *ἀνάπαυσις*, Vulg. *requies*, Saad. **الرَّاحَة**. Others, "resting-place" or "settlement"; Onk. **חִילָקָא**, "lot or portion", Syr. **مَنْمَمَة**, "his habitation". טוב. Taken substantively, and therefore not agreeing with מנחה; the Sam. has טובה. ויהי למם עבד. Not to be translated, as in our A. V., "and became a servant to tribute", but "and became liable to the service of a slave", that is to say, worked without receiving wages. עבד is the genitive after למם (comp. 1 Kings 9: 21), otherwise we should have למם עבד. The simple phrase ויהי למם is more frequently used, e. g. Judg. 1: 30, 33.

16. כאחד שבטי ישראל. "As one of the tribes of Israel" i. e. shall be recognised as an independent tribe, notwithstanding the small extent of his territory.

17. יהי is here used by poetic license for יהיה, which is the reading of the Sam. על עלי poet. for על. שפיפן. A *ἀναξ* λεγ.; apparently a diminutive from a noun corresponding to the Arab. **سَف** "a snake". Jerome renders it by *cerastes*, the Vulg. by *coluber*. Others suppose that the *basilisk* is meant, Onk. **חִירְמָן**, Syr. **سَمُوكْنَا**. The LXX. render it by *ἐγκαθήμενος*, "lying in ambush" עקבי. Dagh. euph.

18. This verse is confessedly obscure. Some critics consider it to be an interpolation, on account of the want of any apparent connexion with the other parts of the poem; but it would be difficult to see why such an interpolation should have been made, and if so, it must have been one of a very early date, as it occurs in all the Mss. and versions. The connexion is certainly hard to be perceived, but it has probably been correctly understood by the Targg. of Ps.-Jon.

and Jerus., the former of which paraphrases the verse thus: אָמַר יַעֲקֹב בְּרַחֲמָא ית גִּדְעוֹן בְּרַ יוֹאֵשׁ וַיֵּת שְׁמִשׁוֹן בְּרַ מְנוּחַ דְּקַיִמִין לְפָרוֹקִין לֹא לְפּוֹרְקָנִיהַ דְּגִדְעוֹן אָנָּא מִסְבִּי וְלֹא לְפּוֹרְקָנִיהַ דְּשְׁמִשׁוֹן אָנָּא מִזִּיק דְּפּוֹרְקָנְהוֹן פּוֹרְקוֹן דְּשַׁעְתָּא אֲלֵהוֹן לְפּוֹרְקָנְהַ דְּקַיִמִין עֲלָמִין וְאֹדִיָּקִית יְיָ דְּפּוֹרְקָנְהַ דְּפּוֹרְקוֹן עֲלָמִין, "Jacob said, when he beheld Gideon, the son of Joash, and Samson, the son of Manoah, who were to arise as deliverers: 'I look not to the deliverance wrought by Gideon, nor to the deliverance wrought by Samson, because the deliverance achieved by them is only a temporary deliverance; but I wait for, and look to, thy deliverance, O Lord, because thy deliverance is an eternal deliverance.'"

19. גַּד גְּדוֹר וְגו'. "Gad, an army shall assail him, but he shall assail their rear". LXX. πειρατήριον πειρατεύσει αὐτόν αὐτὸς δὲ πειρατεύσει αὐτὸν κατὰ πόδας. Πειρατήριον is a piratical expedition. Vulg. Gad, accinctus præliabitur ante eum, et ipse accingetur retrorsum; Syr. גַּד עִבְרָא תַעֲבַד סִינָא, "Gad shall go forth with an army and shall lead along his followers" (חֶטְבָּ in a derived sense, like עֲבִיב in Arab. "posterity."). A. V. badly: "he shall overcome at the last". עַקְבָּם: אֲשֵׁר. So we read, adopting the conjecture of Ev. Scheid, and separating the ׀ from the following verse. This is supported by the LXX., Syr., Vulg., and Saad., none of whom appear to have read מֵאֲשֵׁר.

20. מֵאֲשֵׁר. Vid. n. on v. 19. The usual reading is מֵאֲשֵׁר, which has been variously explained. J. D. Michaelis, Tuch, Knobel and Delitzsch take שְׂמִנָּה as a substantive, and render the clause: "out of Asher (comes) fat, (which is) his food", comparing שְׂמִנִּים in Isaiah 25: 6; but שְׂמִנָּה nowhere occurs as a noun (whence, perhaps, it has been altered in the Sam. into שְׂמִינָן). Ewald takes the מֵן in a comparative sense, and translates accordingly: "his food is too rich for Asher", i. e.

he has great superfluity, and hence can furnish royal dainties. Kalisch has: "Of Asher the bread will be fat", following Onk. דְּאֲשֵׁר טֹבָא אֶרְעִיָּה, "Of Asher the land shall be good" מַעֲדָנֵי מֶלֶךְ. "Royal dainties", i. e. meat fit for the table of kings. It is not necessary to refer it with the LXX. and Syr. to the supplying of the table of the kings of Israel by the tribe of Asher.

21. אֵילָה שְׁלַחָה. Either "an outstretched", i. e. "a graceful" or "slender hind;" or "a hind let loose (A. V.)" i. e. "unfettered," bounding swiftly away. So Aq. ἐλαφος ἀπεσταλμένος, Vulg. cervus emissus, Saad. كَيْلَةَ مُرْسَلَةً, "as a hind sent forth", and the Syr. paraphrastically إِمْهَرًا فَيَحْمَلًا, "a swift messenger". Knobel renders שְׁלַחָה by "scared", comp. Isaiah 16: 2. Some have found here a prophecy in reference to the Galilean apostles (in Syr. مَحْتَمِلًا)!! The LXX., whom Ewald follows, appear to have read the verse: נִפְתְּלֵי אֵילָה שְׁלַחָה הַנְּחָן; אֲמַרְיֵי שִׁפְרָא, as they translate: Νεφθαλι στελεχος ανεμμενον, επιδιδους εν τῷ γεννηματι κάλλος. The Masoretic reading, however, is decidedly preferable. הַנְּחָן אֲמַרְיֵי שִׁפְרָא. "Who utters elegant words", referring to the poets of the tribe, such as Deborah and Barak (Judges 5). So Rosenm., Tuch, Knobel, Delitzsch, &c. הַנְּחָן agrees grammatically with נִפְתְּלֵי, and not with אֵילָה. The rendering "who bringeth forth beautiful young" (Chald. אֲמַר "a lamb") is bad. The Sam. has שׁוֹפֵר, according to the Aramaic form שׁוֹפְרָא; but the Sam. vers. evidently read בּוֹפֵר, as it gives the following marvellous translation: נִפְתְּלֵי אֲגָרָה מִשְׁלַחָה הַיָּהֵב מִיַּמְרֵי פִרְקָן, "Naphtali is a letter (or messenger) sent, that gives words of redemption (or salvation)".

22. בֶּן פֶּרֶת. בֶּן is in the construct state, although everywhere else it takes the form בֶּן־ with maqqeph; comp. שָׁם,

which form is used in the construct state as well as **שֹׁר**. **פָּרָה** is the old form of **פָּרָה** or **פָּרְיָה** (vid. Ges. § 79. rem. 2. b), and here equivalent to **פָּרָה**, “*a heifer*”, “*a hind*”, for antelopes are called by the Arabs **بَقَرُ الْوَحْشِ**, “*wild oxen*”. **בָּנוֹת**, “*the daughters*”, are the hinds that accompany the stag (on the verb in the sing. vid. Ges. § 143. 3); and **שֹׁר** is to be taken in the sense of “*an ambush*” or “*ambuscade*” (vid. Ges. Thes.), made by the huntsman near the spring or pool, where the deer come to drink. The verse may, however, admit of an entirely different rendering, if we take **פָּרָה** in the sense of “*a fruitful tree*” (= **פָּרְיָה** Isaiah 17: 6), here “*a vine*”. The daughters are in this case “*the branches*”, and **שֹׁר** is used in its ordinary meaning of “*a wall*”. “*Joseph is the son of a vine, the son of a vine beside a spring; his branches run over the wall.*” We prefer the former translation, although the latter is adopted by most modern critics. e. g. Gesenius, Tuch, Knobel, Delitzsch, Kalisch, and Ewald (who, however, reads **בָּנוֹת צֹעֲרָה**, as signifying “*daughters of ascent*,” i. e. “*climbing branches*”). The ancient versions differ widely. Onkelos: **כְּרֵי דִיִּסְגֵי יוֹסֵף כְּרֵי דִיִּתְבַּרְךָ כְּגוֹפֵן דְּנִצְיָב עַל עֵינָא דְמָא תְּרִין שְׁבָטִין יִפְקוּן מִבְּנוֹתֵי יַקְבְּלוֹן חוּלְקָא וְאַחֲסִנְתָּא** “*My son that increaseth is Joseph, my son that is blessed, like a vine that is planted beside a spring of water; two tribes shall proceed from his children; they shall receive a portion and a possession*”; — an excellent specimen of the *literal accuracy* of Onkelos in this chapter. LXX. **υἱὸς ἠϋξήμενος μου ζηλωτὸς, υἱὸς μου νεώτατος, πρὸς μὲ ἀνάστρεψον**, reading with the Sam. **בְּנֵי צֹעֲרֵי**, and, apparently, **עָלֵי שׁוֹב** (ב and ר are easily confounded in the old Hebrew or Samaritan character, **ב**, **ר**); but how they extracted **μου ζηλωτὸς** out of **עֵין עָלֵי** is not clear, unless they took **עֵין** in the sense of “*the eye*” and

guessed that **בן פרת עלי עין** might mean: "one who grows up, or thrives, and is looked on with envy or admiration." Vulg. "*filius accrescens Joseph et decorus aspectu, filia discurrerunt super murum*", following the LXX. in the first part of the verse, but alluding in the second, to all appearance, to the story told in the Targg. Ps.-Jon. and Jerus., that the Egyptian young ladies ascended the walls to behold the beauty of Joseph as he rode out in his chariot!!! Syr. **בְּנֵי מַדְעָה מְעֹלָה**, literally translated: "a son of education is Joseph, a son of education; ascend, O fountain, O lofty building which riseth with a wall". This seems to be sheer nonsense. The translators apparently read **עָלִי עֵין** (imp. 2. s. f. of **עָלָה**), and connected **בְּנוֹת** with the verb **בָּנָה**.

23. **ורבו**. Vid. Ges. § 66. rem. 1. "*And they shoot at him*". **רָבַב** either is connected with **רָמָה**, or else this meaning is derived from the great number of the arrows; comp. **רְבִיבִים**, "rain", from the number of drops, and **رَبَابَةٌ**, "a bundle of arrows". Ps. 18: 15, Job 16: 13, and Jerem. 50: 29, are referred to in proof of this meaning, but the first of these passages is doubtful, as **רָבַב** may there be an adverb, "*in great numbers*". Kalisch translates **ורבו** "*and they assembled in multitude*"; Gesen. in the Lex. Man. "*et exacerbant eum magno numero*" (comp. his Gram. § 139. 4. rem. 1.). Similarly, among the ancient versions, Syr. and Saad.; but the Sam. cod. has **ויריבהו**, "*and they contend with him*". LXX., Vulg. and Onk. seem to have read **ורבו**, as their respective translations are *ελοιδορουν*, *jurgati sunt*, **וְנִקְמֹתָיו**. **בעלי חצים**. "Archers". Ges. § 104. 2. a. The Syr., has **مُكْتَبٌ عَدُوٌّ** "*commanders of troops or bands*"; Onk. **בעלי פלגותיה**, "*the lords of his heritage*", i. e. his brethren.

24. **באיתן** is to be taken as a substantive "*in strength*".

The LXX. render: *καὶ συνετριβή μετὰ κράτους τὰ τόξα αὐτῶν*, perhaps reading, as Capellus conjectures, *קַיְתָבְרַיִתָן קַ*. Similarly Syr. *ܩܝܬܒܝܬܝܢ ܩܝܬܒܝܬܝܢ*. Knobel conjectures that *ܩܝܬܒܝܬܝܢ* should be altered into *ܩܝܬܒܝܬܝܢ* or *ܩܝܬܒܝܬܝܢ*, from *ܩܝܬܒܝܬܝܢ* "to be firm"; and he translates *ܩܝܬܒܝܬܝܢ* by "for ever". *ܩܝܬܒܝܬܝܢ* "And the arms of his hands shall be agile", or "the strength of his hands shall be active". *ܩܝܬܒܝܬܝܢ* is akin to the Arab. *قَرَّ*, "to leap up and flee (as a hind)". Others, comparing the Syr. *ܩܝܬܒܝܬܝܢ*, "hard", "robust", render: "the arms of his hands are strong". The former rendering is adopted by Saad. *اَهْتَرَّتْ ذِرَاعَاهُ*, and by Gesenius in the later editions of his *Lex. Man.*; but in the *Thes.* he prefers the second. The LXX., Syr., Vulg. and Sam. vers. take the word in a quite opposite meaning: LXX. *ἐξελύθη*, Syr. *ܩܝܬܒܝܬܝܢ*, Sam. vers. *מִשְׁעָבֵי יָדָיו*, and Vulg. (supplying *vincula*) *dissoluta sunt vincula brachiorum et manuum illius*. Davidson conjectures that they read *ܩܝܬܒܝܬܝܢ*, from *ܩܝܬܒܝܬܝܢ*. *ܩܝܬܒܝܬܝܢ* *ܩܝܬܒܝܬܝܢ*. Rosenmüller translates: "from that time he (Joseph) was the shepherd and stone of Israel", comparing *ܩܝܬܒܝܬܝܢ* in Hos. 2: 17. (A. V. 2: 15). Joseph, he says, is called the Shepherd of Israel, because he fed and nourished his father and brethren, and the Stone, because he was the prop of the family. Ewald: "from the hands of the Mighty One of Jacob, from thence where is (dwells) the Shepherd (guardian) of the stone of Israel", alluding, as he imagines, to ch. 29: 10—22. In our translation (p. 135) we have followed Tuch, Knobel, and other modern commentators. Among the ancient versions, Onk. and the Syr. read *ܩܝܬܒܝܬܝܢ*. The LXX. must have omitted either *ܩܝܬܒܝܬܝܢ* or *ܩܝܬܒܝܬܝܢ*, as they have merely: *ἐκεῖθεν ὁ κατισχύσας Ἰσραήλ*.

25. *וְאֵל שָׂרִי*. So we prefer to read with Tuch, Ewald, &c., following several Mss., the Sam. cod. and vers., and the Syr.

יִמְאָח. The ordinary reading of the Mss., adopted by V. D. H. and Theile, is וַיֵּאָח שְׂדֵי, which must, if correct, stand for וַיִּמְאָח שְׂדֵי (vid. on the omission of מִן, Ges. § 151. 4). שְׂדֵי, however, never stands alone in the Pentateuch. The LXX. appear to support our reading, as do also the Vulg. and Saad., but all three are doubtful. Some Mss. have מֵאֵל שְׂדֵי, whilst Knobel would read מֵאֵח שְׂדֵי. בְּרַכַּת תְּהוֹם וּגְוִי, i. e. springs of water.

26. בְּרַכַּת הַהָרִי עַד. So we point the text, and translate: “*the blessings of the eternal mountains*”, following the LXX. ὀρέων μόνιμων, and most moderns, as Gesenius, Maurer, and Tuch, on account of the parallelism in this place, and the similar passages in Deut. 33: 15, Hab. 3: 6. In all probability we should read הָרִי עַד, or else הָרִי עַד, as in the second of the passages cited, though הוֹר may perhaps be an ancient form of הָר. The Vulg., Syr., Onk., Saad. and all the Jewish commentators follow the Masoretic punctuation הַהָרִי עַד (with a large disjunctive accent between the words), and consider הוֹרִי to be the participle, with suffix, of הָרָה “*to conceive*”; parents, however, are never called in Heb. הָרִים, but יֹלְדִים. The Sam. cod. and four Mss. have הָרִי עַד (see above) in the same sense as the LXX., but the later Samaritans pronounced the words הָרִי עַד “*of my mountain, even to —*” and understood it of mount Gerizzim, situated in the territory of the tribe of Joseph. Ewald imagines that בְּרַכַּת means here “*the summits*,” and connects it with the Gr. πύργος! הַאֲבָח וּגְוִי. Supply עַל. We render the word “*ornament, glory*,” following Gesenius, Tuch, Knobel, &c., and deriving it from the rad. אָוַח. Ewald gives it the meaning of “*boundary, limit*,” from the rad. אָוַח, and so our A. V. “*unto the utmost bound of the everlasting hills.*” נוֹר אֲחִיו. “*The crowned or consecrated among his brethren*”, i. e. “*the prince of his brethren.*” So Gesenius, Tuch, Knobel, &c. LXX. καὶ ἐπὶ κορυφῆς ὧν ἰγύσασα

ἀδελφῶν, “and upon the head of the brethren of whom he was the leader”. Syr. *كَمَا زِمَ حَيْمًا؟ أَمْتِهِم*, “upon the top of the crown of his brethren”, apparently confounding נזיר with נזר. Saad. took נזיר in the ordinary sense of “a Nazarite”, rendering *وَهَامَةَ* *وَنَاسِكَ إِخْوَتِهِ*; and so Vulg. *in vertice Nazaræi inter fratres suos*. Onkelos, whom Rashi and several Jewish commentators and our A. V. follow, takes נזיר in the sense of the “separated one”; *וּלְגַבְרָא פְּרִישָׁא רַחֲחוּהִי*, “and upon the man (who was) separated among his brethren,” alluding to Joseph’s early sufferings.

27. *ב' וְאֵב יִטְרַף*. “Benjamin is a wolf that tears in pieces”. On the omission of the relative, vid. Ges. § 121. 3. a. footnote. *יאכל ער*. “He devours prey”. LXX. badly *ἔδεται ἔτι*.

In order that the reader may more fully understand our views, we append the following translation of the entire poem. In some few instances we have given a free rendering.

“And Jacob called to his sons, and said: Gather yourselves together, that I may announce to you what shall befall you in after days.

“Assemble and listen, ye sons of Jacob,

“And hearken to Israel your father.

“REUBEN, my firstborn, thou,

“My strength and firstfruit of my vigour,

“Excelling in dignity and excelling in might,

“Thou that boilest over like water, excel not thou.

“For thou didst ascend the couch of thy father —

“Then thou didst defile it. My couch he ascended!

“SIMEON and LEVI are brethren,

“Instruments of violence are their swords.

“Into their council let not my soul enter,

“To their assembly let not my heart be united;

“For in their anger they slew men,

"And in their wanton cruelty they houghed oxen.
 "Cursed be their anger, for it was violent,
 "And their wrath, for it was cruel!
 "I disperse them through Jacob,
 "And I scatter them through Israel!
 "JUDAH, thou — let thy brethren praise thee!
 "Thy hand be on the neck of thine enemies,
 "The sons of thy father bow down to thee!
 "A lion's whelp is Judah;
 "[Sated] with prey, my son, thou hast ascended [to thy
 den].
 "He has crouched, he has lain down, like a lion, and like
 a lioness;
 "Who shall arouse him?
 "The sceptre shall not depart from Judah,
 "Nor the staff [of power] from between his feet,*
 "Until SHILOH come, †
 "And the peoples obey him.
 "He binds to the vine his ass,
 "And to the choice vine his ass's colt;
 "He washes in wine his garment,
 "And in the blood of grapes his clothing;
 "Dark are his eyes with wine,
 "And white his teeth with milk.
 "ZEBULON on the shore of the sea shall dwell,
 "And he shall be on a shore of ships,
 "And his border shall be upon Sidon.
 "ISSACHAR is a strong ass,
 "Lying down between the cattle-pens;

* Or: "Nor a lawgiver from before him."

† Or: "Until he comes to Shiloh."

“And he saw that rest was good,
“And that the land was pleasant,
“And so he bowed his shoulder to bear,
“And became a bonden thrall.
“DAN shall judge his people
“As one of the tribes of Israel.
“Dan shall be a serpent on the path,
“A snake upon the road,
“Which bites the heels of the horse,
“So that his rider falls backward.
“For thy help I wait, Jehovah!
“GAD — an army shall assail him,
“But he shall assail their rear.
“ASHER — rich is his food,
“And he produces royal dainties.
“NAPHTALI is a graceful hind;
“He utters words of beauty.
“JOSEPH is a stag —
“A stag at a spring;
“His hinds go up towards the ambushade;
“And the archers harass him, and shoot at him,
“And assail him;
“But his bow shall continue sound,
“And his hands shall be strong and active.
“From the hands of the MIGHTY ONE of Jacob —
“From thence — from the Shepherd — the Rock of
Israel —
“From the God of thy father (may he help thee),
“And from God Almighty (may he bless thee),
“[Let there be] blessings of heaven above,
“Blessings of the deep that lies beneath,
“Blessings of the breasts and of the womb;

“May the blessings of thy father prevail over the blessings
of the eternal mountains,

“The glory of the everlasting hills ;

“Let them be upon the head of Joseph,

“On the head of the Prince among his brethren.

“BENJAMIN is a ravening wolf ;

“In the morning he devours prey,

“And at eve he divides booty.”

28. אִישׁ אִשֶׁר כָּבַד וְגו'. “Structura hæc est: *‘unicuique, quod secundum benedictionem ejus esset’*, h. e. juxta id, quod ei eventurum esset, *‘bene precatus est illis’*. בְּרַךְ cum dupl. acc. positum est, ut Deut. 12; 7, 15: 14.” Maurer. Land would get rid of the somewhat harsh construction by reading אִישׁ אִשֶׁר בְּבְרָכָתוֹ. The Sam and several cdd. omit אִשֶׁר.

32. מִקְנֵה הַשָּׂדֶה. These words are in apposition to the preceding verses.

CHAP. L.

3, הַחֲנֻטִים. Vid. on the plural, Ges. § 106. 2. a.

5, בְּרִיתִי. LXX. ὄσυσσα, and so Vulg., Ps.-Jon., Saad., followed by Gesenius, Tuch, Delitzsch, our A. V., &c. But Onk., Syr., von Bohlen and Knobel take it in the sense of “*I have bought*,” which is perhaps preferable.

10, גֵּרְן הָאֵטָד. In all likelihood not “*the threshing-floor of Atad*,” as if Atad was the name of a man or of a place, but, as a compound, “*the threshing-floor of thorns*,” so called from some neighbouring thicket. בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן. “*On the other side of Jordan*”. The route taken was certainly circuitous, but probably chosen on account of the warlike escort, which accom-

panied the procession. Only the brethren of Joseph entered Canaan, the armed body remaining on the eastern side of the Jordan towards the desert. A warlike procession would hardly have been allowed to pass without opposition through the territory of the Philistines in the south of the Holy Land.

11. **אבל מצרים**. **יִושֵׁב**. Collective. **אבל מצרים**. This name cannot mean "*the mourning of the Egyptians*," which would be **אָבֵל מִצְרַיִם** (and so Knobel would read); neither need we suppose it to mean, with Gesenius, Tuch, and Delitzsch, "*the meadow of the Egyptians*"; but it is best to consider **אָבֵל** as a verb in the 3. p. sing. pret. "*Egypt mourns*". Dr. Tregelles' translation, "*mourner of Egypt*", is incorrect, as that would require **מִן אָבֵל** in the construct state.

15. **לוֹ יִשְׁמַמְנוּ יוֹסֵף**. "*If Joseph should hate us and recompense us &c.* —" an aposiopesis; rightly LXX. **μή ποτε**.

19. **בִּי הֲחַחַת אֱלֹהִים אֲנִי**. "*For am I in the place of God?*" i. e. shall I take upon myself to punish you? So rightly Aq. **ὄτι μὴ θεὸς ἐγὼ**, Symm. **μὴ γὰρ ἀντὶ θεοῦ ἐγὼ εἰμι**. Others incorrectly: "*for am I not under God?*" Syr. **عَنْدِ اللَّهِ إِنِّي**, **لِأَسَدِ اللَّهِ**, "*for I am under God*"; LXX. **τοῦ γὰρ θεοῦ εἰμι ἐγὼ**, "*for I am God's*" scil. servant. But Onk. and Saad. seem to have read **הֲחַחַת אֱלֹהִים** (from the noun **חָחַח**), for they translate: **הֲחַחַת רַבִּי אֲנִי**, and **أَخَافُ اللَّهَ**, "*I fear God*". One Ms. of the Sam. too has **הֲחַחַת**. Vulg. loosely: *num Dei possumus resistere voluntati?*

20. **עֲשֵׂה**. Vid. Ges. § 74. rem. 2.

21. **וַיִּרְכַּר עַל לִבָּם**. Vid. n. on ch. 34: 3.

26. **וַיִּשְׂמוּ**. "*And they placed him*". So Onk., LXX., and Syr. On the indetermin. 3rd pers. sing. vid. Ges. § 134 3. It is not to be rendered intransitively; vid. n. on ch. 24: 33.

A COLLATION
OF
VARIOUS READINGS

FOUND

IN THREE MSS. IN THE BODLEIAN LIBRARY, OXFORD,
AND ONE MS. IN THE UNIVERSITY LIBRARY, DUBLIN.

* * *Instances of mere scriptio plena and defectiva are not included in this collation.*

1: 18.	וְלֶהֲבָדִיל A.	9.	B. has לְקַנֵּן instead of
28.	בְּרִנָּת A.		אֶל קַיִן.
2: 7.	עֶפְרָר A.	4: 12, 14.	נַע A.
19.	מֵה וְקָרָא-לוֹ A.	23.	הָאֲזוּנָה A. D.
„	B. omits בְּל־ before עוֹף.	5: 10.	חָמֵשׁ A.
21.	הַחֲדָמָה A.	14.	עֶשֶׂר A.
„	מִצְלָעֵתָיו B.	30.	וְחָמֵשׁ A.
„	תְּחִתָּנָה B.	32.	חָמֵשׁ D.
23.	לְקָחָה A. D.	6: 3.	בְּשָׁנִים B. D.
3: 3.	חֲנֻעוּ בֹו A.	5.	יֶצֶר B.
7.	וַיִּתְּפְרוּ A.	16.	וּשְׁלֹשִׁים A.
4: 4.	וַיִּמְחַלְבְּהוּן A.	19.	הַחַי B.
7.	חֲטָאֵת A.	7: 11.	וְאֲרָבֶת A.

13. בַּעֲצָם A.
18. D. reads וַתִּלְכֶּד for וַתִּתְּנָה.
23. וַיִּמַּח B.; D.
reads the מ also without daghesh, but has no raphe, which is not used in this MS. except with בגרדכפת.
3. הַלֹּדֶד A.
21. יָצַר B.
14. בַּעֲנָנָי D.
18. שָׁם הָם וַיִּפְּתוּ B.
21. וַיִּשְׁכַּר D.
29. תִּשַׁע A.
- 10: 10. וְכִלְכְּלוּ B.
14. פְּתָרִים A.
17. הָעֵרְקִי B.
24. וְשָׁלַח A.
26. חֲצֵר־מֹות B.
30. מִמִּשְׁאָה B.
- 11 2. בִּקְעָה A.
” שָׁנְעַר A.
3. וַיִּחַמֵּר A.
4. פֶּן־נִפְּוִץ B.
18. רָעוּ A.
- 12: 1. אֲרָאָךְ A.
2. וַהֲיָה D.
9. הַלֹּדֶד A.
15. וַיִּתְּחַלְּלוּ D.
- 13: 7. מִקְּנָה A twice.
10. שָׁחַת A.
- 14: 1. כָּדָר־לְעֹמֶר B.
everywhere.
2. וְשִׁמְאָבָר A. B.
4. וְשָׁלַשׁ B. D.
6. בְּהִרְרָם B.
10. A. D. : הִרְרָה נָסוּ, but
B. : הִרְרָה נָסוּ.
15. After מִשְׁמָאל A. exhibits
אִישׁ, with an erasure, partly obliterated.
17. שָׁנָה A.
19. קָנָה A.B. and so in v. 22.
23. B. read אָם for וְאָם
before revision.
- 16: 3. עֵשֶׂר A.
” לְשָׁבַח A.
14. לְחַיִּי B.
- 17: 17. A. reads now, instead of
הִבַּח, the word תִּגַּם,
but there are traces of
the former reading having
been the same as in the
usual text, הִבַּח.
21. הָאֲחֵרָה A.
23. בַּעֲצָם A.
- 18: 6. עֲנוּת A.B.D.

10.	שוב D.	16.	וַיִּתְמַהֲמַה B. D.
12.	וַיִּחְצֹק A. B.	19.	חֲדָרְבָּקַי B.
"	וַיֵּאדָּנִי A. B.	20.	אֲמַלְטָה־נָּא B.
13.	לָמָּה D.	34.	אָמַשׁ A.
"	אֲמַנָּם B.	20: 4.	וַיְהִי לְיָהוָה for אָדָּנִי B.
17.	הַמִּכְסָּה A.B.D.	"	גַּם A.
21.	אֲרָדָה־נָּא A; but
B. has אֲרָדָה־נָּא.	16.	וַיִּנְבַּחַת D.
"	כֵּלָה A.	21: 2.	D. reads כֹּאשֶׁר with כ
deleted.
23.	הָאֵף A.	3.	אֶת־שֵׁם־בְּנוֹ A.
24.	A. has צְדִיקִים צְדִיקִים	12.	יִקְרָא לָךְ A.
"	הָאֵף A.	19.	הַחֲמַת B.
25.	הִלְלָה A. twice.	22: 2.	In D. בְּנֶדֶךְ has been
erased, but the vowels
and the end of the let-
ter ך remain.
26.	B. read originally
וַיִּנְשָׂא; the affix תִּי was
added, either by an-
other hand, or in the
revision of the codex.	4.	D. omits אֶת before
הַמְּקוֹם.
27.	עָפָר A.	12.	וַאֲלֵ־תַעֲשֶׂה A.
31.	D. reads לֹא וַיֵּאמֶר לֹא,
but the first לֹא has been
partly erased.	13.	נִגְאָחוֹ A.B.D.
19: 8.	אֲוִצִיָּאֵה־נָּא A.	14.	יִרְאָה D.
"	אֶתְהִיִן A.	17.	נִאֲבָרְבָךְ B.
"	לְהִיִן B. D.	"	וּבְחוֹל A.
9.	D. reads הִלְאָה without
metheg. B. הִלְאָה.	18.	וַהֲתַבְּרָכוּ B.
15.	הַמִּלְאָכִים B.
with mappik in the א.	23: 9.	בְּתוֹבְבְכֶם B.
		10.	יֵשֵׁב A.
		18.	B. reads לְכֹל instead
of בְּכֹל.
		24: 3.	יֵשֵׁב B.

11.	מְהוֹץ A.	33.	לִי for לִי A.
12.	וַעֲשֵׂה חֶסֶד A.	26 : 3.	וְאַבְרָהָם A.B.D.
19.	לְגַמְלִיךָ B.	4.	לְזֹרְעָה B.
21.	מִשְׁתָּאָה B.	"	וְהַחֲבָרְכוּ D.
23.	מָקוֹם A.	"	בְּזֹרְעָה B.
24.	B. omits אֱלֹהֵי.	13.	הַלֹּחַד A.
33.	וַיִּשֵׂם, instead of וַיִּרְשֵׁם, A.B.D.	15.	עָפָר A.
39.	אֱלֹהֵי A.	16.	עֲצָמָה A.
40.	מִלְאָכֹו A.	18.	בְּאֶרֶח D.
41.	חֶבֶא B.	"	לְהֵן B.twice.
42.	נָא for נָא A.	22.	אֶחָרָה A.
44.	אֱלֹהֵי A.	25.	בְּנַחַל was evidently written in D. instead of בְּאֶר, which is written over it.
"	לְבָן A.	29.	הַעֲשֵׂה B. D.
46.	וְחִמְהָר A.	"	רָקֵט טוֹב A.
47.	יִלְדֵה־לֹו A.	"	וּנְשִׁלַּחָה A.
48.	וְאַבְרָהָם A.B.D.	27 : 4.	אֶהְבֵּתִי A.
51.	לְבָן A.	"	לִי for לִי A.
55.	אֶחִיָּה A.	7.	וַעֲשֵׂה־לִי A.
59.	עֵבֶר A.	9.	גְּדִי A.
60.	וַיִּבְרָכוּ D.	12.	בְּמִתְעַתַע A.
"	וְרַעַף A.	13.	קָח־לִי D.
25 : 3.	וַיִּקְשֵׁן A.	16.	גְּדִי A.
15.	חֲדָר A. B.	17.	עֲשֵׂתָה A.
	So also D., although it is not noticed by Kennicott.	19.	בְּבִרְךָ A.
30.	נָא A.	"	חֲבָרְכֵנִי B.
32.	זֶה for זֶה D.		

21.	הָאָפָּה A.	17.	מָה-נּוֹרָא C.
23.	וַיְבָרְכֵהוּ A. B.	18.	מִרְאֵשְׁתּוֹ A.
25.	לִי for לִי A. D.	”	וַיִּצַק B. C.
26.	וַיִּשְׁקֶה-לִי A. D.	20.	נָדַר A.
27.	וַיְבָרְכֵהוּ A. B.	22.	תַּחֲתֵי-לִי A. D.
”	בָּרְכוּ B.	”	אֶעֱשֶׂנוּ D.
29.	יַעֲבֹדוּךָ D.	29: 2.	בַּשָּׂדֶה C.
”	וּמִזֶּבֶד כִּיךָ A. B.	”	הַעֲרָרִים A. C.
31.	וַיֵּבֵא C.	3.	וְגִלְלוּ A.B.C.
”	תְּבָרְכֵנִי C. but B
has תְּבָרְכֵנִי.	7.	רָעוּ A.
33.	וַאֲבָרְכֵהוּ B. C.	8.	וְגִלְלוּ A.B.C.
34.	A. B. בָּרְכֵנִי, but
C. בְּרַכְנִי.	11.	וַיִּשַׁק C.
38.	הַפְּרָכָה A.	13.	בְּשִׁמְעַ C.
”	בָּרְכֵנִי A. B.	20.	אֲחָרִים A.
41.	בָּרְכוּ B. C.	33.	גַּם-זֶה C. reads
אֶחָ, omitting אֶחָ.
”	אָבֵל A.	30: 11.	The reading of the קָרִי,
viz. בָּא נָד, is written
in full in the text of
B., but the אֶ seems to
have been corrected on
revision.
44.	וַיִּשְׁבְּתָּ C.	13.	אֲשֶׁר C.
45.	לוֹ for לוֹ C.	14.	וַיָּבֵא A.
28: 2.	בְּחֻוֹאֵל C.	15.	כִּנֵּי A.
”	אָחִי C.	19.	בְּדֹשְׁשֵׁי C.
5.	פִּדְדָּה C.	20.	זְבוּלֵן A. C.
6.	בְּבָרְכוּ B.	26.	עַבְדֵּתִי A.
9.	מַחֲלַת A.	27.	וַיְבָרְכֵנִי A.B.C.
10.	חֲרָנָה A.		
11.	מִרְאֵשְׁתּוֹ A.		
15.	בְּבִלְ-אִשְׁרַחֲתִי A. D.		

28.	שְׁבֵרָךְ C.	20.	הָאָרְמִי C.
31.	אָרְעָה C.	23.	A. reads תו
instead of אתו.
33.	בְּיוֹם מָחָר C.	27.	וְאֶשְׁלַחָהּ C.
35.	הֵהוּא C.	"	C. has בְּתַף
instead of בְּתַף.
"	C. omits חוּם וּכְל
בכשבים, but it appears
to have been formerly
supplied in the margin,
where there is an
erasure.	28.	נִמְשָׁטָי A.
36.	רָעָה אֶת־צֹאן C.	"	עָשָׂה C.
37.	וַיִּפְצַל C.	30.	נָכַם פֶּתַח C.
"	בָּהֶן A.B.D.	32.	הַבְּרִיָּה A.
38.	בְּרֵהֲטִים C.	"	וְקַח־לָהּ C.
"	בְּשִׁקְחוֹת A. C.	"	נִגְבַּחְתֶּם A.
"	וַיַּחְמְנָה C.	36.	וַיִּרֶב C.
41.	בְּרֵהֲטִים C.	"	מֵה ח' C.
"	לַיַּחְמְנָה C. D.	37.	מִצָּחָהּ C.
42.	הָעֵטְפִים C.	38.	אֶבְלָתִי A.
43.	וַיְהִי לוֹ צֹאן C.	39.	אֶחְטֹנָה C.
31: 5.	לָהֶן B. C.	41.	זֶה־לִּי C.
6.	וְאֶתְנָה B.	44.	וְנִכְרְתָהּ C.
"	עֲבַדְתִּי A.	46.	גַּל C. D.
9.	אֲבִיבֹן B. C.	47.	שֶׁהֲרוּתָא C.
12.	לָךְ B. C.	"	גַּלְעָד D.
13.	לִי C.	48.	הַגֵּל D.
15.	אֶכּוֹל A.	51.	הַגֵּל D.
18.	רָכַשׁוּ A.	54.	לְאֶבְל־לֶחֶם B.
		32: 5.	לְאֶדְנִי A.
		6.	לְאֶדְנִי A.
		"	מִצָּחָהּ C. vid. Pref. §9.1

9.	הָאֶחָת C.	„	הַשְּׂפֹחַת C.
10.	אָבִי D.	„	וְחִשְׁתְּחוּיָוִן C.
11.	מִכְּל־הַחַי C.	9.	רַב C.
12.	וְהִבְנִי C.	10.	אֶל-נָא C.
15.	מֵאֲתַיִם C.	„	מִצְאָתַי C.
17.	A. D. וְעִירָם, but C. וְעִירִים.	11.	קַח-נָא C.
„	וְרִינוּחַ C.	„	הַבָּאֵת C.
18.	יִפְנֹאֶשֶׁךָ A.B.D.	„	אֶפְתַּח־נִי A.
„	אָתָּה C.	„	יֵשׁ-לִי-כָּל C.
19.	לְאֲרָנִי A.	„	וַיִּקַּח C.
20.	הָעֵדָרִים C.	12.	וְנִלְכָה וְאִלְכָה לְנִגְדֶּךָ C.
21.	אֲרַעָה C.	14.	וְעִבְרָה-נָא C.
26.	יִרְדָּךְ C.	„	אֶתְנַהַלָּה A. D.
27.	לֹא C.	15.	In D. in אֲצִינָה- נָא עִמָּךְ, the word נָא is omitted, but עִמָּךְ is written twice, in the first instance without points.
30.	תִּשְׁאַל C.	16.	שְׁעִירָה: C.
31.	שָׁם C.	17.	בֵּית C.
„	וְתִנְצֹל C.	„	שָׁם- C.
33.	A. הַנְּשֵׂאָה, B. הַנְּשֵׂאָה.	19.	אָהָלָה B. C.
„	A. הַנְּשֵׂאָה. B. reads at present הַנְּשֵׂאָה, but a daghesh seems to have been erased in the שׁ.	34: 2.	וַיַּעֲנֶה C.
33: 1.	וְהָנָה C.	3.	עַל-לֵב C.
2.	הַשְּׂפֹחַת C.	8.	וַיִּדְבֹּר C.
5.	לָךְ for לְךָ C. D.	10.	וְהֵאֱחָזוּ C.
6.	וְתִנְשֹׂן A.	11.	אֶתָּן C.

12.	C. וּמִתָּן	8.	A. has מִיִּנְקָה, and
C. מִיִּנְיָקָה.
16.	C. וְנָתַנִּי	12.	A. has לְיִצְחָק, omit-
ting י.
21.	C. הַהֵן	„	אֶתְנַנֶּה C.
23.	C. בְּהַמָּתָם	„	אֶתָּן C.
24.	This verse seems to
have concluded in C.
at עִירו, because there
is there an evident era-
sure of the ׃, and the
words וַיִּמְלוּ כָל זָכָר כָּל
וַיִּמְלוּ כָּל זָכָר כָּל וַיִּמְלוּ
וַיִּמְלוּ כָּל זָכָר כָּל עִירו are sup-
plied on the margin in
Rabbinical characters.	14.	מִצְבָּה C.
27.	A. וַיְבֹזוּ	„	וַיִּצָּק B. C.
29.	A. וַיְבֹזוּ	15.	C. אֶת־שָׂמֶהָ׃
30.	C. וּבִפְרֹזֵי	20.	C. וַיִּצָּב
„	C. מִסְפָּר	22.	C. וַיִּשְׁכַּב
„	C. עָלַי	23.	C. וַיִּשְׁכַּר
35: 1.	C. עָלָה	24.	C. וַנִּפְתָּלִי
„	C. וַעֲשֵׂה	27.	C. הָאֲרָבֶעַ
„	C. לְאֵל הַנְּרָאָה	„	C. אֲשֶׁר־נִרְ-שָׁם
2.	C. הַיֵּבֶר	36: 3.	C. בְּשִׁמָּה, but
D. בְּשִׁמָּה.
3.	B. C. שָׁם for שָׁם	4.	C. וַתִּלְדְּ
4.	C. הַיֵּבֶר	„	B. אֶל־יָפוּ
5.	In הָעָרִים in D.,
the ם is over an era-
sure, which is probably
that of ה, a reading
which one Ms. has.	„	C. וּבְשִׁמָּה
		5.	C. וַעֲלָם
		6.	C. רָכַשׁ
		10.	C. בְּשִׁמָּה
		11.	B. אֶל־יָפוּ
		„	C. חֵי־מֶן
		„	C. וַקְּנוּ
		12.	C. D. לְאֶלְיָפוּ
		„	C. לְאֶלְיָפוּ

14.	ישׁוּעֵשׁ So A. without any קרי.	35.	וְשֵׁם־ C.
”	יַעֲלֶם C.	”	עֵינִית C.
15.	תִּימָן So B.	36.	הַדָּר A.
	C. D., but it is not noticed by Kennicott as the reading of D.—A. has a sec. man. תִּימָן, the original reading be- ing entirely obliterated.	39.	וַיִּמַּת C.
16.	אֶלְיָפוֹ D.	”	הָגֵן A.
17.	בְּשִׁמַּח C.	”	הַדָּר C.
18.	יַעֲלֶם D.	”	מִהֵיטָבָאֵל A.
”	עָנָה D.	”	מִהֵיטָבָאֵל C.
20.	שְׁעִיר C.	40.	תִּמְנַע A.B.C.D.
”	לוֹטָן C.	41.	קָנָה C.
22.	וְהִימָם C.	37: 2.	C. reads here יוֹסֵף, and so throughout the chapter.
23.	עֲלוֹן C.	3.	פָּסִים C.
24.	בְּמִדְבָּר C.	7.	חֶסֶבִּינָה C.
26.	וְאֶשְׁכֵּן C.D. and probably A.	”	וַתִּשְׁתַּחֲוֶיֶן C.
”	וַיִּבְרָן A.	8.	מָשׁוּל B.
29.	שׁוֹבֵל C.	9.	אָחֵר C.
31.	מִלֹּדֶף־מֶלֶךְ C.	”	עֵשֶׂר C.
33.	יֹכֵב C.	10.	וְאֶחָיֵק C.
34.	חֲשֵׁם A.	11.	וַיִּקְנָאוּ C.
35.	חֲשֵׁם A.	13.	אֶחָיֵק C.
”	הַדָּר A.	14.	לִדְגָנָה C.
”	בְּשִׂרָה מוֹאֵב C.	”	אֶחָיֵק C.
		15.	וַיִּמְצָאֵהוּ C.
		”	תַּעֲהָ C.
		”	מִהֵה־תִּי C.
		”	הַגִּידָה־נָא C.

17.	וַיִּמְצְאוּ C.	14.	רָאָהָה D.
18.	וַיִּקְרַב C.	16.	פְּהֵה־תִּתֶּן C.
19.	אֶל אֶחָיו D.	18.	אֶתֶּן־לָךְ C.
20.	בְּאַחַח B.	„	וַיִּתֵּן לָהּ B.
„	חָיָה C.	21.	קָדְשָׁה B.
„	וַנִּרְאָה C.	23.	תִּקַּח־לָהּ B.
21.	נִבְנוּ C.	24.	בְּמִשְׁלֵשׁ C.
22.	וַיֵּד C.		vid. Preface. § 9. 1.
25.	לְאֶבְל־לָחֶם B.	25.	לוּ for לו C.
27.	וַנִּמְבְּרֵנוּ C.	26.	יִסָּף C.
„	אֶחָיו C.	29.	וַתִּקְרָא C. but
30.	אֵינֵנוּ C.		a later hand has written
31.	שִׁעִיר A.		above the ה a י.
32.	וַיִּשְׁלַחוּ C.	39: 1.	הוֹרֵד C.
35.	וַיִּקְמוּ כָּל־ב' C.	2.	וַיִּסָּף C. and
„	וַיִּמְאֵן A.		also in vv. 4, 6, 21.
„	לְהֵהָנִיחַ B. C.	„	מִצְלִיחַ B. and
38: 1.	בַּעַת C.		also in v. 3.
2.	וַיִּקְחָהּ A.	4.	וַיִּשְׂרַח C.
8.	וַיִּבְטַח C.	„	וַיִּפְקִידָהּ C.
„	וַיִּרַע C.	5.	בְּגִלְגָּל D.
9.	וַיִּדַע C.	„	כָּבֵל אֲשֶׁר C.
„	אֵי לֹא A. D.	6.	וַפְּהֵה־תֵּאֵר וַיִּפָּהּ
12.	וַיִּגְוֶי A.		כִּי־רָאָה C.
13.	עָלָה C.	8.	וַיִּמְאֵן C.
14.	וַתִּסַּר C.	9.	מִיָּמֵנוּ C. twice.
„	וַתִּחָסֵּם C.	10.	כִּי־בָרָהּ A.;
„	וַתִּתְעַלֶּה B.C.D.		but C. has כִּי־בָרָהּ,

- which perhaps indicates the double reading.
10. וְלֹא שָׁמַע A.
11. מֵאֲנָשִׁי C.
- ” שֵׁם C.
12. וַיֵּצֵא C.
- ” הַחֹצֵצָה C. and also in vv. 13, 15, 18.
14. לְצַחֵק C. and also in v. 17.
15. בְּשָׁמְעוֹ D.
20. אֲסִירֵי C.
22. הָאֲסִירִים A. B. D. but C. has הָאֲסִירִים.
- ” עֵשָׂה C.
- 40: 4. וַיִּשְׂרַת D.
10. סְרִיגִים for שְׂרִיגִים C.
- ” נִצָּה C.
11. הָעֲנָבִים C.
- ” וְאֶתֶן C.
14. וְכִרְתַּנִּי C.
- ” וַיִּטֵּב לָךְ C.
- ” וְהוֹצֵאתָנִי C.
21. וַיִּתֵּן אֶת הַבּוֹם C.
22. פֶּתֶר לָהֶן C.
23. הַמִּשְׁקִים C.
- ” אֶת־יוֹסֵף C.
- 41: 2. יָפוּת מִרְאֵה C.
- ” וַתִּרְעִינָה C.
3. אַחֲרֵיהֶן C. and so in v. 6.
- ” רְעוּת מִרְאֵה C.
- ” וְרִקּוֹת C.
4. וְרִקּוֹת C.
- ” וַיִּקַּץ C. and so in v. 7.
7. וַתִּבְלָעֵן C.
8. וַתִּפְשָׁעַם C.
10. וַיִּתֵּן C.
- ” בְּמִשְׁמֶר C.
12. וַנִּסְפָּר־לוֹ A. B. so D. וַנִּסְפָּר־.
19. וְרִקּוֹת C.
20. וְהִבְרִיאֹת C. Kennicott cites B. as having this reading, but incorrectly, as the ן is there cancelled.
23. אַחֲרֵיהֶן B. C.
24. הַחֲרָטָמִים B.
29. D. reads שְׂבָלִים unpointed, instead of שָׁנִים. There is no correction in the margin.
33. יִרָא B.
35. בָּר C.

38.	הַנְּמִצָּא C.	9.	אָעָרְבֵנו C.
42.	הוֹהֵב C.	„	וְחִטָּאֲחִי A.
45.	פּוֹמִיפְרַע A.B.C.	11.	אִיפּוֹא B.
	and so in v. 20.	„	עָשׂו A.
50.	יֵלֵד C. D.	„	בְּטָנִים B.
51.	A. נִשְׁנִי, or	12.	הַמּוֹשֵׁב B.
	probably נִשְׁנִי, as there	16.	בְּצִהָרִים B. but
	is a seeming erasure		C. בְּצִהָרִים.
	in the שׁ.	23.	כֶּסֶףכֶּסֶם A.
„	Instead of אֶת־כָּל־עַ'	25.	וַיְכִינוּ C.
	B. has מְכַל־עַ' with מ	„	בְּצִהָרִים B.
	unpointed. The reading	26.	C. reads וַיְבִיאוּ
	of the text is written		without mappik in the א.
	on the margin.	28.	וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ C.
53.	וַתְּכִילָנָה. So C.	29.	C. omits הַקֶּטֶן in
	with ׀, transposed.		the text, but it is sup-
42: 4.	C. reads אָחִיו עִם		plied on the margin in
	(עִם without points) in		apparently a different
	the text, which is cor-		hand.
	rected on the margin	30.	שָׁמָּה C.
	into אֶת־א'.	34.	וַתִּרְבּ A.
21.	בְּהִתְחַנְּנוּ A. but	44: 1.	אֵבֶל C.
	C. בְּהִתְחַנְּנוּ.	2.	וְאֶת־כֶּסֶף C.
25.	וַיִּמְלֵאוּ C.	„	דָּבָר A.
34.	וְאָרְעָה C.	9.	וַיִּמְצָה C.
43: 2.	For אֱלֹהִים C.	„	לְאָרְנֵי A.
	has לָהֶם, but an א	15.	מִהֲרָמָ' C.
	seems to have been	16.	C. does not have
	written above the line.		
8.	טְשִׁינוּ B.		

	daghesh euph. after מה in this verse.		manuscript as reading יִלְדָה .
45: 11.	וְכִלְכַּלְתִּי A. C.	23.	חַשִּׁים A.
”	חֲתוּרָשׁ C.	24.	וַיָּצַר B.
16.	C. reads בֵּל עֲבָדָיו , but בֵּל is unpointed and marked with two dots to indicate that it is incorrect; thus כֵּל .	27.	יֵלֵךְ לוֹ C.
17.	עָשׂוּ A.	31.	אֶעֱלֶה B.
18.	Cod. C. reads טוֹב בֵּל אֶרֶץ , the בֵּל , how- ever, is unpointed.	32.	רָעָה B.
23.	וְעָשָׂר A.	34.	רָעָה A. רָעִי C.
46: 1.	שָׁבַע A.B.D.	47: 1.	וַיֵּחִי C.
4.	גַּם B.C.D.	3.	רָעִי C.
5.	בַּעֲגֻלוֹת A. B.	4.	לָצֵאן A.
11.	וַיִּקְרָח C.	”	C. omits מֵרַעָה לָצֵאן , but the words are supplied on the margin.
13.	וַיִּפְּוּהוּ B. C.	11.	רַעַמְסִים B.
14.	סָרַד C.	13.	וַתִּלְחֶה A. וַתִּלְחֶה C.
17.	אֲשֶׁר instead of אִשֶׁר C.	14.	בְּאֶרֶץ D.
”	וְסָרַח B. C.	26.	אֶחָהּ C.
20.	אֶחְנָת C.	27.	וַיֵּאחֲזִי A.
”	פּוֹטִיפָרַע B.C.D.	30.	אֶעֱשֶׂה A. C.
21.	בָּלַע C.	48: 4.	אֵלַי A.
”	וַאֲשֶׁבֶאל גִּרָה C.	7.	בְּדֶרֶךְ A.
22.	יֵלְדָה C. Kennicott wrongly quotes this	”	שָׁם for שָׁם C.
		9.	קַחֲסִנָּא C.
		13.	מִנִּישָׁה C.
		16.	רַע A.
		”	וַיִּתְּנוּ A.

17.	אָתָּה C.	23.	וַיִּמְרָרוּהוּ C.
19.	לָעַם A. D.	25.	וַיִּבְרָכֶךָ A.B.C.
„	וַיִּגְדַּל וְאוֹלָם C. which
has no athnach in this
verse.	„	וְנַחֲמֶם B.
20.	וַיִּבְרָכֶם B. C.	27.	C. לַעֲרֹב, but וְ is in-
serted above the line.
21.	C. omits הַיְהִי in the
text, but it is inserted
on the margin.	30.	בְּשִׁרָה C.
49: 8.	וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ C.	31.	קָבְרוּ B.
10.	שְׁלָה C.	50: 3.	הַחֲנֻפִים A.
11.	כַּבָּם A. D.	5.	נָא for נָא A. C.
12.	שִׁינִים C.	17.	אָנָּה A.
13.	עַד-צִירֹן C.	26.	B. supplies הרפאים
without points as a mar-
ginal gloss on וַיַּחַנְטוּ.
		„	וַיִּוְשֶׁם C.

24 יֹסֵף: וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אָחָיו אָנֹכִי מֵת וְאֱלֹהִים) פִּקְדוֹ יִפְקֹד
 אֶתְכֶם וְהֵעֵלָה אֶתְכֶם מִן-הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר
 כֹּה נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב: וַיִּשְׁבַּע יוֹסֵף אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 לֵאמֹר פִּקְדוֹ יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהֵעֵלְתֶם" אֶת-עַצְמוֹתַי מִזֶּה v):
 26 וַיָּמָת יוֹסֵף בֶּן-מֵאָה וָעֶשְׂרִי שָׁנִים וַיַּחַנְטוּ אֹחָיו וַיִּישָׂם w) בְּאֶרֶן
 בְּמִצְרַיִם:

t) Sam. והאלהים. u) Cdd. Sam. והעליחם. v) Cdd. Sam.
 LXX. Vulg. Syr insert אהכם. w) Cdd. Sam. Vulg. Saad. ויושם.

הַבְּנֵעֵנִי^u) אֶת-הָאֵל אֲבֹל בְּגֵרִי הָאֵתֶר וַיֹּאמְרוּ אֵבֶל-כָּבֵד זֶה
 לַמִּצְרַיִם עַל-כֵּן קָרָא שְׂמֹה^v) אֵבֶל מִצְרַיִם^w) אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הִירְדֵן:
 12 וַיַּעֲשׂוּ כִנּוּי לֹו^y) כֵּן^w) כַּאֲשֶׁר צִוּם: וַיִּשְׂאוּ אֹתוֹ כִנּוּי אֶרְצָה כְּנָעַן^z)
 13 וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בְּמַעְרַת שְׂדֵה^x) הַמִּכְפֵּלָה אֲשֶׁר קָנָה אַבְרָהָם
 אֶת-הַשְּׂדֵה לְאַחֻזַּת-קֶבֶר מֵאֵת עַפְרָן^y) הַחֹתֵן עַל-פְּנֵי מִמְרָא:
 14 וַיֵּשֶׁב^z) יוֹסֵף מִצְרַיִמָּה הוּא וְאָחָיו וְכָל-הָעֲלִים אִתּוֹ לְקֶבֶר
 אֶת-אָבִיו אַחֲרֵי קִבְרוֹ אֶת-אָבִיו: וַיֵּרְאוּ אֶת-יוֹסֵף כִּי-מָת
 ט אָבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ לוֹ^a) וַיִּשְׁמְעֵנוּ יוֹסֵף וְהֵשִׁיב^b) וַיֹּסֵף לָנוּ אֵת כָּל-
 16 הָרְעָה אֲשֶׁר גָּמְלָנוּ אֹתוֹ: וַיִּצְווּ אֵל-יוֹסֵף^d) לֵאמֹר אָבִיךָ צֹוֹה
 17 לְפָנַי מוֹתוֹ לֵאמֹר: כַּדֵּה-אֲמָרוֹ^e) לְיוֹסֵף אֲנִי^f) שָׂא נָא פֶשַׁע
 אֲחִיךָ וְחַטָּאתָם כִּי-רָעָה גְמְלוֹךְ וַעֲתָה שָׂא נָא לְפָשַׁע עֲבָדֵי
 18 אֱלֹהֵי אָבִיךָ וַיִּבְךְּ יוֹסֵף בְּדַבְרָם אֵלָיו: וַיִּלְכּוּ גַם-אָחָיו
 19 וַיִּפְּלוּ לְפָנָיו^g) וַיֹּאמְרוּ הִנְנִי לְךָ לְעֲבָדִים^h): וַיֹּאמֶר אֱלֹהִיםⁱ) יוֹסֵף
 אֶל-תִּירְאוּ כִּי^j) הִתְחַח אֱלֹהִים אֵנִי: וְאַתֶּם הִשְׁכַּחְתֶּם עָלַי רָעָה כֹ
 אֱלֹהִים^k) הַשְּׁבָה לְטֹבָה^l) לְמַעַן עֲשׂוּ^m) כִּיֹּם הַזֶּה לְהַחֲיוֹתⁿ)
 21 עִם-רַב: וַעֲתָה אֶל-תִּירְאוּ אֲנִי אֲבִלְכַל אֶתְכֶם וְאֶת-טַפְכֶם
 22 וַיִּנְחֶם אוֹתָם^o) וַיְדַבֵּר עַל-לִבָּם^p): וַיֵּשֶׁב יוֹסֵף בְּמִצְרַיִם הוּא
 23 וּבֵיתוֹ^q) אָבִיו וַיְחִי יוֹסֵף מֵאָה וְעֶשְׂרֵ שָׁנִים: וַיֵּרָא יוֹסֵף^r)
 לְאַפְרָיִם בְּנֵי שְׁלֹשִׁים^s) גַּם בְּנֵי מְכִיר בֶן-מְנַשֶּׁה וְלָדוּ עַל-בְּרַכְיֵי^t)

s) Sam. הכנען. t) Sam. שמו. u) Sam. למצרים. v) Cdd.
 3. Sam. לו כניו. w) Omitted by Cdd., LXX. Ms. A.; LXX. omit
 כמאשר צום, but Ms. A. retains those words. x) Omitted by LXX.
 Vulg. y) Sam. עפרון. z) Sam. וישוב. a) Sam. לא. b) Sam.
 חמרון. c) Omitted by Cdd. 2. d) Sam. עלי. e) Sam. האמרן.
 f) Sam. אנה. g) Cd. 1. Vulg. add ארצה; LXX. omit from אחיו
 גם אנני. h) Sam. לעדים, but cdd. as Heb. i) Sam. אליהם.
 j) Omitted in Sam. k) Sam. והאלהים. l) Sam. לטובה. m) Sam.
 עשוה. n) Sam. להחיות. o) Sam. אחם. p) Sam. אל לי. q) LXX.
 Vulg. וכל ביה. r) Sam. בנים שלישים. s) Sam. reads בימי instead
 על ברכי.

קנה אברהם את-השדה מאת עפרון^ג החתי לאחות-קבר:
 31 שמה^ד קברו את-אברהם ואת שרה אשתו שמה^ה קברו
 את-יצחק ואת רבקה אשתו ושמה^ו קברתי את-לאה:
 32 מקנה השדה והמערה אשר-בו מאת בני-חת^ז: ויכל
 33 יעקב לצות את-בניו ויאסף רגליו אל-המטה ויגע ויאסף
 אל-עמיו^ח):

50 נ

2 ויפל יוסף על-פני אביו ויבך עליו וישק-לו: ויצו יוסף
 את-עבדיו את-הרפאים לתנט את-אביו ויחנטי הרפאים
 3 את-ישראל: וימלאו-לו ארבעים יום פי כן וימלאו ימי
 4 החנטים ויבכו אתו מצרים^א שבועים יום: ויעברו ימי כביתו
 וידבר יוסף אל-בית פרעה לאמר אם-נא מצאתי חן
 ה בעיניכם דברו-נא באוני פרעה לאמר: אבי השביעני^ב
 לאמר הנה אנכי מת^כ בקברי אשר בריתי^ד לי בארץ כנען
 שמה^ה תקברני ועתה אעלה-נא ואקברה את-אבי^ו ואשובה:
 6 ויאמר פרעה עלה וקבר את-אביך באשר השביעך^ז:
 7 ויעל יוסף לקבר את-אביו ויעלו אתו כל-עבדיו פרעה וקני^ח
 8 ביתו וכל זקני ארץ-מצרים: וכל בית יוסף ואהיו^ט ובית^י
 9 אביו רק טפס וצאנם ובקרום עזבו בארץ גשן: ויעל עמו
 י גם-רכב גם-פרשים ויהי המתנה כבוד מאד: ויבאו עד-גרון
 האמר אשר בעבר הירדן ויספדו-שם מספר גדול ובכד
 11 מאד ויעש לאביו אבל שבועת ימים: וירא יושב הארץ

c) Sam. עפרון. d) Sam. שם. e) Sam. ושם, Cdd. Syr. Saad. ושמה. f) Sam. ושם. g) Vulg. omits the entire verse. h) Sam. עמו. i) Sam. מצרימה. j) Sam. השבעני לפני מוחו. k) LXX. omit מת-הנה. l) Sam. כרחי. m) Sam. שם. n) Sam. inserts כאשר השבעני. o) Sam. השבעך. p) Cdd. LXX. Syr. Saad. וחקני; Cd. 1. Vulg. וכל זקני. q) Cdd. Sam. אחיו. r) Cd. 1. LXX. וכל בית.

- 19 וְהוּא יְגִדְךָ (עֲקֹבָם^d): נָד נָדוּד וַיְגִדְנוּ
 וְהוּא יִתֵּן מַעֲדָנֵי-מִלְּךָ: אֲשֶׁר^e שְׂמִנָה^f לְחֶמֶן
 21 הִנָּתַן אִמְרוּ-שֹׁפֵר^g): נִפְתְּלוּ אֵילָה שְׁלַחָה^h
 22 בֶּן פֶּרֶת עֲלֵי-עֵינַי בֶּן פֶּרֶת יוֹסֵף
 כְּבֹת צַעֲדָהⁱ עֲלֵי-שׂוּר:
 23 וַיִּשְׁאַמְהוּ בְּעַלְי חַצִּים: וַיִּמְרְרוּהוּ וַרְבוּ^j
 24 וַיִּפְּאוּ וַרְעִי^k יָדָיו: וַתִּשָּׁב^l בְּאִיתָן קִשְׁתּוֹ
 מִיַּד אָבִיר יַעֲקֹב מִיַּד אָבִיר וַיַּעֲזֹרָךְ
 וְאֵל^m רָעָה אָבִן וְיִשְׂרָאֵלⁿ כֹּה מֵאֵל אָבִיר וַיַּעֲזֹרָךְ
 וַיִּבְרַכְךָ בְּרַכַּת שְׂמַיִם מִעַל^o
 בְּרַכַּת שָׂרִים וַרְחַם: בְּרַכַּת אָבִיר^p עַל-בְּרַכַּת
 26 תִּאֲוֹחַ גְּבַעַת עוֹלָם הוֹרֵי עַד^q
 27 וּלְקַדְקַד גְּזִיר אֲחִיו: לְרֹאשׁ יוֹסֵף
 בְּבִקְרָא יֵאבֵל עַד^r בְּנִגְמִין וְאָב יִטְרַף^s
 וְלַעֲרֵב יִחַלַּק שְׁלָל: וְלַעֲרֵב יִחַלַּק שְׁלָל:
 28 כָּל-אֱלֹהִים שִׁבְטֵי וְיִשְׂרָאֵל^t שְׁנַיִם עֶשֶׂר וְזֹאת אֲשֶׁר-דִּבֶּר לָהֶם
 29 אָבִיהֶם וַיְבָרְךָ אוֹתָם^u אִישׁ אֲשֶׁר^v בְּבִרְכָתוֹ בְּרַךְ אֹתָם: וַיִּצְוּ
 אוֹתָם^w וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם^x אֲנִי נֹאמְרָא אֶל-עַמִּי קִבְרוּ אֹתִי אֶל-
 אֲבֹתַי אֶל-הַמַּעְרָה אֲשֶׁר בְּשָׂדֵה עֶפְרָיִם הַחֲתִי: בְּמַעְרָה אֲשֶׁר לִי
 בְּשָׂדֵה^y הַמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר-עַל-פְּנֵי מִמְרָא בְּאַרְצָ^z כִּנְעָן אֲשֶׁר

c) Sam. יגידנו הוא יגיד. d) Vid. n. e) Vid. n. f) Sam. כני צעירי. g) Sam. שופר. h) Sam. שולוחה. i) Sam. LXX. שמן. j) Vid. n. k) Vid. n. l) Sam. ורועי. m) Cdd. וימשם; Syr. וימשם, reading ܘܝܡܫܡ . n) Omitted in LXX. o) Vid. n. p) Sam. LXX. insert וּמִטְּךָ; Sam. ממעל. q) Vid. n. r) Sam. LXX. וּמִטְּךָ בֹּק. s) Sam. תהינה. t) Vid. n. u) Sam. ערי. v) Cdd. 3. LXX. יעקב. w) Sam. אחם. x) Omitted in Cdd. Sam. y) Sam. אחם. z) Sam. אשר בארץ. a) LXX. omit אשר בשדה. (b) Cd. 1. Syr. אשר בארץ.

וּבְרַצְנִים^z עֲקָרו־שׁוֹר^a :
 וְעֲבָרְתָם^e כִּי קִשְׁתָּהּ
 וְאַפְיָצִים בְּיִשְׂרָאֵל :
 יִדְרָה^f בְּעֶרְףָּה אֲיִבִיף

מִטָּרְףָּה בְּנִי עֲלִיתָ
 מִי יִקְיָמְנוּ :
 וּמְחַקֵּק מִבֵּין רִגְלָיו^g
 וְלוֹ^h יִקְהַתⁱ עַמִּים :
 וְלִשְׁרָקָה בְּנִי^j אֲחַנּוּ^k
 וּבְדָם-עֲנָבִים סוּתָה^l :
 וְלִבְנֵי-שָׁנִים מִחֻלָּב :
 וְהוּא לְחוּף אֲנִיח^m

רֶבֶץ בֵּין הַמְּשֻׁפְּחִים :
 וְאֲתֵהָאֲרִץ כִּי נֶעְמָה
 וַיְהִי לְמַסַּעֲבָד :
 כְּאֶחָד שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל :
 שְׁפִיפֹןⁿ עַל־אֶרֶח
 וַיִּפֹּל רֶכְבּוֹ אַחֲזוֹר :

כִּי בְאֶפֶס תִּרְגּוּ אִישׁ
 7 אָרוּר^o אֶפֶס כִּי עֹז
 אֲחֻלְקָם בְּנַעֲלָב
 8 יְהוּדָה אֶתָּה יוֹדוּף אֲחִיף
 יִשְׁתַּחֲוּוּ^p לָהּ בְּנֵי אֲבִיד^q :

9 גֹּר^r אֲרִיחָה יְהוּדָה
 כְּרַע^s רֶבֶץ בְּאֶרֶיחָה וּכְלָבִיא^t
 י לֹא-יִסּוּר שִׁבְטֵי מִיהוּדָה
 עַד כִּי-יָבֵא^u שְׁלָה^v
 11 אֲסֻרִי^w לְגַפְּנֵי עִירָה^x
 בָּבֶם בִּינֹן לְבָשׁוּ^y
 12 חֲכִלִילִי^z עֵינַיִם מִיָּוִן
 13 זְבִילָן לְחוּף יָמִים יִשְׁגֹּן
 וַיִּרְכָּחוּ עַל-צִידֹן^{aa} :

14 יִשְׁשַׁבֵּר חֲמֹר גָּרַם^{ab}
 טו וַיִּרְא מְנוּחָה כִּי טוֹב^{ac}
 וַיִּט שִׁכְמוֹ לְסַבֵּל

16 דָן יָדִין עַפּוֹ
 17 יְהִי-דָן^{ad} נָחַשׁ עַל־דְּרָךְ
 הַנִּשְׁשֵׁף עֲקָבֵי-סוּם^{ae}
 18 לִישׁוּעָתָהּ כִּגְיִתִי יְהוּהָ :

z) Sam. וּבְרַצְנִים. a) Vid. n. b) Sam. אִדִּיר. c) Sam. וּחְבַרְתָּם. d) Sam. יִדְרָךְ. e) Cdd. וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ. f) Cdd. 3. בְּנֵי אִמָּךְ. g) Sam. גֹּר. h) Cdd. 2 add שִׁכְבֵי. i) Sam. וּכְלָבִיָּה. j) Vid. n. k) Sam. אֲחֻלְקָם. l) Vid. n. m) Cdd. 16. וְלֹא. n) Cdd. 19. omit daghesh; Sam. יִקְהַתוּ. o) Sam. אִסּוּרִי. p) Sam. and ק' עִירוֹ. q) Cdd. 3. בְּנֵי. r) Sam. אִיחָנוּ. s) Sam. לְכֹשׁוֹ. t) Sam. כְּסוּחוֹ; u) Sam. הַכְּלִילִי; Cd. 1. הַכְּלִילִי. v) Sam. אֲנִיחוֹ. w) Vid. n. x) Sam. מְנוּחָה כִּי טוֹבָה. y) Sam. חֲמֹר גָּרַם. z) Sam. וַיִּפֹּל רֶכְבּוֹ אַחֲזוֹר. aa) Sam. שְׁפִפּוֹן. ab) (עַקְבֵי in) ק' דְּגוּשָׁה. ac) Sam. יְהִיָּה דָן. ad) Sam. יְהִיָּה דָן. ae) Sam. יְהִיָּה דָן.

אֲבֹתַי אֶכְרְתֶם וַיִּצְחַק וַיִּדְעוּ לָרֹב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ: וַיֵּרָא יוֹסֵף 17
 בְּיַד וְשֵׁית אָבְיו יַד-וּמִינוּ^k עַל-רֹאשׁ אֶפְרַיִם וַיִּרַע בְּעֵינָיו
 וַיִּתְמַךְ יַד-אָבְיו לְהַסִּיר אֹתָהּ מֵעַל רֹאשׁ-אֶפְרַיִם עַל-רֹאשׁ
 מְנַשֶּׁה: וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אָבְיו לֹא-כֵן אָבְיו כִּי-זֶה הַכְּבֹד^l 18
 שֵׁים וַיִּמְנָה עַל-רֹאשׁוֹ: וַיִּמָּאֵן אָבְיו וַיֹּאמֶר יִדְעֵתִי בְנֵי 19
 יִדְעֵתִי גַם-הוּא יִהְיֶה-לָּעַם וְגַם-הוּא יִגְדַל וְאוֹלָם אֲחִיו הַקָּטָן
 יִגְדַל מִמֶּנּוּ וְזָרְעוֹ יִהְיֶה מְלֵא-הַגּוֹיִם: וַיְבָרְכֶם בְּיוֹם הַהוּא כ
 לְאִמּוֹ^m בְּדָ וַיְבָרֶךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר יִשְׁמְרֶךָⁿ אֱלֹהִים בְּאֶפְרַיִם
 וּבְמְנַשֶּׁה וַיִּשֶׂם אֶת-אֶפְרַיִם לִפְנֵי מְנַשֶּׁה: וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל- 21
 יוֹסֵף הִנֵּה אֲנִי מֵת וְהִיָּה אֱלֹהִים עִמָּכֶם וְהָשִׁיב אֶתְכֶם אֶל-
 אָרֶץ אֲבֹתֵיכֶם: וְאָנֹכִי^o נָתַתִּי לָךְ שֵׁבֶט אֲחֵד^p עַל-אֲחֵיךָ אֲשֶׁר 22
 לָקַחְתִּי מִיַּד הָאֱמֹרִי בְּחָרְבֵי וּבְקִשְׁתֵּי: פ

מט 49

וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל-בְּנָיו וַיֹּאמֶר הֵאסְפוּ וְאֲנִידָה לָּכֶם אֶת אֲשֶׁר-א
 יִקְרָא אֶתְכֶם בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים:

הַקִּבְצוּ וְשָׁמְעוּ בְנֵי יַעֲקֹב	וְשָׁמְעוּ אֶל-יִשְׂרָאֵל אֲבִיכֶם ^q): 2
רְאוּבֵן בְּכֹרִי ^r אֹתָהּ	כֹּחִי וְרֵאשִׁית אוֹנִי 3
יָחַד שְׂאֵת וַיַּחַד עֹז:	פִּחוּ ^s בְּפִימֹם אֶל-תּוֹתֵר ^t 4
כִּי עֲלִיתָ מִשְׁבְּבֵי אָבִיךָ	אִו חֲלַלְתָּ יְצוּעֵי ^u עָלַה ^v):
שָׁמְעוּן וְלוֹי אֲחִים	כְּלִי ^w חֲמָם מִבְּרִיתֵהֶם: ה
בְּסֶדֶם ^x אֶל-תִּבְכָּא נַפְשִׁי	בְּקִהְלָם אֶל-תִּחַד כְּבֹדִי ^y 6

k) Sam. מא. ידי. l) Sam. הבכור. m) מלא ו'. n) Sam. לאמר.
 o) Cdd. 4. Syr. insert. הנה. p) Sam. אחח. q) LXX. insert שמעו before אביכם. r) Sam. בכורי. s) Vid. n.
 t) Sam. תוהיר. u) Vulg. יצועו. v) Vid. n. w) Vid. n. x) Sam.
 ובקהלם אל יחר כבודי. y) Sam. בסודם.

ה הַנְּזֻלִים לָךְ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד-בָּאִי אֵלַיךָ מִצְרַיִמָּה לִי-הֵב
 6 אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה בְּרֵאיוֹבָן (וּשְׁמַעוֹן) יְהִי-לִי: וּמִזְדַּרְתָּךְ אֲשֶׁר-
 הוֹלַדְתָּ אַחֲרֵיהֶם לָךְ יְהִי עַל שֵׁם אֲחֵיהֶם וַיִּקְרְאוּ בְּנֵהֶלְחָם:
 7 וַאֲנִי וּבָבְאִי מִפְדָּן^u) מִתָּהּ עָלַי רַחֵל^v) בְּאֶרֶץ כְּנָעַן בְּדַרְדָּר בְּעוֹד
 בְּבֵרַת-אֶרֶץ לְבָא^w) אֶפְרַתָּה וְאֶקְבְּרָה שָׁם בְּדַרְדָּר אֶפְרַתָּה^x) הוּא
 8 בֵּית לָחֶם: וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת-בְּנֵי יוֹסֵף וַיֹּאמֶר מִי-אַלֹהִים^y):
 9 וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אָבִיו בְּנֵי הֵם אֲשֶׁר-נָתַן-לִי אֱלֹהִים כְּוָה
 י וַיֹּאמֶר קָחֶם-נָא אֵלַי וְאֶבְרַכֶם: וְעֵינַי יִשְׂרָאֵל כִּבְדּוֹ מִזְקֵן^z)
 לֹא^a) (יִכַּל^b) לִרְאוֹת וַיִּגַּשׁ אֹתוֹ אֵלָיו וַיִּשָּׁק לָהֶם וַיַּחַבֵּק לָהֶם:
 11 וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל-יוֹסֵף רְאֵה פָנַיךָ לֹא פָלַתִּי וְהִנֵּה הִרְאָה
 12 אֹתִי אֱלֹהִים גַּם אֶת-זֶרְעֶךָ: וַיּוֹצֵא יוֹסֵף אֹתָם מֵעַם בְּרַכְיוֹ
 13 (וַיִּשְׁתַּחֲוֶי^c) לְאִפְסוֹ אֲרָצָה: וַיִּקַּח יוֹסֵף אֶת-שְׁנֵיהֶם^d) אֶת-אֶפְרַיִם
 בְּיָמֵינוּ מִשְׁמָאל יִשְׂרָאֵל וְאֶת-מְנַשֶּׁה בְּשִׁמְאֵלוֹ מִיְמִין יִשְׂרָאֵל
 14 וַיִּגַּשׁ אֵלָיו: וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל אֶת-זְמִינוֹ (וַיִּשָּׂת^e) עַל-רֹאשׁ
 אֶפְרַיִם וְהוּא הִצְעִיר וְאֶת-שִׁמְאֵלוֹ עַל-רֹאשׁ מְנַשֶּׁה שְׁבִל
 טו אֶת-זְרָיוֹ כִּי מְנַשֶּׁה הַבְּכוֹר^f): וַיִּבְרַךְ אֶת-יוֹסֵף^g) וַיֹּאמֶר
 הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר הִתְהַלְכִי אֲבֹתַי לִפְנֵינוּ אֶבְרַכֶם וַיִּצְחַד
 16 הָאֱלֹהִים הִרְעָה אֹתִי מֵעוֹדִי^h) עַד-הַיּוֹם הַזֶּה: הַפְּלֵאָהⁱ) הַגָּזָל
 אֹתִי מִכָּל-רָע וַיְבָרֶךְ אֶת-הַזְּעִירִים^j) וַיִּקְרָא בָהֶם שְׁמֵי וְשֵׁם

s) LXX. Vulg. לך ולורעך. t) Sam. וכשמעון. u) Sam. LXX.
 v) Sam. LXX. insert אמך. w) Sam. כי הארץ לבוא. x) Sam. אפרתה.
 y) Sam. adds לך. z) Sam. כבדה מוקנה. a) Cdd. LXX. Vulg. Syr. Saad. ולא. b) Sam. יכל. c) Cd. 1.
 d) Sam. LXX. Syr. וישחחו. e) Cd. 1. Vulg. Saad. omit שניהם.
 f) Sam. כי מ' הבכור. g) LXX. instead of יוסף את have *αὐτῶν*; Vulg. *filii Joseph*; Syr. *حَمْسَة*
جوزف, "Joseph his son". h) Sam. מעודני. i) Sam. המלך. j) Sam.
 inserts האלה.

והנה בתבואת^ע) ונתתם חמישית^ד) לפרעה וארבע הירח^ח) יהיה
לכם לזרע השדה ולאכלכם ולאשר בבתיכם ולאכל לטפכם:
ויאמרו החייתנו^י) נמצא-חן בעיני אדני והיינו עבדים לפרעה: כה
וישם אתה יוסף לחק עד-היום הנה על-אדמת מצרים 26
לפרעה לחמש רב אדמת הכהנים לבדם^ט) לא היתה לפרעה:
וישב ישראל בארץ מצרים בארץ גושן ויאחזו בה ויפרו 27
וירבו מאד: פ ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה 28
ויהי^י) ומי-יעקב שני חייו שבע שנים וארבעים ומאת שנה:
ויקראו מי-ישראל למות ויקרא ו לבנו ליוסף ויאמר לו אם-נא 29
מצאתי חן בעיניך שים-נא ידך תחת ירכי ועשית^י) עמדי חסד
ומאת אל-נא חקברני במצרים: ושכבתי עם-אבותי ונשאלתני ל
ממצרים וקברתני בקברתם ויאמר אנכי אעשה כדברך^י): ויאמר 31
השבעה^א) לי וישבע לו וישתחו^י) ישראל על-ראש המטה^ב):

מח 48

ויהי אחר^י) הדברים האלה ויאמר ליוסף הנה אבוק חלה א
ויקח את-שני בניו עמו את-מנשה ואת-אפרים^ג): ויגד 2
ליעקב ויאמר הנה בנה יוסף בא אליך ויחחוק וישראל
וישב על-המטה: ויאמר יעקב אל-יוסף אל שדי^ד) גראד 3
אלי בלוי^ה) בארץ כנען ויברך אתי: ויאמר אלי הנני 4
מברך^ה) והרביתך ונתתיה לקהל עמים ונתתי את-הארץ

c) Sam. בתבואתה. d) Sam. חמיש. e) Sam. הידות. f) Sam. נא. החייתנו. g) Sam. לברה. h) Cdd. Sam. ויהיו. i) Sam. inserts. j) Cdd. Sam. כדברך. k) Sam. השבע. l) Sam. וישחחי. m) Vid. n. n) Sam. אחר. o) LXX. insert: ἡλθε πρὸς Ἰακώβ. p) LXX. ὁ θεός μου. q) Sam. כלוזה. r) Sam. מפרך.

14 מצרים וארץ כנען מפני הרעב: וילקט יוסף את כל הכסף
 הנמצא בארץ מצרים ובארץ כנען בשכר אשר הם שוכרים
 טו ויבא יוסף את הכסף^q ביחה פרעה: ויתם הכסף מארץ
 מצרים ומארץ כנען^r ויבאו כל מצרים אל יוסף לאמל
 16 הבה לנו לחם ולמה נמות נגידה כי אפס כסף^s: ויאמר יוסף
 17 הבו מקניכם ואחנה לכם^t במקניכם אם אפס כסף: ויבאו
 את מקניהם אל יוסף ויתן להם יוסף לחם בסוסים ובמקנה
 הצאן ובמקנה הבקר ובחמרים וינתלם בלחם בכל מקניהם^u
 18 בשנה ההוא: ויתם השנה ההוא ויבאו אליו בשנה
 השנית ויאמרו לו לא נבחר מאדני כי אם תם הכסף
 ומקנה הבהמה אל אדני לא נשאר לפני אדני בלתי אם
 19 גוייתנו ואדמתנו: למה נמות לעיניך גם אנחנו גם אדמתנו
 קנה אתנו ואת אדמתנו בלחם ונהיה^w אנחנו ואדמתנו עבדים
 לפרעה ותר זרע ונהיה ולא נמות והאדמה^x לא תשם:
 כ ויקן יוסף את כל אדמת מצרים לפרעה כי מכרו מצרים^y
 21 איש שדהו כי חוק עליהם^z הרעב ויהי הארץ לפרעה: ואת
 העם העביר אהו לערים^a מקצה גבול מצרים ועד קצהו^b:
 22 רק אדמת הגהנים לא קנה כי חוק לגהנים מאת פרעה
 ואכלו את חקם אשר נתן להם פרעה על בן לא מכרו את
 23 אדמתם: ויאמר יוסף אל העם הן קניתי אתכם היום
 ואת אדמתכם לפרעה הא לכם זרע וירעתם את האדמה:

q) LXX. את כל הכסף. r) Sam. כנען, but cdd. as Heb. s) Sam.
 הכסף, and so in v. 16 t) Sam. LXX. Vulg. ואחן לכם לחם. u) Sam.
 מקניהם. w) Sam. ונתי. x) Sam. והאמרה; so the Lond. Polygl.
 and cdd. but Kennicott reads as in the text. y) LXX. supply
 לפרעה. z) Sam. עליהם. a) Sam. LXX. העביר אהו לעבדים; vid. n.
 b) Cdd. Sam. LXX. Vulg. Saad. עד קצהו.

מז 47

וַיָּבֵא יוֹסֵף וַיִּגְדַּל לַפְּרֹעָה וַיֹּאמֶר^e) אָבִי וְאֶחָיו וְצִנְאָנָם וּבְקָרְבָם א
 וּבְלִ-אֲשֶׁר לָהֶם בָּאוּ מֵאֶרֶץ כְּנָעַן וְהֵנּוּם בְּאֶרֶץ גִּשְׁן: וּמִקְצֵה 2
 אָחָיו לָקַח^d) חַמְשָׁה אָנָשִׁים וַיִּצְנַם לַפְּנֵי פְרֹעָה: וַיֹּאמֶר 3
 פְּרֹעָה אֶל-אֶחָיו^e) מַה-מַּעֲשֵׂיכֶם וַיֹּאמְרוּ אֶל-פְּרֹעָה רַעְיָה^f) צֹאן
 עֲבָדֶיךָ גַּם-אֲנַחְנוּ גַם-אֲבוֹתֵינוּ^g): וַיֹּאמְרוּ אֶל-פְּרֹעָה לְגֹדֵר 4
 בְּאֶרֶץ בְּאֵנֹז כִּי-אֵין מְרֻעָה^h) לְצֹאן אֲשֶׁר לְעֲבָדֶיךָ כִּי-כִבֵּד הִרְעִב
 בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וְעַתָּה יִשְׁכּוּ-נָא עֲבָדֶיךָⁱ) בְּאֶרֶץ גִּשְׁן: וַיֹּאמֶר ה
 פְּרֹעָה אֶל-יוֹסֵף לֵאמֹר^j) אָבִיךָ וְאֶחָיֶךָ בָּאוּ אֵלֶיךָ: אֲרֶץ מִצְרַיִם 6
 לְפָנֶיךָ הִוא בְּמִיטֵב הָאָרֶץ הוֹשֵׁב אֶת-אָבִיךָ וְאֶת-אֶחָיֶךָ וְשָׁבוּ
 בְּאֶרֶץ גִּשְׁן וְאִם-יִדְעַתָּ וַיִּשְׂבְּכֶם^k) אָנָשִׁי-חַיִל וְשִׁמְתֶם שָׂרֵי
 מִקְנֵה עַל-אֲשֶׁר-לִי: וַיָּבֵא^l) יוֹסֵף אֶת-יַעֲקֹב אָבִיו וַיַּעֲמֶדְהוּ 7
 לַפְּנֵי פְרֹעָה וַיִּבְרַךְ יַעֲקֹב אֶת-פְּרֹעָה: וַיֹּאמֶר פְּרֹעָה אֶל- 8
 יַעֲקֹב כִּפְּהָ יָמִי שָׁנֵי חַיֶּיךָ: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-פְּרֹעָה וַיֵּמַר 9
 שְׁנֵי מְגֹרֵי^m) שְׁלֹשִׁים וּמֵאֶת שָׁנָה מָעַט וְרַעִים הָיוּ יָמֵי שְׁנֵי
 חַיֵּי וְלֹא הִשְׁיֵנוּ אֶת-יָמֵי שְׁנֵיⁿ) חַיֵּי אָבֹתַי בְּיָמֵי מְגֹרֵיהֶם^o):
 וַיִּבְרַךְ יַעֲקֹב אֶת-פְּרֹעָה וַיִּצָּא מִלִּפְנֵי פְרֹעָה: וַיּוֹשֶׁב יוֹסֵף^p) 11
 אֶת-אָבִיו וְאֶת-אֶחָיו וַיִּתֵּן לָהֶם אַחֲזָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּמִיטֵב
 הָאָרֶץ בְּאֶרֶץ רַעְמֶסֶס כַּאֲשֶׁר צִוָּה פְּרֹעָה: וַיְכַלֵּל יוֹסֵף^q) 12
 אֶת-אָבִיו וְאֶת-אֶחָיו וְאֶת כָּל-בֵּית אָבִיו לָחֶם לְפִי הַטָּף:
 וְלֶחֶם אֵין בְּכָל-הָאָרֶץ כִּי-כִבֵּד הִרְעִב מְאֹד וַחֲלָה^r) 13 אֲרֶץ

e) Sam. inserts אֵלָיו. d) Sam. inserts עָמו. e) Sam. LXX.
 Syr. Saad. אֵל אֶחָיו יוֹסֵף. f) Cdd. Sam. רַעִי. g) Sam. אֲבוֹתֵינוּ. h) Sam.
 מְרֻעָה, but cdd. as Heb. i) Omitted in LXX. j) LXX. omit what
 follows, from אֶחָיֶךָ as far as גִּשְׁן in v. 6. k) Sam. כֶּם. l)
 שְׁנֵי יָמֵי. m) Sam. מְגֹרֵי. n) Cd. 1. Sam. LXX. omit
 שְׁנֵי יָמֵי. o) Sam. מְגֹרֵיהֶם. p) Sam. וַחֲלָה.

22 וְהַפִּים^o) וְאָרְדוּ^f): אֵלֶּה בְּנֵי רְהֹל אֲשֶׁר יֵלְדוּ^e) לְיַעֲקֹב כָּל-נַפְשׁ
 23 אַרְבַּעַה עָשָׂר^a): וּבְנֵי-דָן הַשִּׁשִּׁים^l): וּבְנֵי נַפְתָּלִי יוֹחָזָאֵל^j) וּגְוִנִי
 24 כֹּה וַיְצַר^k) וְשָׁלִים^m): אֵלֶּה בְּנֵי בְלָהָה אֲשֶׁר-נָתַן לָבֶן לְרַחֵל בְּתוֹ
 26 וַתֵּלֶד אֶת-אֵלֶּה לְיַעֲקֹב כָּל-נַפְשׁ שִׁבְעָה^m): כָּל-הַנְּפֹשׁⁿ) הַבָּאָה
 לְיַעֲקֹב מִצְרַיִמָּה וַיְצַאֲוּ יִרְכּוּ מִלְכָּד נָשִׂי בְנֵי-יַעֲקֹב כָּל-נַפְשׁ
 27 שְׁשִׁים וָשֵׁשׁ: וּבְנֵי יוֹסֵף אֲשֶׁר-יֵלְדוּ-לוֹ^o) בְּמִצְרַיִם נַפְשׁ שְׁנַיִם^p)
 28 כָּל-הַנְּפֹשׁ לְבֵית-יַעֲקֹב הַבָּאָה מִצְרַיִמָּה שִׁבְעִים^q): ׀ וְאֶת-
 יְהוּדָה שָׁלַח לְפָנָיו אֶל-יוֹסֵף לְהוֹרֹתָ^r) לְפָנָיו גִּשְׁנָה וַיָּבֹאוּ
 29 אֲרֵצָה^s) גִּשְׁן: וַיֹּאמֶר יוֹסֵף מִרְכַּבְתֶּם וַיַּעַל לְקָרְאֵת-יִשְׂרָאֵל
 אָבִיו גִּשְׁנָה וַיֵּרָא^t) אֵלָיו וַיִּפֹּל עַל-צוּאָרָיו^u) וַיִּבְךְּ עַל-צוּאָרָיו
 ל עוֹד: וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל-יוֹסֵף אֲמַתָּה הַפֶּעַם אֲחִירִי רְאוּתִי^v)
 31 אֶת-פְּנֵיהֶ^w) כִּי עוֹדָה חַי: וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אָחִיו וְאֶל-בֵּית
 אָבִיו^x) אֲעֵלָה וְאֶגִּידָה לְפָרְעֹה וְאֶמְרָה^y) אֵלָיו אֲחִי וּבֵית-אָבִי
 32 אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ-כְּנָעַן בָּאוּ אֵלָי: וְהַאֲנָשִׁים רָעִי צֵאן כִּי-אֲנָשִׁי
 33 מִקְּנָה הָיוּ וְצֹאנִים וּבָקָרָם וְכָל-אֲשֶׁר לָהֶם הֵבִיאוּ: וְהָיָה^z)
 34 כִּי-יִקְרָא לָכֶם פָּרְעֹה וְאָמַר מַה-פַּעֲשִׁיבֶם: וְאֶמְרָתֶם אֲנָשִׁי
 מִקְּנָה הָיוּ עֲבָדֶיךָ מִנְּעוּרֵינוּ^a) וְעַד-עַתָּה גַם-אֶנְחֶנּוּ גַם-אֲבָחְתֵּנוּ
 בְּעֵבֹר תִּשְׁבוּ בְּאֶרֶץ גִּשְׁן כִּי-הוֹעֵבֶת מִצְרַיִם כָּל-רְעָה^b) צֵאן:

e) Sam. וּפִים, וּפִים. Numb. 26: 39 חוּפִים. f) LXX. instead of וּפִים have: *Γηρά δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀράδ*. Syr. have for the latter *וְגִוִּי*. Vid. n. on this entire verse. g) Cdd. Sam. LXX. Vulg. Syr. יֵלְדוּ. h) Sam. עֶשְׂרֵה; LXX. *δεκαοκτώ*. i) Cdd. חָשִׁים, Numb. 26: 42. שְׁוֹחִים. j) 1 Chr. 7: 13. יוֹחָזָאֵל. k) Sam. יֵצֵר. l) Sam. and 1 Chr. 7. וְשָׁלִים. m) Sam. שִׁבְעָה. n) Cd. 1. LXX. וְשָׁלִים. o) Cdd. Sam. יֵלְדוּ לוֹ. p) LXX. *ἐννέα*. q) LXX. *ἐβδουμη-κονταπέντε*, and so Acts 7: 14. r) Sam. לְהוֹרֹתָ. s) Sam. Vulg. *קָרְאֵת*. t) Sam. וַיֵּרָא. u) Sam. וַיִּבְכּוּ. v) Sam. וַיִּבְכּוּ. w) Sam. וַיִּבְכּוּ. x) LXX. וְאֶת-בֵּית-אָבִיו. y) Sam. וְאֶמְרָה. z) Omitted in LXX. a) Sam. מִנְּעוּרֵינוּ. b) Cdd. Sam. וְעַד-עַתָּה. Syr. Vulg. וְעַד-עַתָּה.

וַיְכִינֵהוּ^d וַצַּחֲרֵהוּ^e וְשָׂאֵל בְּנֵה־בְנֵי־עֵינִית: וּבְנֵי לֵוִי גִרְשׁוֹן^f קָהָת^g 11
 וּמְרָרִי: וּבְנֵי יְהוּדָה עָר וְאוֹנָן וְשֵׁלָה^h וְפָרֶץ וְזָרַח וְיִמְתָּ עַר 12
 וְאוֹנָן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיְהִי בְנֵי־פָרֶץ הַצֶּרֶן וְחַמִּילⁱ: וּבְנֵי יִשְׁשַׁכָּר 13
 חוֹלֵעַ וְפִוֵּה^j וַיּוֹבֵב^k וְשִׁמְרוֹן^l: וּבְנֵי זְבֻלוֹן^m סֵרַדⁿ: וְאֵלֹן 14
 וַיַּחֲלֵאל^o: אֵלָה וּבְנֵי לֵאָה אֲשֶׁר יָלְדָה לְיַעֲקֹב בְּפָדָן אֲרָם וְאֵת 15
 דִּינָה בְתוּרָה כְּלִנְפֶשׁ בְּנָיו וּבְנוֹתָיו^p שְׁלִישִׁים וְשָׁלֹשׁ: וּבְנֵי גָד 16
 צַפְנִיִן^q וְחַנִּי שׁוֹנִי^r וְאַצְבְּנִי^s עֵרִי^t וְאַרְוִי^u וְאַרְאֵלִי^v: וּבְנֵי 17
 אֲשֶׁר יִמְנָה וַיִּשְׁגָּה וַיִּשְׁנֵי וַיְבִרְיָה וְשִׁרָה אַחֲתָם וּבְנֵי כְרִיעָה חֶזֶק
 וּמִלְכִּיאֵל: אֵלָה בְנֵי זֶלְפָּה אֲשֶׁר־נָתַן לָבֵן לְלֵאָה בְתוּרָה וְחִלְדָּה 18
 אֶת־אֵלָה לְיַעֲקֹב שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה נַפְשׁ: בְּנֵי רַחֵל אֵשֶׁת יַעֲקֹב 19
 יוֹסֵף וּבְנֵימֵן: וַיּוֹלְדָה לְיוֹסֵף בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר יָלְדָה־לוֹ כ
 אֶסְנַת בַּת־פְּטוּחִי פְרַע כְּתוּן אֵן^w אֶת־מְנַשֶּׁה וְאֶת־אֶפְרַיִם^x: וּבְנֵי
 בְנֵימֵן בְּלַע וּבְכָרִי^y וְאֶשְׁבֵּל^z גִּרְאֵא^a וַנְעַמָּן אַחִי^b וְרֵאשִׁי^c מִפִּים^d 21

d) 1 Chr. יָרִיב. e) Sam. יַצְהַר, 1 Chr. יָרַח. f) 1 Chr. 6: 1. גִּרְשֵׁם.
 g) Cdd. mult. Syr. Vulg. Saad. וְקָהָת. h) Sam. שֵׁלָה. i) Sam. חֶצְרוֹן וְחַמְמָל.
 j) Sam. וְיִמְתָּה. k) Sam. LXX. and Numb. 26: 24. וַיָּשׁוּב; 1 Chr. 7: 1. וַיָּשׁוּב כ'. l) Sam. וְשִׁמְרוֹן. m) Sam. וְזִבְלוֹן.
 n) Syr. זִבְלוֹן. o) LXX. Ἀχοίλ. p) Sam. וּבְנָחִי. q) Sam. and Numb. 26: 15. צַפְנִי. r) Cdd. Sam. LXX. Vulg. Syr. Saad. וְשׁוֹנֵי.
 s) LXX. Θεασοβάν, reading ραζβן, ρ (Λ) being confounded with η (Λ); Numb. 26: 16. וְאַצְבְּנִי; Sam. Syr. וַאֲצַבְעוֹן. t) Sam. LXX. Syr. עֵרִי. u) Syr. and Numb. 26: 17. וְאַרְוִי. v) Sam. וְאַרְאֵלִי, Syr. וְאַרְאֵלִי.
 w) Sam. כַּחַ פְּטִיפְרַע כְּתוּנָא. x) LXX. add: ἐγένοντο δὲ υἱοὶ Μανασσῆ, οὓς ἔτεκεν αὐτῷ ἡ παλλακὴ ἡ Σύρα, τὸν Μαχίρ· Μαχίρ δὲ ἐγέννησε τὸν Γαλαάδ. υἱοὶ δὲ Ἐφραῖμ ἀδελφοῦ Μανασσῆ Σουταλαάμ καὶ Ταάμ, υἱοὶ δὲ Σουταλαάμ Ἐδώμ. y) Syr. וְאַשְׁבֵּל. z) LXX. ἐγένοντο δὲ υἱοὶ Βαλά. a) Sam. גִּרְאֵא. b) Sam. אַחִים. c) Syr. וְרֵאשִׁי. d) LXX. Μαμφίμ, Numb. 26: 39. וְשִׁפְסָם, 1 Chr. 7: 12. וְשִׁפְסָם.

משל בכל-ארץ מצרים ויפג לבו כי לא-האמין^א להם:
 27 וידברו אליו את כל-דברי יוסף אשר דבר אלהם וירא
 את-הענלות אשר-שלה יוסף לשאת אתו ותחי רוח יעקב
 28 אביהם: ויאמר (ישׂראל¹) רב^מ) עוד-יוסף בני חי אלכה ואראני
 בטרם אמות:

מו 46

א ויסע ישׂראל וכל-אשר-לו ויבא בארזה^א) שבע ויזבח ויבחים
 2 לאלהי אביו ויצחק: ויאמר אלהים ו לישראל במראת
 3 הלילה ויאמר יעקב ו יעקב ויאמר הנני: ויאמה^ו) אנכי
 4 האל^פ) אלהי אביך אל-תירא מרדה^ה) מצרימה כי-לנוי גדול
 4 אשימה שם: אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלה גם-
 ה עלה ויוסף וישית ידו^ז) על-עיניך: ויקם יעקב מבאר שבע
 וישאו בני-ישׂראל את-יעקב^ה) אביהם ואת-טפם^ב) ואת-נשיהם
 6 בענלות אשר-שלה פרעה לשאת אתו: ויקחו את-מקניהם
 ואת-רכושם^ו) אשר רכשו בארץ כנען ויבאו מצרימה יעקב
 7 וכל-זרעו אתו: בניו ובני בניו אתו^ז) בנתיו ובנות^מ) פגיו וכל-
 8 זרעו הביא אתו מצרימה: ס ואלה שמות בני-ישׂראל
 9 הבאים מצרימה^ח) יעקב ובניו בכר^ז) יעקב ראובן: ובני^ז) ראובן
 י הנוד ופלוא וחרון^ט) וכרמי: ובני שמעון ומואל^ב) וימין ואהר^ו)

k) Sam. האמן. l) Cd. 1. Vulg. Syr. Saad. omit. m) Cd. 1. LXX. Vulg. Syr. Onk. Saad. רב לי. n) Sam. באר. o) LXX. Vulg. insert לו. p) LXX. seem to have omitted האל here. q) Sam. מרדה. r) Sam. ידיו. s) Omitted in LXX. t) Cdd. 'מח. u) Cdd LXX. Vulg. ומה כל ר'. v) Omitted in Cdd. Saad. w) Sam. בנתו. x) LXX. insert: *ἄμα Ἰακώβ τῶ πατρὶ αὐτῶν.* y) Sam. בכור. z) Cdd. Vulg. Syr. בני. a) Cdd. mult. Sam. LXX. Onk. חצרון. b) Numb. 26: 12, 1 Chr. 4: 24. נמואל. c) Omitted in 1 Chr.

11 לָדָּ: וּכְלַבְלַתִּי אֶתְּחֶה שָׁם בִּיַעֲזֹר חֲמֵשׁ שָׁנִים רָעַב פֶּן־תִּהְיֶה
 12 אֶתְּה וּבִיתְהָ וּכְל־אֲשֶׁר־לָדָּ: וְהִנֵּה עֵינֵיכֶם רְאוּת וְעֵינֵי אֶתִּי
 13 בְּנִימִין בִּי־פִי^q) הַמְדַבֵּר אֲלֵיכֶם: וְהִגַּדְתֶּם לְאָבִי אֶת־כָּל־כְּבוֹדִי^r)
 בְּמִצְרַיִם וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר רְאִיתֶם וּמַהֲרַתֶּם וְהִוַּדְתֶּם אֶת־אָבִי
 14 הַנֶּה: וַיִּפֹּל עַל־צוּרָיו^s) בְּנִימִן־אֶתִּי וַיִּבֶה וּבְנִימִן בָּבָה עַל־
 15 צוּרָיו^t): וַיִּנָּשֶׂק לְכָל־אֶתִּי וַיִּבֶה עֲלֵהֶם^u) וְאֶתִּי בֵּן דְּבָרוֹ טו
 16 אֶתִּי אֶתִּי: וְהַקּוֹל^v) נִשְׁמַע בֵּית פֶּרְעָה לֵאמֹר בָּאוּ אֶתִּי יוֹסֵף
 17 וַיִּטַּב בְּעֵינֵי פֶּרְעָה וּבְעֵינֵי עַבְדָּיו^w): וַיֹּאמֶר פֶּרְעָה אֶל־יוֹסֵף
 18 אֵמֶר אֶל־אֶתִּי וְאֵת עֲשׂוֹ טַעֲנוּ אֶת־בְּעִירְכֶם וְלָבוּ־בָאוּ^x)
 19 אֶרְצָה בְּנַעַן: וְקָחוּ אֶת־אֲבִיכֶם וְאֶת־בְּתֻיכֶם וּבָאוּ אֵלַי וְאֶתְּנָה^y)
 20 לָכֶם אֶת־טוֹב^z) אֶרֶץ מִצְרַיִם וְאֶבְלוּ אֶת־חֶלֶב הָאָרֶץ: וְאֶתְּה
 21 צוּרָה^a) וְאֵת עֲשׂוֹ קָחוּ־לָכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עֲגָלוֹת לְטַפְּכֶם
 22 וְלְנִשְׁיֵכֶם וּנְשֹׂאתֶם אֶת־אֲבִיכֶם וּבָאתֶם: וְעֵינֵיכֶם אֶל־תָּהֶם^b) עַל־ כ
 23 בְּלִיכֶם בִּי־טוֹב כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם לָכֶם הוּא: וַיַּעֲשׂוּ־בֵן בְּנֵי
 24 יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן לָהֶם יוֹסֵף עֲגָלוֹת עַל־פִּי פֶּרְעָה^c) וַיִּתֵּן לָהֶם צֹרָה
 25 לְדֶרֶךְ: לְכָלֶם נָתַן לְאִישׁ חֲלִפּוֹת שְׂמֹלֹת^d) וְלְבְנֵימִן נָתַן שְׁלֹשׁ
 26 מֵאוֹת כֶּסֶף וְחֲמֵשׁ הַלֶּפֶת שְׂמֹלֹת: וְלְאָבִיו שְׁלַח כּוֹאֵל
 27 עֲשָׂרָה חֲמֹרִים נְשֹׂאִים מְטוֹב^e) מִצְרַיִם וַיַּעֲשֶׂר אֶתְּנָת נְשֹׂאת^f) בָּר
 28 וְלָחֶם וּמִזֶּן לְאָבִיו לְדֶרֶךְ: וַיִּשְׁלַח אֶת־אֶתִּי וַיִּלְכוּ וַיֹּאמֶר
 29 אֶלְהֶם^g) אֶל־תִּרְגְּזוּ^h) בְּדֶרֶךְ: וַיַּעֲלוּ מִמִּצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אֶרֶץⁱ) כְּנָעַן כֹּה
 30 אֶל־יַעֲקֹב אֲבִיהֶם: וַיִּגְדּוּ לוֹ לֵאמֹר עוֹד יוֹסֵף^j) חַי וְכִי־הוּא
 26

q) Sam. פי. r) Sam. ככדי. s) Sam. צואר. t) Sam. צוארו.
 u) Sam. עליהם. v) Sam. ויהקול. w) Cdd. 2. Vulg. Saad. כל
 עבדיו. x) Sam. וכאו. y) Sam. ואחן. z) Cd. 1. Vulg. LXX.
 אח כל טוב. a) Sam. צויתי. b) Sam. ועיניכם אל חחוס. c) LXX.
 add: τοῦ βασιλέως. d) Sam. חליפת שמלות twice. e) Sam. Syr.
 insert ארץ. f) Sam. אחנות נשאות. g) Sam. אליהם, and so in v. 27.
 h) Sam. חחרגו. i) Cdd. Sam. ארצה. j) LXX. Vulg. add בנך.

הַנְּעַר מֵעַם אָבִי^z). לֹא־אָמַר אִם־לֹא אָבִיאֲנֹו אֵלַיךָ^a) וְחַטָּאתִי לְאָבִי
 33 כָּל־הַיָּמִים: וְעַתָּה וְשָׁב־נָא עֲבֹדָהךָ תַּחַת הַנְּעַר עֹבֵד לְאֲדֹנָי
 34 וְהַנְּעַר גַּעַל^b) עִם־אֲחִיו: כִּי־אֵיךְ אֶעֱלֶה אֶל־אָבִי וְהַנְּעַר אֵינְנו
 אֲתִי^c) פֶּן אֶרְאֶה בְרַע^d) אֲשֶׁר יִמְצָא אֶת־אָבִי:

מה 45

א וְלֹא־יָבֵל יוֹסֵף לְהַחֲאִפֵּק לְכָל הַנְּצַבִּים עָלָיו וַיִּקְרָא הוּצִיאֹו^e)
 כָּל־אִישׁ מֵעָלָיו^f) וְלֹא־עָמַד אִישׁ אִתּוֹ בְּהַחֲבֹדַע יוֹסֵף אֶל־אֲחָיו:
 2 וַיִּתֵּן אֶת־קָלוֹ^g) בְּבִבְי וַיִּשְׁמְעוּ מִצְרַיִם^h) וַיִּשְׁמְעוּⁱ) בֵּית פְּרֹעֹה:
 3 וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־אֲחָיו אֲנִי יוֹסֵף הַעֹדֵד אָבִי הִיוּ וְלֹא־יָבֵלוּ
 4 אֲחָיו לְעֵנֹת אִתּוֹ כִּי נִבְהָלוּ מִפְּגִוֹ^j): וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־אֲחָיו
 גִּשְׂרֹנָא אֵלַי וַיִּגָּשׂוּ וַיֹּאמֶר אֲנִי יוֹסֵף אֲחִיכֶם אֲשֶׁר־מִבְרַתֶּם
 ה אֲתִי מִצְרַיִמָּה: וְעַתָּה וְאֶל־תַּעֲצְבוּ וְאֶל־לַחַל בְּעֵינֵיכֶם כִּי־
 6 מִבְרַתֶּם אֲתִי הִנֵּה כִּי לְמַחֲזָה שְׁלַחְנִי אֱלֹהִים לְפָנֶיכֶם: כִּי־
 7 חַרִּישׁ וְקֶצִיר: וַיִּשְׁלַחְנִי אֱלֹהִים לְפָנֶיכֶם לְשׁוֹם^k) לְכֶם שְׂאֲרִית^l)
 8 בְּאֶרֶץ וְלַחֲמִינֹות לְכֶם לְפָלִיטָה^m) גְּדֹלָה: וְעַתָּה לֹא־אַתֶּם שְׁלַחְתֶּם
 אֲתִי הִנֵּה כִּי הֵאֱלֹהִים וַיִּשְׁימְנִיⁿ) לְאָב לְפְרֹעֹה וּלְאֲדֹנָן לְכָל־
 9 בֵּיתוֹ וּמִשָּׁל בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: מִחֲרֹו וְעָלוּ אֶל־אָבִי
 וַאֲמַרְתֶּם אֵלָיו כֹּה אָמַר בְּנֶךָ יוֹסֵף שְׁמַעְנִי אֱלֹהִים לְאֲדֹנָן לְכָל־
 י מִצְרַיִם רַחֵם אֵלַי אֶל־תַּעֲמֹד: וַיִּשְׁבַּת בְּאֶרֶץ־גֹּשֶׁן וְהָיִיתָ
 קְרוֹב אֵלַי אֲפֹה וּבְנֶיךָ וּבְנֵי בְנֶיךָ וְצִאֲנֶךָ^o) וּבְקַרְתָּ וְכָל־אֲשֶׁר־

z) Sam. אביו, Syr. אביו. a) LXX. add: και στήσω αὐτὸν ἐνώπιόν σου. b) Sam. יעלה. c) Cdd. LXX. אחנו. d) Sam. ברעה. e) Sam. ודווציא. f) Sam. מעליו. g) Sam. קולו. h) LXX. πάντες οἱ Αἰγύπτιοι. i) Sam. וישמעו. j) Omitted in LXX. k) Sam. רעב. l) Sam. לשים. m) Sam. שארוח. n) Sam. פלטה. o) Sam. צאנך. p) Sam. וישמני.

לְאֲדָנָי נָם-אֲנִיחֵנוּ גַם אֲשֶׁר-נִמְצָא הַנְּבִיעַ בְּיָדוֹ: וַיֹּאמֶר 17
 חֲלִילָה לִּי מִעֲשׂוֹת וְאֵת הָאִישׁ אֲשֶׁר נִמְצָא הַנְּבִיעַ בְּיָדוֹ הוּא
 יְהִי־לִי עֶבֶד וְאַתֶּם עָלוּ לְשָׁלוֹם אֶל-אֲבִיכֶם: ׀
 וַיֵּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה וַיֹּאמֶר בִּי אֲדָנָי יוֹדֵר-נָא עֲבָדְךָ דָּבָר 18
 בְּאֲזְנֵי אֲדָנָי וְאֶל-יְחִיר אִפְקֵה בְּעַבְדְּךָ כִּי כְמוֹךָ בְּפָרְעֹה: אֲדָנָי 19
 שְׂאֵל אֶת-עַבְדֶּיךָ לֵאמֹר הַיּוֹשֵׁף לָבָם אָב אוֹ-אָח: וַיֹּאמֶר אֶל-כ
 אֲדָנָי יֵשׁ-לָנוּ אָב זָקֵן וְיָלֵד^h) זָקָנִים קָטָן וְאֶחָיוⁱ) מִתּוֹ וַיִּתֵּר הוּא
 לְבָדוֹ לְאִמּוֹ וְאָבִיו אֶתְהוּב: וַתֹּאמֶר אֶל-עַבְדְּךָ הַזֶּה הוּא^j) אֵלָי 21
 וְאֲשִׁימָה עֵינַי עָלָיו: וַיֹּאמֶר אֶל-אֲדָנָי לֹא-יִוָּבֵל הַנָּעַר לְעֹבֵד 22
 אֶת אָבִיו וְעֹבֵד אֶת-אָבִיו וְמֵת: וַתֹּאמֶר אֶל-עַבְדְּךָ אִם-לֹא 23
 יֵרֵד אֲחִיכֶם הַקָּטָן אִתְּכֶם לֹא תִסְפֹּן^k) לְרְאוֹת פָּנָי: וַיְהִי כִּי 24
 עָלִינוּ אֶל-עַבְדְּךָ אָבִי^l) וַנִּגְדַּל-לִּי^m) אֶת דְּבָרֵי אֲדָנָי: וַיֹּאמֶר אָבִינוּ כֹּה
 שְׂבוּⁿ) שְׂבָרוּ-לָנוּ מַעֲט-אֶבֶל: וַיֹּאמֶר^o) לֹא נוּכַל לְרִדֹת אִם-יֵשׁ 26
 אֲחִינוּ הַקָּטָן אִתָּנוּ וַיִּרְדְּנוּ בִּירְדָנוּ נִיבֵל לְרְאוֹת פָּנָי^p) הָאִישׁ
 וְאֶחָיו הַקָּטָן אֵינְנוּ אִתָּנוּ: וַיֹּאמֶר עַבְדְּךָ אָבִי^q) אֵלָינוּ^r) אֶתְּם
 יִדְעֶתֶם כִּי שְׁנַיִם יִלְדֶה-לִּי אֲשֶׁתַּי: וַיֵּצֵא הָאֶחָד^s) מֵאֵתִי וַיֹּאמֶר 28
 אֵד טָרַף טָרַף וְלֹא רָאִיתִי עַד-הַנְּהָה: וַלְקַחְתֶּם גַּם-אֶת-נְהָ 29
 מִעַם פָּנָי וְקָרְהוּ^t) אֶחָיו^u) וְהוֹרִדְתֶּם אֶת-שִׁיבְתִי בְּרַעַה שְׂאֵלָה:
 וְעַתָּה כִּבְאִי אֶל-עַבְדְּךָ אָבִי^v) וְהַנָּעַר אֵינְנוּ אִתָּנוּ^w) וְנִפְשׁוּ קְשׁוּרָה ל
 בְּנַפְשׁוֹ: וְהִי הַפְּרֹאוֹתוֹ בִּירְאִין הַנָּעַר^x) וְמֵת וְהוֹלִירוּ עַבְדְּךָ 31
 אֶת-שִׁיבַת עַבְדְּךָ אָבִינוּ בְּגִזּוֹן^y) שְׂאֵלָה: כִּי עַבְדְּךָ עָרַב אֶת- 32

h) Sam. ויוליד. i) Sam. אחיו. j) Sam. הורידהו. k) Sam. תוסיפון. l) Cdd. 2. Sam. LXX. Syr. Vulg. Saad. אבינו. m) Sam. ונגיד לו. n) Sam. שובו. o) Cd. 1. Syr. insert לאכינו. p) Sam. אח. q) LXX. Vulg. Syr. אבינו. r) Sam. אליני. s) Sam. אחד. t) Sam. וקראהו. u) LXX. add: *ἐν τῇ ὁδῷ*. v) LXX, Vulg. Syr. אחנו. w) Cd. 1. Sam. אחי. x) Sam. LXX. Vulg. insert אחנו. y) Sam. ביאנון.

3 כִּסְף וְזָהָב וְיָעַשׂ כְּדַבַּר יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר; הַכֶּקֶר אֹר וְהַאֲנָשִׁים
 4 שְׁלָחוּ הַמֶּלֶךְ (p) וְחִמְרֵיהֶם: הֵם יֵצְאוּ אֶת-הָעֵרָ לֹא^q) (הִרְחִיקוּ^r)
 וְיוֹסֵף אָמַר לְאֲשֶׁר עַל-בֵּיתוֹ קוֹם רֹדֵף אַחֲרַי הַאֲנָשִׁים
 וְהַשְׁגַּתְם וְאִמְרַת אֱלֹהִים^s) לָמָּה שְׁלַמְתֶּם רָעָה פָּתַח טִיבָה^t):
 ה הֲלוֹא זֶה אֲשֶׁר יִשְׁתָּה אֲדֹנָי בֹּו וְהוּא נִחַשׁ נִחַשׁ בֹּו הִרְעַתְם
 6 אֲשֶׁר עָשִׂיתֶם: וַיִּשְׁגַּם וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת-הַדְּבָרִים^u) הָאֵלֶּה:
 7 וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לָמָּה יְדַבֵּר אֲדֹנָי כְּדְבָרִים הָאֵלֶּה חֲלִילָה לְעַבְדֶּיךָ
 8 מִעֲשׂוֹת כְּדְבָר הַזֶּה: הֵן כֶּסֶף אֲשֶׁר^v) מְצָאנוּ בְּפִי אִמְתַּחֲתֵינוּ
 הַיְשִׁיבֵנו^w) אֵלֶיךָ מֵאֶרֶץ כְּנָעַן וְאִיךָ נִגְנַב מִבֵּית אֲדֹנֶיךָ כֶּסֶף אוֹ
 9 זָהָב: אֲשֶׁר יִמְצָא אִתּוֹ מִעַבְדֶּיךָ וּמִתּוֹ וְגַם-אֲנַחְנוּ^x) נִהְיָה לְאֲדֹנָי
 י לְעַבְדִּים: וַיֹּאמֶר גַּם-עַתָּה כְּדְבָרֵיכֶם כֵּן-הוּא אֲשֶׁר יִמְצָא
 11 אִתּוֹ יִהְיֶה-לִּי עֶבֶד^y) וְאִתָּם תִּהְיוּ נְקִים^z): וַיִּמְתְּרוּ וַיִּוְרְדוּ^a) אִישׁ
 12 אֶת-אִמְתַּחֲתוֹ^b) אֶרְצָה וַיִּפְתְּחוּ אִישׁ אִמְתַּחֲתוֹ: וַיַּחֲפֹשׂ בְּגָדוֹ
 13 הַחֵל וּבְקַטָּן בָּלָה וַיִּמְצָא הַגְּבִיעַ בְּאִמְתַּחֲת בְּנִימָן: וַיִּקְרְעוּ שְׂמֹלְתָם
 14 וַיַּעֲמִם^c) אִישׁ עַל-חֲמֹרוֹ וַיִּשְׁבִּי^d) הָעֵינָה: וַיָּבֹא יְהוּדָה וְאָחִיו
 טו בֵּיתָה יוֹסֵף וְהוּא עֹדְנֵי שָׁם וַיִּפְּלוּ לְפָנָיו אֶרְצָה: וַיֹּאמֶר לָהֶם
 יוֹסֵף מַה-הַמַּעֲשֵׂה הַזֶּה אֲשֶׁר עָשִׂיתֶם הֲלוֹא יָדַעְתֶּם כִּי-נִחַשׁ
 16 יִנַּחֵשׁ אִישׁ אֲשֶׁר בְּמִנִּי^e): וַיֹּאמֶר יְהוּדָה מִה-נִּאֲמַר לְאֲדֹנָי מֵה-
 נְדַבֵּר וּמִה-נִּצְטַדֵּק הָאֱלֹהִים^f) מְצָא אֶת-עֵזְרוֹ עַבְדֶּיךָ הַנֵּנוּ עַבְדִּים

p) Sam. הם. q) Cdd. 2. Vulg. Syr. ולא. r) Sam. הרחקו.
 s) Sam. אליהם, and so in v. 6. t) LXX. add: *ἵνα τί ἐκλέψατέ μου τὸ κόνδυλ τὸ ἀργυροῦν*; Vulg. "scyphus quem furati estis", and connects it with the following verse. Syr. also similarly adds
 אַח הַדְּבָרִים וְהָאֵלֶּה. u) Sam. omits אַח הַדְּבָרִים וְהָאֵלֶּה.
 v) Sam. הכסף אסר. אסר is the reading of both the Lond. and Paris Polygl., but not of Kennicott. w) Sam. הישבנו. x) Sam. יומח גם א'. y) קמץ ב'ק' and so in v. 17. z) Sam. נקואים. a) Sam. שמלוחם ויעסו. b) Sam. שמו. c) Sam. וישבו. d) Sam. כמוני. e) Cdd. 3. Sam. LXX. Vulg. Syr. Saad. והאלהים. f) Sam. והאלהים.

משמון באמתהחיתכם בספקם בא אלי ויצא אלהם את-שמעון:
 ויבא האיש את-האנשים ביתה יוסף^א) ויתן-מים וירחצו
 רגליהם ויתן מספוא^ב) לתמריהם: ויבינו את-המנחה עד-כה
 בוא^ג) יוסף בצעהרים כי שמעו כי-שם יאכלו לחם: ויבא 26
 יוסף הביתה ויביאו^ד) לו את-המנחה אשר-בידם הביתה
 וישתחו-לו^ה) ארצה: וישאל להם לשלום ויאמר השלום 27
 אביכם הזקן אשר אמרתם העורנו^ו) חי: ויאמרו שלום לעבדך 28
 לאבינו עורנו חי^ז) ויקרו וישתחו^ח): וישא עיניו וירא את- 29
 בנימין אחיו בן-אמו ויאמר הוזה אחיכם הקטן אשר אמרתם
 אלי ויאמר אלהים יחנה בני: וימתר יוסף כי-ינבמרו רחמיו ל
 אל-אחיו^ט) ויבקש לבבות ויבא החררה^י) ויבך שמה^י): וירחץ 31
 פניו ויצא ויחאפק ויאמר שימו לחם: וישמו^{יא}) לו לבדו 32
 ולחם לבדם ולמצרים האכלים אתו לבדם כי לא יוכלון
 המצרים לאכל את-העברית לחם בירחועבה הוא למצרים:
 וישבו לפניו הבכל בככרחו^{יב}) והצעיר בצערתו^{יג}) ויחמתו 33
 האנשים איש אל-רעהו^{יד}): וישא משאת מאת פניו אלהם 34
 ותרב משאת בנימן ממשאת כלם חמש ידות וישתו
 וישברו עמו:

מד 44

ויצו את-אשר על-ביתו לאמר מלא את-אמתחת האנשים א
 אכל באשר ויכלון שאת ושם בסף-איש בפני אמתחתו:
 ואת-גביעי גביע הבסף השים בפני אמתחת הקטן ואת 2

a) LXX. omit יוסף — ויבא. b) Sam. מספה. c) Sam. בא.
 d) עורנו. e) Cdd. LXX. Vulg. add אפים. f) Sam. רגשו.
 g) Sam. and LXX. insert ברוך האיש שהוא לאלהים. h) So
 rightly Sam. and 'q. V. D. H. וישתחו. i) Sam. על א'. j) Sam.
 חררה. k) Sam. שם. l) Sam. וישמו. m) Sam. הבכיר כבכירתו.
 n) Sam. כצעירתו. o) Sam. על ר'.

אם-כן | אפוא זאת עשו קחו מזמרת הארץ בכליכם והורידו
 לאיש מנחה מעט צרי ומעט דבש נכאת ולט^e) בטנים
 12 ושקדים^f): ובספ משנה קחו בידכם ואת-הכסף המושב בפי
 13 אמתחתיכם תשיבו בידכם אולי משנה הוא^g): ואת-אחיכם
 14 קחו וקומו שובו^h) אל האיש: ואל שדיⁱ) ותן לבם רהמים
 לפני האיש ושלח לבם את-אחיכם אהר^j) ואת-בנימין ואני
 טו כבאשר שבלתי שבלתי: ויקחו האנשים את-המנחה הזאת
 ומשנה^k) -בספ^l) לקחו בידם ואת-בנימין ויקמו ויגדו מצרים^m)
 16 ויעמדו לפני יוסף: וירא יוסף אתם אתם אתⁿ) -בנימין^o) ויאמר
 לאשר על-ביתו הבא את-האנשים הביתה וטבח טבח והבן
 17 כי אתי יאכלו האנשים בצחרים: ויעש האיש כבאשר אמר
 18 יוסף ויבא האיש את-האנשים ביה יוסף: וייראו האנשים
 כי הובאו ביה^p) יוסף ויאמרו על-דבר הכסף השב^q)
 באמתחתינו בתחלה אנהנו מובאים להתגלל עלינו ולהתנפל
 19 עלינו ולקחת^r) אתנו לעבדים ואת-חמרינו: ויגשו אל-האיש
 כ אשר על-בית יוסף וידברו אליו פתח הבית: ויאמרו^s) כי
 21 אדני ירד ירדנו בתחלה לשבר-אכל: ויהי כירבאנו אל-המלון
 (ונפתחו^t) את-אמתחתינו והנה כסף-איש בפי אמתחתו כספנו
 22 במשקלו ונשב^u) אתו בידנו^v): ובספ אחר הורדנו^w) בידנו^x)
 23 לשבר-אכל לא^y) ידענו מי-שם כספנו באמתחתינו: ויאמר
 שלום לבם אל-תיראו אלהיכם ואלהי אביכם^z) נתן לבם

e) Sam. ולוט. f) Sam. ושקדים. g) Sam. טשנא היא. The Masorites do not point here הוא. h) Cdd. Sam. Syr. Vulg. Saad. ושובו. i) LXX. ὁ θεὸς μου. j) Sam. האחר. k) Cdd. 28 read וּמְשִׁנָּה, but vid. n. on v. 12. l) Cd. 1. הכסף. m) Cdd. Sam. מצרימה. n) Sam. ואח. o) LXX. add τὸν ὁμομίτητον. p) Sam. ביה. q) Sam. המושב. r) Sam. לקחת. s) Cdd. 2. Syr. supply אליו. t) Sam. ונפתח. u) Sam. ונשיב. v) Cdd. LXX. בירינו. w) Sam. לקחנו. x) Cdd. בירינו. y) Cdd. Saad. ולא. z) Cdd. 2. Sam. LXX. אבחיכם.

בְּנִימָן תִּקְחוּ עָלַי הֵיוּ בְלִנְהָ: וַיֹּאמֶר רְאוּבֵן אֶל-אָבִיו לֵאמֹר 37
 אֶחָשֵׁנּוּ בְנֵי הַמִּית אִם-לֹא אָבִיאֲנוּ אֵלֶיךָ הַנְּה אֶחָד עַל-יָדֵי
 וְאֲנִי אֲשִׁיבֶנּוּ אֵלֶיךָ: וַיֹּאמֶר לֹא-יֵרֵד בְּנֵי עִמְכֶם פִּי-אֶחָיו 38
 מִתּוֹ וְהוּא לְבָדוֹ נִשְׁאָר וּקְרָאֵהוּ אָסוֹן בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר תִּלְכּוּ-בָהּ
 וְהוֹרְדְתֶם אֶת-שִׁיבְתֵי בְּנֵינוֹן שְׂאוּלָה^{p)}:

מנ 43

וְהָרַעַב קָבַד בְּאֶרֶץ: וַיְהִי כִּאֲשֶׁר בָּלוּ לְאֵלֶּל אֶת-הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר 2ⁿ
 הִבְיִאוּ מִמִּצְרַיִם וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם אַבְיָהֶם שְׂבוּ^{q)} שְׂבֵרוּ-לָנוּ
 מִעֵט-אֶבֶל: וַיֹּאמֶר אֲלֵינוּ יְהוּדָה לֵאמֹר הָעֵד הָעֵד^{r)} בְּנֵי הָאִישׁ^{s)} 3
 לֵאמֹר לֹא-תִרְאוּ פָנַי בְּלִתֵּי אַחֵיכֶם^{t)} אֶתְכֶם: אִם-יִשְׁקֶה מִשְׁלַח 4
 אֶת-אֶחָיו אֶתְנוּ נִרְדָּה וְנִשְׁבַּרְהָ לָּהּ אֶבֶל: וְאִם-אֵינָהּ מִשְׁלַח ה
 לֹא נֵרֵד פִּי-הָאִישׁ אָמַר אֵלֵינוּ לֹא-תִרְאוּ פָנַי בְּלִתֵּי אַחֵיכֶם
 אֶתְכֶם: וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל לְמָה הִרְעַתֶּם לִי לְהַגִּיד לְאִישׁ 6
 הָעֵיד לְכֶם אֶחָד: וַיֹּאמְרוּ שְׂאוּל^{u)} שְׂאֵל-הָאִישׁ לָנוּ וְלְמוֹלְדֵתָנוּ 7
 לֵאמֹר הָעוֹד אַבְיָכֶם חַי הַיֵּשׁ לְכֶם אֶחָד וְנִגְדָּ-לוֹ^{v)} עַל-פִּי
 הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַיְדוּעָ^{w)} גִּדַע פִּי יֹאמֶר הוֹרִידוּ אֶת-אַחֵיכֶם:
 וַיֹּאמֶר יְהוּדָה אֶל-יִשְׂרָאֵל אָבִיו שְׁלַחָה^{x)} הַנְּעַר אֶתִּי וְנִקְוָהּ 8
 וְנִגְלָהּ וְנִחַיָּה וְלֹא נִמּוֹת גַּם-אֲנַחְנוּ גַם-אֶתָּה גַם-טַפְנוּ^{y)}:
 אֲנָכִי אֶעֱרֹבֶנּוּ מִיָּדִי^{z)} תִּבְקַשְׁנוּ אִם-לֹא הִבִּיאֲתוּ^{a)} אֵלֶיךָ וְהַצַּנְתוּ 9
 לְפָנֶיךָ וְחַטַּאתִי לָּהּ^{b)} כָּל-חַיִּמַּיִם: כִּי לֹא הִתְמַהֵמְהוּ^{c)} י
 כִּי-עָתָה שָׂבֵנוּ זֶה פְּעַמַּיִם: וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם^{d)} יִשְׂרָאֵל אַבְיָהֶם 11

p) Sam. ביאגון שאלה. q) Sam. שוכו. r) Sam. העיד. s) LXX.
 add: ὁ κύριος τῆς γῆς. i) LXX. add. הקטן. u) Sam. שאל.
 v) Sam. ונגיד לו. w) Sam. היודע. x) Sam. שלח. y) Cdd.
 mult. טפינו. z) Cd. 1. Saad. ומידי. a) Sam. הבאתו. b) Cdd.
 3. Syr. Onk. cd 1. and ch. 44: 32. לאבי. c) Sam. לו לא.
 ההמהמו. d) Sam. אליהם, and so in vv. 23, 34.

הלוא אמרתיו^a) אליכם | לאמר אל-תחטאו כגלד ולא שמעתם
 23 וגם-דמו הנה נדרש: והם לא ידעו כי שמע יוסף כי המליץ
 24 בינתם: ויפב מעליהם ויבדד וישב אלהם וידבר אלהם
 כה ויקח מאהם את-שמעון ויבאסר אתו לעיניהם: ויצו יוסף
 וימלאו את-כליהם בָר וּלְהַשִּׁיב בְּסִפֵּיהֶם^b) אִישׁ אֶל-שָׁקוֹ^c) וְלָתַת
 26 לָהֶם צֶדֶה לְדַרְךָ וַיַּעַשׂ^d) לָהֶם כֵּן: וַיִּשְׂאוּ אֶת-שַׂבְרָם עַל-
 27 הַמְרִיגִים וַיִּלְכוּ מִשָּׁם: וַיִּפְתַּח הָאֲחֵר אֶת-שָׁקוֹ לָתַת מִכְסֹוא^e)
 לְחַמְרוֹ בַּמָּלֹן וַיֵּרָא אֶת-כֶּסֶפוֹ וְהִנֵּה-הוּא בְּפִי אֲמַתְחָתוֹ:
 28 וַיֹּאמֶר אֶל-אָחִיו הַיּוֹשֵׁב בְּכַפֵּי וְגַם הִנֵּה^f) בְּאֲמַתְחָתִי וַיֵּצֵא
 לָבָם וַיַּחְדְּרוּ אִישׁ אֶל-אָחִיו^g) לֵאמֹר מִה-נֹאֵת עָשָׂה אֱלֹהִים
 29 לָנוּ: וַיָּבֹאוּ אֶל-יַעֲקֹב אֲבִיהֶם אֶרְצָה כְּנָעַן וַיַּגִּידוּ^h) לוֹ אֵת
 ל כָּל-הַקֶּרֶתⁱ) אֲתֶם לֵאמֹר: דִּבֶּר הָאִישׁ אֲדֹנָי הָאָרֶץ אֲתָנוּ קִשּׁוֹת
 31 וַיִּתֵּן אֲתָנוּ^j) בְּמַרְגְּלִים אֶת-הָאָרֶץ: וַנֹּאמֶר אֵלָיו בְּנִים אֲנַחְנוּ
 32 לֹא הָיינו מַרְגְּלִים: שְׁנַיִם-עָשָׂר אֲנַחְנוּ אָחִים^k) בְּנֵי אָבִינוּ
 33 הָאֲחֵר^l) אֵינָנו וְהַקָּטָן הַיּוֹם אֶת-אָבִינוּ בְּאָרֶץ כְּנָעַן: וַיֹּאמֶר
 אֵלָינוּ הָאִישׁ אֲדֹנָי הָאָרֶץ כִּנּוֹאֵת אֲדַע כִּי בְנִים אַתֶּם אֲחֵיכֶם
 34 הָאֲחֵר הַנִּיחִיו אֲתִי וְאֶת-רַעְיוֹן בְּפִיכֶם קָחִי וְלָכוּ: וְהִבִּיאוּ
 אֶת-אֲחֵיכֶם הַקָּטָן אֵלָי וְאֲדַעַה כִּי לֹא מַרְגְּלִים אַתֶּם כִּי
 לֹא בְנִים אַתֶּם אֶת-אֲחֵיכֶם^m) אֲתֵן לָכֶם וְאֶת-הָאָרֶץ תִּסְחֲרוּ: וַיְהִיⁿ)
 הֵם מְרִיקִים שְׂקִיָּהֶם וְהִנֵּה-אִישׁ צָרוּר-כֶּסֶפוֹ בְּשָׁקוֹ וַיֵּרָאוּ
 36 אֶת-צָרְרוֹת כֶּסֶפֵּיהֶם הַמָּה^o) וְאֲבִיהֶם וַיִּירָאוּ: וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם
 יַעֲקֹב אֲבִיהֶם אֲתִי שְׂבַלְתֶּם יוֹסֵף אֵינְנוּ לְשָׁמְעוֹן אֵינְנוּ וְאֶת-

a) Sam. דברתי. b) Sam. אח כספיהם. c) Sam. על סקו. d) Cd.
 1. Vulg. Syr. ויעשו. e) Sam. מספה. f) Sam. inserts הוא. g) Sam.
 'א על. h) Sam. ויגדו. i) Sam. כל הקרות. j) LXX. add *εὐ φυλακῆν*,
 doubtless a mere gloss. k) Sam. אחים אנחנו. l) Cdd. 2. Sam.
 Syr. והאחר. m) Cdd. 4. LXX. Syr. Vulg. Saad. 'א ואח. n) Sam.
 ויהי. o) Sam. הם.

ויבאו אחי יוסף וישתחוו-לו אפים ארצה: וירא יוסף 7
 את-אחיו ויברך ויתנבך אליהם וידבר אתם קשות ויאמר
 אלהים^מ) כצין באתם ויאמרו מארץ כנען לשבר-אבל: ויבר 8
 יוסף את-אחיו והם לא הכירו^נ): ויזכר יוסף את החלמות
 אשר חלם להם ויאמר אלהם מרגלים אתם לראות את-ערות
 הארץ באתם: ויאמרו אליו^ו) לא אדני ועבדיך^פ) באו לשבר-
 אבל: כלנו בני איש-אחד נחנו^ק) פנים אנחנו לא-הינו עבדיך
 מרגלים: ויאמר אלהם לא פי-ערות הארץ באתם לראות:
 ויאמרו שנים עשר עבדיך אחים ו אנחנו בני איש-אחד
 בארץ כנען והנה הקטן את-אבינו היום^ר) והאחד איננו:
 ויאמר אלהם יוסף הוא אשר דברתי אליכם^ס) ויאמר מרגלים
 אתם: כזאת תבחנו חי פרעה אם-תצאו מזה כי אם-בכואו
 אחיכם הקטן הנה: שלחו מבם אחד ויקח את-אחיוכם
 ואתם האסרו ויבחנו דבריכם האמת אתכם ואם-לא חי
 פרעה כי מרגלים אתם^ט): ויאסף אתם אל-משמר שלשת
 ימים: ויאמר אלהם יוסף כיום השלישי זאת עשו והיו
 את-האלהים אני ורא: אם-בנים אתם אחיכם אחד^י) ואסר
 בבית משמרכם ואתם לבו הביאו שבר^י) העבין בתיכם:
 ואת-אחיוכם הקטן תביאו^כ) אלי ויאמנו דבריכם ולא תמותו^כ)
 ויעש-בן: ויאמרו איש אל-אחיו אבל אשמים ו אנחנו על-
 אחינו אשר ראינו צרת^ל) נפשו בהתחננו אלינו ולא שמענו
 על-בן בצה אלינו^מ) הצרה הזאת: וען ראובן אתם לאמר
 22

m) Sam. אלהים, and so in vv. 9, 12, 14, 15, 21 twice, 36. n) Sam.
 הכירה. o) Omitted in Cdd. 3. LXX. Vulg. Syr. p) Sam. עבדיך.
 q) Sam. אנחנו. r) Omitted by Cd. 1. Vulg. s) Sam. אליכם.
 l) Sam. adds לעזב את אחיו ועזב את אחיו ומח: ויאמרו לא יוכל הנער לעזב את אחיו ועזב את אחיו ומח: ויאמרו לא יוכל הנער לעזב את אחיו ועזב את אחיו ומח:
 u) Sam. האחד. v) Sam. והביאו את שבר. w) Sam. הביאו. x) Sam.
 עלינו כל. z) Sam. בצרת. y) Cd. 1. Sam. המוחין.

51 לוֹ אֶסְנֹת בַּת־פְּטוּי פָּרַע כְּתָן אֹן: וַיִּקְרָא יוֹכָב אֶת־שָׁם¹)
הַבְּבִיר מִנְשָׁה כִּי־נִשְׁנִי אֱלֹהִים אֶת־כָּל־עַמְלִי²) וְאֵת כָּל־בֵּית
52 אָבִי: וְאֵת שָׁם הַשְּׂנִי קָרָא אֶפְרַיִם כִּי־הִפְרַנִּי אֱלֹהִים בְּאֶרֶץ
53 עַנְיִי: וַתִּחְלִינָה³) שִׁבְעַ שְׁנֵי הַשָּׁבַע אֲשֶׁר הָיָה⁴) בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:
54 וַתִּחְלִינָה⁵) שִׁבְעַ שְׁנֵי הַרְעֵב לָבוֹא כְּאֲשֶׁר אָמַר יוֹכָב וַיְהִי
נָה רָעֵב⁶) בְּכָל־הָאָרְצוֹת וּבְכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם הָיָה לֶחֶם: וַתִּרְעֵב
כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּצְעַק הָעָם אֶל־פַּרְעֹה לֵאמֹר פָּרַע־הָ
56 לְכָל־מִצְרַיִם לָבִי אֱלֹהִים⁷) אֲשֶׁר־יֹאמְרָ⁸) לָקֵם תַּעֲשִׂי⁹): וַהֲרַעֵב
הָיָה עַל כָּל־פְּנֵי¹⁰) הָאֶרֶץ וַיִּפְתַּח יוֹכָב אֶת־כָּל־אֲשֶׁר בְּהֵם
57 וַיִּשְׁבֵּר¹¹) לַמִּצְרַיִם וַיַּחֲזֹק הַרְעֵב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם¹²): וְכָל־הָאֶרֶץ¹³)
בָּאוּ מִצְרַיִמָּה לְשִׁבֵּר אֱלֹהֵי־יוֹכָב כִּי־חָזַק הַרְעֵב בְּכָל־הָאֶרֶץ¹⁴):

מב 42

א וַיִּרְא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ־שָׁבֵר בַּמִּצְרַיִם וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו¹) לֵמָּה
2 תִּתְקַדְּוּ²): וַיֹּאמֶר הִנֵּה³) שְׁמַעְתִּי כִּי יֵשׁ־שָׁבֵר בַּמִּצְרַיִם רְדוּ־
3 לְשָׂמָּה וְשָׁבְרוּ־לָנוּ מִשָּׁם וְנִחְיֶה וְלֹא נָמוּת: וַיִּרְדּוּ אֶחָד־יְוֹכָב
4 עִשְׂרֵה לְשָׁבֵר בַּר מִמִּצְרַיִם⁴): וְאֶת־בְּנֵי־מִן אֶחָי יוֹסֵף לֹא־שָׁלַח
הַיַּעֲקֹב אֶת־אֶחָיו כִּי אָמַר פֶּן־יִקְרָאֵנִי אֶסְנוֹן: וַיָּבֹאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל
6 לְשָׁבֵר בְּהוֹף הַבָּאִים כִּי־הָיָה⁵) הַרְעֵב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: וַיּוֹכֵף
הוּא הַשְּׂלִיט עַל־הָאֶרֶץ הוּא⁶) הַמִּשְׁבִּיר⁷) לְכָל־עַם⁸) הָאֶרֶץ

r) Cdd. 4. Sam. omit. אה. s) Sam. omits כל. t) Sam. ויחבלנה. u) Cdd. Sam. הוה. v) Sam. ויחלנה. w) Sam. הרעב. x) Cdd. 5. Sam. LXX. Syr. Vulg. Saad. 'ואשר י'. y) Sam. העשוק; Cd. 1. עשו. z) Cdd. Sam. על פני כל. a) Sam. בר ושכיר. b) LXX. omit מצרים—ויחזק. c) Sam. הארצות. d) Cd. 1. Syr. add מצרים. e) Sam. אל בניו. f) Sam. חסרואו. g) Sam. אני. h) Cdd. mult. Vulg. במצרים. i) Cdd. 4. Syr. חזק. j) Cdd. 3. Sam. Vulg. Syr. Saad. והוא. k) Cd. 1. Onk. Vulg. supply בָּר. l) Sam. לכל העם

כָּר תַּחַת יַד-פְּרֹעָה אָכַל בְּעֵרִים וְשָׁמְרוּ^e): וְהָיָה הָאָבֶל לְפָקֶדוֹן 36
 לְאָרֶץ לְשֹׁבְעֵי שְׁנֵי הָרְעֵב אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה^d בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְלֹא-
 הִכִּרַת הָאָרֶץ בְּרָעֵב: וַיִּטֵּב הַדָּבָר בְּעֵינֵי פְרֹעָה וּבְעֵינֵי כָל-^e 37
 עַבְדָּיו: וַיֹּאמֶר פְּרֹעָה אֶל-עַבְדָּיו הִנֵּמְצָא כֹּה־אִישׁ^f אֲשֶׁר 38
 רוּחַ אֱלֹהִים בּוֹ: וַיֹּאמֶר פְּרֹעָה אֶל-יוֹסֵף אֶתְרִי הוֹדִיעַ אֱלֹהִים 39
 אֵיחָד^g אֶת-כָּל-גֹּאֲת אֵיזֶבֶן וְהָכֵם בְּמוֹף: אֵתָּה תִּהְיֶה עַל-^h
 בֵּיתִי וְעַל-סִיד: וְשָׂק בָל-עֲמִי בַק הַבָּסָא אֲנִי מִסָּף: וַיֹּאמֶר 41
 פְּרֹעָה אֶל-יוֹסֵף רְאֵה נָתַתִּי אֹתְךָ עַל כָּל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:
 וַיֹּסֶר פְּרֹעָה אֶת-טַבַּעְתּוֹ מֵעַל יָדוֹ וַיַּתֵּן אֹתָהּ עַל-יַד יוֹסֵף 42
 וַיִּלְבַּשׂ אֹתוֹ בְּגָדֵי-שֵׁשׁ וַיַּשֶּׂם רֶבֶד הַזָּהָבⁱ עַל-צַוְאָרוֹ: וַיַּרְכֵּב 43
 אֹתוֹ בַּמַּרְכָּבַת הַמִּשְׁנָה אֲשֶׁר-לּוֹ וַיִּקְרָאוּ^j לְפָנָיו אַבְרָהָ וְנַתָּן^k
 אֹתוֹ עַל כָּל-אֶרֶץ מִצְרַיִם: וַיֹּאמֶר פְּרֹעָה אֶל-יוֹסֵף אֲנִי פְרֹעָה 44
 וּבְלַעְדֶּיךָ לֹא-יָרִים אִישׁ אֶת-יָדוֹ וְאֶת-רִגְלוֹ בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:
 וַיִּקְרָא פְרֹעָה שְׁם-יוֹסֵף צִפְתָּה פַּעֲנָה^k וַיַּתֵּן-לּוֹ אֶת-אֶסְנַת בַּת-^l
 פּוּטִי פְרַע בְּתוֹן אֵן^l לְאִשָּׁה וַיֵּצֵא יוֹסֵף עַל-אֶרֶץ^m מִצְרַיִםⁿ):
 וַיֹּסֵף בֶּן-שְׁלֹשִׁים שָׁנָה בְּעֵמְדוֹ לְפָנֵי פְרֹעָה מִלֶּךְ-מִצְרַיִם 46
 וַיֵּצֵא יוֹסֵף מִלְּפָנֵי פְרֹעָה וַיַּעֲבֹר בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם: וַתַּעֲשֶׂ 47
 הָאָרֶץ בְּשֹׁבְעֵי שְׁנֵי הַשָּׁבָע לְקַמְצִים: וַיִּקְבֹּץ אֶת-כָּל-אֲבָל^o 48
 שְׁבַע שָׁנִים אֲשֶׁר הָיוּ בְּאֶרֶץ^p מִצְרַיִם וַיַּתֵּן-אֲבָל בְּעֵרִים אָבֶל
 שְׁדֵחַ-הָעִיר אֲשֶׁר סְבִיבֹתֶיהָ נָתַן בְּחוּבָה: וַיִּצְבֹּר יוֹסֵף בָּר 49
 בְּחוּל הַיָּם הַרְבֵּה מְאֹד עַד בְּיַחְדָּל לְסַפֵּר בְּיָאֵן מִסָּפֵר:
 וְלְיוֹסֵף יָלְדוּ^q שְׁנֵי בָנִים בְּטָרַם חָבָא שְׁנַת הָרְעֵב אֲשֶׁר יָלְדָה-^r

c) Sam. ישמרו. d) Sam. תהיינה. e) Omitted by Cdd. 8.
 Syr. Onk. f) Cd. 1. Saad. איש נכח. g) Sam. אהך. h) Sam.
 Syr. Onk. i) Cd. 1. Saad. נכח. j) Sam. ויקרא. k) Sam.
 רביד זהב. l) Cdd. 3. Sam. LXX. Syr. Vulg. Saad. ויקרא. m) Sam.
 ונתן. n) Sam. צפנתה פענה. o) Sam. פוטיפרע כהנא, and so in
 v. 50. p) Cdd. 4. Syr. Saad. ככל ארץ. q) LXX. omit מצרים—
 ויצא. r) Sam. האכל. s) Sam. שבע השנים אשר היה השבע כארץ
 למד. t) Sam. קמוצה; Sam. ילדו.

בְּחִלְמֵי וְהִנֵּה וְשִׁבְעַת שַׁבְּלִים עֲלֶיהָ^e) בְּקִנְיָה אַחַד מְלֹאֵת וְטָבוֹת^f):
 23 וְהִנֵּה שִׁבְעַת שַׁבְּלִים צְנִימוֹת^g) דְּקִיּוֹת שְׂדֵפוֹת^h) קָרִים צְמֻחוֹת
 24 אַחֲרֵיהֶםⁱ): וְחַבְלֵעֵנָה^j) הַשַּׁבְּלִים הַדְּלוֹת^k) אֵת שִׁבְעַת הַשַּׁבְּלִים
 כֹּה הַטָּבוֹת^l) וְאָמַר אֶל־הַחֲרָטְמִים וְאִין מְגִיד לִי: וַיֹּאמֶר יוֹסֵף
 אֶל־פְּרֹעָה חִלּוֹם פְּרֹעָה אַחַד הוּא אֵת אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים עָשָׂה
 26 הַגִּיד^m) לְפְרֹעָה: שִׁבְעַת פָּרֹתⁿ) הַטָּבוֹת שִׁבְעַת שָׁנִים הֵנָּה וְשִׁבְעַת
 27 הַשַּׁבְּלִים הַטָּבוֹת שִׁבְעַת שָׁנִים הֵנָּה חִלּוֹם אַחַד הוּא: וְשִׁבְעַת
 הַפְּרוֹת הַדְּלוֹת וְהַרְעוֹת הַעֲלֹת^o) אַחֲרֵיהֶן שִׁבְעַת שָׁנִים הֵנָּה
 וְשִׁבְעַת הַשַּׁבְּלִים הַרְקוֹת^p) שְׂדֵפוֹת^q) הַקָּרִים יִהְיוּ שִׁבְעַת שָׁנֵי רָעָב:
 28 הוּא הַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־פְּרֹעָה אֲשֶׁר^r) הָאֱלֹהִים עָשָׂה
 29 הָרְאָה אֶת־פְּרֹעָה: הֵנָּה שִׁבְעַת שָׁנִים בְּאֹת שִׁבְעַת גְּדוֹל בְּכֹל־
 ל אֶרֶץ מִצְרַיִם: וְקָמוּ שִׁבְעַת שָׁנֵי רָעָב אַחֲרֵיהֶן וְנִשְׁבַּח כָּל־
 31 הַשָּׁבַע בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְכֹלָה הָרָעָב אֶת־הָאֶרֶץ: וְלֹא־יִדְעַע
 הַשָּׁבַע בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם הָרָעָב הַהוּא אַחֲרֵיהֶן^s) כִּי־כִבְדָה הוּא מֵאֹד:
 32 וְעַל הַשָּׁנֹת^t) הַחִלּוֹם אֶל־פְּרֹעָה פְּעָמִים פִּירְנָבוֹן הַדְּבָר מֵעַם
 33 הָאֱלֹהִים וּמִמֶּתֶר הָאֱלֹהִים לַעֲשֹׂהוּ^u): וְעָתָה יִרְאֵה^v) פְּרֹעָה אִישׁ
 34 נָבוֹן וְהִכֵּם וַיִּשְׁתַּחֲוֶהוּ^w) עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: וַעֲשֵׂה^x) פְּרֹעָה וַיִּפְקַד
 פְּקָדִים עַל־הָאֶרֶץ וַחֲפֹשׁ^y) אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשִׁבְעַת שָׁנֵי הַשָּׁבַע:
 לֵה וַיִּקְבְּצוּ^z) אֶת־כָּל־אֲבָלָה^a) הַשָּׁנִים הַטָּבוֹת הַבָּאֹת^b) הָאֲלֵה וַיִּצְבְּרוּ־

e) Sam. עלוה. f) Sam. מליאות וטיבות. g) Sam. צנימות; omitted by LXX. Vulg. h) Cdd. Sam. ושדופות. i) Cdd. Sam. אחריהן. j) Sam. וחבלענה. k) Sam. הדקות; LXX. add: και ἀνεμόστροφος. l) Sam. הטובות, and so twice in v. 26. m) Sam. אניד. n) Sam. פרות. o) Sam. והרעות העלות; LXX. omit הרעות. p) Sam. הדקות. q) Cdd. 3. Sam. LXX. Vulg. ושדופות. r) Cdd. Sam. את אשר. s) Sam. ויאחרי כן. t) Sam. ועלה שנית. u) Sam. לעשהו. v) Sam. ויראה לו. w) Sam. וישחווהו. x) Sam. ויעש. y) Sam. ויחמש; Cd. 1. LXX. Syr. וחמשון. z) Sam. ויקבץ. a) Sam. adds שבע. b) Sam. הטובות הבאות.

חֲלָמוֹ) וְאִין־פּוֹתֵר אוֹתָם^g) לְפָרְעָה: וַיְדַבֵּר שָׂר הַמִּשְׁקִים אֶת־^h) 9
 פָּרְעָה לֵאמֹר אֶת־חֲטָאֵי אָנִי מוֹבִיר הַיּוֹם: פָּרְעָה קָצַף עַל־י
 עֲבָדָיו וַיִּתֵּן אֹתָםⁱ) בְּמִשְׁמֵר בֵּית שָׂר הַטַּבָּחִים אֹתִי וְאֵת שָׂר
 הָאֲפִים: וַנְּחַלְמָה^j) חֲלוֹם בְּלִילָה אֶחָד אָנִי וְהוּא אִישׁ 11
 בְּפִתְרוֹן^k) חֲלָמוֹ חֲלָמְנוּ: וְשֵׁם אֶתְּנוּ נָעַר עֲבָדֵי עֶבֶד לְשָׂר 12
 הַטַּבָּחִים וְנִסְפֵּר־לוֹ וַיּוֹפְתֵר־לָנוּ אֶת־חֲלָמֵינוּ אִישׁ בְּחֲלָמוֹ
 פָּתֵר^l): וְהִי כַּאֲשֶׁר פָּתֵר־לָנוּ כֵּן הָיָה אֹתִי הַשֵּׁיב עַל בְּנֵי 13
 וְאֵתוֹ תִּלְהֵם^m): וַיִּשְׁלַח פָּרְעָה וַיִּקְרָא אֶת־יוֹסֵף וַיְרִיעָהוּ מִן־ 14
 הַבּוֹר וַיַּנְלֵחַ וַיַּחַלֵּף שְׂמֹלֹתָיו וַיָּבֵא אֶל־פָּרְעָה: וַיֹּאמֶר פָּרְעָה טו
 אֲלֵי־יֹכֵף חֲלוֹם חֲלָמָי וּפְתָר אֵין אֹהוּ וְאָנִי שָׁמַעְתִּי עֲלֶיךָ
 לֵאמֹר הַשְּׁמַעⁿ) חֲלוֹם לְפָתֵר אֹהוּ: וַיַּעַן יוֹסֵף אֶת־פָּרְעָה לֵאמֹר 16
 בְּלַעֲדֵי אֱלֹהִים יַעֲנֶה^o) אֶת־שְׁלוֹם פָּרְעָה: וַיְדַבֵּר פָּרְעָה אֶל־^p) 17
 יוֹסֵף בְּחֲלָמָי הַנְּגִי^q) עַמֵּד עַל־שֵׁפֶת הַיַּאֲר: וְהִנֵּה מִן־הַיַּאֲר 18
 עֹלֹת^r) שִׁבְעַ פְּרוֹת בְּרִיאֹת בְּשָׂר וַיִּפֹּת^s) הָאֵר וַתִּרְעֵנָה כְּאָחוּ:
 וְהָיָה שִׁבְעַ פְּרוֹת אַחֲרוֹת עֹלֹת אַחֲרֵיהֶן^t) דְּלוֹת וְרַעוֹת הָאֵר 19
 מְאֹד וַיִּדְקוּ^u) בְּשָׂר לֹא־רָאִיתִי^v) בְּהִנֵּה^w) בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם לָרַע:
 וְהַאֲבַלְגָה הַפְּרוֹת הַדְּקִית וְהַרְעוֹת אֵת שִׁבְעַ הַפְּרוֹת הַרְאִישׁוֹת^x) כ
 הַבְּרִיאֹת^y): וַתִּבְאֵנָה אֶל־קַרְבְּנָה^z) וְלֹא נִדְעֵי בִּי־כָאוּ אֶל־ 21
 קַרְבְּנָה^a) וּמְרִיאֵתָן^b) רַע כַּאֲשֶׁר בְּתַחֲלָה וַאֲיַקֵּץ^c): וְאָרָא^d) 22

f) Sam. Syr. Saad. חלמו. g) Sam. אתם. h) Sam. אל.
 i) Sam. Saad. אתם. j) Sam. ונחלם. k) Sam. כפתרונו. l) LXX.
 omit פתח — את חלם'. m) Sam. חלם. n) Sam. ההשמע. o) Sam.
 LXX. לא יענה; vid. n. p) Sam. את. q) Sam. ודנני. r) Sam.
 עלות. s) Sam. ויפוח. t) LXX. insert: *ἐκ τοῦ ποταμοῦ*. u) Cdd.
 ודקית. v) Cdd. Syr. 'ולא ר'. w) Sam. כהן. x) Sam. הראישונות.
 y) Cdd. Sam. והבריאות. z) Sam. וחבאהן אל קרבנה. a) Sam.
 קרבנה. b) Cdd. Sam. ומראהן. c) Sam. ואקץ; LXX. *ἐξέγερθεῖς δὲ
 ἐκ τοῦ ποταμοῦ*. d) Sam. יאראה.

18 ויען יוסף ויאמר זה פתרגו שלשת הפלים שלשת ימים
 19 הם: בעוד שלשת ימים ישא פרעה את-ראשו מעליו
 כ ותלה אותה על-עץ^א ואכל העוף את-בשרה מעליו: ויהי
 ביום השלישי יום הגדה^ב את-פרעה ויעש משתה לכל-עבדיו
 וישא את-ראשו ושר המשקים ואת-ראש שר האפים בתוך
 21 עבדיו: וישב את-שר המשקים על-משקו ויתן הכוס^ג על-
 22 כף פרעה: ואת שר האפים תלה^ד באשר פתח להם יוסף:
 23 ולא זכר שר-המשקים את-יוסף וישב-הו: פ

מא 41

א ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה הלם והנה עמד על-היאר:
 2 והנה מן-היאר עלה^א שבע פרות יפות מראה ובריאות^ב בשר
 3 ותדענה^ג באהו: והנה שבע פרות אחרות עלות אחריהן
 מן-היאר רעות מראה ודקות^ד בשר ותעמדנה אצל הפרות
 4 על-שפת היאר: ותאכלנה הפרות רעות המראה ודקות^ה
 ה בשר את שבע הפרות יפות^ו המראה והבריאות^ז וייקץ^ח
 ה פרעה: וישן ויחלם שנית והנה ו שבע שבלים עלות
 6 בקנה אחד בריאות וטבות^ט: והנה שבע שבלים ודקות
 7 ושרופת^י קדים צמחות אחריהן: ותבלענה השבלים
 ה דקות את שבע השבלים הבריאות והמלאות^{יא} וייקץ פרעה
 8 והנה חלום: ויהי בבקר ותפעם רוחו וישלח ויקרא את-
 כל-חרטמי מצרים ואת-כל-חכמיה ויספר פרעה להם את-

אח הכוס. s) Sam. הולדת. r) Sam. וחלא אחד על העץ. q) Sam.

t) Sam. חלא. u) Sam. עלות. v) Sam. ובריאות. w) Sam. ושריענה,
 and so in v. 18. x) Cdd. 3. Sam. ורוקח. y) Cdd. 5. Sam. ורוקח.

z) Sam. יפות. a) Sam. והבריאות. b) Sam. ויקץ, and so in v. 7.

c) Sam. וטובות. d) Sam. ושריפות, and so in v. 23. e) Sam. והמליאות.

שֶׁר הַטְּבָחִים^א) אֶל-בֵּית הַפֶּהָר מְקִים אֲשֶׁר יוֹסֵף אָסוּר שָׁם:
 וַיִּפְקֹד שֶׁר הַטְּבָחִים אֶת-יוֹסֵף אִתָּם וַיִּשְׂרַח אִתָּם וַיְהִיו 4
 יָמִים בְּמִשְׁמֶר: וַיַּחְלְמוּ חֲלוֹם שְׁנֵיהֶם אִישׁ חֲלֹמוֹ בְּלַיְלָה ה'
 אַחַד אִישׁ בְּפָתְרוֹן^ב) חֲלֹמוֹ הַמִּשְׁקָה וְהָאֹפֶה אֲשֶׁר לְמֶלֶךְ
 מִצְרַיִם אֲשֶׁר אֲסוּרִים בְּבֵית הַפֶּהָר: וַיָּבֵא אֲלֵיהֶם יוֹסֵף 6
 בְּבֹקֶר וַיֵּרָא אֲתָם וְהֵנָּם זָעֵפִים: וַיִּשְׁאַל אֶת-סְרִיסֵי פְרַעֲה 7
 אֲשֶׁר אִתּוֹ בְּמִשְׁמֶר בֵּית אֲדֹנָיו לֵאמֹר מַדּוּעַ פְּנִיכֶם רָעִים
 הַיּוֹם: וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו הַלּוֹם חֲלַמְנוּ וּפְתָר אֵין אִתּוֹ וַיֹּאמֶר 8
 אֲלֵהֶם^ג) יוֹסֵף הֲלוֹא לְאֱלֹהִים פְּתָרָנִים סִפְרָרְנָא לִי: וַיִּסְפֹּר 9
 שְׂרֵי-הַמִּשְׁקִים אֶת-חֲלֹמוֹ לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ בְּחִלּוּמַי^ד) וְהִנֵּה-נִפְּן
 לְפָנָי: וּבִנְפֶן שְׁלֹשָׁה שָׁרִיגִים^ה) (וְהוּא כְּפָרְחָת^ו) עָלְתָה נְצִיחַ י'
 הַבְּשִׁילוֹ^ז) אֲשַׁבְּלְתִּיהָ עֲנָבִים: וְכֹס פְרַעֲה בְיָדִי וְאַקַּח אֶת- 11
 הָעֲנָבִים וְאֶשְׁחַט אִתָּם אֶל-כּוֹס^ח) פְרַעֲה וְאֶתֵּן אֶת-הַכּוֹס עַל-
 כַּף פְרַעֲה: וַיֹּאמֶר לוֹ יוֹסֵף זֶה פְתָרְנוּ שְׁלֹשֶׁת הַשָּׁרְגִים 12
 שְׁלֹשֶׁת יָמִים הֵם: בְּעוֹדוֹ שְׁלֹשֶׁת יָמִים יֵשֵׂא פְרַעֲה אֶת- 13
 רֹאשׁוֹ וְהִשְׁיבָה עַל-כַּף^ט) וְנִבְחָת^י) כּוֹס-פְרַעֲה בְיָדוֹ כְּמִשְׁפֵּט
 הַרְאִישׁוֹ^י) אֲשֶׁר הָיְתָה מִשְׁקָהוֹ: כִּי אִם-וּבְרָתָנִי אֶהְיֶה כְּאֲשֶׁר 14
 יֵיטֵב לְךָ וְעֲשִׂיתָ-נָּא עִפְרֵי חֶסֶד וְהוֹדַרְתָּנִי אֶל-פְרַעֲה
 וְהוֹצֵאתָנִי מִן-הַבַּיִת הַזֶּה: כִּי-גָנַב גָּנַבְתִּי^{יב}) מֵאֶרֶץ הָעִבְרִים ט
 וְנִם-פָּה לֹא-עֲשִׂיתִי מְאוּמָה כִּי-שָׁמוּ^{יג}) אֶתִּי בְבוֹר: וַיֵּרָא 16
 שְׂרֵי-הָאִפִּים כִּי-טוֹב פְתָר וַיֹּאמֶר אֶל-יוֹסֵף אַף-אֲנִי בְחִלּוּמַי^{יד})
 וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה סְלֵי חֲרִי עַל-רֹאשִׁי: וּבְסֵל הַעֲלוּיִן מִכֹּל מֵאֲבֵל 17
 פְרַעֲה מַעֲשֶׂה אִפֶּה וְהָעוֹף^{טו}) אֲבֵל אִתָּם^{טז}) מִן-הַסֵּל מַעַל רֹאשִׁי:

a) LXX. omit 'שר הטבח'. b) Sam. כפחרנו. c) Sam. אליהם.
 d) Sam. כחלמי. e) Sam. שרנים. f) Sam. כאפרחה. g) Sam.
 הראישון. h) Sam. על כוס. i) Sam. ונחחה. k) Sam. האישון.
 l) Sam. גנוב נגנבתי. m) מלרע. n) Sam. כחלמי. o) LXX. add: τὸ
 οὐρανόν, and so also in v. 19. p) Sam. מעל.

14 כִּרְעֹב בְּנָדָו בְּיָדָהּ וַיָּנָס^h) הַחוּצָה: וַתִּקְרָא לְאִשְׁי בֵּיתָהּ
וַתֹּאמֶר לָהֶם לֹאמַרⁱ) רְאוּ הִבִּיא לָנוּ אִישׁ עֹבְדֵי לְצַחֵק בְּנֵי
טוֹבָא אֵלָיו לְשָׂבֵב^j) עִמִּי וַאֲקָרָא בְּקוֹל גָּדוֹל: וַיְהִי כַשְׂמַעוּ
כִּי-הָרִימֹתִיא^k) קוֹלִי וַאֲקָרָא וַיַּעֲבֹב בְּנָדָו אֶצְלָי^l) וַיָּנָס וַיֵּצֵא^m)
16 הַחוּצָה: וַתִּפַּח בְּנָדָו אֶצְלָהּ עַד-כּוֹאⁿ) אֲדָנָיו אֶל-בֵּיתָהּ:
17 וַתִּדְבַר אֵלָיו בְּדִבְרִים הָאֵלֶּה לֵאמֹר כֹּא אֵלֵי הָעֹבֵד הַעֲבָדִי
18 אֲשֶׁר-הִבֵּאתָ לָנוּ לְצַחֵק בֵּי^o): וַיְהִי כִּהְרִימִי^p) קוֹלִי וַאֲקָרָא
19 וַיַּעֲבֹב בְּנָדָו אֶצְלִי וַיָּנָס^q) הַחוּצָה: וַיְהִי כַשְׂמַעַ אֲדָנָיו אֶת-
דִּבְרֵי אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר דִּבְרָה אֵלָיו לֵאמֹר בְּדִבְרִים הָאֵלֶּה עָשָׂה
כִּלְי עֲבָדְךָ וַיַּחַר אַפּוֹ: וַיִּקַּח אֲדָנִי יוֹסֵף אֹתוֹ וַיַּתְּנֵהוּ אֶל-
בֵּית הַפַּהַר^r) מְקוֹם אֲשֶׁר-אִסְרִי^s) הַמֶּלֶךְ אֲסוּרִים וַיְהִי-שָׁם
21 בְּבֵית הַפַּהַר: וַיְהִי יְהוָה אֶת-יוֹסֵף גַּיֵּט אֵלָיו חֶסֶד וַיִּתֵּן
22 חַנּוּן בְּעֵינָיו שֶׁר בֵּית-הַפַּהַר: וַיִּתֵּן שֶׁר בֵּית-הַפַּהַר בְּיַד-יוֹסֵף^t)
אֵת כָּל-הָאִסְרִים^u) אֲשֶׁר בְּבֵית הַפַּהַר וְאֵת כָּל-אֲשֶׁר עֲשִׂים שָׁם
23 הוּא הֵגִה עֹשֶׂה: אֵין שֶׁר בֵּית-הַפַּהַר רָאָה אֶת-כָּל-מְאוּמָה
בְּנָדָו^v) בְּאֲשֶׁר יְהוָה אֹתוֹ וְאֲשֶׁר-הוּא^w) עֹשֶׂה יְהוָה מִצְלִיחָ^x): פ

מ 40

א וַיְהִי אַחֲרֵי הַדִּבְרִים הָאֵלֶּה חֲמָאֵי מִשְׁקָה מְלֶךְ-מִצְרַיִם וְהָאֵפָה
2 לְאֲדָנֵיהֶם לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם^y): וַיִּקְצַף פְּרָעָה עַל שְׁנֵי פָרְסִיִּים עַל
3 שֶׁר הַמִּשְׁקִים וְעַל שֶׁר הָאוֹפִים^z): וַיִּתֵּן אֹתָם בְּמִשְׁמֵר בֵּית

h) Cdd. Sam. LXX. add וַיֵּצֵא; Cd. 1. Vulg. omit וַיָּנָס. i) Omitted in Cdd. 3. Vulg. Syr. j) LXX. λέγων Κοιμήθητι κ. τ. λ. k) Sam. הרמי. l) Sam. בידי. m) Omitted in Cdd. 3. Vulg. Ps.-Jon. n) Sam. כא. o) LXX add: και ειπέ μοι Κοιμηθήσομαι μετά σου, p) Sam. כהרמי. q) Cdd. 4. LXX. Syr. insert וַיֵּצֵא. r) Cd. 1. Sam. edd. 10. הסחר. s) Vid. n. t) LXX. insert τὸ δεσποτήριον και. u) Vid. n; Sam. האסורים. v) LXX. insert: πάντα γὰρ ἦν διὰ χειρὸς Ἰωσήφ. w) Cdd. 3. Sam. Syr. Vulg. וכל אשר. x) LXX. add: ἐν ταῖς χερσίν. y) Cd. 1. Vulg. Saad. omit לסלך מצרים. z) Sam. האפים.

ל"ט 39

ויוסף הוֹרֵד הַמְצֻרִימָה וַיִּקְנֶהוּ פֹּטִיפָר סְלִים פִּרְעֹה שֶׁרֵא
 הַטְּבָחִים אִישׁ מִצְרֵי מִיַּד הַיִּשְׁמַעֲאֵלִים אֲשֶׁר הוֹרְדוּהוּ שְׁמֵהּ^{p)}:
 וַיְהִי יְהוּדָה אֶת־יוֹסֵף וַיְהִי אִישׁ מִצְלִיחַ וַיְהִי בְּבֵית^{q)} אֲדֹנָיו 2
 הַמִּצְרָיִם: וַיֵּרָא אֲדֹנָיו כִּי יְהוּדָה אִתּוֹ וְכֹל אֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה 3
 יְהוּדָה מִצְלִיחַ בְּיָדוֹ: וַיִּמְצָא יוֹסֵף חֵן בְּעֵינָיו^{r)} וַיִּשְׂרַח אִתּוֹ 4
 וַיִּתְקַדְּהוּ עַל־בֵּיתוֹ וְכָל־יֶשְׁלֹ^{s)} נָתַן בְּיָדוֹ: וַיְהִי מֵאֵל הַתְּקִיד^{t)} הֵא
 אִתּוֹ בְּבֵיתוֹ וְעַל כָּל־אֲשֶׁר יֵשְׁלֹ וַיִּבְרַךְ יְהוּדָה אֶת־בָּתֵּי הַמִּצְרָיִם
 בְּגִלְגַּל יוֹסֵף וַיְהִי בְרַבַּת יְהוּדָה כָּכָל־אֲשֶׁר יֵשְׁלֹ בְּבָתֵּי וּבְשָׂרָה:
 וַיַּעֲזֹב כָּל־אֶשֶׁר־לֹ^{u)} בְּיַד יוֹסֵף וְלֹא־יָדַע אִתּוֹ מֵאֹמְתָה כִּי 6
 אִם־הִלְחֵם אֲשֶׁר־הוּא אֹבֵל^{v)} וַיְהִי יוֹסֵף יִפְה־תָּאֵד וַיִּפְה
 מִרְאֵה^{w)}: וַיְהִי אַחֲרַי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתֵּשֶׂא אִשְׁת־אֲדֹנָיו אֶת־ 7
 עֵינֶיהָ אֶל־יוֹסֵף וַתֹּאמֶר שְׂכַבְתָּ עִמִּי: וַיִּמָּאֵן וַיֹּאמֶר אֶל־אִשְׁתּוֹ 8
 אֲדֹנָיו חֵן אֲדֹנִי לֹא־יָדַע אִתִּי מִהֶבְבַּית^{x)} וְכֹל אֲשֶׁר־יֵשְׁלֹ
 נָתַן בְּיָדִי: אֵינְנִי גְדוֹל בְּבֵית הַזֶּה מִמֶּנִּי וְלֹא־חָשַׁף מִמֶּנִּי 9
 מֵאִימָה כִּי אִם־אוֹתָהּ^{y)} בָּאֲשֶׁר אִתִּי־אִשְׁתּוֹ^{z)} וְאִיךָ אֶעֱשֶׂה
 הַרְעָה הַגְּדֹלָה הַזֹּאת וַתְּחַטְּאֵתִי לְאֵלֹהִים: וַיְהִי כִּדְבָרָה אֶל־יוֹסֵף 10
 יוֹם וָיוֹם^{a)} וְלֹא־שָׁמַע אֵלֶיהָ לְשֹׁכֵב אֶצְלָהּ לְהַנִּיחַ עִמָּה: וַיְהִי
 כְּהַיּוֹם^{b)} הַזֶּה וַיָּבֵא^{c)} הַבְּיָהוּהָ לַעֲשׂוֹת מִלֵּאכְתּוֹ^{d)} וְאִין אִישׁ 11
 מֵאֲנָשֵׁי הַבָּיִת שָׁם בְּבֵית: וַתִּתְּפֹשְׁהוּ בְּבִגְדוֹ^{e)} לֵאמֹר שְׂכַבְתָּ 12
 עִמִּי וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ^{f)} בְּיָדָהּ וַיָּנֶם וַיִּצָּא^{g)} הַחוּצָה: וַיְהִי כִּרְאוּתָהּ 13

p) Sam. הורידוהו שם. q) Sam. כתיח. r) Sam. LXX. בעיני אדניו. s) Cdd. 3. Sam. וכל אשר יש לו. t) Sam. הפקד. u) Sam. omits לו. v) Sam. מואסה בכיתו. w) Sam. אכל. x) Sam. add σφόδρα (מאד). y) Sam. אחיך. z) Sam. אחי א. a) Sam. יום. b) Sam. כיום. c) Sam. LXX. Vulg. Syr. add יוסף. d) Sam. adds כתיח. e) Sam. בבגדיו. f) Sam. and so in vv. 13, 15, 16, 18. g) Omitted in Cdd.

17 יָדַע כִּי כָלְתָו הוּא וּתְאֹמַר מִה־תִּתְּנֶנִּי לִי כִּי תָבִיא אֵלַי: וַיֹּאמֶר
 אֲנֹכִי אֲשַׁלַּח נְדָוִי-עֵינַי מִן־הַצֹּאן וּתְאֹמַר אִם־תִּתְּנֶנִּי עִרְבִי
 18 עַד שְׁלָחָהּ: וַיֹּאמֶר מָה הָעִרְבוֹן אֲשֶׁר אֶתֶּן־לְךָ^{a)} וּתְאֹמַר
 הַחֲמִידָה^{b)} וּפְתִילָה וּמִטְפָּה אֲשֶׁר בְּיָדְךָ וַיִּתֵּן־לָהּ וַיָּבֵא אֵלֶיהָ וַתֵּהָרֵךְ
 19 לּוֹ: וַתִּקַּם וַתִּלְבָּד וַתִּסַּר צְעִיפָהּ מֵעֲלֶיהָ וַתִּלְבָּשׁ בְּגָדֵי אֲלֻמְנוֹתָהּ
 כ וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־נְדָוִי הָעֵינַי בְּיַד רַעְהוּ הַעֲדָלְמִי לְקַחֵר
 21 הָעִרְבוֹן מִיַּד הָאִשָּׁה וְלֹא מִצָּאָהּ: וַיִּשְׁאַל אֶת־אֲנָשֵׁי מִקְמָה^{c)}
 לֵאמֹר אֵיךָ הִקְדָּשָׁה הוּא^{d)} בְּעֵינַי עַל־הַדָּרָךְ וַיֹּאמְרוּ לֹא־
 22 הָיְתָה בָּהּ קְדָשָׁה: וַיִּשָּׁב אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר לֹא מִצָּאָתִיךָ
 וְגַם אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם אָמְרוּ לֹא־הָיְתָה בָּהּ קְדָשָׁה: וַיֹּאמֶר
 23 יְהוָה תִּקַּח־לָהּ שֵׁן נְהִיחָ לְבוֹ^{e)} הִנֵּה שְׁלַחְתִּי הַנְּדָוִי^{f)}
 24 הַזֶּה וְאַתָּה לֹא מִצָּאָתָהּ: וַיְהִי וּכְמִשְׁלֵשׁ^{g)} חַדָּשִׁים וַיִּגְדַּר
 לְיְהוָה לְאֹמַר וַנִּהְיֶה חֲמִידָה וְגַם הִנֵּה הָרָה לְזִנְיָנִים^{h)} וַיֹּאמֶר
 כֵּה יְהוָה הוֹצִיאָוּהָ וַתִּשְׁרָפֵי: הוּא מוֹצֵאתָ וְהוּא שְׁלַחָה אֶל־
 חֲמִידָה לֵאמֹר לֹאִישׁ אֲשֶׁר־אֵלֶיהָ לֹא אֲנֹכִי הָרָה וּתְאֹמַר הַכֹּה־
 26 זָא לְמִי הַחֲחֻמָּת וְהַפְּתִילִיםⁱ⁾ וְהַמִּטָּה הָאֵלֶּה: וַיִּכַּר יְהוָה
 וַיֹּאמֶר צְדָקָה מִמֶּנִּי כִּי־עַל־כֵּן לֹא־נִתְּתִיחָ לְשִׁלְהָ בְנִי וְלֹא־
 27 יִסַּף עוֹד לְדַעְתָּהּ: וַיְהִי בַעַת לְדִתָּהּ וְהִנֵּה תְאוּמִים^{j)} בְּבִטְנָהּ:
 28 וַיְהִי בְלִדְתָהּ וַיִּתְּנֶנָּה וַתִּקַּח הַמַּלְאָכָה וַתִּקְשֶׁר עַל־יָדָו שְׁנֵי
 29 לְאֹמֶר זֶה יִצְאָ רֵאשִׁיטָה^{k)}: וַיְהִי וּכְמִשְׁיב יָדוֹ וְהִנֵּה יִצְאָ אֹחִיו
 וּתְאֹמַר מִה־פְּרִצָּה עֲלֶיךָ^{l)} פֶּרֶץ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ^{m)} פֶּרֶץ: וְאַחֲרָיִםⁿ⁾
 ל יִצְאָ אֹחִיו אֲשֶׁר עַל־יָדוֹ הַשְּׁנֵי וַיִּקְרָא^{o)} שְׁמוֹ וְרַח ׀

a) Cdd. 2. לחן לי. b) Sam. ליד. c) Sam. חרזיטך. cc) Sam.
 המקוב. d) Sam. ההיא. e) Sam. נהוי לכו. f) Sam. אח הנדי. g) Sam.
 כמשלש. h) Sam. לזנים. i) Sam. החחים והפתיל. j) Sam. חאמים.
 k) Sam. ראיטון. l) Sam. עליט. m) Cdd. Sam. Syr. Saad. וחרקרא
 וחרקרא. n) Sam. ואחרי כן. o) Sam. וחרקרא.

לח 38

ויהי בעת ההוא ויגד יהודה מאת אחיו ויט עד-איש עדלמי א
 ושמו חירה^m): וירא-שם יהודה בת-איש בנגעני ושמו שוע 2
 וינקח ויבא אליה: ותהר ותלד בן ויקראⁿ) את-שמו ער: ותהר 3
 עוד ותלד בן ותקרא^o) את-שמו אינן: ותסף עוד ותלד בן⁴ ה
 ותקרא את-שמו שלה^p) והיה בכויב^q) בלדתה אתו: וינקח 6
 יהודה אשה לער בכור^r) ושמה תמר: ויהי ער בכור יהודה 7
 רע בעיני יהודה וימסחו יהוה^s): ויאמר יהודה לאונן בא 8
 אל-אשת אחיק ויבס אתה והקם^t) טרע לאחיק: וידע אונן 9
 כי לא לו יהיה הורע והיה אם-בא אל-אשת אחיו ושחת
 ארצת לבלתי נהר-טרע לאחיו: וידע בעיני יהודה אשר^u) י
 עשה וימס גם-אתו: ויאמר יהודה לתמר בלחו שבי אלמנה 11
 בית-אביך עד-יגדל שלה בני כי אמר פן-ימות גם-הוא
 באחיו ותלד תמרי ותשב בית אביה: וירבול הימים ותמס 12
 בת-שוע^v) אשת-יהודה וינחם יהודה ויעל על-גזוני צאנו
 הוא וחירה רעהו העדלמי תמנתה: ויגד לתמר^w) לאמר 13
 הנה חמיק עליה תמנתה לנו צאנו: ותסר בגדי אלמנותה 14
 מעליה ותבס^x) בצעיר ותחעלף ותשב בפתח עינים אשר
 על-דך תמנתה כי ראתה כיר-גדל שלה והוא לא-נתנה לו
 לאשה: ויראה יהודה ויחשבה לזונה כי כסהה פניה^y): טו
 ויט אליה אל-הדך ויאמר הבה^z) נא אבוא אליך כי לא 16

m) Sam. חירא, and so in v. 12. n) Cdd. Sam. Ps.-Jon. (Onk.)
 וחקרא. o) Cd. 1. Syr. ויקרא. p) LXX. Σηλώμ. q) Sam. ויהי
 בכמה; LXX. αὐτὴ δὲ ἦν ἐν Χασβί. r) Sam. בכרו. s) LXX. אלהים.
 t) Sam. והקים. u) Sam. את אשר. v) LXX. omit כח here, referring
 incorrectly שמו in v. 2 to Judah's wife, or reading there שמה.
 w) Sam. LXX. add כלחו. x) Sam. וחכס. y) LXX. add: καὶ οὐκ
 ἐπέγνω αὐτήν. z) Sam. הבא.

22 נִפְשׁוּ: וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם^א) וְרֵאוּבֵן אֶל־תִּשְׁפְּכִידְם הַשְּׁלִיכוּ אֹתוֹ
 אֶל־הַבּוֹר הַזֶּה אֲשֶׁר בַּמִּדְבָּר וְיָד אֶל־תִּשְׁלַחְרוּבֹו לְמַעַן הַצִּיל
 23 אֹתוֹ מִיָּדָם לְהַשִּׁיבֹו אֶל־אָבִיו: וַיְהִי כַּאֲשֶׁר־בָּא יוֹסֵף אֶל־
 אֶחָיו וַיִּשְׂשִׂטוּ^ב) אֶת־יוֹסֵף אֶת־כַּתְּנֹתָו אֶת־כַּתְּנֹתָו^ג) הַפָּסִים אֲשֶׁר
 24 עָלָיו: וַיִּקְחֵהוּ^ד) וַיִּשְׁלַכְהוּ אֹתוֹ הַבְּרָה^ה) וְהַבּוֹר לִק^ו) אֵין בּוֹ מַיִם:
 כֹּה וַיִּשְׁבֹּו לְאֶבֶל־לַחֶם וַיִּשְׂאוּ עֵינֵיהֶם וַיִּרְאוּ וְהִנֵּה אֲרֻחַת
 וַיִּשְׁמַעְאֲלִים בָּאָה מִגִּלְגָּד וּמְלִיָּהֶם נִשְׂאִים נִכְאֹת וְצָרִי וְלֹט
 26 הַיּוֹלָכִים^ז) לְהוֹרִיד מִצְרַיִמָּה: וַיֹּאמֶר יְהוּדָה אֶל־אֶחָיו מֵה־
 27 בָּצַע כִּי נִהְרַג אֶת־אֶחָינוּ וּבָסִינוּ אֶת־דָּמֹו: לָכוּ וּנְמַכְרֵנוּ^ח)
 לַיִּשְׁמַעְעָאֲלִים וַיְדַנְּנוּ אֶל־תְּהִי־כֹ^ט) כִּי־אֶחָינוּ בְּשָׂרֵנוּ^י) הוּא וַיִּשְׁמַעֲנוּ
 28 אֶחָיו: וַיַּעֲבְרוּ אֲנָשִׁים מִדִּינָיִם סְחָרָיִם וַיִּמְשְׁבוּ וַיַּעֲלוּ אֶת־
 יוֹסֵף מִן־הַבּוֹר וַיִּמְכְּרוּ אֶת־יוֹסֵף לַיִּשְׁמַעְעָאֲלִים בַּעֲשָׂרִים כֶּסֶף
 29 וַיָּבִיאוּ אֶת־יוֹסֵף^י) מִצְרַיִמָּה: וַיֹּשֶׁב רֵאוּבֵן אֶל־הַבּוֹר וְהִנֵּה
 ל אֵיךְ־יוֹסֵף בָּבוֹר וַיִּקְרַע אֶת־בְּגָדָיו: וַיֹּשֶׁב אֶל־אֶחָיו וַיֹּאמֶר
 31 הִיָּלֵד אֵינְנוּ וְאָנֹכִי אָנֹכִי אָנֹכִי: וַיִּקְחוּ אֶת־כַּתְּנֹת יוֹסֵף
 32 וַיִּשְׂחָטוּ שְׂעִיר עֹזִים וַיִּטְבְּלוּ אֶת־הַכַּתְּנֹת בַּדָּם: וַיִּשְׁלַחוּ
 אֶת־כַּתְּנֹת הַפָּסִים וַיָּבִיאוּ^{יא}) אֶל־אָבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ זֹאת מִצְאָנוּ
 33 הַכְּרִי־נָא הַכַּתְּנֹת בְּנֵה הוּא אִם־לֹא: וַיִּכְרָה^{יב}) וַיֹּאמֶר כַּתְּנֹת
 34 בְּנֵי חַיָּה^{יג}) רָעָה אֶבְלָחֵהוּ^{יד}) טָרַף טָרַף יוֹסֵף: וַיִּקְרַע וַיַּעֲקֹב
 שְׂמֹלְתָיו וַיִּשֶׂם שֵׁק בְּמַחְנֵו וַיִּתְּאָבֵל^י) עַל־בָּנוּ יָמִים רַבִּים:
 לֵה וַיִּקְמוּ כִּי־בָנוּ וְכָל־כַּתְּנֵיו לְנַחְמוֹ וַיִּמְאָן לְהִתְנַחֵם וַיֹּאמֶר
 36 כִּי־אֶרְדּ אֶל־בְּנֵי^{יז}) אָבִל^{יח}) שְׂאֵלָה וַיִּבְךְּ אֹתוֹ אָבִיו: וְהַמְדָּנִים
 מְכָרוּ אֹתוֹ אֶל־מִצְרָיִם^{יט}) לְפוֹטִיפַר סָרִיס פֶּרְעֹה שֶׁר הַמִּצְרָיִם: פ

u) Sam. אליהם. v) Sam. ויפשטו. w) Cdd. Vulg. ואת כ'. x) Sam.
 ויקחו; Cd. 1. adds שדה. y) Sam. הבור. z) Sam. ריק. a) Sam.
 ולוט הלכים. b) Sam. נמכרנו. c) Sam. תהיה בו. d) Sam. ובשרנו. e) Cd.
 1. Vulg. Syr. Saad. אחו. f) Sam. ויביאהו. g) Sam. ויכרה. h) Sam.
 היא חיה. i) Sam. אכלו. j) Sam. על בני. k) Sam. אביל. l) Sam.
 והמדינים מכרו את יוסף מצרימ.

וְהָנָה קָמָה אֶלְמָתִי וְגַם-נִצְבָּה וְהָנָה תִסְבִּיעָהּ^v אֶלְמָתִיכֶם
 וְתִשְׁתַּחֲוֶינּוּ^w לְאֶלְמָתִי: וַיֹּאמְרוּ לוֹ אָחִיו הַמֶּלֶךְ^x תִּמְלֹךְ עָלֵינוּ 8
 אִם^y מִשְׁלֵל^z תִּמְשָׁל בָּנוּ וַיֹּסְפוּ עוֹד שָׁנָא אֹתוֹ עַל-חִלְמָתוֹ^a
 וְעַל-דְּבָרָיו: וַיַּחֲלֵם עוֹד חֵלֹם אַחֵר וַיִּסְפֹּר אֹתוֹ^b לְאָחִיו 9
 וַיֹּאמֶר הִנֵּה חֲלֵמָתִי חֵלֹם עוֹד וְהָנָה הַשָּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאֶחָד
 עֹשֶׂה כּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוִים לִי: וַיִּסְפֹּר אֶל-אָבִיו וְאֶל-אָחִיו^c
 וַיַּעֲרִבוּ אָבִיו וַיֹּאמֶר לוֹ מָה הַחֵלֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חִלְמָתָהּ הַבּוֹא^d
 נָבִיא אָנִי וְאַמְנֵן וְאַחִיךָ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לָךְ אֶרְצָה: וַיִּקְנְאוּ-בּוֹ 11
 אָחִיו וְאָבִיו שָׂמַר אֶת-הַדְּבָר: וַיִּלְכוּ אָחִיו לְרַעוּת אֶת־צָאן^e 12
 אַבְיֵהֶם בְּשָׂבָם: וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל-יוֹסֵף הֲלוֹא אָחִיךָ רָעִים 13
 בְּשָׂבָם לָכֵה^f וְאֲשַׁלַּחְתָּ אֲלֵיהֶם וַיֹּאמֶר לוֹ הַנְּנִי: וַיֹּאמֶר^g לוֹ 14
 לִדְגָא רָאָה^h אֶת-שְׁלוֹם אָחִיךָ וְאֶת-שְׁלוֹם הַצָּאן וְהַשְׂבָּנִיⁱ דְּבַר
 וַיִּשְׁלַחְהוּ מֵעֵמֶק חֲבֹרֹן וַיָּבֹא שִׁבְמָה: וַיִּמְצְאוּהוּ אִישׁ^j וְהָנָה טו
 תַּעֲהָ בַשָּׂדֶה וַיִּשְׁאַלְהוּ הָאִישׁ לֵאמֹר מַה-תְּבַקֵּשׁ: וַיֹּאמֶר 16
 אֶת־אֹתִי אֲנִיכִי^k מִבְּקֵשׁ הַגִּידָה נָא לִי אֵיפֹה הֵם רָעִים: וַיֹּאמֶר 17
 הָאִישׁ גִּסְעוּ מִזֶּה כִּי שְׁמַעְתִּי^l אֲמָרִים גִּלְבָּה דְתַנְיָה וַיִּלְךְ יוֹסֵף
 אַחֲרָם^m אָחִיו וַיִּמְצְאֵם בְּדִתּוֹⁿ: וַיֵּרְאוּ אֹתוֹ מִרְחֹק וַכְּתָרִם יִקְרַב 18
 אֲלֵיהֶם וַיִּהְיֶנְבְּלוּ אֹתוֹ לְהַמִּיתוֹ: וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל-אָחִיו הִנֵּה 19
 בָּעַל הַחֲלָמוֹת הַלְטָה^o בָּא: וְעַתָּה לָבוּ וְנִהַרְגֶנּוּ וְנִשְׁלַחְהוּ^p כ
 בְּאֶחָד הַבְּרוֹת^q וְאֲמַרְנוּ חַיָּה רָעָה אֲכָלָתָהּ^r וְנִרְאָה מִדֵּי־הָיוּ^s
 חִלְמָתוֹ: וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיִּצְלָהוּ^t מִיָּדָם וַיֹּאמֶר לֹא נִכְּנִי 21

v) Sam. חסכנה. w) Sam. והשתחויהנה. x) Sam. המלך. y) Cdd.
 וּאִם. z) Sam. משל. a) Sam. חלמי. b) LXX. insert: τῶ πατρὶ αὐτοῦ
 καὶ. c) Sam. ולאחיו. d) LXX. omit—אחיו ויספר. e) Sam. הכא.
 f) Sam. נקיר על אח. g) LXX. supply ישראל. h) Cdd. 2.
 Sam. וראה. i) Sam. והשיבט. j) Cd. 1. Sam. האיש. k) Sam. אני. l) Sam.
 שמעתי. m) Sam. אחרי. n) Sam. בדוחין. o) Sam. הלו. p) Sam.
 יהיה. q) Sam. הברות. r) Sam. אכלתהו. s) Sam. נהרתה ונשליכהו.
 t) Sam. ויצלו.

37 וַיָּמַת שָׁמְלָה וַיִּמְלֶךָ תַּחְתָּיו שְׁאִיל מִרְחֲבוֹת הַנֶּהָר: וַיָּמַת שְׁאִיל
 38 וַיִּמְלֶךָ תַּחְתָּיו בַּעַל חֲנָן בֶּן-עֶבְדָּר: וַיָּמַת בַּעַל חֲנָן בֶּן-עֶבְדָּר^ע
 39 וַיִּמְלֶךָ תַּחְתָּיו הָרָר^ד וְשֵׁם עִירוֹ פְּעוֹ^ע וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ מְהִיטְבָּאֵל^א
 ס בַּת-מִטְרָד בַּת^ב מִי וְהִב: וְאֵלֶּה שְׁמוֹת אֱלֹהֵי עֶשָׂו לְמִשְׁפַּחָהֶם
 לְמִקְמָתָם בְּשִׁמְתָהֶם^ה אֱלֹהֵי תַמְנַע אֱלֹהֵי עֵלֶזָה^ה אֱלֹהֵי יַחְתָּ^ה:
 41 אֱלֹהֵי אֶהְלִיבְקָמָה אֱלֹהֵי אֵלֶּה אֱלֹהֵי פִינָן: אֱלֹהֵי קָנָן אֱלֹהֵי תִימָן
 42 אֱלֹהֵי מִבְּצָר: אֱלֹהֵי מִנְדִיאֵל אֱלֹהֵי עֵיבָם^ה אֵלֶּה וְאֱלֹהֵי אָדוּם
 לְמִשְׁבַּחָם^ה בְּאֶרֶץ אַחֲזָהִים הוּא עָשָׂו אָמֵי אָדוּם:

לו 37

2 וַיָּשֶׁב וַעֲלֵב בְּאֶרֶץ מִגְרִי^ה אָבִיו בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: אֵלֶּה הַתְּלֹרוֹת^ה
 וַעֲלֵב יוֹסֵף בֶּן-שִׁבְעָה עֶשְׂרֵה שָׁנָה הָיָה רָעָה אֶת-אָחִיו בְּצֹאֵן^ה
 וְהוּא זָעַר אֶת-בְּנֵי בִלְהָה וְאֶת-בְּנֵי זִלְפָּה וְנָשֵׂי אָבִיו וַיָּבֵא
 3 יוֹסֵף אֶת-דְּבָרָהֶם רָעָה אֶל-אָבִיהֶם: וַיִּשְׂרָאֵל אָהֵב אֶת-יוֹסֵף
 מִכָּל-בָּנָיו כִּי-בְנוֹתָנִים הוּא לוֹ וַעֲשָׂה^ה לוֹ כְּתֻבֹת^ה פָּסִים:
 4 וַיִּרְאֵי אָחִיו כִּי-אִתּוֹ אָהֵב אָבִיהֶם מִכָּל-אָחִיו^ה וַיִּשְׁנֹאוּ אֹתוֹ
 ה וְלֹא יָבִלּוּ דְבָרָו לְשָׁלֵם^ה: וַיַּחַלֵּם יוֹסֵף חֲלוֹם וַיַּגִּד לְאָחִיו
 6 וַיּוֹסֶפוּ^ה עוֹד שְׁנֵא אֹהוּ^ה: וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שְׁמְעוּ-נָא הַחֲלוֹם
 7 הַזֶּה אֲשֶׁר חָלַמְתִּי: וְהִנֵּה אֲנִי הֵנּוּ מְאֻלָּמִים אֲלֵפִים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה

c) Cdd. 2. Sam. Vulg. and 1 Chr. 1: 50 omit ע' בן; Syr. ^כ בן; d) Sam. חדר; Cdd. Sam. edd. 5. Syr. 1 Chr. 1: 50 חדר; Cd. 1. LXX. read כן כדר. e) 1 Chr. 1: 50. פָּעֵי; LXX. Φωγώρ. f) Sam. מחיטבאל. g) Syr. בן. h) Sam. בשמותם למקומותם. i) 1 Chr. עליה; LXX. Γωλά, reading עולה. j) LXX. Ἰεθέρ. k) LXX. Ζαφωίν; Syr. ^כ זאפון. l) Sam. לששפוחם. m) Sam. מגרי. n) Sam. חולד. o) LXX. add τοῦ πατρὸς, and so in v. 12. p) Sam. יעש. q) Sam. כיחנה, and so throughout. r) Cdd. 4. Sam. LXX. Vulg. בניו. s) Sam. לשלום. t) Sam. ויוסיפו, and so in v. 8. u) LXX. omit ויוספו—אָהוּ.

21 וְדִשׁוֹן^a) וְאָצֵר וְדִישׁוֹן^b) אֵלֶּה אֱלֹפִי הַחֲרִי בְּנֵי שְׁעִיר בְּאֶרֶץ
 22 אֲדָוִם: וַיְהִי בְנֵי-לוֹטָן חֲרִי וְהַיִּמָּם^c) וְאַחֹת לוֹטָן^d) הַמְּנַעַע:
 23 וְאֵלֶּה בְּנֵי שׁוּבָל עֵלְוִן^e) וּמְנַחֵחַ וְעִיבֵל שָׁפוֹ^f) וְאוּנָם^g): וְאֵלֶּה
 24 בְּנֵי-צִבְעוֹן אֵינָהּ^h) וְעֵנָה הוּא עֵנָה אִשֶׁר מֵצָא אֶת-הַיִּמָּםⁱ) בְּמִדְבָּר
 בְּרַעְתּוֹ אֶת-הַחֲמָרִים לְצִבְעוֹן אָבִיו: וְאֵלֶּה בְּנֵי-עֵנָה דִישׁוֹן^j) כֹּה
 26 וְאַחֲלִיבְמָה בַּהֲעֵנָה: וְאֵלֶּה בְּנֵי דִישׁוֹן^k) הַמְדִין^l) וְאַשְׁכָּן^m) וַיְהִרְוּⁿ)
 27 וַכְּרִן: אֵלֶּה^o) בְּנֵי-אָצֵר בִּלְהֵן וְעֵעֹן^p) וְעֵקָן^q): אֵלֶּה^r) בְּנֵי-דִישׁוֹן
 28 עֵוִץ וְאַרְוֹן^s): אֵלֶּה אֱלֹפִי הַחֲרִי אֱלֹפִי לוֹטָן אֱלֹפִי שׁוּבָל אֱלֹפִי
 29 צִבְעוֹן אֱלֹפִי עֵנָה: אֱלֹפִי דִישׁוֹן אֱלֹפִי אָצֵר אֱלֹפִי דִישׁוֹן אֵלֶּה ל
 אֱלֹפִי הַחֲרִי לְאֱלִפִּיהֶם^t) בְּאֶרֶץ שְׁעִיר^u): פ וְאֵלֶּה
 31 הַמְּלָבִים אֲשֶׁר מָרְכוּ בְּאֶרֶץ אֲדָוִם לְפָנֵי מֶלֶךְ-מֶלֶךְ לְבָנֵי
 32 יִשְׂרָאֵל^v): וַיִּמְלֹךְ בְּאֲדָוִם בַּלַּע בֶּן-בְּעִיר וְשֵׁם עִירוֹ דְנַהֲבָה:
 33 וַיָּמָת בַּלַּע וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו יוֹכָב בֶּן-זֶרַח מִבְּצֻרָה: וַיָּמָת
 34 יוֹכָב וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו חֲשָׁם^w) מֵאֶרֶץ הַתִּימָנִי: וַיָּמָת חֲשָׁם לֹה
 וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו תְּרַד^x) בֶּן-בְּרַד^y) הַמִּפְּהָ אֶת-מִדְיָן^z) בְּשָׂדֵה מוֹאָב
 36 וְשֵׁם עִירוֹ עֵוִית^a): וַיָּמָת תְּרַד וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו שְׂמֵלָה מִמִּשְׁרָקָה^b):

a) Sam. וְדִישׁוֹן. b) LXX. *Πισίων*, so vv. 25, 30. c) 1 Chr. 1:39. הוּמָם, Syr. *ܘܡܡܐ*. d) Sam. לוֹטָן. e) 1 Chr. 1:40. עֵלְוִן; LXX. *Γωλάμ*. f) Cd. 1. Sam. Vulg. Syr. וְשָׁפוֹ. 1 Chr. 1:40. וְשָׁפִי; LXX. *καὶ Σοφάω*, and so Syr. *ܘܫܫܘܦܐ*. g) Cdd. 2. וְאוּנָם; LXX. *Ἐνωῶν*, Syr. *ܘܘܢܘܢ*. h) V. D. H. וְעֵנָה; vid. n. i) Vid. n. j) Sam. דִישׁוֹן, and so in v. 30. k) So rightly LXX. Vulg. Syr., as proved from v. 25; vid. n. l) Syr. and 1 Chr. 1:41. הַמְדִין. m) Cdd. Sam. LXX. Syr. and 1 Chr. 1:41. וְאַשְׁכָּן. n) Sam. יַחֲרֹן. o) Cdd. Sam. LXX. Syr. Vulg. וְאֵלֶּה. p) Sam. חוּעֵן. q) 1 Chr. 1:42. יַעֲקָן. r) Cd. 1. Sam. LXX. Vulg. Syr. וְאֵלֶּה. s) Sam. הוּץ וְאוּרִן; Cdd. Vulg. Ps.-Jon. LXX. cod. Alex. וְאוּרִם. t) Sam. לְאֱלִפִּיהֶם. u) Cdd. 3. LXX. אֲדָוִם. v) Cdd. 2. LXX. read בְּיִשְׂרָאֵל, omitting לְבָנֵי. w) LXX. *Ἀσιόμ*. x) Sam. edd. 2. חֲדַד. y) LXX. *Βαράδ*. z) Sam. הַמִּדְיָנִי. a) 1 Chr. 1:46. עֵוִית, where however Cdd. mult. read עֵוִיתָ; LXX. *Γετθάιμ*; Syr. *ܘܘܥܝܬܐ*. b) LXX. have *Σαμαδά ἐκ Μισσηκῆς*.

6 בָּאָרֶץ כָּנְעַן: וַיִּקַּח עֵשׂוֹ אֶת-נָשָׁיו וְאֶת-בָּנָיו וְאֶת-בְּנֹתָיו וְאֶת
 כָּל-נַפְשׁוֹת בֵּיתוֹ וְאֶת-מִקְנֵהוּ וְאֶת-כָּל-בְּהֵמָתוֹ וְאֶת כָּל-מִקְנֵינֹו
 אֲשֶׁר רָכַשׁ בְּאֶרֶץ כָּנְעַן וַיֵּלֶךְ אֶל-אֶרֶץ [שְׁעִיר¹] מִפְּנֵי יַעֲקֹב^m אָחִיו:
 7 כִּי רָחֵף רְכוּשָׁם רַב מִשִּׁבְתָּ יָחִדוּ וְלֹא יִגְלָה אֶרֶץ מְגוּרֵיהֶםⁿ
 8 לְשֵׂאת אֹתָם מִפְּנֵי מִקְנֵיהֶם: וַיֵּשֶׁב עֵשׂוֹ בְּהַר שְׁעִיר עֵשׂוֹ הוּא
 9 אֲדָיִם: וְאֵלֶּה תֵּלְדוֹת עֵשׂוֹ אֲבִי אֲדָוִם בְּהַר שְׁעִיר: אֵלֶּה^o שְׁמוֹת
 בְּנֵי-עֵשׂוֹ אֲלִיפֹו בֶן-עֵדָה אִשָּׁת עֵשׂוֹ רְעוּאֵל בֶּן-בְּשֵׂמֶת אִשָּׁת עֵשׂוֹ:
 11 וַיְרִדוּ בְנֵי אֲלִיפֹו תִימָן אֹמֶר צָפוֹ^p וַנְּעֹטָם וּקְזוֹ: וְהַמְנַעֵו הַיְהִימָה
 12 פִּילֶזֶשׁ גְּאִלְפֹו בֶן-עֵשׂוֹ וַתֵּלֶד לְאֲלִיפֹו אֶת-עַמְלֵק אֵלֶּה בְנֵי עֵדָה
 13 אִשָּׁת עֵשׂוֹ: וְאֵלֶּה בְנֵי רְעוּאֵל נָחַח^q וְנֹרַח שִׁמְהָ וּמוֹה אֵלֶּה הָיוּ
 14 בְנֵי בְשֵׂמֶת אִשָּׁת עֵשׂוֹ: וְאֵלֶּה הָיוּ בְנֵי אֶהֱלִיבָמָה בַת-עֵנָה בַת-צִבְעוֹן^r
 אִשָּׁת עֵשׂוֹ וַתֵּלֶד לְשֹׁעֵר אֶת-יַעֲוֹשׁ וְאֶת-יַעֲלָם וְאֶת-קֶרַח:
 טו אֵלֶּה אֲלֹפִי בְנֵי-עֵשׂוֹ בְנֵי אֲלִיפֹו בְּכֹר עֵשׂוֹ אֲלֹף תִּימָן^s אֲלֹף
 16 אֵימֶר^t אֲלֹף צָפוֹ אֲלֹף קְזוֹ: * אֲלֹף קֶרַח *^u אֲלֹף נְעֹטָם אֲלֹף
 17 עַמְלֵק אֵלֶּה אֲלֹפִי אֲלִיפֹו בְּאֶרֶץ אֲדָוִם אֵלֶּה בְנֵי עֵדָה: וְאֵלֶּה^v
 בְנֵי רְעוּאֵל בֶּן-עֵשׂוֹ אֲלֹף נַחַח אֲלֹף נֹרַח^w אֲלֹף שִׁמְהָ אֲלֹף
 מוֹה אֵלֶּה אֲלֹפִי רְעוּאֵל בְּאֶרֶץ אֲדָוִם אֵלֶּה בְנֵי בְשֵׂמֶת אִשָּׁת
 18 עֵשׂוֹ: וְאֵלֶּה בְנֵי אֶהֱלִיבָמָה אִשָּׁת עֵשׂוֹ אֲלֹף יַעֲוֹשׁ אֲלֹף
 יַעֲלָם אֲלֹף קֶרַח אֵלֶּה אֲלֹפִי אֶהֱלִיבָמָה בַת-עֵנָה אִשָּׁת
 19 עֵשׂוֹ: אֵלֶּה בְנֵי-עֵשׂוֹ וְאֵלֶּה אֲלֹפֵיהֶם^x הוּא אֲדָוִם: ס אֵלֶּה^y
 בְּנֵי-שְׁעִיר הַחֲרִי יִשְׁבִּי^z הָאֶרֶץ לִטְמֹן וְשׁוֹבֵל וְצִבְעוֹן וְעֵנָה:

l) Vid. n. m) Sam. יעקוב. n) Sam. מנרירם. o) Cdd. 3. Sam. XX. Syr. Vulg. ואלה. p) Sam. ואמר ועפו; 1 Chr. 1: 36 has צפי; XX. Σοφάρο, and so in v. 15. q) Sam. נרה, and so in v. 17. r) Sam. LXX. (Vulg.) בן צ' s) So Cdd. Sam. and ק', also 1 Chr. 1: 36; but V. D. H. רומן. t) Sam. אמר. u) Vid. n. v) Cdd. 2. Sam. אל. w) Sam. זרע, but cdd. as above. x) Sam. Syr. insert עשו y) Cdd. 2. Sam. LXX. Syr. ואלה. z) Sam. יושבי.

מצבה על-קברתה הוא מצבת קברת-רחל עד-היום: ויסע 21
 ישראל ויש אהלה¹ מהלאה²) למנדל-עדר³): ויהי בשבן 22
 ישראל בארץ ההוא וגלה ראובן וישבב את-בלהה פילגש
 אביו⁴) וישמע ישראל⁵): פ ויהיו בני-יעקב שנים עשר: 23
 בני לאה בכור יעקב ראובן ושמעון⁶) ולוי ויהודה ויששכר 24
 וזבולון⁷): בני⁸) רחל יוסף ובנימן: ובני בלהה שפתח רחל 26
 דן ונפתלי: ובני זלפה שפתח לאה גר ואשר אלה בני 27
 יעקב אשר ילדלו⁹) בפדן ארם: ויבא יעקב אל-יצחק אביו 28
 ממרא קרית הארבע היא חברון¹⁰) אשר-גר-שם אברהם ויצחק:
 ויהיו ימי יצחק מאה שנה ושנים שנה: ויגוע יצחק וימת¹¹ 29
 ויאסף אל-עמיו¹²) זקן ושבע ימים ויקברו אתו עשו ויעקב
 בניו¹³): פ

לו 36

ואלה תלדות¹) עשו הוא אדם: עשו לקח את-נשיו מבנות בגען²
 את-ערה בת-אילון החתי ואת-אחליבמה בת-ענה בת-צבעון³)
 * קחני⁴): ואת-בשמת⁵) בת-ישמעאל אחות נביות⁶): ופלד ערה⁷
 לעשו את-אילינו ובשמת ילדה את-רעואל: ואת-אחליבמה ילדה
 את-יעיש⁸) ואת-יעלם ואת-קרח אלה בני עשו אשר ילדו-לו

1) Sam. אהלו. u) Sam. מהאלה, but cdd. read as above.
 v) LXX. omit the whole of this verse; vid. v. 16. w) LXX. supply
 יעקב. x) Vid. n. y) Cdd. Vulg. שמעון. z) Sam. וחולן. a) Cd. 1.
 Sam. LXX. Syr. Saad. ובני. b) Cdd. Sam. ילדו. c) LXX. insert
 ἐν γῆ Χαναάν. d) Sam. עמו. e) Syr. adds: $\text{وَأَسْمَاءُ} \text{وَأَسْمَاءُ}$
 وَأَسْمَاءُ , "in the sepulchre which Abraham his father bought."
 f) Sam. חולדת, and so in v. 9. g) Sam. LXX. Syr. Vulg. in many
 mss. כן. v. h) Vid. n. i) Sam. מחלח, so vv. 4, 10, 13, 17. j) Sam.
 נבאות. k) So Cdd. mult. Sam. and ק in this place, and so also
 v. 18, LXX. Syr. 1 Chr. 1: 35; but V. D. H. יעיש, and so in v. 14.

6 בני יעקב^א): ויבא יעקב לונה-אִשֶׁל בְּאֶרֶץ כְּנָעַן הוּא^ב בֵּית-
 7 אֵל הוּא וְכָל-הָעַם אֲשֶׁר-עִמּוֹ: וַיְבֹן שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא לַמָּקוֹם
 אֵל^ג) בֵּית-אֵל כִּי שָׁם נִגְלוֹ^ד) אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים בְּבִרְחוֹ מִסְּפֵי^ה) אָחִיו:
 8 וַתָּמַח דְּבַרְהָ^ו) מִיִּנְקַח רִבְקָה וַתִּקְבַּר מִתַּחַת לְבֵית-אֵל תַּחַת
 9 הָאֵלֹן וַיִּקְרָא^ז) שְׁמוֹ אֵלֹן בְּכוֹת^ח): פ וַיֵּלֶא אֱלֹהִים אֶל-
 י יַעֲקֹב עוֹד^ט) בְּבֹאוֹ מִפָּרָן אָרְבָּם וַיִּדְרֹךְ אֹתוֹ^י): וַיֹּאמְרוּלוֹ אֱלֹהִים
 שְׂמֶךָ יַעֲקֹב^י) לֹא-יִקְרָא שְׂמֶךָ עוֹד^כ) יַעֲקֹב כִּי אִם-יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה
 11 שְׂמֶךָ וַיִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל: וַיֹּאמֶר לוֹ אֱלֹהִים אֲנִי אֵל
 שְׂדֵי^ל) פָּרָה וּרְבֵה נְוִי וְדָהַל נְוִים יִהְיֶה מִמֶּךָ וּמְלָכִים מִהַלְצִיךָ
 12 יֵצְאוּ: וְאֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאַבְרָהָם וְלְיִצְחָק לְךָ אֶתְנַנָּה^מ)
 13 וְלִרְעֵה אַחֲרַיִךְ אֶתֵּן אֶת-הָאָרֶץ: וַיַּעַל מִעָלָיו אֱלֹהִים בְּמָקוֹם
 14 אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֹתוֹ: וַיֵּצֵב יַעֲקֹב מַצְבֵּה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֹתוֹ^נ)
 טו בְּצִבְחַת אָבִיו וַיִּסַּח עָלֶיהָ נֶסֶךְ וַיִּצַק עָלֶיהָ שָׁמֶן: וַיִּקְרָא יַעֲקֹב
 אֶת-שֵׁם הַמָּקוֹם אֲשֶׁר דִּבֶּר אֹתוֹ שֵׁם אֱלֹהִים בֵּית-אֵל:
 16 וַיִּסְעוּ^ס) מִבֵּית אֵל^פ) יַהֲרִיעֵד בְּבִרְחַת-הָאָרֶץ לְבוֹא אֶפְרַתָּה וַתֵּלֶד
 17 רָחֵל וַתִּקַּשׁ בְּלִדְתָּהּ: וַיְהִי כִּהְקַשְׁתָּהּ^צ) בְּלִדְתָּהּ, וַתֹּאמֶר לָהּ
 18 הַמְּלַאֲכָל אֶל-תִּירָאִי כִּי-נִסְיָנָה לָד^ק) בָּן: וַיְהִי בְצֵאת נַפְשָׁהּ
 19 כִּי מָהָה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ^ר) בְּרָאִינִי וְאָבִיו קָרָא-לוֹ בְּנִימִין^ש): וַתָּמַח
 כ רָחֵל וַתִּקְבַּר בְּרִדְדָה אֶפְרַתָּה^ט) הִיא בֵּית לָהֶם: וַיֵּצֵב יַעֲקֹב

x) LXX. ישראל. y) Sam. has here הוא, but the Masorites point הוא. z) Omitted in Cd. 1. LXX. Vulg. Syr. a) Sam. נלה. b) Cdd. LXX. Syr. add עשו. c) Sam. דבורה. d) LXX. supply יעקב. e) Sam. בכיה. f) LXX. insert *ἐν Αουζῶ*. g) Sam. LXX. add אלהים. h) LXX. Vulg. Syr. omit יעקב. i) Sam. שך. j) LXX. *Ἐγὼ ὁ θεός σου*. k) LXX. insert *σοὶ ἔσται*. l) LXX. add אלהים. m) LXX. *ἀπόρουσ δὲ Ἰακώβ*. n) LXX. omit v. 21. altogether, and insert here: *ἐπήξε τὴν στήνην αὐτοῦ ἐπέκεινα τοῦ πυργου Γαδερ*. o) Sam. כהקשוהה. p) Sam. לייך. q) Sam. שמו. r) Sam. everywhere uses the form בנימים. s) Cdd. אפרח.

חָרְפוּ וַיָּבֹאוּ עַל-הָעֵיר בַּמָּטָח וַיַּהֲרֹגוּ כָּל-זָבָר: וְאֶת-חַמּוֹל וְאֶת-
 שָׂבִים בְּנוֹ הָרֶגוּ לְפִי-חֶרֶב וַיִּקְחוּ אֶת-דֵּינָה^e) מִבֵּית שָׂבִים וַיֵּצְאוּ:
 27 וּבְנֵי^f) יַעֲקֹב בָּאוּ עַל-הַחֲלָלִים וַיָּבוּ הָעִיר אֲשֶׁר טָפְאוּ אֹתָם^g):
 28 אֶת-צֹאנָם^h) וְאֶת-בְּקָרָם וְאֶת-חֲמֹרֵיהֶם וְאֶת אֲשֶׁר-בְּעִיר וְאֶת-
 29 אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה לָקְחוּ: וְאֶת-כָּל-חֵילָם וְאֶת-כָּל-טָפְסָםⁱ) וְאֶת-נְשֵׂיהֶם
 שָׁבוּ וַיָּבוּ וְאֵת^j) כָּל-אֲשֶׁר בְּבֵית: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-שַׁמְעוֹן ל
 וְאֶל-לוֹי עֲבַרְתֶּם אִתִּי לְהַכָּאִישׁנִי בַיָּשֵׁב^k) הָאָרֶץ בְּבִנְעָנִי וּבְפָרְזִי
 וְאֲנִי מִתִּי מִסָּפֵר וְנֹאסְפוּ עָלַי וְהַבֹּנִי^l) וְנִשְׁמַדְתִּי אֲנִי וּבֵיתִי:
 31 וַיֹּאמְרוּ הַבֹּנֵי^m) יַעֲשֶׂהⁿ) אֶת-אֲחֹתָנוּ: פ

לה 35

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-יַעֲקֹב קוּם עֲלֶה בֵּית-אֵל וְשִׁבְשִׁים וַעֲשֶׂה א
 שָׂם^o) מִזִּבְחַת לְאֵל הַנִּרְאָה אֵלֶיךָ בְּבִרְתֶּךָ מִפְּנֵי עֲשׂוֹ אֲחִיךָ:
 וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-בֵּיתוֹ וְאֵל כָּל-אֲשֶׁר עִמּוֹ הִסְרוּ^p) אֶת-אֱלֹהֵי
 הַנִּבָּר אֲשֶׁר בְּחֻבְבָּם^q) וְהַטְּחֵרוּ וְהַחֲלִיפוּ^r) שְׁמֵלְהֵיכֶם: וַנְּקַוְהָ^s)
 וַנַּעֲלֶה בֵּית-אֵל וַאֲעֲשֶׂה-שָׂם^t) מִזִּבְחַת לְאֵל הָעֵנָה אִתִּי בַיּוֹם
 צִרְתִּי וַיְהִי עִמָּדִי בְּנֶרֶךְ אֲשֶׁר הִלַּכְתִּי: וַיָּהֲנוּ אֶל-יַעֲקֹב אֵת
 כָּל-אֱלֹהֵי הַנִּבָּר אֲשֶׁר בְּיָדָם וְאֶת-הַנְּזֻמִּים אֲשֶׁר בְּאֹזְנֵיהֶם
 וַיִּסְמְנוּ אֹתָם יַעֲקֹב סַחַח הָאֱלֹהִי^u) אֲשֶׁר עִם-שָׂבִים^v): וַיִּסְעוּ^w) וַיְהִי ה
 סַחַח אֱלֹהִים עַל-הָעָרִים אֲשֶׁר סָבִיבוֹתֵיהֶם^x) וְלֹא רָדְפוּ אַחֲרֵי

e) Cd. 1. Syr. insert אחתם. f) V. D. H. בני; vid. n.
 g) Sam. אחתם; Cd. 1. LXX. Syr. insert דינה. h) Cdd. Sam. LXX.
 Syr. Saad. ואת; Cdd. 2. read כל; Cd. 1. inserts כל after
 את throughout the verse. i) Cdd. Sam. Vulg. Saad. omit כל.
 j) Sam. את. k) Sam. להבישני ביושב. l) Sam. והכני. m) Sam.
 והקנו. n) Omitted in Cd. 1. Vulg. o) Sam. הסירו. p) Sam.
 בהוככם. q) Sam. והלפו. r) Sam. ונקום. s) LXX. Vulg. שם. t) Sam.
 והאילה. u) LXX. add: και ἀπώλεσαν αὐτὰ ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας.
 v) LXX. και ἐξήρανε Ἰσραὴλ ἐκ Σηαίμων. w) Sam. סביבותיהם.

12 אָתָּן^א): הִרְבּוּ עָלַי מְאֹד מְהֵרָה וּמְהֵרָה וְאֶתְנָהּ^ב כַּאֲשֶׁר תֹּאמְרוּ
 13 אֵלַי וְחַנּוּנִי לִי אֶת־הַנְּעִיר לְאִשָּׁה: וַיַּעֲנוּ בְנֵי־יַעֲקֹב אֶת־שִׁבְלֵם וְאֶת־
 חֲמֹר^ג) אָבִיו בְּמִרְמָה וַיִּדְבְּרוּ אֲשֶׁר טִמְאָה^ד) אִתּוֹ דִּינָה אֶחָתָם:
 14 וַיֹּאמְרוּ^ה) אֲלֵיהֶם לֹא נִכְלָ לַעֲשׂוֹת הַדְּבָר^ו) הַזֶּה לְחַת אֶת־
 טו אֶחָתָנוּ לְאִישׁ אֲשֶׁר־לּוֹ עָרְלָה כִּי־חֲרָפָה הוּא לָנוּ: אֶדְבָּרָא^ז
 16 נָאוֹת לָבָם^ח) אִם תִּהְיוּ כְּמִנוּ לְהַמְלִי^ט) לָכֶם פְּל־וָבֵר: וַנִּתְּנוּ
 אֶת־בְּנֵיתֵינוּ לָבָם וְאֶת־בְּנֵיתֵיכֶם נִקַּח־לָנוּ וַיִּשְׁבְּנוּ אֶתְכֶם וְהָיוּ
 17 לְעַם^י) אֶחָד: וְאִם־לֹא תִשְׁמְעוּ אֵלֵינוּ לְהַמְלוֹל וּלְקַחְנוּ אֶת־בְּתָרֵנוּ
 18 וְהָלַכְנוּ: וַיִּיטְבוּ דְבָרֵיהֶם בְּעֵינֵי חֲמֹר וּבְעֵינֵי שִׁבְלֵם בְּן־חֲמֹר^{יא}):
 19 וְלֹא־אָחֵר הַנְּעִיר לַעֲשׂוֹת הַדְּבָר כִּי חָפֵץ כִּבְשַׁת־יַעֲקֹב וְהוּא נִכְבָּד
 כ מְבַל בֵּית אָבִיו: וַיִּבֹא חֲמֹר וּשְׁבָם בְּנוֹ אֶל־שַׁעַר עִירָם וַיִּדְבְּרוּ
 21 אֶל־אֲנָשֵׁי עִירָם לֵאמֹר: הַאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה שְׁלָמִים הֵם אֶתְנוּ
 וַיִּשְׁבוּ^{יב}) בְּאָרְץ וַיִּסְתְּרוּ אֶתָּהּ וְהָאָרֶץ הַזֶּה רַחֲבַת־יָרְדִים^{יג})
 לְפָנֵיהֶם אֶת־בְּנֵיהֶם^{יד}) נִקְחָדְלָנוּ לְנָשִׁים וְאֶת־בְּנֵיתֵנוּ נָתַן לָהֶם:
 22 אֶדְבָּרָא^{יה}) לָנוּ הַאֲנָשִׁים לְשִׁבְתָּ אֶתְנוּ לְהַיּוֹת לְעַם אֶחָד
 23 בְּהַמְלוֹל לָנוּ פְל־וָבֵר כַּאֲשֶׁר הֵם נִפְלִים: מִקְנֵיהֶם^{יז}) וּקְנִינָבֹ
 וְכָל־בְּהֵמָתָם^{יח}) הֵלֹא לָנוּ הֵם אֵךְ נִאֲיִתָּה^{יט}) לָהֶם וַיִּשְׁבוּ אֶתְנוּ:
 24 וַיִּשְׁמְעוּ אֶל־חֲמֹר וְאֶל־שִׁבְלֵם בְּנוֹ פְל־וָצִאֵי שַׁעַר עִירוֹ וַיִּפְלוּ
 כה פְל־וָבֵר^כ) פְל־וָצִאֵי שַׁעַר עִירוֹ^{כא}): וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי^{כב}) בְּהַיּוֹתָב
 כָּבָבִים וַיִּקְחוּ שְׁנֵי־בְנֵי־יַעֲקֹב שְׁמֵעוֹן וְלוֹי אֶתִּי דִּינָה אִישׁ

k) LXX. *δόσομεν*. l) Sam. מִהֵרָה מְהֵרָה וּמְהֵרָה וּמְהֵרָה. m) Omitted in Cd. 1. Vulg. n) Sam. LXX. Syr. טִמְאָה. o) LXX. add: *Συμεῶν καὶ Αὐεὶ οἱ ἀδελφοὶ Δεῖνας*. p) Sam. אִתּוֹ הִרְבּוּ. q) LXX. insert: *καὶ κατοικήσαμεν ἐν ἱμῶν*. r) Sam. כְּמִנוּ לְהַמְלוֹל. s) Sam. כְּעַם. t) Sam. בְּנוֹ. u) Sam. LXX. Syr. יִשְׁבוּ. v) Sam. רַחֲבַת־יָרְדִים. w) Sam. בְּנוֹתָם. x) Sam. יִאֲרוּ. y) Cdd. mult. Sam. מִקְנֵיהֶם. z) LXX. omit כל. a) Sam. נָאוֹת. b) LXX. add: *τὴν σάρκα τῆς ἀκουβυστίας*. c) LXX. Vulg. Saad. omit עִירוֹ עִירוֹ. d) Sam. הַשְּׁלִישִׁי.

16 אֲשֶׁר אָתִי וַיֹּאמֶר לְמַעַן זֶה אֲמַצְא־חַן בְּעֵינַי אֲדַנִּי: וַיִּשָּׁבֶּ 16
 בַּיּוֹם הַהוּא עָשׂוּ לְדַרְכּוֹ שְׁעִירָה: וַיַּעֲקֹב נָסַע סִבְתָּהּ^x) וַיֵּבֶן 17
 לוֹ בַּיִת וּלְמַקְנָהּוּ עָשָׂה סִבְתָּי^y) עַל־כֵּן קָרָא שֵׁם־הַמָּקוֹם
 סִבְתוֹ: ׀ וַיְבֹא יַעֲקֹב שְׁלֹם^z) עִיר שְׁכֵם אֲשֶׁל בְּאֶרֶץ 18
 כְּנָעַן כִּבְּאוֹ מִסְדֵּן אָרְם וַיַּחַן אֶת־פָּנָיו הָעִיר: וַיִּקַּח אֶת־חֶלְקֶת 19
 הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר נָטְהַר־שָׁם אֶהְלוֹ מִיַּד בְּנֵי־חַמּוֹר^a) אֲנִי שְׁכֵם בְּמִטָּה
 קָשִׁיטָה: וַיַּצֵּב־שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא־לוֹ אֵל^b) אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: ׀ כ

לד 34

וַתַּצֵּא רִינָה בַת־לֵאָה אֲשֶׁר יָלְדָה לַיַּעֲקֹב לְרֵאִית בְּכֵנוֹת הָאָרֶץ: א
 וַיֵּרָא אֹתָהּ שְׁכֵם בֶּן־חַמּוֹר הַחִיטִּי נָשִׂיא הָאָרֶץ וַיִּקַּח אֹתָהּ 2
 וַיִּשְׁכַּב אֹתָהּ וַיַּעֲנֶנָּה: וַתְּדַבֵּק נַפְשׁוֹ בְּרִינָה בַת־יַעֲקֹב וַיֵּאָהֵב 3
 אֶת־הַנְּעָרָה^c) וַיְדַבֵּר עַל־לֵב^d) הַנְּעָרָה: וַיֹּאמֶר שְׁכֵם אֶל־חַמּוֹר^e) 4
 אָבִיו לֵאמֹר קַח־לִי אֶת־הַיְלָדָה הַזֹּאת לְאִשָּׁה: וַיַּעֲקֹב שָׁמַע 5
 כִּי טַמְאָ^f) אֶת־רִינָה בַתּוֹ וַכְּנִיּוֹ הָיוּ אֶת־מִקְנֶהּוּ בַשָּׂדֶה וְהַחֲרִישׁ^g)
 יַעֲקֹב עַד־בָּאָם: וַיַּצֵּא חַמּוֹר אָבִי־שְׁכֵם אֶל־יַעֲקֹב לְדַבֵּר אִתּוֹ: 6
 וַכְּנִי יַעֲקֹב בָּאוּ מִן־הַשָּׂדֶה בְּשִׂמְעָם וַיַּתְעַצְבוּ הָאֲנָשִׁים וַיַּחֲר 7
 לָהֶם מְאֹד כִּי נִבְלָה עָשָׂה בְּיִשְׂרָאֵל לְשֹׁכְבֵי אֶת־דַּבַּת־יַעֲקֹב וְכֵן
 לֹא יַעֲשֶׂה: וַיְדַבֵּר חַמּוֹר אִתּוֹ לֵאמֹר שְׁכֵם בְּנִי חִשְׁקָה נַפְשׁוֹ 8
 בְּבַתְּכֶם תָּנוּ נָא אֹתָהּ לוֹ לְאִשָּׁה: וְהַתְּחַתְּנִי אִתְּנוּ בְּנֵיכֶם 9
 תְּחַתְּנוּ־לָנוּ וְאֶת־בְּנֵיהֵנוּ תִּקְחוּ לָכֶם: וְאִתְּנוּ תֵּשְׁבוּ וְהָאָרֶץ י
 תְּהִיָּה^h) לְפָנֵיכֶם שְׁבוּ וּסְחָרוּהָ וְהָאָחֳזִיⁱ) בָּהּ: וַיֹּאמֶר שְׁכֵם 11
 אֶל־אָבִיָּהּ וְאֶל־אֶחָיָהּ אֲמַצְא־חַן בְּעֵינֵיכֶם וְאֲשֶׁר־י^j) תֹּאמְרוּ אֵלַי

כני LXX. omit a) שלום. Sam. סכוח. x) Sam.

1) Omitted in LXX. c) Sam. and 'ק הנערה twice, and so in v. 12.

d) Sam. אל לב. e) Sam. omits חמור. f) LXX. add: ὁ υἱὸς Ἐμμώρ.

g) Sam. וחריש. h) LXX. insert πλατεῖα. i) Sam. וסחרוהו.

j) Cd. 1. וכל אשר.

לג 33

א וַיֵּשֶׂא יַעֲקֹב עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה עֲשׂוֹ^g) בָּא וְעַמּוֹ אַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ
 2 וַיִּחַץ אֶת־הַיְלָדִים עַל־לֶאָה וְעַל־רָחֵל וְעַל שְׁתֵּי הַשְּׂפָחוֹת: וַיִּשֶׂם
 אֶת־הַשְּׂפָחוֹת וְאֶת־יְלִדֵיהֶן רֵאשִׁיטָה^h) וְאֶת־לֶאָה וַיְלִדֶיהָ אַחֲרָנִים
 3 וְאֶת־רָחֵל וְאֶת־יוֹסֵף אַחֲרָנִים: וְהוּא עֵבֶר לִפְנֵיהֶם (וַיִּשְׁתַּחֲוִי)ⁱ
 4 אֶל־רָצָה שִׁבְעַת פְּעָמִים עַד־גִּישָׁתוֹ עַד־אַחֲוָיו: וַיִּרֶץ עֲשׂוֹ לִקְרַאתוֹ
 ה וַיַּחֲבֹקְהוּ וַיִּפֹּל עַל־צוּאָרוֹ^j) וַיִּשְׁקָהוּ^k) וַיִּבְכּוּ: וַיֵּשֶׂא אֶת־עֵינָיו^l)
 וַיֵּרָא אֶת־הַנְּשִׂימַם וְאֶת־הַיְלָדִים וַיֹּאמֶר מִי־אַלֶּה לָּךְ וַיֹּאמֶר
 6 הַיְלָדִים אֲשֶׁר־חָנַן אֱלֹהִים אֶת־עַבְדְּךָ: וַתִּגְשָׁן^m) חֲשָׁשָׁתוֹת הַנָּה
 7 וַיְלִדֵיהֶן וַתִּשְׁתַּחֲוּוּ: ⁿ) וַתִּגַּשׁ גַּם־לֶאָה וַיְלִדֶיהָ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ וְאַחֲרֵי
 8 נִגַּשׁ יוֹסֵף וְרָחֵל וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ: וַיֹּאמֶר מִי לָּךְ בְּלֶת־הַמַּחְנֶה הַזֶּה
 9 אֲשֶׁר פָּגַשְׁתִּי וַיֹּאמֶר לְמַצַּחֲוֹן^o) בְּעֵינַי אֲדָנִי: וַיֹּאמֶר עֲשׂוֹ יִשְׁלִי
 י רֶב אֲחִי וַיְהִי^p) לָּךְ אֲשֶׁר־לָּךְ: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־נָא^q) אִם־נָא
 מַצַּחֲוִי חֵן בְּעֵינֶיךָ וְלִקְחַת מִנְחָתִי מִיָּדַי כִּי עַל־כֵּן רָאִיתִי פְּנֶיךָ
 11 בְּרֵאתִי^r) פֶּנִּי אֱלֹהִים וַתִּרְצַנִּי: קַח־נָא אֶת־בְּרִכְתִּי אֲשֶׁר הִבַּאתִי^s)
 לָּךְ כִּי־חָנַנִי אֱלֹהִים^t) וְכִי יִשְׁלִי־כֹל וַיִּסְצַר־כּוֹ וַיִּבַּח:
 12 וַיֹּאמֶר נִסְעָה וְנִלְכְּהָ וְנִלְכְּהָ לְנַגְדָּךְ: וַיֹּאמֶר אֲלָיו אֲדָנִי יָדְעַ
 13 כִּי־הַיְלָדִים רַבִּים וְהַצֹּאן וְהַבָּקָר עֲלוֹת^u) עָלַי וְדַפְקִים^v) יוֹם
 14 אֶחָד וּמָתוּ כָּל־הַצֹּאן: יַעֲבֹר־נָא אֲדָנִי לִפְנֵי עַבְדְּךָ וְאֲנִי אֶתְנַהֲלֶה^w)
 לְאַפִּי לְרַגְלֵי הַמַּלְאָכָה אֲשֶׁר־לִפְנֵי וְלְרַגְלֵי הַיְלָדִים עַד אֲשֶׁר־
 טו אָבֹא^x) אֶל־אֲדָנִי שְׁעִירָה: וַיֹּאמֶר עֲשׂוֹ אֲצִיגֶהָ־נָא עִמָּךְ מִן־הָעַם

g) Cd. 1. LXX insert אחיו. h) Sam. ילדיהו ראשיטה. i) Sam. והגשנה. j) Sam. וישחתי. k) Omitted by Sam. l) Sam. ויגשנו. m) Sam. וילדינה ותשהחניה. n) LXX. *ἵνα εἴπω ὁ παῖς σου χάριον*. o) Sam. ויהי. p) LXX. omit נא. q) Sam. בראותי. r) Cd. 1. Sam. LXX. Vulg. Syr. Saad. הבאתי. s) Cd. 1. יהיה. t) Sam. עאלת. u) Sam. LXX. Syr. Vulg. ודפקים. v) Sam. אחנהלה. w) Sam. אבוא.

וְאָמְרָהּ לְעִבְדָּתָהּ לְיַעֲקֹב מְנַחָה הוּא שְׁלוּחָהּ לְאֲדָנִי לְעֵשׂוֹ 19
 וְהִנֵּה גַם־הוּא אֶחָרִינוּ: וַיְצֹו גַם־" (אֶת־הַשְּׂנִי גַם־" אֶת־הַשְּׂנִי כ
 גַם־ אֶת־כָּל־הַחֲלָבִים אֶחָרֵי הַעֲדָרִים לֵאמֹר כִּדְבַר הוּהָ תִרְבְּרוּן
 אֶל־עֵשׂוֹ בְּמִצְרָם אֹחוֹ: וְאָמְרָם גַּם־ הִנֵּה עִבְדָּתָהּ יַעֲקֹב־" 21
 אֶחָרִינוּ כִּי־אָמַר אֲכַפְרָה פָּנָיו בְּמְנַחָה הַחֲלָכָת לַפָּנִי" וְאֶחָרֵי־
 כֵן אֲרָאָה פָּנָיו אוֹלֵי יֵשׂא פָּנָיו: וְתַעֲבֹר הַמְּנַחָה עַל־פָּנָיו 22
 וְהוּא לֵן בְּלִילָה־הַהוּא בְּמַתְנָה: וַיִּקָּם וּ בְּלִילָה הַיּוֹם" וַיִּקָּח 23
 אֶת־שְׁתֵּי נָשָׁיו וְאֶת־שְׁתֵּי שִׁפְחֹתָיו וְאֶת־אֶחָד עֶשֶׂר יְלָדָיו" (24
 וַיַּעֲבֹר אֶת מַעְבַּר יַבֵּק": וַיִּקָּח וַיַּעֲבֹרם אֶת־הַנְּחַל וַיַּעֲבֹר 24
 אֶת־אֶשְׁר־לוֹ": וַיּוֹתֵר יַעֲקֹב לְבָדוֹ וַיִּאֲבֹק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלוֹה כַּה
 הַשָּׁחַר: וַיֵּרָא כִּי לֹא יָכַל לוֹ וַיִּנְעַ בְּכַף־יָרְכוֹ וַתִּקַּע כַּף־ 26
 יָרְדָה יַעֲקֹב בְּהַאֲבִקוֹ עִמּוֹ: וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי כִּי עֲלֵה הַשָּׁחַר 27
 וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁלְּחֶךָ כִּי אִם־בְּרַכְתָּנִי: וַיֹּאמֶר אֵלָיו מַה־ 28
 שְׂמֶךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב: וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר עוֹד שְׂמֶךָ כִּי 29
 אִם־יִשְׂרָאֵל כִּי־שָׁרִיתָ עִם־אֱלֹהִים וְעַם־אֲנָשִׁים וְהוֹכַל: וַיִּשְׁאֵל לִ
 יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הַגִּיד־נָא שְׂמֶךָ וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶה תִּשְׁאֵל לְשִׁמִּי
 וַיַּבְדֵּךְ אֹחוֹ שָׁם: וַיִּקְרָא יַעֲקֹב שֵׁם הַמָּקוֹם פְּנוּאֵל" כִּי־רָאִיתִי 31
 אֱלֹהִים פָּנִים אֶל־פָּנִים וַתִּנְצַל נַפְשִׁי: וַיּוֹרַח־לוֹ הַשְּׂמֶךָ 32
 כְּאִשֶּׁר עָבַר אֶת־פְּנוּאֵל וְהוּא צֹלַע" עַל־יָרְכוֹ": עַל־כֵּן לֹא־יֹאכְלוּ 33
 כְּבִיר־יִשְׂרָאֵל אֶת־גִּיד הַנֶּשֶׂה" אִשֶּׁר עַל־כַּף הַיָּרֵךְ עַד הַיּוֹם
 הַזֶּה כִּי נָגַע בְּכַף־יָרְדָה יַעֲקֹב בְּגִיד בְּגִיד הַנֶּשֶׂה:

u) Cd. 1. Sam. ת.ג. LXX. insert τῆ πρώτῃ καὶ. v) Cd. 1. Sam.
 ת.ג. w) Sam. LXX. Vulg. insert כ.א. x) קמץ כו"ק. Cdd. LXX.
 לפני. y) Sam. הווא. z) Sam. ילדיו. a) Sam. היבך. b) Cd. 1. Sam.
 LXX. Vulg. Syr. Saad. לו אשר כל. c) So Cdd. Syr. Vulg.; the
 Sam. has אל פנו; V. D. H. with the majority of Cdd. פנואל. d) Sam.
 עלוע. e) Syr. in Lond. Polygl. adds مَحْمَدٌ، مَحْمَدٌ،
 "for the thigh of Jacob had been strained"; but not Lee's edi-
 tion. f) Sam. הנשא twice.

ה לְפָנָיו אֶל-עֲשׂוֹ אָחִיו אַרְצָה^g) שְׁעִיר שְׂדֵה אֲדָוָה: וַיִּצַן
 אֹתָם לֵאמֹר כֹּה תֹאמְרוּן לְאָדָנִי לַעֲשׂוֹ כֹּה אָמַר עֲבָדְךָ יַעֲקֹב
 6 עַם-לִבָּן גִּרְתִּי וְאַחַר עַד-עָתָה: וַיְהִי-לִי שׂוֹר וְחֹמֶר צֹאן^h)
 וְעֶבֶד וְשִׁפְחָה וְאֲשֻׁלְחָה לְהַגִּיד לְאָדָנִיⁱ) לְמִצְאָתֹן בְּעֵינֶיךָ:
 7 וַיֵּשְׁבִי הַפְּלִאֲמִים אֶל-יַעֲקֹב לֵאמֹר בָּאנוּ אֶל-אָחִיךָ אֶל-
 עֲשׂוֹ וְגַם הִלְךָ לְקִרְאָתְךָ וְאַרְבַּע-מֵאוֹת אִישׁ עָפוּ: וַיִּירָא
 8 יַעֲקֹב מְאֹד וַיִּצַר לוֹ וַיִּחַץ אֶת-הַעֵם אֲשֶׁר-אִתּוֹ וְאֶת-הַצֹּאן
 9 וְאֶת-הַבָּקָר וְהַזְּמִלִים לְשְׁנֵי מַחֲנֹת: וַיֹּאמֶר אִם-יָבֹא עֲשׂוֹ
 אֶל-הַמַּחֲנֶה הָאֶחָד^j) וְהָבִיאוּ וְהָיָה הַמַּחֲנֶה הַנֶּשְׂאָר לְפְלִיטָה^k):
 י וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֱלֹהֵי אָבִי אֲבָרְכֶם וְאֱלֹהֵי אָבִי יִצְחָק יִהְיֶה
 הָאָמַר אֵלָיו שׁוֹב לְאַרְצָה^l) וּלְמוֹלַדְתְּךָ וְאִיטִיבָה^m) עִמָּךְ:
 11 קָטַנְתִּי מִכָּל הַחֹסְדִים וּמִכָּל-הָאֱמֹת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת-עֲבָדְךָ
 כִּי בְמִקְלִי עָבַרְתִּי אֶת-הַיַּרְדֵּן הַזֶּה וְעָתָה הֵיחִיתִי לְשְׁנֵי מַחֲנֹת:
 12 הַצִּילֵנִי נָא מִיַּד אָחִי מִיַּד עֲשׂוֹ כִּי־יָרָא אֲנֹכִי אֹתוֹ פֶּן-יָבֹא
 13 וְהִבְנִי אִם עַל-בָּנָיִםⁿ): וְאִתָּה אֲמָרְתָּ הֵיטִיב אִיטִיב^o) עִמָּךְ
 וְשִׁמְתִי אֶת-זְרַעְךָ בְּחוֹל הַיָּם אֲשֶׁר לְאֶדְיָסָר מֶרֶב: וַיִּלֵּן שָׁם
 14 בְּלִילָה הַהִיא וַיִּקַּח מִן-הַבָּקָר בָּנָדוּ מִנְחָה לַעֲשׂוֹ אָחִיו: עֲוִים
 טו מֵאֲתָנִים וְחִישִׁים עֲשָׂרִים רְחִלִים מֵאֲתָנִים וְאִילִים עֲשָׂרִים:
 16 זְמִלִים מִיִּנְקוֹחַ^p) וּבְנֵיָהֶם שְׁלֹשִׁים פָּרוֹת אַרְבָּעִים וְעָרִים
 17 עֲשָׂרָה אֲתָנֹת^q) עֲשָׂרִים וְעֵרִים^r) עֲשָׂרָה: וַיִּתֵּן בָּנָדוּ-עֲבָדָיו
 עֵדֶר עֵדֶר לְבָגָדוֹ וַיֹּאמֶר אֶל-עֲבָדָיו עֲבְרוּ לְפָנָי^s) וְרוּחַ תְּשִׁימוּ
 18 בֵּין עֵדֶר וּבֵין עֵדֶר: וַיִּצַן אֶת-הָרְאשׁוֹן^t) לֵאמֹר כִּי יִפְגַּשְׁךָ עֲשׂוֹ
 אָחִי וְשָׁאַלְךָ לֵאמֹר לְמִי-אַתָּה וְאַנְהָ תֵלֵךְ וּלְמִי אַתָּה לְפָנָי:

g) Sam. ארץ. h) Cdd. 2. Sam. Vulg. LXX. Syr. Saad. צאן.
 i) LXX. add עשו. j) Sam. האחד. k) Sam. לפלטה. l) Sam.
 אל ארץ. m) Sam. ואיטיב. n) Sam. האם על הבנים; LXX. και
 μητέρα. o) Sam. היטב איטב. p) Sam. מינקוח. q) Sam. אחנות.
 r) Sam. ועירים. s) Cdd. לפניו. t) Sam. הראשון.

47 וַיִּקְרָא-לָו לָבָן וַיִּגַּר שְׁהִדוּתָא^o וַיַּעֲקֹב קָרָא לוֹ גַלְעָד: וַיֹּאמֶר
 48 לָבָן הַגֵּל הַזֶּה עַד בֵּינִי וּבֵינְךָ^p הַיּוֹם^q עַל-כֵּן קָרָא-שְׁמוֹ גַלְעָד:
 49 וְהַמְצַפָּה^r אֲשֶׁר אָמַר^s יֵצֵף יְהוָה בֵּינִי וּבֵינְךָ כִּי נִסְתָּר אִישׁ מֵרַעְיוֹ:
 אִם-תַּעֲנֶה אֶת-בְּנֹתַי^t וְאִם-תִּקַּח נָשִׁים עַל-בְּנֹתַי
 51 אִין אִישׁ עִמָּנוּ רָאָה אֱלֹהִים עַד בֵּינִי וּבֵינְךָ: וַיֹּאמֶר לָבָן
 לַעֲקֹב הֵנָּה הַגֵּל הַזֶּה וְהִנֵּה הַמְצַבָּה אֲשֶׁר יָרִיתִי^u בֵּינִי
 52 וּבֵינְךָ^v: עַד הַגֵּל הַזֶּה וְעַד הַמְצַבָּה אֲסִיֵּא לֹא-אֶעֱבֹר
 אֲלֶיךָ אֶת-הַגֵּל הַזֶּה וְאִם-אִתָּה לֹא-תַעֲבֹר אֲלַי אֶת-הַגֵּל הַזֶּה
 53 וְאֶת-הַמְצַבָּה הַזֹּאת לָרְעָה: אֱלֹהֵי אֲבֹתָהֶם וְאֱלֹהֵי נַחֲוֹר וּשְׁפָטוּ
 54 בֵּינֵינוּ^w אֱלֹהֵי אֲבֹתֵהֶם^x וַיִּשָּׁבַע יַעֲקֹב בְּפֶתַח אָזְנוֹ וַיִּצְהַק:
 וַיִּזְבַּח יַעֲקֹב^y זֶבַח בָּהָר וַיִּקְרָא לְאָחִיו^z לְאִבְלֵ-לָחֶם^a וַיֹּאבְדוּ
 לָחֶם וַיְלִינוּ בַּהָר:

לכ 32

וַיִּשָּׁבַע לָבָן בַּבֶּקֶר וַיִּנְשָׁק לְבָנָיו וּלְבָנוֹתָיו^b וַיִּבְרַךְ אֹתָהֶם^c א
 וַיֵּלֶךְ וַיִּשָׁב^d לָבָן לְמִקְמוֹ^e: וַיַּעֲקֹב הִלָּךְ לְדֶרֶכִי^f וַיִּפְגְּעוּ-בִי 2
 מִלֵּאבֵי אֱלֹהִים: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב בְּאֲשֶׁר רָאָם מִחֲנֶה אֱלֹהִים 3
 זֶה וַיִּקְרָא שְׁמֵי-הַמָּקוֹם הַהוּא מִחֲנֵים: וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מִלֵּאבִים 4

o) Sam. שהרוחה. p) LXX. εἶπε δὲ Λάβαν τῷ Ἰακώβ Ἰδοὺ ὁ βουνὸς οὗτος καὶ ἡ στήλη ἣν ἔστησα ἐνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ σοῦ. q) LXX. omit היום, and insert: μαρτυρεῖ ὁ βουνὸς οὗτος καὶ μαρτυρεῖ ἡ στήλη αὐτή. r) Sam. והמצבה; vid. n. s) Omitted in Cd. 1. l) Sam. כנתי twice. u) Cd. 1. Sam. Saad. יראת. v) LXX. render the verse thus: καὶ εἶπε: Λάβαν τῷ Ἰακώβ Ἰδοὺ ὁ βουνὸς οὗτος καὶ μάργυς ἡ στήλη αὐτή. w) Cd. 1. Sam. יששכ בנינו. x) Cdd. מ' אביכם Cdd. 3. Sam. אברהם אביכם. Cdd. 2. LXX. omit אביכם. Syr. ܐܠܗܝ ܕܥܘܠܡܝܢ "the God of our fathers." The Vulg. Onk. Saad. agree with the Heb. text. y) Omitted by LXX. Vulg. z) Cd. 1. אחיו. a) LXX. omit להם. b) Sam. ולבנותיו. c) Sam. אחם. d) Sam. וישוב. e) Sam. למקומו. f) LXX. insert: καὶ ἀναβλέψας εἶδε παρεμβολὴν θεοῦ παρεμβεβληκυῖαν

לה ותאמר^א) אל-אביה אל-יחל בעיני אדני כי לוא^ב) אוכל לקום
מפניך כירדך נשים^ג) לו ויחפש^ד) ולא מצא את-החרפים:
36 ויחל ליעקב וירב בלבן ויען יעקב ויאמר ללבן מה-פשעי
37 מה^ה) חפאתי כי דלקת אחרי: כי-משש^ו) את-בל-בלי מה-
מצאת מכל בלי-ביחך שים פה נגד אחי ואחיה ויוכיחו
38 בין שנינו: זה עשרים שנה אנכי עמך רחלתי ועוף לא
39 שבלו ואילי^ז) צאנה לא אכלתי: טרפה לא-הבאתי אליך
אנכי אחפנה מידי חבקשנה^ח) גנבתי יום ונגנבתי^ט) לילה:
מ הייתי ביום אכלני חרב^י) וקרח בלילה ותפר שנתו מעיני:
41 זה-לי עשרים שנה בביחך עברתיך ארבע-עשרה שנה
בשתי בנתיך ושש שנים בצאנה ותחלף את-משברתי עשרת
42 מנים: לולי^י) אלהי אבי אלהי^{יא}) אבריהם ופחד יצחק היה
לי כי עתה ריקם שלחתי את-עני ואת-יגיע^{יב}) כפי ראה
43 אלהים ויוכח^{יג}) אמיש: ויען לבן ויאמר אל-יעקב הבנות
בנתי^{יד}) והבנים בני והצאן צאני וכל אשר-אתה ראה ליהוא
ולבנתי^{טו}) מה-אעשה לאלה היום או לבניהן^{טז}) אשר ילדו:
44 ועתה לכה נברחה^{טז}) ברית אני ואתה והנה לעד ביני ובינך^{יז}):
46 ויקח יעקב אצן וירימה^{יח}) מצבה: ויאמר יעקב לאחיו
לקטו אבנים ויקחו אבנים ויעשרגל ויאכלו שם^{יט}) על-הגל^כ):

s) Cd. 1. Syr. add רחל. u) Sam. הנשים.
.v) Sam. ויחבש. LXX. insert: *ἐν ὕλῳ τῷ οἴκῳ*. w) Cdd. mult. Sam.
LXX. Syr. Onk. edd. 8. Ps.-Jon. ימה. x) Sam. וכי מ'. y) Sam.
אילי. z) Omitted by Sam. LXX. a) Sam. ונגוכה. b) Sam.
דרף. c) Sam. לו לא. d) Omitted by LXX. Saad. e) Sam. ינע.
f) Sam. ויוכיח. g) Sam. בנתי. h) Sam. ולבנותי. i) Sam. לבניהם.
j) Cdd. mult. Vulg. Ps.-Jon. Onk. edd. 4. וינברה. k) LXX. add:
εἶπε δὲ αὐτῷ Ἰδου οἱ θεοὶ μετ', ἡμῶν ἐστίν ἴδε ὁ θεὸς μάστιγος
ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ σοῖ. l) Sam. וירמה. m) Omitted in Cdd.
2. Vulg. Saad. n) LXX. add: *καὶ εἶπεν αὐτῷ Λάβαν Ὁ βουρὸς*
οὗτος μαρτυρεῖ ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ σοῖ σήμερον.

לָלֶכֶן^א) בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בָרַח יַעֲקֹב: וַיִּקַּח אֶת-אֶחָיו עִמּוֹ 23
 וַיִּרְדּוּ אַחֲרָיו הַרְדָּה שִׁבְעַת יָמִים וַיִּדְבֹּק אֹתוֹ בַּהַר הַגִּלְעָד:
 וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל-לָבֵן הָאֲרָמִי בַתְּלֵם^ב) הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ הַשְּׁמֵר 24
 לְךָ פֶּן-דַּבֵּר^ג) עִם-יַעֲקֹב מִטּוֹב עַד-רָע^ד): וַיִּשָּׁג לָבֵן אֶת-יַעֲקֹב כִּי
 וַיַּעֲקֹב תִּקַּע אֶת-אֶהָלוֹ בַּהַר וּלְבָן תִּקַּע אֶת-אֶחָיו בַּהַר הַגִּלְעָד:
 וַיֹּאמֶר לָבֵן לְיַעֲקֹב מָה עָשִׂיתָ וַתִּגְנֹב אֶת-לִבִּי וַתִּנְהַג אֶת- 26
 בְּנֹתַי^ה) בְּשִׁבוֹת חֶרֶב: לָמָּה נִחַבְתָּ^ו) לְבָרְחִי וַתִּגְנֹב אֹתִי 27
 וְלֹא-הִגַּדְתָּ לִּי וְאֲשַׁלְּחֶךָ בְּשִׂמְחָה וּבְשָׂרִים^ז) בְּתַף^ח) וּבְכִנּוּר^ט):
 וְלֹא נִטְשָׁתָנִי לְנֶשֶׁק לְבָנִי וּלְבְנֹתַי^י) עַתָּה^י) הִסְכַּלְתָּ עֲשׂוֹ^י): 28
 אֲשֶׁר-לָאֵל יָדֵי לַעֲשׂוֹת עִמָּכֶם^כ) רָע וְאֵלֵהִי אֲבִיכֶם^כ) אָמַר 29
 אֵלַי לֵאמֹר הַשְּׁמֵר לְךָ מִדַּבֵּר עִם-יַעֲקֹב מִטּוֹב עַד-רָע^ל): וְעַתָּה ל
 הַלֶּךְ הַלֵּכְתָּ בֵּי-נַכְסְתָּךְ נִכְסְפָתָה^מ) לְבֵית אָבִיךָ לָמָּה נִגְבַּת אֶת-
 אֱלֹהֵי: וַיַּעַן יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר לְלָבֵן כִּי^נ) יְרֵאתִי כִּי אֲמַרְתִּי פֶךְ 31
 תִּגְזַל אֶת-בְּנוֹתַיךָ מֵעַמִּי^ס): עִם^ס) אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶת-אֱלֹהֶיךָ לֹא 32
 יִתִּיחַ נָגַד אֶחָיו הַקֶּרֶל מִה עָמְרִי וְקַח-לְךָ^פ) וְלֹא-יִרַע יַעֲקֹב
 כִּי רָחֵל^פ) וְנִכְחַתָּם: וַיָּבֹא לָבֵן^פ) בְּאֶהֱל-יַעֲקֹב וּבְאֶהֱל לָאָה 33
 וּבְאֶהֱל שְׁתֵּי הָאִמְהוֹת^ק) וְלֹא מִצָּא וַיֵּצֵא מֵאֶהֱל לָאָה וַיָּבֹא
 בְּאֶהֱל רָחֵל: וְרָחֵל לָקְחָה אֶת-הַתְּרָפִים וַתִּשְׂמֶם^ר) בְּכַר הַנְּמֹל 34
 וַתָּשֶׂב עֲלֵיהֶם וַיִּמָּשֵׁשׁ לָבֵן אֶת-כָּל-הָאֶהֱל וְלֹא מִצָּא^ר):

u) LXX. add τῶ Σύροφ. v) Sam. בחלים. w) Cdd. מרבר.
 x) Cdd. 21. Onk. cdd. 4. ועד רע. y) Sam. בנוחי. z) Sam. נוחת.
 a) Sam. בשרים. b) Cdd. LXX. Vulg. Syr. Saad. וכחף. c) Sam.
 ובכנר. d) Sam. ולבנוחי. e) Cdd. LXX. Vulg. ועתה. f) Sam.
 עשו. g) Sam. LXX. עמך. h) Cd. 1. Sam. LXX. אביך. i) Cdd.
 Onk. cdd. 7. ועד רע. j) Sam. נכספה. k) Sam. כה. l) LXX. add:
 και πάντα τὰ ἐμὰ. m) LXX. insert before עם: και εἶπεν Ἰακώβ.
 n) LXX. insert: και οὐκ ἐπέγνω παρ', αὐτῶ οὐθὲν. o) LXX. in-
 sert: ἡ γυνὴ αὐτοῦ. p) Sam. LXX. add ויחכש. q) Sam. השחוחה.
 r) Sam. והשימם. rr) LXX. omit from וימשש to the end of the verse.

יהיה שְׂבָרָךְ וְיִלְדוּ כָל-הַצֹּאן נִקְדִים וְאִם-כֹּה יֹאמֶר עֲקָדִים
 9 יהיה שְׂבָרָךְ וְיִלְדוּ כָל-הַצֹּאן עֲקָדִים: וַיֵּצֵל אֱלֹהִים^x אֶת-מִקְנֵה
 י אַבְיָכָם^y וַיִּסְדְּלֵי: וַיְהִי בַעַת יַחַם הַצֹּאן וְאִשָּׁא עֵינֵי וְאָרָא^z
 בַּחֲלוֹם וַהֲנֵה הָעֶתְדִים^a הָעֲלִים עַל-הַצֹּאן עֲקָדִים נִקְדִים^b
 11 וּבְרָדִים: וַיֹּאמֶר אֵלֵי מִלֵּאָד הָאֱלֹהִים בַּחֲלוֹם יַעֲקֹב וְאָמַר הַנְּנִי:
 12 וַיֹּאמֶר שָׂא-נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה כָּל-הָעֶתְדִים^c הָעֲלִים עַל-הַצֹּאן
 עֲקָדִים נִקְדִים וּבְרָדִים כִּי רָאִיתִי אֶת כָּל-אֲשֶׁר לְךָ עֲשֵׂה לְךָ:
 13 אָנֹכִי הָאֵל בֵּית-אֵל אֲשֶׁר מְשַׁחֲתָ^d שֵׁם מִצִּבְהָ אֲשֶׁר^e נִדְרַתָּ
 לִי שֵׁם נִדַר עֲתָה^f קִוִּים צֵא מִן-הָאָרֶץ הַזֹּאת וְשׁוּב אֶל-אָרֶץ
 14 מִלְדַתְּךָ: וַתַּעַן רְחֵל וַלְאָה וַתֹּאמְרֵנָה לֹא הָעוֹד לָנו חֵלֶק
 טו וַנַּחֲלָה בְּבֵית אָבִינוּ: הֲלוֹא נִבְרִיזוֹת^g נַחֲשָׁבְנוּ לֹא כִּי מִכְרַנּוּ^h
 16 וַיֹּאכַל גַּם-אָכֹלⁱ אֶת-כֶּסֶפִּנוּ: כִּי כָל-הָעֶשְׂבִי^j אֲשֶׁר הִצִּיל
 אֱלֹהִים^k מֵאֲבִינוּ לָנו הוּא וּלְבָנֵינוּ וְעֲתָה כֹּל אֲשֶׁר אָמַר
 17 אֱלֹהִים אֵלֶיךָ^l עֲשֵׂה: וַיָּקָם יַעֲקֹב וַיִּשָּׂא אֶת-בָּנָיו וְאֶת-נְשָׂוֵי^m
 18 עַל-הַגְּמָלִים: וַיָּנִיחַ אֶת-כָּל-מִקְנֵהוּ וְאֶת-כָּל-רֶכֶשׁוֹⁿ אֲשֶׁר
 רָכַשׁ^o מִקְנֵה קִנְיָנוּ אֲשֶׁר רָכַשׁ^p בְּפָרְן אָרָם לְבֹא אֶל-יִצְחָק
 19 אָבִיו אֶרְצָה כְּנָעַן: וּלְכָן הִלְךָ לְגֹזֵ^q אֶת-צִאֲנוּ וַתִּהְיֶינָה רְחֵל
 כ אֶת-הַתְּרָפִים אֲשֶׁר לְאָבִיהָ: וַיָּנִיב יַעֲקֹב אֶת-לֵב לְכָן הָאָרְצִי
 21 עַל^r -בְּלִי^s הַגִּיד לֹא כִּי בָרַח הוּא: וַיִּכְרַח הוּא וְכָל-אֲשֶׁר-לֹא
 22 וַיָּקָם^t וַיַּעֲבֹר אֶת-הַנָּהָר וַיִּשָּׂם אֶת-פָּנָיו הַר הַגִּלְעָד: וַיָּגֵד

x) Sam. יהוה. y) Cdd. mult. Sam. אביכן. z) Sam. וימראה.

a) Sam. העתודים, so in v. 12; LXX. *οἱ τράγοι καὶ οἱ κριοί*, so in v. 12. b) Sam. נקדדים. c) Sam. אח כל הע'. d) LXX. insert *μοι*.

e) Cdd. Sam. LXX. Syr. Vulg. Saad. ואשר. f) Cdd. Sam. LXX. Vulg. ותעה. g) Sam. כנכריות. h) Sam. מככנו. i) Sam. אכל. j) LXX.

add: *καὶ τὴν δόξαν*. k) Sam. יהוה. l) Sam. אליך אלהים. m) Cdd. 2. Sam. LXX. אח נשיו ואח בניו. n) Sam. רכשו. o) Sam. כסף בוזק.

p) Cd. 1. LXX. Onk. Syr. Vulg. Saad. omit רכש. q) Sam. לכו. r) Cdd. 4. Sam. עד. s) Sam. בלתי. t) Omitted in LXX. Vulg.

לְבָנוֹחַ^א) כִּחְשֵׁף הַלְבֵן אֲשֶׁר עַל-הַמִּקְלוֹת: וַיִּצַּג אֶת-הַמִּקְלוֹת 38
 אֲשֶׁר פִּצַּל בְּרִהְטִים בְּשִׁקְחוֹחַ^ב) הַיָּמִים אֲשֶׁר תִּבְאֵן^ג). הַצֵּאן
 לְשִׁתּוֹ לְנֹכַח הַצֵּאן וַיַּחֲמֵנָה בְּבֹאֵן^ד) לְשִׁתּוֹת: וַיַּחֲמֹ^ה) הַצֵּאן 39
 אֶל-הַמִּקְלוֹחַ^ו) וַתִּלְדֵּן^ז) הַצֵּאן עֲקָדִים נְקָדִים^ח) וּמְלָאִים: וְהַבְּשָׁבִים מ
 הַפָּרִיר יַעֲקֹב וַיִּהְיֶן פָּנֵי הַצֵּאן אֶל-עֵקֶד^ט) וְכִלְהִים בְּצֵאן לְבֵן
 וַיִּשֶׁת לוֹ עֲדָרִים לְבָדוֹ וְלֹא שָׁחַם עַל-צֵאן לְבֵן: וְהָיָה^י) בְּכָל 41
 יַחַם הַצֵּאן הַמְקָשְׁרוֹת^י) וְשָׁחַם^כ) יַעֲקֹב אֶת-הַמִּקְלוֹת לְעֵינֵי הַצֵּאן
 בְּרִהְטִים לִיחֲמֵנָה בַּמִּקְלוֹת: וּבְהַעֲטִיף הַצֵּאן לֹא יָשִׁים^ל) וְהָיָה 42
 הַעֲטִפִים^מ) לְלֵבָן וְהַקְּשָׁרִים לְיַעֲקֹב: וַיִּפְרָץ הָאִישׁ מֵאֵד מֵאֵד 43
 וַיְהִי-לוֹ צֵאן רַבּוֹת^נ) וַשְּׁפָחוֹת וַעֲבָדִים^ס) וְגַמְלִים וַחֲמֹרִים:

לא 31

וַיִּשְׁמַע^פ) אֶת-דְּבָרֵי בְנֵי-לְבָן יֵאמֹר לְקַח יַעֲקֹב אֶת כָּל-אֲשֶׁר א
 לְאֹבֵינוּ וּמֵאֲשֶׁר לְאֹבֵינוּ עֲשֵׂה אֵת כָּל-הַכְּבֹד^צ) הַזֶּה: וַיֵּרָא יַעֲקֹב 2
 אֶת-פָּנֵי לְבָן וְהָיָה אֵינֵנו^כ) עִמּוֹ בְּחִמּוֹל שְׁלֹשִׁים: וַיֵּאמֶר יְהוָה 3
 אֶל-יַעֲקֹב שׁוּב אֶל-אֶרֶץ אָבוֹתֶיךָ וְלִמְוֹלָדֶיךָ^ד) וְאֵהְיָה עִמָּךְ:
 וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב וַיִּקְרָא לְרַחֵל וּלְלֵאָה הַשְׁעָה אֶל-צֹאֲנוֹ: וַיֵּאמֶר 4
 לָהֶן רֵאֵה אֲנֹכִי אֶת-פָּנֵי אָבִיכֵן כִּי-אֵינֵנו אֵלַי בְּחִמּוֹל שְׁלֹשִׁים^ה) ה
 וְאֵלֵהי אָבִי הֵיטָה עִמָּדִי: וְאִתְּנָה יְדַעְתִּין^ו) כִּי בְּכָל-כְּהִי עֲבָדְתִי 6
 אֶת-אָבִיכֵן: וְאָבִיכֵן הִחַל בִּי וְהִחַלֶּף^ז) אֶת-מִשְׁבְּרֹתַי עֲשֵׂרֶת 7
 מִגֵּנִים וְלֹא-נָתַנּוּ אֲלֵהִים לְהִרְעוֹ^ח) עִמָּדִי: אִם-כִּיָּה יֵאמֶר נְקָדִים 8

z) LXX. add: *καὶ περισύρωσεν τὸ χλωρόν*, evidently a mere gloss. a) Sam. כהשקות. b) Sam. חבאהן. c) Sam. כבאהן. d) Sam. ויחמנה. e) Sam. על המ'. f) Sam. והלדנה. g) Cdd. 2. LXX. Vulg. איל עקוד. h) Onk. Ps-Jon. Saad. כל עקד; Sam. LXX. עקוד. ונקדים. i) Sam. ויהי. j) Omitted in LXX. k) Sam. ישם. l) Sam. ישם. m) Cdd. 2. Sam. והיו העטופים. n) LXX. add *καὶ βότες*. o) Sam. עכרים. p) LXX. Syr. add יעקב. q) Sam. הככוד. r) Sam. אינב; and so in v. 5. s) Sam. מבחזך ואל מולדתך. t) Sam. שלשום. u) Sam. יהוה להריע. v) Sam. ויחלף. w) Sam. להריע.

ויבא ויאמר יעקב אל-לבן שלחני ואלכנה אל-מקום
 26 ולארצי^g): תנה את-גשי ואח-ילדי אשר עבדתי אהך בהן
 27 ואלכנה בני אתה ידעת את-עבדתי אשר עבדתיך: ויאמר
 אליו לבן אבנא סצאחי תן בעיניך גחשתי ויברכני יהוה
 28 בגלגלך: ויאמר^h) נקבה שכרה עלי ואתנה: ויאמרⁱ) אליו
 29 אתה ידעת את אשר עבדתיך ואת אשר-היה מקנה^j) אתי:
 ל' כי מעט אשר-היה לך לפני^k) ויסרץ לרב ויברך יהוה^l) אתה
 31 לרבלי ועתה מתי אעשה גסדאנכי לביתי: ויאמר מה אתך
 לך ויאמר יעקב לא-תתך לי מאמת אסתעשה-לי הדבר^m)
 32 הנה אשובה ארעהⁿ) צאנה אשמ-: אעבר^o) בכל-צאנה היום
 הבר^p) משם כל-שות ונקד^q) וטלוא וקל-שה-הום בפשבים
 33 וטלוא^r) ונקד בעוים והיה שכרי: וענה-הוה בני צדקתו ביום
 מחד בר-הבוא^s) על-שכרי לפניך כל אשר-איננו נקד וטלוא
 34 בעוים ותם בפשבים גנוב הוא אתי: ויאמר לבן הן לו
 לה יהי^t) כדברך^u): ויסר ביום ההוא את-התנישים העקרים
 והטלאים ואת כל-העוים הנקרות והטלאה^v) בלי^w) אשר-לבן פו
 36 וקל-הום בפשבים ויתן ביד-בניו: וישם הרף שלשת ימים
 37 בינו^x) ובין יעקב ויעקב רעה את-צאן לבן הנותרת^y): ויקח
 לו יעקב מקל לבנה לח ולח וערמון ויסצל בהן^z) פצלוח

g) Sam. ואל ארצי. h) Omitted in LXX. Vulg. i) LXX. Syr. add יעקב. j) Sam. מקניך. k) LXX. יהוה אלהים. l) Sam. אח הדבר. m) Sam. ארעי. n) Sam. אעברה; vid. n. o) Sam. הסיר. p) Sam. נקד twice; so also in v. 33. q) Sam. הטלוא, but cdd. as Heb. r) Sam. יכוא. s) Sam. והטלאה. t) Cdd. Sam. כדברך. u) Sam. והטלאה. v) Cdd. LXX. Syr. ואת כל. w) Sam. LXX. Saad. כנס. x) Sam. adds . . . ויאמר יעקב בחלום ויאמר יעקב ואיטיב עמך: With the exception of these words, the rest of the insertion is identical with ch. 31: 11—14. y) Sam. LXX. כדם.

8 שְׁנֵי לַיְעֶקֶב: וַתֹּאמֶר רַחֵל נִפְתָּלִי אֱלֹהִים | נִפְתָּלְתִּי עִם-
 9 אַחֲתִי (גַם-יִגְלְתִּי) וַתִּקְרָא שְׁמוֹ (נִפְתָּלִי: וַתִּרְא לָאָה כִּי עָמְדָה
 מִלֶּדֶת וַתִּקַּח אֶת-זוֹלֶפֶה שֶׁפָּחָתָהּ וַתִּתֵּן אֹתָהּ לַיְעֶקֶב לְאִשָּׁה: v)
 10 וַתֵּלֶד w). וְזוֹלֶפֶה שֶׁפָּחָתָה לָאָה לַיְעֶקֶב בֶּן: וַתֹּאמֶר לָאָה בְּנִי
 11 וַתִּקְרָא אֹת-שְׁמוֹ גָד: וַתֵּלֶד זוֹלֶפֶה שֶׁפָּחָתָה לָאָה בֶּן שְׁנֵי
 12 לַיְעֶקֶב: וַתֹּאמֶר לָאָה בְּאִשְׁרֵי כִּי אֲשֶׁרוּנִי בָנוֹת וַתִּקְרָא
 13 אֹת-שְׁמוֹ אֲשֶׁר: וַיֵּלֶד רְאוּבֵן בִּימֵי קֶצֶר-חַיִּים וַיִּמָּצֵא
 14 דוֹדָאִים בְּשָׂרָה וַיָּבֵא אֹתָם אֶל-לָאָה אִמּוֹ וַתֹּאמֶר רַחֵל אֵל-
 15 לָאָה x) תִּנְיֶנָּה לִי מִדוֹדָאֵי בְּנֶדָי y): וַתֹּאמֶר לָהּ הִמְעַט קִחְתְּךָ מִ-
 אֶת-אִישִׁי וְלָקַחְתָּ גַם אֶת-דוֹדָאֵי z) בְּנֵי וַתֹּאמֶר רַחֵל לָבֵן a) וַיִּשְׁכַּב
 16 עִמָּה b) הַלַּיְלָה תַּחַת דוֹדָאֵי בְּנָדָי: וַיָּבֵא יַעֲקֹב מִדְּהַשְׂרָה בְּעֶרְבֹ
 17 וַיִּמָּצֵא לָאָה לִקְרָאתוֹ וַתֹּאמֶר אֵלַי תָּבֹא c) בִּי שָׂכָר שֶׁבְרַתְּךָ
 18 בְּדוֹדָאֵי בְּנֵי וַיִּשְׁכַּב עִמָּה בַּלַּיְלָה הַזֶּה d): וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶל-
 19 לָאָה וַתַּהַר וַתֵּלֶד לַיְעֶקֶב בֶּן חַמִּישִׁי: וַתֹּאמֶר לָאָה נָתַן
 אֱלֹהִים שְׁכָרִי אֲשֶׁר-נָתַתִּי שֶׁפָּחָתִי לְאִישִׁי וַתִּקְרָא שְׁמוֹ e)
 20 וַיִּשְׁשָׁר: וַתַּהַר עוֹד לָאָה וַתֵּלֶד בֶּן-שְׁשִׁי לַיְעֶקֶב: וַתֹּאמֶר f)
 לָאָה זָבַדְנִי אֱלֹהִים | אֹתִי וְזָר מִכָּהֵּן הַפֶּעַם | וַיִּבְלְנִי אִישִׁי כִּי-
 21 גִלְתִּי לוֹ שֵׁשָׁה בָנִים וַתִּקְרָא אֹת-שְׁמוֹ זְבֻלֹן g): וְאַחַר
 22 יִלְדָה h) בֵּת i) וַתִּקְרָא אֹת-שְׁמָהּ דִּינָה: וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת-רַחֵל
 23 וַיִּשְׁמַע אֲלֶיהָ אֱלֹהִים וַיִּפְתַּח אֶת-רַחֲמָהּ: וַתַּהַר וַתֵּלֶד בֶּן
 24 וַתֹּאמֶר אֲבָף אֱלֹהִים אֶת-חַרְפְּתִי: וַתִּקְרָא אֹת-שְׁמוֹ יוֹסֵף
 לֵאמֹר יוֹסֵף יִהְיֶה לִּי בֶן אַחֲרָי: וַיְהִי בְּאֲשֶׁר יִלְדָה רַחֵל אֶת-כֹּה

r) Sam. נפחלי. s) Sam. אחוזי. t) Cdd. Sam. ת.ם. u) Sam.
 אמ שמו; so cdd., but Lond. Polygl. & cdd. אמ שמו. v) LXX. add:
 και εισηλθε προς αυτην. w) LXX. וחור וחלד, and so in v. 12. x) LXX.
 add τη ἀδελφῆ. y) Sam. בניך, and so in v. 15. z) Sam. רודי. a) LXX.
 οὐχ οὕτως (לא כן). b) Sam. עמיך. c) Sam. LXX. add הלילה. d) Sam.
 ההוא. e) Sam. אמ שמו. f) Sam. זבולן.

ל לָכֵן לְרַחֵל^ד) בָּרוּ אֶת־בְּלֵתָהּ שִׁפְחָתוֹ לָהּ לְשִׁפְחָהּ: וַיְבֹא גַם
 אֶל־רַחֵל וַיֹּאמֶר גַּם־אֶת־רַחֵל מִלֵּאָה וַיַּעֲבֹד עִמּוֹ עוֹד שְׁבַע־
 31 שָׁנִים אַחֲרוֹת: וַיֵּרָא יְהוָה^ה) כִּי־שָׁנְאוֹהָ לָאָה וַיִּפְתַּח אֶת־רִחְמָהּ
 32 וַרְחַל עֲקָרָה: וַתַּהַר לָאָה^ו) וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ^ז) רְאוּבֵן^י) כִּי
 33 אָמַרְהָ כִּי־רָאָה יְהוָה בְּעַנְיָי^י) כִּי עָשָׂה יְהוָה־בְּנִי אִישִׁי: וַתַּהַר
 עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתֹּאמֶר כִּי־שָׁמַע יְהוָה כִּי־שָׁנְאוֹהָ אֲנֹכִי וַיִּתֶּן־
 34 לִי גַם־אֶת־זוֹה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ שִׁמְעוֹן: וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן
 וַתֹּאמֶר עָשָׂה הַפֶּעַם יְהוָה^י) אִישִׁי אֵלַי^כ) כִּי־יִלְדַתִּי לוֹ שְׁלֹשָׁה
 לֵה בָנִים עַל־בֶּן קָרָא־שְׁמוֹ^ל) לֵךְ: וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתֹּאמֶר
 הַפֶּעַם אֹזְרָה^מ) אֶת־יְהוָה עַל־בֶּן קָרָאָה שְׁמוֹ יְהוּדָה וַתַּעֲמֵד
 מִלְּרַח:

ל 30

א וַתֵּרָא רַחֵל כִּי לֹא יִלְדָה לָיָעֶקֶב וַתִּקְנֶה רַחֵל בְּאֵהֲרָה^נ) וַתֹּאמֶר
 2 אֶל־יַעֲקֹב הִבְדֵּלִי בָנִים וְאִם־אֵין מִתָּה אֲנֹכִי: וַיַּחַר־אָף
 יַעֲקֹב בְּרַחֵל וַיֹּאמֶר הַתַּחַת אֱלֹהִים אֲנֹכִי אֲשֶׁר־מָנַע מִמֶּךָ
 3 פְּרִי־בֶטֶן: וַתֹּאמֶר^ו) הִנֵּה אֲמַתִּי בְלֵתָה בָּא אֵלַיָּהּ וַתֵּלֶד עַל־
 4 בְּרָכִי וְאִבְנָה גַם־אֲנֹכִי מִמֶּנָּה: וַתִּתֶּן־לוֹ אֶת־בְּלֵתָהּ שִׁפְחָתָהּ
 ה לְאִשָּׁה וַיְבֹא אֵלַיָּהּ יַעֲקֹב: וַתַּהַר בְּלֵתָהּ^ז) וַתֵּלֶד לְיַעֲקֹב בֶּן:
 6 וַתֹּאמֶר רַחֵל דָּגַנִּי אֱלֹהִים וְגַם שָׁמַע בְּקִלְיָי^ח) וַיִּתֵּן־לִי בֶן עַל־בֶּן
 7 קָרָאָה שְׁמוֹ דָּן: וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בְּלֵתָהּ שִׁפְחָתָהּ רַחֵל בֶּן

d) LXX. omit רחל. e) LXX. יהוה אלוהים. f) LXX. insert ליעקב.
 g) Cdd. Sam. ומה שמו, and so in v. 33. h) Syr. ܠܘܟܝܢ through-
 out. i) LXX. insert: *καὶ ἔδωκέ μοι υἱόν*. j) Sam. ילוי. k) Sam.
 ולי. l) Sam. קראה ש'. m) Sam. אודי. n) Sam. כאחוריה. o) LXX. Syr.
 Vulg. insert לָהּ. p) LXX. add: *ἡ κραινα τῆς Ραχὴλ*. q) Sam.
 בקולי.

אָבִיךָ הוּא וְכִי בָרְדָבְקָה הָיָא וּפְרִיץ וַחֲנָנִי לְאַבְרָהָם׃ וַיְהִי
 כִּשְׁמֹנֶט לָבָן אֶת-שְׁמֵעַ וְיַעֲקֹב בֶּן-אֲחִיחוּ וַיֵּרֶץ לְקָרְאָתוֹ
 וַיִּתְבַּק־לוֹ וַיִּנְשָׁק-לוֹ וַיִּבְרָאֵהוּ׃ אֶל-פִּיתוֹ וַיִּסְפֹּר לָבָן אֶת
 כָּל-חֲדָרְבָרִים הָאֵלֶּה׃ וַיֹּאמֶר לוֹ לָבָן אֲדָם׃ עֲצָמֵי וּבְשָׂרֵי אֲחִי
 וַיֵּשֶׁב עִמּוֹ חָדָשׁ יָמִים׃ וַיֹּאמֶר לָבָן לְיַעֲקֹב הֲכִי-אֲחִי אֲתָה
 וַעֲבַדְתָּנִי חָנָם הַיְדִידָה לִּי מִה-פִּשְׁפְּרֹתָי׃ וַיִּלְלָבָן שְׂמִי בְנֵי
 שָׁם הַגְּדֹלָה לְאֵה וְשָׁם הַקְּמִנָה רַחֵל׃ וַעֲבָדְתָּ לְאֵה רַבּוֹת
 וְרַחֵל הַיְדִידָה יִפְתֹּחַ-תְּאֵר וַיִּפֹּחַ מִדְּאֵה׃ וַיִּתְּבֵן יַעֲקֹב אֶת-רַחֵל
 וַיֹּאמֶר אֶעֱבָדְךָ שְׁבַע שָׁנִים בְּרַחֵל בְּתָרֵךְ הַקְּמִנָה׃ וַיֹּאמֶר לָבָן
 טוֹב תְּהִי אִתָּה לָךְ מִתְּהִי אִתָּה לְאִישׁ אֲחֵר יִשְׁכָּה׃ וַעֲבָדִי
 וַיַּעֲבֹד יַעֲקֹב בְּרַחֵל שְׁבַע שָׁנִים וַיְהִי כַעֲבֹדוֹ בְּיָמִים אֲחֵרִים כ
 כַּאֲחֵבְתוֹ אִתָּה׃ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-לָבָן הֲכִי-אֲשֵׁרִי כִי
 מֵלֹאֵו יָמִי וְאֲבֹאֵה׃ אֵלֶיךָ׃ וַיִּגָּאֵף לָבָן אֶת-כָּל-אֲנָשָׁי׃ הַמְקוּם
 וַיַּעַשׂ מִשְׁתָּה׃ וַיְהִי בַעֲרֹב יַעֲקֹב אֶת-לֵאָה בָתּוֹ וַיִּבֵּא אִתָּה
 אֵלֶיךָ׃ וַיִּבֵּא אֵלֶיךָ׃ וַיִּתֵּן לָבָן לָהּ׃ אֶת-זֶלְפָּה שִׁפְחָתוֹ לְלֵאָה
 בָּתּוֹ שִׁפְחָה׃ וַיְהִי בַּבֶּקֶר וַתִּגַּהּ-הוּא לְאֵה וַיֹּאמֶר׃ אֶל-לָבָן
 מִה-זֹּאת עָשִׂיתָ לִּי הַלֵּא׃ בְּרַחֵל עֲבָדְתִּי עִמָּךְ וְלָמָּה׃ רַמְתִּינִי׃
 וַיֹּאמֶר לָבָן לֹא-יַעֲשֶׂה כֵן בְּמִקוּמִנִי׃ לָתֵת הַצִּעִירָה לְפָנַי
 הַבְּכִירָה׃ מֵלֹא שְׁבַע זָמַת וְנִתְּנָה׃ לָךְ גַּם-אֶת-זֹאֶת בְּעֲבָדָה
 אֲשֶׁר תַּעֲבֹד עִמָּדִי עוֹד שְׁבַע-שָׁנִים אַחֲרָת׃ וַיַּעַשׂ יַעֲקֹב כֵּן׃
 וַיִּמְלֵא שְׁבַע זָמַת וַיִּתֵּן-לָהּ אֶת-רַחֵל בָּתּוֹ לִזְׁ׃ לְאִשָּׁה׃ וַיִּתֵּן׃

l) Sam. וחניד. m) LXX. add: *κατὰ τὰ ῥήματα ταῦτα.*
 n) Sam. ויבאו. o) Omitted by LXX. Vulg. p) LXX. perhaps insert
 סאד. q) Sam. שב. r) Sam. ואבוא. s) Cdd. 2. Saadi omit
 כל. t) Cd. 1. LXX. יעקב. u) Sam. LXX. add יעקב. v) Omit-
 ted in Cdd. 2. and Sam. w) Cdd. Sam. לשפחה. x) LXX. add
 יעקב. y) Sam. הלוא. z) Cd. 1. Vulg. Syr. למה. a) Cdd. Sam.
 במקומי. b) Sam. LXX. Syr. Vulg. Saadi וזמן. c) Omitted in
 Cdd. Syr. Saad.

21 לְלֵבָשׁ: וְשָׂבִיתִי בְשָׂלֹם אֶל-בֵּית אָבִי וְהָיָה יְהוָה לִי לְאֱלֹהִים:

22 וְהָאָבִן הַזֶּה אֲשֶׁר-שָׂמְתִי מִצְבֵּה יְהוָה בֵּית אֱלֹהִים זָכַל

וְאֲשֶׁר יִתְחַרְלִי עִשָׂר אַעֲשֶׂרְכֶם לָד:

כח 28

2 א וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב רְגָלָיו וַיִּגְדַּף אֶרְצָה (א) בְּנֵי-קְדָם (ב): וַיֵּרָא וְהִנֵּה בָּאֵר

בְּשָׂדֶה וְהִנֵּה-שָׁם שְׂלִישֵׁה עָרְרֵי-צֹאן רֹכְצִים עָלֶיהָ בֵּי מִן-

הַבָּאָר הַהִיא יֹשְׁקוּ הָעֵדְרִים וְהָאָבִן (ג) גִּדְּלָהּ עַל-פִּי הַבָּאָר

3 (וְנִאֲסַף-שָׂמָה (ד) כָּל הָעֵדְרִים (ה) וַיִּגְלְלוּ אֶת-הָאָבִן מֵעַל פִּי הַבָּאָר

וְהִשְׁקוּ אֶת-הַצֹּאן וַהֲשִׁיבוּ אֶת-הָאָבִן עַל-פִּי הַבָּאָר לְמִקְוֵהָ (ו)

4 וַיֹּאמֶר לָהֶם יַעֲקֹב אַחֵי מִאֵין אַתֶּם וַיֹּאמְרוּ מִחֶרֶן אָנֹכֶנּוּ:

ה וַיֹּאמֶר לָהֶם הִירְעַתֶּם אֶת-לֶבְנִי בְּדִגְחֹר וַיֹּאמְרוּ יִדְעֵנוּ:

6 וַיֹּאמֶר לָהֶם הַשְׁלוֹם לוֹ וַיֹּאמְרוּ שְׁלוֹם וְהִנֵּה רָחֵל בָּתּוֹ בָּאֵר

7 עִם-הַצֹּאן: וַיֹּאמֶר (ז) הֵן עוֹד הַיּוֹם צָדוֹל לֹא-עָמַת הָאֶפֶס הַמִּקְנֶה

8 הַשְׁקוּ הַצֹּאן וּלְכוּ רְעוּ: וַיֹּאמְרוּ לֹא נוֹכַל עַד אֲשֶׁר יִאֲסֹפוּ

כָּל-הָעֵדְרִים (ח) וַיִּגְלְלוּ אֶת-הָאָבִן מֵעַל פִּי הַבָּאָר וְהִשְׁקִינוּ הַצֹּאן

9 עוֹרְנוּ מִדְּבַר עֵפֶס וְרָחֵל (ט) בָּאָה עִם-הַצֹּאן אֲשֶׁר לְאֵבִיהָ בְּ-

י רְעוּהָ הַיּוֹם (י): וַיְהִי כַּאֲשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֶת-רָחֵל בַּת-לָבָן אֶת-

אִמּוֹ וְאֶת-צֹאן לָבָן אַחֵי אִמּוֹ וַיִּגֵּשׁ יַעֲקֹב וַיִּגַּל אֶת-הָאָבִן

11 מֵעַל פִּי הַבָּאָר וַיִּשָּׁק אֶת-צֹאן לָבָן אַחֵי אִמּוֹ: וַיִּשָּׁק יַעֲקֹב

12 לְרָחֵל וַיֵּשֶׁב אֶת-קְלוֹ (יא) וַיִּבֶה: וַיִּגְדַּף יַעֲקֹב לְרָחֵל בֵּי אֶד-

a) Sam. ארץ. b) LXX. add: πρὸς Αἰθίαν τὸν νοτὸν Βεδου-
λ τοῦ Σύρου, ἀδελφὸν δὲ Ραβέλας μητρὸς Ἰακώβ καὶ Ησαΐ.
c) Sam. וואבן. d) Sam: שם. e) Sam. הרעים. f) Samr. רעוה.
g) Ed. 1. Sam: Syr. Saad. insert: להם; LXX. Syr. Vulg: insert
יעקב. h) Sam. LXX. הרעים. i) LXX. καὶ ἰδοὺ Ραχὴλ ἡ θυγα-
τηρ Αἰθίαν. Vulg. et ecce: Rachel. j) LXX. add: καὶ ἀβέβαιον
τοῦ πατρὸς αὐτῆς. Vulg. gregem. k) Sam. ודו.

- אָבִיו וְאֶל־אִמּוֹ וַיִּלְךָ פְּדָנָה אֲרָם: וַיֵּרָא עֲשׂוֹ בִּי רְעוּת בְּנֹתָ 8
 בְּנָעַן בְּעֵינָי וַיִּחַק אָבִיו: וַיִּלְךָ עֲשׂוֹ אֶל־יִשְׁמָעֵאל^l) וַיִּקַּח אֹתָּהּ 9
 מִחַתָּה | בַּת־יִשְׁמָעֵאל בְּן־אֲבֵרָהָם אֲחִיחֹת נְבוֹתָ^k) עַל־נָשָׂיו לִו
 לְאִשָּׁה: וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וַיִּלְךָ^l) חֲרָנָה: וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם^l
 וַיִּלֵּן שָׁם בְּרֵבָא הַשְּׁמֶשׁ וַיִּקַּח מֵאֲבְנֵי הַמָּקוֹם וַיִּשָּׂם מִרְאֲשֵׁתָיו^m)
 וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא: וַיִּחַלֵּם וְהִנֵּה סֹלֶם מַצֵּב אֶרְצָה וְרֵאשׁוֹ 12
 מֵנִיעַ הַשָּׁמַיְמָהⁿ) וְהִנֵּה מַלְאָכֵי אֱלֹהִים עֹלִים וְיֹרְדִים בּוֹ:
 וְהִנֵּה^o) יְהוָה נֹצֵב עָלָיו וַיֹּאמֶר אֲנִי יְהוָה^p) אֱלֹהֵי אֲבֵרָהָם 13
 אָבִיךָ וְאֵלֹהֵי יִצְחָק הָאָרֶץ אֲשֶׁר אִתָּה שֹׁכֵב עָלֶיךָ לָךְ אִתְּנָנָה
 וְלוֹרְעָה: וְהִנֵּה וְרַעַף בְּעַפְרֵי הָאָרֶץ וַיַּרְצֵף יָמָה וַקְרָמָה 14
 וַצִּפְנָה^q) וַגִּבְּרָה וַנְּבַרְכוּ בָהּ בְּלִמְשַׁפְּחֹתָ^r) הָאָדָמָה וַיְבוֹרְעָה:
 וְהִנֵּה אֲנֹכִי עֹפֵף וְשִׁמְרֹתֶיךָ^s) בְּכָל אֲשֶׁר־תִּלְךָ וְהִשְׁכַּחְתִּיךָ^t) אֶד־טו
 הָאָדָמָה הַזֹּאת בִּי לֹא אֶעֱבֹדְךָ עַד אֲשֶׁר אִם־עֲשִׂיתִי אֵת אֲשֶׁר־
 דִּבַּרְתִּי לָךְ: וַיִּיקֶץ^u) יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר אָבִן יֵשׁ יְהוָה 16
 בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְאֲנֹכִי לֹא יָדַעְתִּי: וַיִּירָא וַיֹּאמֶר מַה־גִּוְרָא 17
 הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה בִּי אִם־בֵּית אֱלֹהִים וְנָה שַׁעַר הַשָּׁמַיִם:
 וַיִּשְׁבֹּם יַעֲקֹב בַּבֹּקֶר וַיִּקַּח אֶת־הָאָבִן אֲשֶׁר־שָׂם מִרְאֲשֵׁתָיו 18
 וַיִּשָּׂם אֹתָהּ מִצְבָּה וַיִּצֹק שָׁמֶן עַל־רֵאשֶׁהָ: וַיִּקְרָא אֶת־שֵׁם־ 19
 הַמָּקוֹם הַהוּא בֵּית־אֵל: וְאוֹלָם לֹחַ^v) שֵׁם־הָעִיר לְרֵאשֶׁנָה^w):
 וַיִּבֶר יַעֲקֹב^x) נֹדֶד לֵאמֹר אִם־יְהִיָּה אֱלֹהִים^y) עִמָּדִי וְשָׁמְרָנִי כ־
 בַּדֶּרֶךְ הַזֶּה אֲשֶׁר אֲנֹכִי הוֹלֵךְ^z) וַנִּתְּן־לִי לָחֵם לְאֹכֵל וּבְגָד

j) Sam. omits אל ישמעאל k) Sam. נבאות l) Sam. Syr. Saad. ללכה m) Sam. מראשחו, and so in v. 18. n) Sam. השמים. o) LXX. Vulg. omit הנה p) Omitted by LXX. q) Sam. תצפנה. r) Sam. טשפחות. s) Sam. ושמתך. t) Sam. והשכתך. u) Sam. ויקץ v) Sam. לחה. w) Sam. לראשונה. Cd. 1. Onk. cd. 1. כראשנה. x) Sam. יעקב, but Paris Polygl. and cdd. as Heb. y) LXX. יהוה אלהים. z) Sam. אני הלך.

41 וישטם עשו את־יעקב על־הברכה אשר ברכו אביו ויאמר
 עשו בלבן יקרבו ימיו אכל אביו ואהרנה את־יעקב אחי:
 42 ויגד לרבקה את־דברי עשו בנה הגדול^א) ותשלח ותקרא
 ליעקב בנה הקטן ותאמר אליו הנה עשו אחיך מתנחם
 43 לה להרגה: ועתה בני שמע בקולי^ב) וקום ברח־ה^ג) אל־לבן
 44 אחי הרגה: וישבת עמו ימים אחדים עד אשר־תשוב
 מה חמת אחיך: עד־שוב^ד) אף־אחיך מפניך ושבת את אשר־
 עשית לו ושלחתי ולקחתיו משם למה אשכל גם־שניכם
 46 יום אחד: ותאמר רבקה אל־יצחק קצתי בחיי מפני
 בנות^ה) חת אם־לקח יעקב אשה מבנות־חת כאלה^ו). מבנות
 הארץ למה לי חיים:

כח 28

א ותקרא יצחק אל־יעקב ויברך אותו ויצוהו ויאמר לו לא־
 2 תקח אשה מבנות כנען: קום לך פדנה ארם ביתה^א) כהואל
 3 אביו אמר וקח־לה משם אשה מבנות לבן אחי אמר: ואל
 4 שדי^ב) וברך אתך ויפרך ויברך והיית לקהל עמים: ויתן־
 לך את־ברכת אברהם^ג) לה ולרעה אפרה לרשף^ד) את־ארץ
 ה מגיד אשר־נחן אלהים^ה) לאברהם: וישלח יצחק את־
 יעקב ויגד פדנה ארם אל־לבן בן־בהואל הארמי אחי רבקה
 6 אם יעקב ועשו: וירא עשו כי־ברך יצחק את־יעקב ושלח
 אהו פדנה ארם לקחת־לו משם אשה בברכו אתו ויצו
 7 עליו לאמר לא־תקח אשה מבנות כנען: וישמע יעקב אל־

y) Sam. הגדול. z) Sam. בקולי. a) LXX. insert: *εις την Μεσοποταμίαν*. b) Sam. שב. c) LXX. insert. d) LXX. Vulg. omit כאלה. e) Sam. בית. f) Sam. שרה. LXX. *ὁ θεὸς μου*. g) Cd. 1. Sam. insert מבין; LXX. *τοῦ πατρὸς μου*. h) Sam. לרשח. i) Sam. יהוה.

וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָלַת יִצְחָק לְבָרָה אִתּוֹ-עֵקֶב^א וַיְהִי אָדָם יַעֲקֹב
 וַיָּאֵל עֵקֶב מֵאֵת פְּנֵי יִצְחָק אָבִיו וַעֲשׂוֹ אֹהִיו כֹּא מֵאִדּוֹ^ב:
 וַיַּעֲשֶׂה^ג וַגְּדוּהוּא מִטְעָמִים וַיָּבֵא לְאָבִיו וַיֹּאמֶר לְאָבִיו יָקָם^ד 31
 אָבִי וַיֹּאבֵל מֵצִיד בְּנוֹ בַּעֲבָר^ה הַבְּרֵכָה וַתִּשְׁאָל: וַיֹּאמֶר לוֹ^ו
 יִצְחָק אָבִיו מִדְּאִתּוֹ וַיֹּאמֶר אָנֹכִי בְּנוֹת בְּרָה עֲשׂוֹ: וַיַּחֲרִד 32
 יִצְחָק חֲרָדָה וַדְּלָה עַד-מָאֹד וַיֹּאמֶר מִי-אִפּוֹא הוּא^ז הַצֵּד- 33
 צִיד וַיָּבֵא לוֹ וַיֹּאבֵל מְכַל בְּטָרִם תְּבוֹא וַאֲבָרְכֶהוּ גַם-^ח
 בְּרַחֵק יִתְּנֶה: כְּשִׁמְעָה^ט עֲשׂוֹ אֶת-דְּבָרַי^י אָבִיו וַיַּעֲקֵק עֲעָקָת 34
 וַדְּלָה וּמָרַת עַד-מָאֹד וַיֹּאמֶר לְאָבִיו^כ בְּרַכְנִי גַם-אֲנִי אָבִי: לֵה
 וַיֹּאמֶר^ל כֹּא אֲחִיךָ בְּמִרְמָה וַיִּקַּח בְּרַכְתִּי^מ: וַיֹּאמֶר הֲבִי^נ קָלָא 36
 שְׁמוֹ עֵקֶב וַיַּעֲקֹבנִי וְהַ פְּעָמִים אֶת-בְּרַכְתִּי^ס לְקַח^ו וְהִנֵּה עֹתָה
 לְקַח בְּרַכְתִּי וַיֹּאמֶר הֲלֹא-אֶעֱלֶת^פ לִי בְרָכָה: וַיַּעַן יִצְחָק 37
 וַיֹּאמֶר לַעֲשׂוֹ הֵן גְּבִיר שִׁמְתִּיו לָךְ וְאֶת-כָּל-אֹהִיו נָתַתִּי לוֹ
 לַעֲבָדִים וַדָּגַן וַחֲרִישׁ סִמְכַתִּיו וְלִכְהָ^צ אִפּוֹא מֶה אַעֲשֶׂה בְּנִי:
 וַיֹּאמֶר עֲשׂוֹ אֶל-אָבִיו הַבְּרָכָה אַחַת הוּא-לָךְ אָבִי בְּרַכְנִי גַם- 38
 אָנִי אָבִי^ק וַיִּשָּׂא עֲשׂוֹ קִלּוֹ^ר וַיִּבְדֵּ: וַיַּעַן יִצְחָק אָבִיו וַיֹּאמֶר 39
 אֲלוֹ

הַנֵּה^א מִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ יִהְיֶה מִזְשָׁבָף

וּמִטָּל^ב הַשָּׁמַיִם מֵעַל^ג:

וְעַל-חֲרָבָה תִּחְיֶה

וְאֶת-אֲחִיךָ תַעֲבֹד

וְהִנֵּה כַּאֲשֶׁר תִּלְוֶד^ד

וַיִּפְרָקֶת עָלוֹ^ה מֵעַל צְוֹאֲרֶךְ:

z) LXX. insert בנו. a) Omitted in Sam. b) Sam. ויעם, but cdd. as Heb. c) Sam. יקום. d) Sam. בעבור. e) Sam. אליו. f) Sam. omits והוא, and has הפו instead of מפוא. g) Sam. תם. h) Sam. LXX. כשמע. ויהי כשמע. vid. n. i) Cd. 1. LXX. insert ישוק. j) Omitted in Cd. 1. LXX. Vulg. k) LXX. add לו. l) Sam. את ברכתי. m) Sam. חבו. n) Sam. במדתו. o) קטץ בו"ק. p) Sam. העלת. q) Sam. ולך. r) LXX. insert: *κατανοχθέντος δὲ Ἰωάκ.* s) Sam. קולו. t) Sam. הן. u) Cdd. Sam. מטל. v) Sam. ממעל. w) Sam. האודר. x) Sam. עולו.

כו ותעש אמו מטעמים באשר אהב אביו: ותקח רבקה את
 בנני עשו בנה הגדול החמוד^ה) אשר אתה בבית ותלבש את-
 16 יעקב בנה הקטן: ואת ערת גדיי^ה) העזים הלבושה על-ידיו
 17 ועל חלקת צואריו^ה): ותתן את-המטעמים ואת-הלחם אשר
 18 עשתה ביד יעקב בנה: ויבא אל-אביו ויאמר אבי ויאמר
 19 הנני מי אתה בני: ויאמר יעקב אל-אביו אנכי עשו בכרר
 עשיתי באשר דברת אלי קים-נא שבה^ה) ואכלה מצודי
 כ בעבור תברכני נפשך: ויאמר יצחק אל-בנו מה-זה מה-רפת
 21 למצא בני ויאמר כי הקרת^ה) יהוה אלהיך לפני: ויאמר
 יצחק אל-יעקב גשה-נא ואמשך^ה) בני האתה זה בני עשו
 22 אכלא: ויגש יעקב אל-יצחק אביו וימשחו^ה) ויאמר הקל^ה)
 23 קול יעקב והידיים ירי עשו: ולא הכירו כי-היו ידיו פירי
 24 עשו אחיו שערת^ה) ויברכוהו: ויאמר אתה^ה) זה בני עשו ויאמר
 כה אני: ויאמר הגשה^ה) לי ואכלה^ה) בני למען תברכה
 26 נפשי ויגש-לו ויאכל ויבא לו יין וישת: ויאמר אליו
 27 יצחק אביו גשה-נא ושקה-לי בני: ויגש וישק-לו וירת
 את-דריח בנדיו ויברכהו ויאמר ראה^ה) ריח בני כריח שדה^ה)
 אשר ברכו^ה) יהוה:

מטל השמים	28 ויתן-לך האלהים
ורכ דגן ותרש ^ה):	ומשמני הארץ
וישתחוו ^ה) לך לאמים	29 יעבדוך עמים
וישתחוו לך בני אמה	הוה ^ה) גכיר לאחיה
ויברכה ^ה) ברך: ו	ארר ^ה) ארור

e) Sam. החמירוח. f) Sam. גדי. g) Sam. צואר.
 h) Sam. שכע. i) Sam. הקרא. j) Sam. ואמושך. k) Sam. והמשהו.
 l) Sam. הקול. m) Sam. שעירות. n) Sam. האתה. o) Sam. הגישה.
 p) Sam. ואכל. q) LXX. ἀπὸ τῆς θύρας σου; so Vulg. r) Sam.
 s) Sam LXX. Vulg. השדה מלא. t) Sam. ברכו. u) Sam.
 וחירש. v) So Cdd. mult. Sam. and ק, but V. D. H. וישתהו; vid. n.
 w) Sam. הוי. x) Cdd. ארך. y) Cdd. ומכרך.

מִלֶּקֶד פְּלִשְׁתִּים בְּעַד הַחֲלוֹן וַיֵּרָא וַהֲנֵה יִצְחָק מִצַּחֲק אֵת
 רִבְקָה אִשְׁתּוֹ: וַיִּקְרָא אַבְיִמֶלֶךְ לִיצְחָק וַיֹּאמֶר אֵךְ הֲנֵה 9
 אִשְׁתְּךָ הִוא וְאֵיךְ אָמַרְתָּ אַחֲתִי הִוא וַיֹּאמֶר אֵלָיו יִצְחָק כִּי
 אָמַרְתִּי פֶן-אֵמִית עֲלֶיךָ: וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ מַה-וָאֵת עָשִׂיתִי
 לָנוּ כִּמְעַט שָׁכַב אַחַד הָעַם אֶת-אִשְׁתְּךָ וַהֲבֵאתָ עָלֵינוּ אִשָּׁם:
 וַיֵּצֵא אַבְיִמֶלֶךְ אֶת-כָּל-הָעַם^p לֵאמֹר הַנִּנְע בְּאִישׁ הַזֶּה וּבְאִשְׁתּוֹ 11
 מוֹת יוּמָת: וַיִּזְרַע יִצְחָק בְּאֶרֶץ הַחֲוֶל וַיִּמְצָא בַשָּׂנֵה הַחֲוֶל 12
 מֵאֵה שְׁעָרִים^q וַיִּבְרַכְהוּ יְהוָה: וַיִּגְדַּל הָאִישׁ וַיִּגְדַּל הַלֹּדֶז^r 13
 וַיִּגְדַּל עַד כִּי-יִגְדַּל מְאֹד: וַיְהִי-לּוֹ מִקְנֵה-צֹאן וּמִקְנֵה בָקָר וַעֲבֹדָה 14
 רַבָּה וַיִּקְנְאוּ אֹתוֹ פְּלִשְׁתִּים: וְכָל-הַבְּאֵרֹת^s אֲשֶׁר חָפְרוּ עֲבָדֵי טו
 אָבִיו בְּיַמֵּי אַבְרָהָם^t אָבִיו סָתְמוֹם פְּלִשְׁתִּים וַיִּמְלְאוּם עֶפְר:
 וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ אֶל-יִצְחָק לֵךְ מֵעִפְנוּ כִּי עֲצַמְתָּ מִמֶּנּוּ מְאֹד: 16
 וַיִּלֶּךְ מִשָּׁם יִצְחָק וַיְהִן בְּנַחַל-גֶּרַר וַיִּשָּׁב שָׁם: וַיִּשָּׁב^u יִצְחָק 17
 וַיַּחְפֹּר וְאֶת-בְּאֵרֹת^v הַמַּיִם אֲשֶׁר חָפְרוּ בְּיַמֵּי^w אַבְרָהָם אָבִיו
 וַיִּסְתְּמוֹם פְּלִשְׁתִּים אַחֲרָי מוֹת אַבְרָהָם^x וַיִּקְרָא לָהֶן שְׁמוֹת
 כַּשְׂמֹת^y אֲשֶׁר-קָרָא לָהֶן אָבִיו: וַיַּחְפֹּרוּ עֲבָדֵי-יִצְחָק בְּנַחַל^z 19
 וַיִּמְצְאוּ-שָׁם בְּאֵר מַיִם חַיִּים: וַיְרִיכּוּ רָעִי גֶרַר עִם-רָעִי כ
 יִצְחָק לֵאמֹר לָנוּ הַמַּיִם וַיִּקְרָא שֵׁם-הַבְּאֵר עֵשֶׂק כִּי הִתְעַשְׂקוּ
 עִפּוֹ: וַיַּחְפֹּרוּ^{aa} בְּאֵר אַחֲרָת^{ab} וַיְרִיכּוּ גַם-עָלֶיהָ וַיִּקְרָא שְׁמָהּ 21
 שְׂמֹנֶה: וַיַּעֲתֵק מִשָּׁם וַיַּחְפֹּר^{ac} בְּאֵר אַחֲרָת וְלֹא רָבו עָלֶיהָ 22
 וַיִּקְרָא שְׁמָהּ רְחֹבוֹת^{ad} וַיֹּאמֶר כִּי-רָעָה הִרְחִיב יְהוָה לָנוּ

b) Sam. LXX. עמו. c) Cdd. LXX. Syr. Symm. Theod. (Onk.) יַעֲרִים.
 d) Sam. הלך. e) Sam. הכארות. f) Omitted by LXX. g) Sam.
 וישוב. h) Sam. כארות. i) Sam. LXX. Vulg. עברי. Syr. inserts עברי
 before אביו. j) LXX. add אביו. k) Sam. כשמות. l) LXX. add
 גרר; vid. v. 17. m) LXX. ἀπάρας δὲ ἐκαίθην ὠρυσε. n) Sam.
 ויחפרו, and so in v. 22. o) Cd. 1. Sam. Syr. Saad. ויחפרו. p) Sam.
 רחובות.

16 וַתַּעַשׂ אִמּוֹ מִטַּעֲמִים בְּאִשֶּׁר אָהַב אָבִיו: וַתִּקַּח וַתִּקַּח אֶת־
 בְּנָיָהּ עָשׂוּ בְּנֵה הַגְּדֹל הַחֲמֹדֶת^e) אֲשֶׁר אָתָּה בְּבֵית וַתִּלְבַּשׂ אֶת־
 17 וְעַל חֶלְקָהּ צִוְּאוּ^f): וַתִּתֵּן אֶת־הַטַּעֲמִים וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר
 18 עָשָׂתָה בְּיַד יַעֲקֹב בְּנֵה: וַיָּבֹא אֶל־אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר
 19 הַנְּנִי מִי אָתָּה בְּנִי: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־אָבִיו אָנֹכִי עָשׂוּ בְּכֶרֶךְ
 עֲשִׂיתִי בְּאִשֶּׁר דִּבַּרְתָּ אֵלַי קִי־נָא שָׁבָה^g) וְאֶכְלָה מִצִּידִי
 כ בְּעֶבְרַת חֲבֻרָתִי נִפְשָׁה: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־בְּנֵו מַה־זֶּה מִהֲרַתָּ
 21 לְמַצָּא בְנִי וַיֹּאמֶר כִּי הִקְרַתָּ^h) יְהוּה אֱלֹהֶיךָ לְפָנָי: וַיֹּאמֶר
 יַעֲקֹב אֶל־יַעֲקֹב וְשֶׁה־נָּא וְאִמְשָׁהⁱ) בְּנִי הֲאִתָּה זֶה בְּנִי עָשׂוּ
 22 אֶבְלָא: וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב אֶל־יַעֲקֹב אָבִיו וַיִּמְשָׁהוּ^j) וַיֹּאמֶר הַקֹּל^k)
 23 קוֹל יַעֲקֹב וְהַיְדִים יְדֵי עָשׂוּ: וְלֹא הִכִּירוּ כִּי־הָיוּ יָדָיו כִּי־יָדֵי
 24 עָשׂוּ אֵתוֹ שְׁעֵרֶת^l) וַיִּבְרַכְהוּ: וַיֹּאמֶר אָתָּה^m) זֶה בְּנִי עָשׂוּ וַיֹּאמֶר
 כֹּה אָנִי: וַיֹּאמֶר הַגִּישָׁהⁿ) לִי וְאֶכְלָה^o) מִצִּיד^p) בְּנִי לְמַעַן תִּבְרַכְךָ
 26 נַפְשִׁי וַיִּנְשָׁלוּ וַיֹּאבְלוּ וַיָּבֹאוּ לוֹ בֵּין וַיִּשָּׁט: וַיֹּאמֶר אֵלָיו
 27 יַעֲקֹב אָבִיו וְשֶׁה־נָּא וְשַׁקְדְּלִי בְּנִי: וַיִּגַּשׁ וַיִּשְׁק־לוֹ וַיִּרַח
 אֶת־רִיחַ בְּנָיו וַיִּבְרַכְהוּ וַיֹּאמֶר רָאֵה^q) רִיחַ בְּנֵי כְרִיחַ שְׂדֵה^r)
 אֲשֶׁר בְּרַכְו^s) יְהוּה:

מִפְּלֵ הַשָּׁמַיִם	28 וַיִּתֵּן לָךְ הָאֱלֹהִים
וְרַב דָּגָן וְחִירָשׁ ^t):	וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ
וַיִּשְׁתַּחֲוֶו ^u) לָךְ לְאֲמִים	29 וַעֲבֹדֶךָ עַמִּים
וַיִּשְׁתַּחֲוֶו לָךְ בְּנֵי אִמְךָ	הוּהוּ ^v) גְּבִיר לְאֲחִיךָ
וּמִבְּרִיךְ ^w) בְּרוּךְ:	אֲרִיךְ ^x) אֲזִוְרֶךָ

e) Sam. הגדול החמירוח. f) Sam. ערוח גרי. g) Sam. צוארו.

h) Sam. שבע. i) Sam. הקרא. j) Sam. ואמשה. k) Sam. והמשהו.

l) Sam. הקול. m) Sam. שעירות. n) Sam. האחה. o) Sam. הגישה.

p) Sam. ואכל. q) LXX. ἀπὸ τῆς ἰσχυρίας σου; so Vulg. r) Sam.

s) Sam. LXX. Vulg. השרה מלא. (t) Sam. ברסו. u) Sam.

v) So Cdd. mult. Sam. and ק', but V. D. H. וישתחו; vid. n.

w) Sam. הוי. x) Cdd. אורך. y) Cdd. ומברך.

מִלֶּךְ פְּלִשְׁתִּים בְּעַד קַחְלוֹן וַיֵּרָא וְהִנֵּה יִצְחָק מִצְחָק אֵת
רִבְקָה אִשְׁתּוֹ: וַיִּקְרָא אַבְיִמֶלֶךְ לְיִצְחָק וַיֹּאמֶר אֵךְ הִנֵּה 9
אִשְׁתְּךָ הִיא וְאִיךָ אִמְרָתְךָ אֲחֵתִי הִיא וַיֹּאמֶר אֵלָיו יִצְחָק כִּי
אִמְרָתִי פֶן-אֵמִית עֲלֶיהָ: וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ מַה-וָאֵת עָשִׂיתָ
לָנוּ כִּמְעַט שָׁכַב אֶחָד הָעַם אֶת-אִשְׁתְּךָ וְהִבַּאתָ עָלֵינוּ אִשָּׁם:
וַיֵּצֵא אַבְיִמֶלֶךְ אֶת-כָּל-הָעָם (א) לֵאמֹר הֲנִנֵּעַ בְּאִישׁ הַזֶּה וּבְאִשְׁתּוֹ 11
מוֹת יוּמָת: וַיִּזְרַע יִצְחָק בְּאֶרֶץ הַחֹמָה וַיִּמְצָא בְּשָׂנֵה הַחֹמָה 12
מֵאָה שְׁעָרִים (ב) וַיִּבְרַכְהוּ יְהוָה: וַיִּגְדַּל הָאִישׁ וַיִּגְדַּל הַלֹּדֶף (ג) 13
וַיִּגְדַּל עַד פִּי-גִדְל מָאָד: וַיְהִי-לּוֹ מִקְנֵה-צֹאן וּמִקְנֵה בָקָר וַעֲבֹדָה 14
רַבָּה וַיִּקְנְאוּ אֹתוֹ פְּלִשְׁתִּים: וְכָל-הַבְּאֵרֹת (ד) אֲשֶׁר חָפְרוּ עֲבָדֵי טו
אָבִיו בְּיַמֵּי אַבְרָהָם (ה) אָבִיו סִתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים וַיִּמְלְאוּם עֶפְרָ:
וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ אֶל-יִצְחָק לֵךְ מֵעִפְנֵנוּ כִּי-עֲצַמְתָּ מִמֶּנּוּ מָאָד: 16
וַיִּלֶּךְ מִשָּׁם יִצְחָק וַיִּחַן בְּנַחַל-גֶּרָר וַיֵּשֶׁב שָׁם: וַיֵּשֶׁב (ו) יִצְחָק 17
וַיַּחְפְּרוּ (ז) אֶת-בְּאֵרֹת (ח) הַמַּיִם אֲשֶׁר חָפְרוּ בְּיַמֵּי (י) אַבְרָהָם אָבִיו
וַיִּסְתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים אַחֲרָי מוֹת אַבְרָהָם (י) וַיִּקְרָא לָהֶן שְׁמוֹת
(כ) שְׁמוֹת (ל) אֲשֶׁר-קָרָא לָהֶן אָבִיו: וַיַּחְפְּרוּ עֲבָדֵי-יִצְחָק בְּנַחַל (מ) 19
וַיִּמְצְאוּ-שָׁם בְּאֵר מַיִם חַיִּים: וַיְרִיבֵי רָעִי גֶרָר עִם-רָעִי כ
יִצְחָק לֵאמֹר לָנוּ הַמַּיִם וַיִּקְרָא שֵׁם-הַבְּאֵר עֶשֶׂק כִּי הִתְעַשְׂקוּ
עִמּוֹ: וַיַּחְפְּרוּ (נ) בְּאֵר אַחֲרָת (ס) וַיְרִיבוּ גַם-עָלֶיהָ וַיִּקְרָא שְׁמָהּ 21
שְׁמֹנֶה: וַיַּעֲתֵק מִשָּׁם וַיַּחְפְּרוּ (פ) בְּאֵר אַחֲרָת וְלֹא רָבו עָלֶיהָ 22
וַיִּקְרָא שְׁמָהּ רְחֹבוֹת (צ) וַיֹּאמֶר כִּי-עָתָה הִרְחִיב יְהוָה לָנוּ

ב) Sam. LXX. עם. c) Cdd. LXX. Syr. Symm. Theod. (Onk.) פְּעָרִים.
d) Sam. הלך. e) Sam. הבארות. f) Omitted by LXX. g) Sam.
עבדי וישוב. h) Sam. כארות. i) Sam. LXX. Vulg. עבדי. Syr. inserts עבדי
בימי. j) LXX. add אביו. k) Sam. בשמות. l) LXX. add
גדר; vid. v. 17. m) LXX. ἀπάρας δὲ καὶ θύει ὠρυξτε. n) Sam.
אחרית, and so in v. 22. o) Cd. 1. Sam. Syr. Saad. ויחפרו. p) Sam.
רחיבות.

29 יַעֲקֹב: וַיִּירָא^g) יַעֲקֹב נָגִיד וַיָּבֹא עֲשׂו מִן־הַשָּׂדֶה וְהוּא עָנִי:
 ל' וַיֹּאמֶר עֲשׂו אֲלֵי־יַעֲקֹב הַלְעִיטַנִּי^h) נָא מִן־הָאָדָם הַזֶּה כִּי
 31 עָנִי אָנֹכִי עַל־כֵּן קָרָא־שְׁמִי אָדָם: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב מְבָרָה כְּוֹם
 32 אֲתִדְבַרְתָּה לִּי: וַיֹּאמֶר עֲשׂו הִנֵּה אָנֹכִי הוֹלֵךְⁱ) לְמוֹת וְלִפְנֵי־
 33 וְהָ לִי בְכֹרָה^j): וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב הַשְׁבְּעָה^k) לִי כִּי־וּמָן
 34 לִּי וַיִּמְכַר אֶת־דְּבַרְתּוֹ לְיַעֲקֹב: וַיַּעֲקֹב נָתַן לְעֲשׂו לֶחֶם וַיִּנְיֵד
 עֲשָׂוִים^l) וַיֹּאכַל וַיִּשָּׂף וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ וַיָּבֹו עֲשׂו אֶת־הַבְּכֹרָה: פ

כו 26

א וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ מִלְכָּד הַרְעֵב הַרְאִשׁוֹן^m) אֲשֶׁר הָיָה בְּיַמֵּי
 אַבְרָהָם וַיֵּלֶךְ יִצְחָק אֶל־אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶךְ־פְּלִשְׁתִּים לְגַרְרָה:
 2 וַיִּבֶר אֵלָיו יְהוָה וַיֹּאמֶר אֶל־הַרְדּוּ מִצְרַיִם שָׂכֵן בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר
 3 אָמַר אֱלֹהֶיךָ: גַּר־ⁿ) בְּאֶרֶץ הוֹאֵת וַאֲהִיָּה עִמָּה וַאֲבָרְכֶךָ כִּי־לֹךְ
 וְלִרְעוּף אִתָּן אֶת־כָּל־הָאֲרָצָה^o) הָאֵל^p) וְהִקְמַתִי אֶת־הַשְׁבְּעָה^q)
 4 אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם אָבִיךָ: וְהִרְבִּיתִי אֶת־זַרְעוֹךָ כְּכּוֹכְבֵי
 הַשָּׁמַיִם וְנִחַמְתִּי לְזַרְעוֹךָ אֶת־כָּל־הָאֲרָצָה הָאֵל וְהִתְבָּרַכְוּ כְּזַרְעוֹךָ
 הַכָּל צוּיִי^r) הָאֲרָץ: יַעֲקֹב אֲשֶׁר־שָׁמַע אֲבָרָהָם^s) בְּקִלְיָ^t) וַיִּשְׁמַר
 6 מִשְׁמַרְתִּי מִצּוֹתַי חֲקוֹתַי^u) וְתוֹרֹתַי: וַיֵּשֶׁב יִצְחָק בְּגַרְרָה:
 7 וַיִּשְׁאֲלוּ אֲנָשֵׁי הַמִּקּוֹם לְאִשְׁתּוֹ^v) וַיֹּאמֶר אֲחַתִּי הִיא כִּי יָרָא
 לֵאמֹר אִשְׁתִּי^w) פֶּן־יְהַרְגֵנִי^x) אֲנָשֵׁי הַמִּקּוֹם עַל־רִבְקָה כִּי־טוֹבַת
 8 מִרְאָה הוּא: וַיְהִי כִּי־אָרְכּוֹ־לוֹ^y) שָׁם הַיָּמִים וַיִּשְׁקַף אֲבִימֶלֶךְ

g) Sam., according to Lond. Polygl. and Kenn. יַעֲד, but Paris Polygl. & Cdd. as Heb. h) Sam. העלטיני. i) Sam. האדום. j) Sam. הלך. k) Sam. בכורה. l) Sam. השבע. m) Omitted in Cdd. 4. Vulg. Saad. n) Sam. עד שים. o) Sam. הראישון. p) Sam. גר; LXX. Vulg. ונחמתי. q) Sam. הארצה; so in v. 4. r) Cd. 1. Sam. האלה; so in v. 4. s) Sam. השבעה. t) Sam. גוי. u) Sam. LXX. add מכיך. v) Sam. כקולי. w) Sam. חקתי. x) Sam. על אשתו; LXX. insert רבקה. y) Sam. adds הוא. z) Sam. יהגרוני. a) Sam. reads כאשר instead of כי.

אֲשֶׁר-עָפוּ וַיְלִינוּ וַיָּקִימוּ^v) כִּבְכָר- וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי^w) לְאֲדֹנָי:
 וַיֹּאמֶר^x) אֲחִיָּהּ וְאָמְהָ תֵשֵׁב תִּנְעַר אֶתְנִי יָמִים אִו עֲשׂוֹר אַחֲרַי^y) נָה
 תֵּלֶד: וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם^z) אֶל-תְּאֵחָרוּ אֲתִי וַיְהִי הַצְּלִיחַ דְּרָכָי^a) 56
 שְׁלַחֲנִי וְאֵלֶכָה לְאֲדֹנָי^b): וַיֹּאמְרוּ נִקְרָא לְנֶעֱר וַנִּשְׁאַלְהָ^c) אֶת- 57
 פִּיהָ: וַיִּקְרְאוּ לְרִבְקָה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ^d) הַחֲלִבֵי עִם-הָאִישׁ 58
 הַזֶּה וְתֹאמְרֵי אֵלָּהּ: וַיִּשְׁלְחוּ אֶת-רִבְקָה אֶחָתָם וְאֶת-מִנְקַחָהּ^e) 59
 וְאֶת-עֶבֶד אֲבָרָהִם וְאֶת-אֲנָשָׁיו: וַיִּבְרְכוּ אֶת-רִבְקָה^f) וַיֹּאמְרוּ
 לָהּ אֲחֲחֲנוּ אֶת-הַיּוֹ^g) לְאֶלְפֵי רִבְקָה וַיִּירָשׁ וְרָעָד^h) אֶת שְׁעַר
 שְׁנָאוֹיⁱ): וְתָקַם רִבְקָה וַנְּעַרְתִּיהָ וַתִּרְבֹּבְנָה עַל-הַנְּמָלִים 61
 וַתִּלְכְּנָה אַחֲרָי הָאִישׁ וַיִּקַּח הָעֶבֶד אֶת-רִבְקָה וַתֵּלֶד: וַיִּצְחָק 62
 בָּא מְבֹאֵי^j) בָּאֵר לְחַי רָאִי וְהוּא יוֹשֵׁב^k) בְּאֶרֶץ הַנְּגֹב: וַיֵּצֵא 63
 יִצְחָק לְשׁוּחַ בְּשָׂדֵה לְפָנָיו עָרֹב וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיִּרְא וַהֲנֵה
 גַּמְלִים^l) בָּאִים: וַתִּשָּׂא רִבְקָה אֶת-עֵינֶיהָ וַתִּרְא אֶת-יִצְחָק 64
 וַתִּפֹּל מֵעַל הַנְּמָל: וַתֹּאמֶר אֶל-הָעֶבֶד מִי-הָאִישׁ תֵּלֹוּ^m) סָה
 הַחֲלִיף בְּשָׂדֵה לְקִרְאֲתָנוּ וַיֹּאמֶר הָעֶבֶד הִיא אֲדֹנָי וַתִּקַּח
 הַצְּעִירָה וַתַּחַבֵּס: וַיִּסְפֹּר הָעֶבֶד לְיִצְחָק אֶת כָּל-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר 66
 עָשָׂה: וַיְבָאָהּⁿ) יִצְחָק הָאֵלֶּלָה שָׂרָה^o) אִמּוֹ וַיִּקַּח אֶת-רִבְקָה 67
 וַתְּהִי-לוֹ לְאִשָּׁה וַיֵּאָהֲבָהּ וַיִּנָּחֵם יִצְחָק אַחֲרָי אִמּוֹ: פ

v) Sam. ויקמו. w) Sam. שלחוני. LXX. Vulg. Syr. insert ואלכה, as in v. 56. x) Sam. ויאמרו. y) Sam. או חדש ואחר. vid. n. z) Sam. אליהם. a) Sam. אה דרכי. b) Sam. אל אדני. c) Sam. ונשאל. d) Sam. לה. e) Sam. מינקה. f) Cd. 1. LXX. ms. A. Syr. Vulg. insert אחם. Vulg. omits רבקה. g) Sam. אחי הו. h) Sam. ורעד. i) Cdd. 2. Sam. איביו. j) Sam. LXX. כמדבר. k) Sam. ישב. l) Sam. הנמלים. m) Sam. הלו. n) Sam. ויביאה. LXX. εἰσῆλθε δὲ. o) LXX. omit שרה here and insert it before אמו at the end of the versé.

29 יַעֲקֹב: וַיִּחַד^g) יַעֲקֹב נָזִיד נִיבָא עֲשׂו מִן-הַשְּׂדֵה וְהוּא עֲנִי:
 ל' וַיֹּאמֶר עֲשׂו אֲלֵי-יַעֲקֹב הַלְעִיטֵנִי^h) נָא מִן-הָאֲדָמָה הָאֲדָמָה הַזֹּאת כִּי
 31 עָנִי אָנֹכִי עַל-פֶּן קָרָא שְׁמִי אָדָם: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב מִכֶּה כַּיּוֹם
 32 אֶת-בְּכֹרְתְךָ לִי: וַיֹּאמֶר עֲשׂו הִנֵּה אָנֹכִי הוֹלֵךְⁱ) לָמוֹת וְלִפְתָּ-
 33 וְהָ לִי בְכֹרֶה^k): וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב הַשְּׂבַע^l) לִי כַּיּוֹם^m) וַיִּשְׂבַּע
 34 לוֹ וַיִּמְכֹּר אֶת-בְּכֹרְתוֹ לְיַעֲקֹב: וַיַּעֲקֹב נָתַן לְעֲשׂו לֶחֶם וַיְנַזִּיר
 עֲדָשִׁיםⁿ) וַיֹּאכַל וַיִּשֶׁת וַיִּקֶם וַיֵּלֶךְ וַיָּבֹז עֲשׂו אֶת-הַבְּכֹרֶה: פ

כ"ו

א וַיְהִי רָעֵב בְּאֶרֶץ מִלְכָּד הַרְעִיב הַרְאִישׁוֹן^o) אֲשֶׁר הָיָה בְיַמֵּי
 אַבְרָהָם וַיֵּלֶךְ יִצְחָק אֶל-אַבְיִמֶלֶךְ מֶלֶךְ-פְּלִשְׁתִּים גְּרָרָה:
 2 וַיִּרְא אֱלֹהֵי יִצְחָק וַיֹּאמֶר אֶל-יִצְחָק מִצְרַיִם שָׁכֵן בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר
 3 אָמַר אֱלֹהִים: גֹּרֵם^p) בְּאֶרֶץ הַזֹּאת וְאַהֲרִיחַ עִמָּךְ וְאַבְרָכְךָ כִּי-לֵךְ
 וְלִזְרַעְךָ אֶתֶּן אֶת-כָּל-הָאָרֶץ^q) הָאֵל^r) וְהַקְמַתִי אֶת-הַשְּׂבַע^s)
 4 אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם אָבִיךָ: וְהִרְבִּיתִי אֶת-זֶרְעֶךָ כְּכֹכְבֵי
 הַשָּׁמַיִם וְנָתַתִּי לְזֶרְעֶךָ אֶת-כָּל-הָאָרֶץ הָאֵל וְהַתְּבָרַכְוּ כְּזֶרְעֶךָ
 הַכָּל גֹּיִם^t) הָאָרֶץ: יַעֲקֹב אֲשֶׁר-שָׁמַע אַבְרָהָם^u) בְּקֹלִי^v) וַיִּשְׁמַל
 6 מִשְׁמֵרְתֵי מִצְוֹתַי חֲקוֹתַי^w) וְתוֹרֹתַי: וַיָּשָׁב יִצְחָק בְּגָרָר:
 7 וַיִּשְׁאֲלוּ אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם לְאִשְׁתּוֹ^x) וַיֹּאמֶר אִחֹתִי הוּא כִּי יָרָא
 לְאִמִּר אִשְׁתִּי^y) פֶּן-יִהְרַגְנִי^z) אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם עַל-רִבְקָה כִּי-טוֹבָח
 8 מִרְאָה הוּא: וַיְהִי כִּי-אָרְכַו-לוֹ^a) שָׁם הַיָּמִים וַיִּשְׁקֹף אַבְיִמֶלֶךְ

g) Sam., according to Lond. Polygl. and Kenn. יחַד, but Paris Polygl. & Cdd. as Heb. h) העלמני. i) Sam. האדום. j) Sam. הלך. k) Sam. בכורה. l) Sam. השבע. m) Omitted in Cdd. 4. Vulg. Saad. n) Sam. עד שים. o) Sam. הראישון. p) Sam. גר; LXX. Vulg. Saad. q) Sam. הארצות; so in v. 4. r) Cd. 1. Sam. האלה; so in v. 4. s) Sam. השבעה. t) Sam. גוי. u) Sam. LXX. add מכיך. v) Sam. בקולי. w) Sam. חקתי. x) Sam. על אשתו; LXX. insert רבקה. y) Sam. adds היא. z) Sam. יהרגוני. a) Sam. reads כאשר instead of כי.

אֲשֶׁר-עָמַן וְיָלִינוּ וְקִימוּ^י כִּפְקָר וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי^א לְאֲדָנָי:
 וַיֹּאמֶר^ב אֲחִיָּה וְאָמַה תֵּשֵׁב תִּנְעַר אֶתְנוּ יָמִים אִו עֲשׂוֹר אַחֲרַי^ג נָה
 תֵּלֶךְ: וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם^ד אֶל-תְּאֵחֶרְוּ אֲנִי וַיְהִי הַצְּלִיחַ דְּרָכָי^ה 56
 שְׁלַחְנִי וְאֶלְכָה לְאֲדָנָי^ו: וַיֹּאמְרוּ נִקְרָא לְנָעַר וְנִשְׁאַלְהָ^ז אֶת- 57
 פִּיהָ: וַיִּקְרְאוּ לְרַבְּקָה וַיֹּאמְרוּ אֲלֶיהָ^ח הַתֵּלְכִי עִם-רְאִישׁ 58
 הַיָּה וְתֹאמַר אֵלָי: וַיִּשְׁלְחוּ אֶת-רַבְּקָה אַחֲתָם וְאֶת-מִנְקַתָּהּ^ט 59
 וְאֶת-עֶבֶד אֲבָרְהָם וְאֶת-אֲמָשָׁיו: וַיְבָרְכוּ אֶת-רַבְּקָה^י וַיֹּאמְרוּ
 לָהּ אַחֲתָנוּ אֵת הַיָּי^כ לְאֶלְפֵי רַבְּכָה וַיִּירַשׁ וְרַעְיָ^ל אֵת שְׁעַר
 שְׁנָאוֹי^מ: וַתֵּקֶם רַבְּקָה וַנְעַרְתִּיהָ וַתִּרְפַּבְּנָה עַל-הַגְּמָלִים 61
 וַתֵּלְכֶנָה אַחֲרַי הָאִישׁ וַיִּקָּה הָעֶבֶד אֶת-רַבְּקָה תֵּלֶךְ: וַיִּצְחַק 62
 בָּא מְבֹאֵי^נ בָּאֵר לְחִי רָאִי וְהוּא וַיִּשָׁב^ס בְּאֶרֶץ הַנָּגֶב: וַיֵּצֵא 63
 יִצְחָק לְשׁוּחַ בְּשָׂרָה לְפָנֹת עָרֵב וַיִּשָּׂא עֵינָיו בָּרָא וְהִנֵּה
 גְּמָלִים^ע בָּאִים: וַתִּשָּׂא רַבְּקָה אֶת-עֵינֶיהָ וַתֵּרָא אֶת-יִצְחָק 64
 וַתִּפֹּל מֵעַל הַגְּמָל: וַתֹּאמֶר אֶל-הָעֶבֶד מִי-הָאִישׁ תֵּלְוָה^פ סָה
 הַחֹלֶךְ בְּשָׂרָה לְקִדְאֲתָנוּ וַתֹּאמֶר הָעֶבֶד הוּא אֲדָנָי וַתִּקַּח
 הַצְּעִיפָה וַתַּחֲבֹס: וַיִּסַּפֵּר הָעֶבֶד לְיִצְחָק אֵת כָּל-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר 66
 עָשָׂה: וַיִּבְאֶהָ^צ יִצְחָק הָאֵהָלָה שָׂרָה^ק אִמּוֹ וַיִּקַּח אֶת-רַבְּקָה 67
 וַהֲהִי-לוֹ לְאִשָּׁה וַיִּנְחֶבָהּ וַיִּנָּחַם יִצְחָק אַחֲרַי אִמּוֹ: פ

v) Sam. ויקמו. w) Sam. שלחוני. LXX. Vulg. Syr. insert ואלכה, as in v. 56. x) Sam. ויאמרו. y) Sam. מאו חרש ואחר. vid. n. z) Sam. אליהם. a) Sam. מאו דרכי. b) Sam. אל אדני. c) Sam. ונשאל. d) Sam. לה. e) Sam. מינקה. f) Cd. 1. LXX. ms. A. Syr. Vulg. insert אחתם. Vulg. omits רבקה. g) Sam. אחי הוי. h) Sam. ורעיד. i) Cdd. 2. Sam. איביו. j) Sam. LXX. כמדבר. k) Sam. ישב. l) Sam. הגמלים. m) Sam. הלו. n) Sam. ויביאה. LXX. εἰσῆλθε δὲ. o) LXX. omit שרה here and insert it before אמו at the end of the verse.

43 אָבִי^א) הִלֵּךְ עָלַיָּהּ: הִנֵּה אָנֹכִי נֹצֵב עַל־עֵינַי הַיָּמִים וְהִיָּה
 הַעֲלֵמָה הַיִּצְאָה לְשֹׂאֵב^ב) וְאִמְרָתִי אֵלֶיהָ הַשְּׁקִינִי נָא^ג) מְעַט מִיָּמִים
 44 מִבְּרֶךְ^ד): וְאִמְרָה אֵלַי גַּם־אֲתָה שְׂתָה וְגַם לְנִמְלִיךְ אֲשֶׁאֵב הוּא
 מִהֶאֱשֶׁה אֲשֶׁר־הִכִּיח^ה) יִהְיֶה לְבֶן־אֲדֹנָי^ו): אָנֹכִי מָרַם אֲבֵלָה לְדַבֵּר
 אֶל־לְבִי^ז) וְהִנֵּה רִבְקָה יֹצֵאת וּבְקָה עַל־שִׁבְמָה וַתֵּרֶד הָעֵינָה^ח)
 46 וַתִּשְׁאֵב וְאָמַר אֵלֶיהָ הַשְּׁקִינִי נָא^ט): וַתִּמְהַר וַתִּוְרַד בְּדָה^י)
 מֵעֲלֶיהָ וַתֹּאמֶר שְׂתָה וְגַם־נִמְלִיךְ אֲשָׁקָה וְאֲשָׁת^כ) וְגַם הַגְּמִלִים
 47 הַשְּׁקָתָה: וְאֲשֶׁאֵל אֹתָהּ וְאָמַרְ בַּדְּמֵי אֹת^ל) וַתֹּאמֶר בַּת
 בְּחוּאֵל בֶּן־נְחֹר אֲשֶׁר יִלְדֶהֲלוּ מִלְּכָה וְאֲשָׁם^מ) הַגְּזֹם עַל־
 48 אִפְּהָ וְהַצְּמִידִים עַל־יָדֶיהָ: וְאָקַד וְאֲשַׁחֲחֶה לִיהוּה וְאֶבְרָךְ
 אֲדִיהוּה אֱלֹהֵי אֲדֹנָי אֲבָרְהָם אֲשֶׁר הִנְחֵנִי בְּרֶךְךָ אִמָּח לְקַחַת
 49 אֲתֶבֶת־אֲחֹי אֲדֹנָי לְבָנוּ: וְעַתָּה אִם־יִשְׁכַּם עֵשִׂים חָכֵד וְאָמַח
 אֲתֶאֱדֹנָי תִּגְדֹּי לִי^נ) וְאִם־לֹא תִגְדֹּי לִי וְאִפְּנָה עַל־יָמִין^ס) אִו
 נַעֲלֶשְׂמָאֵל^פ): וְגַעַן לְבֶן וּבְחוּאֵל וְיֹאמְרוּ מִיהוּה יֵצֵא הַדְּבָר^צ)
 51 לֹא נִבְּל דְּבַר אֵלֶיךָ רַע אֲרֻסִּיב^ק): הַגְּהֵר־רִבְקָה לְפָנֶיךָ קַח וְגִלְךָ
 52 וַתְּהִי אִשָּׁה לְבֶן־אֲדֹנָיךָ כְּאֲשֶׁר דִּבַּר יִהוּה: וַיְהִי כְּאֲשֶׁר
 שָׁמַע עֶבֶד אֲבָרְהָם אֶת־דְּבָרֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחֲוֶה אֶרְצָה לִיהוּה:
 53 וַיּוֹצֵא הָעֶבֶד^ר) כְּלֵי־כֶסֶף וּכְלֵי זָהָב וּכְגָדִים וַיִּתֵּן לְרִבְקָה
 54 וּמַגְדָּנָתָ^ש) נָתַן לְאֲחִיהָ^ט) וּלְאִמָּהּ: וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׂתּוּ הוּא וְהָאֲנָשִׁים

a) Sam. אני. b) Cd. 1. Syr. Vulg. add מים; LXX. *καὶ αἱ θυγατέρες τῶν ἀνθρώπων τῆς πόλεως ἐκπορεύονται ἀντλήσαι ὕδωρ*. c) Sam. השקני נא. d) Sam. מברך. e) Sam. הויכח. f) LXX. instead of 'א לכן have: *ἐαυτοῦ θεράποντι Ἰσαὰκ*, and add: *καὶ ἐν τούτῳ γιώσονται ὅτι πεποιήκας ἔλεος τῷ κυρίῳ μου Ἀβραάμ*. g) Cd. 1. Syr. omit אל לבי. h) Sam. העין. i) Sam. Syr. add מים מברך; Vulg. da mihi paululum bibere. j) LXX. insert: *ἐπὶ τὸν βραχίονα αὐτῆς*. Comp. vv. 15, 18. k) Sam. יאשהה. l) LXX. insert *ἀνάγγελλον μοι*. m) Sam. ואשים. n) LXX. omit לי. o) Sam. הימין. p) Sam. השמאל. q) Cdd. 2. add דזה. r) Sam. יטוב. s) Sam. עבד. (t Sam. ויסנרנות. u) Cd. 1. לאביה; LXX. Vulg. Syr. לְאֲחִיהָ in the plur.

ויאמר ברוך יהוה אלהי אדני אברהם אשר לא עוב חסדו 27
 ואמתו מעם אדני¹) אנכי בדרך נתי יהוה בית אחי אדני:
 ותרץ הנער ותגד²) לבית אמה בדיברים האלה: ולרבקה 28
 אח ושמו לבן ותרץ לבן אל-האיש החוצה אל-העיו:
 והיו כראת³) את-הנזם ואת-הצמידים⁴) על-ידי אחתו ובשמעו ל
 את-דברי רבקה אחתו לאמר כה-דבר אלי האיש ויבא אל-
 האיש והנה עמד על-הגמלים על-העיו: ויאמר בוא⁵) ברוך 31
 יהוה למה תעמד בחוץ ואנכי פניתי הבית ומקום לגמלים:
 ויבא האיש הביתה ויפתח הגמלים ויתן תבן ומספוא 32
 לגמלים ומים לרחץ רגליו ורגלו האנשים אשר אתו:
 וישם⁶) לפניו לאכל ויאמר לא אכל עד אם-דברתי דברי 33
 ויאמר⁷) דבר: ויאמר עבד אברהם אנכי: ויהוה ברך את- 34
 אדני מאד ויגדל ויתן-לו צאן וקרקל וכסף⁸) וזוהב ועבדים⁹)
 ושפחות וגמלים¹⁰) וחמרים: ותלד שרה אשת אדני בן לאדני 36
 אחרי וקנתה¹¹) ויתן-לו את-כל-אשר-לו: וישבעני אדני 37
 לאמר לא-תקח אשה לבני מבנות הגנעני אשר אנכי ישב
 בארצו: אם-לא¹²) אל-בית-אבי תלך ואל-משפחתי ולקחת
 אשה לבני¹³): ויאמר אל-אדני אלי¹⁴) לא-תלך האשה אחרי:
 ויאמר אלו יהוה אשר-החהלכתי לפניו ישלח מלאכו 40
 אתך והצליח דרכך¹⁵) ולקחת אשה לבני ממשפחתי ומבית
 אבי: או תנקה¹⁶) מאלתי כי תבוא אל-משפחתי ואם-לא 41
 יתנו לך והיית נקי¹⁷) מאלתי: ואבא¹⁸) היום אל-העיו ויאמר 42
 יהוה אלהי אדני אברהם אם-ישך-נא מצליח דרבי אשר

i) Sam. adds אברהם. j) Sam. וחניד. k) Sam. כראותו.

l) Sam. הצמידים. m) Sam. כא. n) Sam. and ק' וישם o) Sam.

ושפח נחמלים. r) Sam. עבדים. LXX. q) Sam. כסף. p) Sam. ויאמרו.

s) Sam. וקנתה. t) Sam. כי אם לא. u) LXX. Syr. add משם. v) Sam.

ותנו לך והיית נקי. y) Sam. חנקיא. x) Sam. דרכיך. w) Cdd. 6. אולי.

z) Sam. ואבוא.

13 עם אדני אברהם: הנה אנכי נצב על-עין המים ובנות
 14 אנשי העיר יצאת^h לשאב מים: והנה הנערⁱ אשר אמר
 אליה הנני נא כדוך^j ואשתה ואמרה שתה וגם-גמליך אשקה^k
 אתה הבחתי^l לעבדך ליתחק ובה ארע כפי-עשית חסד עם-
 טו אדני^m: ויהיה הוא טרם בלה לדברⁿ והנה רבקה יצאת אשר
 ילדה לבתואל בן-מלכה אשת נחור אחי אברהם ובדה על-
 16 שכמה: והנער טבת^o מראה מאד בתולה ואיש לא ידעה
 17 ותרד העינה^p ותמלא כדה ותעל: וירץ העבד לקראתה
 18 ויאמר הנמיאיני^q נא מעט-מים מבדוך: ותאמר שתה אדני
 19 ותמהר ותדך^r בדה על-ידה ותשקהו: ותפל להשקתו^s
 כותאמר גם לגמליך אשאב^t עד אם-פלו לשחת^u: ותמהר
 ותער^v בדה אל-השקת^w ותרץ עוד אל-הבאר^x לשאב ותשאב
 21 לכל-גמליו: והאיש משתאה^y לה מחריש^z לדעת ההצליח
 22 והנה דרכו אם-לא: ויהי כאשר פלו הגמלים^a לשחת^b ויקח
 האיש נזם וזהב בקע משקלו^c ושני צמידים על-ידיה עשרה
 23 זהב משקלם: ויאמר^d בתמי את^e הגידי נא לי חיש בית^f
 24 אביך מקום לנו ללון: ותאמר אליו בת-בתואל אנכי בן
 כה מלכה אשר ילדה לנחור: ותאמר אליו גם-תבן גם-מספוא^g
 26 רב עשנו גם-מקום^h ללוןⁱ: וינקד האיש וישתחו ליהוה:

h) Sam. יצאות. i) Sam. and ק' והנערה; and so in vv. 16, 28, 55, 57. j) Sam. כדוך. k) LXX. insert: *ἔω; ἄν παύσονται κίνουσαι*. l) Sam. הוכח. m) Sam. LXX. add אברהם. n) Sam. LXX. Vulg. add אל לכו. o) Sam. טוכח. p) Sam. העין. q) Sam. הגמיני. r) Sam. וחורד. s) Sam. להשקותו. t) Sam. קמץ כז"ק. u) Sam. לשחות. v) Sam. וחורד. w) Sam. ומחריש. x) Sam. משחה. y) Sam. על השפוח. z) LXX. insert כל before הגמלים. a) Sam. לשחות. b) Sam. inserts וישם על אפם. c) LXX. *καὶ ἐπιτίθησεν αὐτῆν καὶ εἶπε*. d) Sam. so v. 47. e) Sam. בבית. f) Sam. מספה; and so in v. 32. g) Cdd. Sam. Syr. וגם. h) Sam. ללון.

כד 24

וְאָבְרָהָם יָקָן כִּי בָּא בְּיָמָיו וַיְהוּה בְּרַךְ אֶת־אֲבְרָהָם כְּכֹל: וַיֹּאמֶר א
 אֲבְרָהָם אֶל־עֲבָדָיו יָקָן בִּיהוּה הַמִּשְׁלָל כְּכֹל־אֲשֶׁר־לוֹ שׂוֹם־נָא 2
 יְרֵךְ תַּחַת יָרְכְּוִי: וְאֲשַׁבְּיַעֲךָ בִּיהוּה אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֵלֹהֵי 3
 הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא־תִקַּח אִשָּׁה לְבָנִי^א) מִבְּנוֹת הַבְּנֵי־עַמִּי אֲשֶׁר אֲנִי
 יוֹשֵׁב^ב) (בְּקִרְבִּי: כִּי^ג) אֶל־אֶרֶץ^ד) וְאֶל־מִוֹלְדֹתַי תִּלְדֶּה וְלִקְחַתָּ 4
 אִשָּׁה לְבָנִי לִי־צַחֲקָ^ה): וַיֹּאמֶר אֵלָיו הָעֶבֶד אֵינִי לֹא־תֵאבְדָה ה
 הָאִשָּׁה לְלֶכֶת אַחֲרַי אֶל־הָאָרֶץ הַזֹּאת הִהְשֵׁב אֵשִׁיב אֶת־בְּנֵי 5
 אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יֵצְאֶם מִשָּׁם: וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲבְרָהָם הַשְׁמִי^ו 6
 לְךָ סָדֵק־שׂוֹיב אֶת־בְּנֵי שְׁמָה: יְהוּה וְאֵלֹהֵי הַשָּׁמַיִם^ז) אֲשֶׁר 7
 לָקַחְנִי מִבֵּית אָבִי וּמֵאֶרֶץ מִוֹלְדֹתַי וְאֲשֶׁר דִּבַּר־לִי וְאֲשֶׁר
 נִשְׁבַּע־לִי לֵאמֹר^ח) לְזַרְעֲךָ אֶתֶּן אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת הוּא יִשְׁלַח 8
 מִלְּאֹכוֹ לְפָנֶיךָ וְלִקְחַתָּ אִשָּׁה לְבָנִי^ט) מִשָּׁם: וְאִם־לֹא תֵאבְדָה 9
 הָאִשָּׁה לְלֶכֶת אַחֲרַי^י) וְנִקְיִית מִשְׁבַּעְתִּי וְאֵת^י) רַק אֶת־בְּנֵי
 לֹא תִשָּׁבֵעַ^כ) שְׁמָה: וַיִּשָּׂם הָעֶבֶד אֶת־יָדָיו תַּחַת יְרֵךְ אֲבְרָהָם 10
 וְאֵלָיו וַיִּשְׁבַּע לוֹ עַל־הַדָּבָר הַזֶּה: וַיִּקַּח הָעֶבֶד עֲשָׂרָה גַמְלִים ו
 מִגְּמָלוֹ אֲדָנָיו וַיִּלְךָ^ל) וְכֹל־כֹּיֹב אֲדָנָיו בִּגְדָיו וַיָּקָם וַיִּלְךָ אֶל־ 11
 אָרָם נְהָרִים אֶל־עִיר נְחוּר: וַיִּבְרַךְ הַגַּמְלִים מִחוּץ לְעִיר 12
 אֶל־בָּאָרָ^מ) הַמַּיִם לַעֲת עָרֹב לַעֲת צֹאת הַשָּׁאֲבָת^נ): וַיֹּאמֶר ו
 יְהוּה אֱלֹהֵי אֲדָנִי אֲבְרָהָם הִקְרָה־נָא^ס) לְפָנָי הַיּוֹם וַעֲשֵׂה־חֶסֶד

s) LXX, add צחק י. t) Sam. ש. ש. u) Cdd. Sam. כי אם; vid. n.
 v) LXX. add οὐ ἐγεννήθη. w) LXX. Vulg. add מ'שם. x) LXX.
 insert: καὶ ὁ θεὸς τῆς γῆς. y) LXX. insert σοι. z) Cd. 1. adds ליצחק.
 a) Sam. אחריך; so Lond. Polygl. and cdd. 6. Kennicott, but
 Paris Polygl. as Heb. b) Omitted in LXX. and Vulg. c) LXX.
 insert: ἐλ: τῆς γῆς ταύτης. d) Cd. 1. LXX. omit. e) Sam. על ב'.
 f) Sam. השאבות. g) Sam. הקרא נא.

אַח־נַפְשְׁכֶם⁹) לְקַבֵּר אִתְּ-מִתִּי מִלְּפָנַי שְׁמַעְוֵי וּפְגַעוּ-לִי
 9 בְּעַפְרוֹן בֶּן-צַחַר¹⁰): וַיִּתֵּן-לִי אֶת-מַעְרַת הַמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר-לוֹ
 אֲשֶׁר בְּקֶצֶה שְׂדֵהוּ בְּבֶסֶף מֵלֵא וַיִּתְּנֶנָּה לִי בְּחֵיכֶם לְאַחֲזַת-
 1 קֶבֶר¹¹): וַעֲפְרוֹן יָשָׁב בְּחֵידָה בְּנֵי-חַת וַיַּעַן עַפְרוֹן הַחִתִּי אֶת-
 11 אַבְרָהָם בְּאוֹנֵי בְנֵי-חַת לְכָל בְּאֵי שְׁעַר-עִירוֹ לֵאמֹר: לֹא-אֲדֹנָי¹²)
 שְׁמַעְנִי הַשְּׂדֵה גַתְחִי לְךָ וְהַפְּעָרָה אֲשֶׁר-בּוֹ לְךָ נִתְחַיָּה
 12 לְעֵינָי¹³) בְּנֵי-עַמִּי נִתְחַיָּה לְךָ קֶבֶר מִתְּךָ: וַיִּשְׁתַּחֲוֶה אַבְרָהָם
 13 לְפָנָי עִם-הָאָרֶץ: וַיְדַבֵּר אֶל-עַפְרוֹן בְּאוֹנֵי עִם-הָאָרֶץ לֵאמֹר
 אַךְ אִם-אֶתָּה לוֹ¹⁴) שְׁמַעְנִי גַתְחִי בְּסֶף הַשְּׂדֵה קַח מִפָּנָי וְאִקְבְּרָה
 14 אִתְּ-מִתִּי שָׁמָּה¹⁵): וַיַּעַן עַפְרוֹן אֶת-אַבְרָהָם לֵאמֹר: לוֹ¹⁶) אֲדֹנָי
 שְׁמַעְנִי אָרֶץ אַרְבַּע מֵאֹת¹⁷) שֶׁקֶל-בְּסֶף בֵּינִי וּבֵינְךָ מִה-הוּא¹⁸)
 16 וְאִתְּ-מִתְּךָ קֶבֶר: וַיִּשְׁמַע אַבְרָהָם אֶל-עַפְרוֹן וַיִּשְׁקַל אַבְרָהָם
 לְעַפְרוֹן¹⁹) אֶת-הַבְּסֶף אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּאוֹנֵי בְנֵי-חַת אַרְבַּע מֵאוֹת
 17 שֶׁקֶל בְּסֶף עֶבֶר לַפְּחָר: וַיִּקַּח שְׂדֵה עַפְרוֹן אֲשֶׁר בַּמַּכְפֵּלָה
 אֲשֶׁר לְפָנָי²⁰) מִמָּרָא הַשְּׂדֵה וְהַפְּעָרָה אֲשֶׁר-בּוֹ וּבְלִהְעֵן אֲשֶׁר
 18 בַּשְּׂדֵה²¹) אֲשֶׁר בְּכַל-גְּבֻלוֹ²²) סָבִיב: לְאַבְרָהָם לְמַקְנָה לְעֵינֵי בְנֵי-
 19 חַת בְּכָל²³) בְּאֵי²⁴) שְׁעַר-עִירוֹ: וְאַחֲרֵיכֵן קֶבֶר אַבְרָהָם אֶת-שְׂדֵה
 אֲשֶׁתּוֹ אֶל-מַעְרַת שְׂדֵה הַמַּכְפֵּלָה עַל-פְּנֵי²⁵) מִמָּרָא הוּא חִבְרוֹן
 כ בְּאָרֶץ כְּנָעַן: וַיִּקַּח הַשְּׂדֵה וְהַפְּעָרָה אֲשֶׁר-בּוֹ לְאַבְרָהָם לְאַחֲזַת-
 קֶבֶר מֵאֵת בְּנֵי-חַת:

ס

b) Sam. omits אַח. c) Sam. adds הַחַיָּה. d) Sam. in Lond. Polygl. and cdd. קָרַב, in Paris Polygl. same as Heb. e) Vid. n. f) LXX. insert כָּל. g) Cd. 1. Sam. LXX. Onk. לִי. h) Sam. שָׁם. i) V. D. H. as in vv. 5, 6; but vid. n. j) Sam. מֵאוֹת. k) Sam. reads here רְוֹא, although it is fem. l) Sam. לְעַפְרוֹן. m) Cdd. Sam. עַל פְּנֵי. n) Omitted in Cdd. Vulg. o) Sam. גְּבֻלוֹ. p) Cdd. Sam. cdd. 3. Onk. cdd. 4. לְכָל. Comp. v. 10. q) Sam. בְּעֵי, but cdd. 7. בְּאֵי. r) Cdd. mult. LXX. Onk. Syr. Vulg. אֲשֶׁר עַל פְּנֵי; Cd. 1. פְּנֵי.

אִיבִיו: וְהִתְקַבְּרוּ בְּזֶרְעֶךָ כָּל גֵּיִי¹) הָאָרֶץ עֵקֶב אֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ 18
 בְּקִלְיִי²): וַיָּשָׁב אֲבֵרָהֶם אֶל-נַעֲרָיו וַיִּקְמוּ³) וַיִּלְכוּ וַיְחִדּוּ אֶל- 19
 בְּאֵר שֶׁבַע וַיָּשָׁב אֲבֵרָהֶם בְּבֵאֵר שֶׁבַע: פ וַיְהִי אַחֲרָיו⁴) הַדְּבָרִים כ
 הָאֵלֶּה וַיַּגֵּד לְאֲבֵרָהֶם לֵאמֹר הִנֵּה יִלְדָה מְלֵכָה גַם-הוּא בָּנִים
 לְנַחֲוֹר אַחִי: אֶת-עֵוִץ בָּכֵרוֹ וְאֶת-בֵּינִי אַחִיו וְאֶת-קַמּוּאֵל אֲבִי 21
 אָרָם: וְאֶת-כְּשֵׁד⁵) וְאֶת-חִזּוֹן וְאֶת-פִּלְגֶשֶׁשׁ⁶) וְאֶת-יִדְלָף⁷) וְאֶת 22
 בְּתוּאֵל: וַיְבַרְכּוּ אֵל יְלֵדָה מְלֵכָה 23
 לְנַחֲוֹר אַחִי אֲבֵרָהֶם: וַיִּפְּלְגֶשׁוּ וַשְּׁמָה רְאוּמָה⁸) וַתֵּלֶד גַּם-הוּא 24
 אֶת-טֹבֶחַ וְאֶת-גַּחֵם וְאֶת-תַּחֲשִׁי⁹) וְאֶת-מַעֲכָה:

כב 23

וַיְהִי־חַיִּי שָׁרָה מֵאָה^א). שְׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשֶׁבַע שָׁנִים א
 שְׁנֵי חַיֵּי שָׁרָה:^ב) וַתָּמָת שָׁרָה בְּקָרִית אַרְבַּע^ב) הוּא חֶבְרוֹן 2
 בְּאֶרֶץ פְּנֵעַן וַיָּבֵא אֲבֵרָהֶם לְכַפֹּד לְשָׁרָה וּלְכַפְתָּה:^ג) וַיָּקָם 3
 אֲבֵרָהֶם מֵעַל פְּנֵי מֶתוֹ וַיְדַבֵּר אֶל-בְּנֵי-חַת לֵאמֹר: גֵּר-וָתִישׁ 4
 אֲנִכִּי עִמָּכֶם תָּנוּ לִי אֲחֻזַּת-קֶבֶר עִמָּכֶם וְאֶקְבְּרָה מִתִּי^ד) מִלְּפָנַי:
 וַיַּעֲנֵוּ בְנֵי-חַת אֶת-אֲבֵרָהֶם לֵאמֹר: לֹא שָׁמַעְנוּ^ה) אֲדֹנָי נְשִׂיא^ה
 אֱלֹהִים אִתָּהּ בְּחַיֵּיכֶם בְּמִבְחָר קֶבְרֵינוּ^ו) קֶבֶר אֶת-מִתְּחַד אִישׁ
 מִמֶּנּוּ אֶת-קֶבְרוֹ לֹא-יִכְלָה מִמֶּנּוּ מִקְבֵּר מִתְּחַד: וַיָּקָם אֲבֵרָהֶם 7
 וַיִּשְׁתַּחֲוֶי^ז) לְעַם-הָאָרֶץ לְבְנֵי-חַת: וַיְדַבֵּר אִתָּם לֵאמֹר אִישׁ^ח) 8

i) Sam. גי. j) Sam. בקולי. k) Cd. 1. omits. l) Sam. אחר.
 m) Syr. حُصْب. n) Sam. פילדש; Syr. حُصْب. o) LXX. Ἰελοῦφ; Syr.
 حُصْب. p) Sam. הוליד. q) Sam. רומה. r) Sam. האה ח. s) Sam.
 מוח. t) LXX. omit שרה חיי שרה. u) Sam. בקריח הארבע. LXX.
 Sam. insert here עסק אל. v) Sam. ולכמותה. w) Sam. אח מתי.
 x) V. D. H. שמענו לו; אמר לו; שמענו. y) Cdd. קברנו. z) Sam. וישתחוו
 and so in v. 12, ch. 24: 26, 52. Similarly ch. 24: 48. a) Sam. ישח.

ה אֲבָרָהָם אֲתֵעִינִי וַיֵּרָא אֶת־הַמָּקוֹם מֵרֶחֶק: וַיֹּאמֶר אֲבָרָהָם
 אֶל־נַעֲרָיו שְׂבוּ־לָכֶם פֹּה עִם־הַחֲמוֹר וְאִנִּי וְהַנֶּשֶׁר נִלְכָה
 6 עַד־כֹּה וְנִשְׁתַּחֲוֶה וְנִשְׁוֹכָה^{a)} אֲלֵיכֶם: וַיִּקַּח אֲבָרָהָם אֶת־עַצְמוֹ
 הַעֲלֶה וַיִּשָּׂם עַל־יִצְחָק בְּנֵוֹ וַיִּקַּח בְּרִדּוֹ אֶת־הָאֵשׁ וְאֶת־
 7 הַמֵּאֲבֵלֶת וַיִּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו: וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל־אֲבָרָהָם
 אָבִיו וַיֹּאמֶר^{b)} אָבִי וַיֹּאמֶר הֲנִנִי בְנִי וַיֹּאמֶר הִנֵּה הָאֵשׁ
 8 וְהָעֵצִים וְאִינִי הַשֵּׂה לְעֹלָה: וַיֹּאמֶר אֲבָרָהָם אֱלֹהִים יִרְאֶה־
 9 לּוֹ הַשֵּׂה^{c)} לְעֹלָה בְנִי וַיִּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו: וַיָּבֹאוּ אֶל־הַמָּקוֹם
 אֲשֶׁר אָמַר־לוֹ הָאֱלֹהִים וַיִּבֶן שָׁם אֲבָרָהָם אֶת־הַמִּזְבֵּחַ
 וַיַּעֲרֶף אֶת־הָעֵצִים^{d)} וַיַּעֲקֹר אֶת־יִצְחָק בְּנֵוֹ וַיִּשָּׂם אֹתוֹ עַל־
 י הַמִּזְבֵּחַ מִמַּעַל לְעֵצִים: וַיִּשְׁלַח אֲבָרָהָם אֶת־רִדּוֹ וַיִּקַּח אֶת־
 11 הַמֵּאֲבֵלֶת לְשָׂחַט אֶת־בְּנֵוֹ: וַיִּקְרָא אֵלָיו מִלֵּאדָּה יְהוָה מִן־
 12 הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר^{e)} אֲבָרָהָם אֲבָרָהָם וַיֹּאמֶר הֲנִנִי: וַיֹּאמֶר
 אֶל־תְּשַׁלַּח יָדְךָ אֶל־הַנֶּשֶׁר^{f)} וְאֶל־תַּעֲשֵׂה^{g)} לוֹ מִאִמָּה כִּי עָתָה
 יִדְעֹתִי כִּי־יִרְאֵה אֱלֹהִים אִתָּה וְלֹא חֲשַׁבְתָּ אֶת־בְּנֶךָ אֶת־יְחִידְךָ
 13 מִמֶּנִּי: וַיִּשָּׂא אֲבָרָהָם אֶת־עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה־אֵיל אַחֵר^{h)} (אֲחוֹתִים)ⁱ⁾
 בַּסָּבֵף בְּקִרְנָיו וְגִלְדָּה אֲבָרָהָם וַיִּקַּח אֶת־הָאֵיל וַיַּעֲלֶהוּ לְעֹלָה^{j)}
 14 תַּחַת בְּנֵוֹ^{k)}: וַיִּקְרָא אֲבָרָהָם שֵׁם־הַמָּקוֹם^{l)} הַהוּא יְהוָה וַיִּרְאֶה
 טו אֲשֶׁר יֹאמֶר הַיּוֹם בְּקֶרֶב יְהוָה יִרְאֶה: וַיִּקְרָא מִלֵּאדָּה יְהוָה אֶל־
 16 אֲבָרָהָם שְׁנֵית מִן־הַשָּׁמַיִם: וַיֹּאמֶר כִּי נִשְׁבַּעְתִּי נָא־יְהוָה
 כִּי יַעַן אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה וְלֹא חֲשַׁבְתָּ אֶת־בְּנֶךָ
 17 אֶת־יְחִידְךָ: (כִּי־בָרַךְ^{m)} אֲבָרָהָם וְהִרְבָּה אַרְבֵּה אֶת־זַרְעוֹ כְּבֹכְבְּנֵי
 הַשָּׁמַיִם וְכַחֲזוֹל אֲשֶׁר עַל־שֵׁפֶת הַיָּם וַיִּבְרַשׁⁿ⁾ זַרְעוֹ אֶת שְׁעַר

u) Sam. וינשחתי ונשוב. v) Omitted in LXX. w) Sam. שה. x) Sam.
 על הני. y) Cd. 1. and LXX. Ms. A. add אליו. z) Sam. הני ועצים.
 a) Sam. תעשה. b) Vid. n. bb) Cdd. mult. נארו. c) Sam. עלה. d) Cd.
 1. LXX. add יצחק. e) Sam. את שם הים. f) Sam. Syr. LXX.
 Vulg. add ממני. g) Sam. ברוך. h) Sam. וירש.

והיבחה^a) אברהם את-אבימלך על-אדות באר הפנים אשר גזלו כה
 עברי אבימלך: ויאמר אבימלך לא ודעתי מי^b) עשה^c) את- 26
 הדבר הזה וגם-אתה לא-הנדת לי וגם אנכי לא שמעתי
 בלתי היום: ויקח אברהם צאן ויבקר ויטן לאבימלך 27
 ויברחו שניהם ברית: ויצב אברהם את-שבע^d) בבשת הצאן^e) 28
 לבדקו: ויאמר אבימלך אל-אברהם^f) מה הנה שבע בבשת^g) 29
 האלה^h) אשר הצבת לבדנהⁱ): ויאמר^j) כי את-שבע בבשת^k) תקח ל
 מידי בעבור שהיה-לי לערה כי הפרתי את-הבאר הזאת:
 על-כן קרא למקום ההוא באר שבע כי שם נשבעו שניהם: 31
 ויברחו ברית בבאר שבע ויקם אבימלך ופילגשר-צבאו 32
 וישבו אל-ארץ פלשתים: ויטע^l) אשל בבאר שבע ויקרא- 33
 שם בשם יהוה אל עולם^m): ויגר אברהם בארץ פלשתים 34
 ימים רבים: פ

כב 22

ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את-אברהם א
 ויאמר אליו אברהםⁿ) ויאמר הנני: ויאמר קח-נא את- 2
 בנה את-יהודה^o) אשר-אהבת את-יצחק ולך-לך אל-ארץ
 הפרייה^p) והעלהו שם לעלה^q) על אחד ההרים אשר אמר
 אליך: וישלם אברהם בבקר ויחבש את-חמרו ויקח את- 3
 שני נערו אחו ואח יצחק בנו ויבקע עצי עלה^r) ויקם וילך^s)
 אל-המקום אשר-אמר-לו האלהים: ביום^t) השלישי וישא 4

a) Sam. ויבחה. b) Sam. מה. c) LXX. add *σοι*. d) Sam. omits *אח*. e) Sam. כבשות צאן. f) Sam. לאברהם. g) Sam. הכבשות. h) LXX. add: *τῶν προσβάτων τούτων*. i) Sam. לכדהו. j) Cd. 1, Sam. LXX. add *אברהם*. k) Sam. הכבשות. l) Sam. LXX. Vulg. add *אברהם*. m) Sam. העולם. n) Cdd. 2. LXX. Vulg. add *אברהם*. o) Sam. יהודה, and so in vv. 12, 16. p) Sam. המוראה. q) Sam. עלה. r) Sam. העלה. s) LXX. add *καὶ ἦλθεν*. t) Cdd. 3. Onk. cd. 1. Saad. ביום.

14 לְנוֹי^d) אֲשִׁימוּנוּ כִּי וְרַעַף הוּא: וַיִּשְׁכַּם אַבְרָהָם וַיִּבְרָךְ וַיִּקְרָא
 לְחַם וְחַמַּת מַיִם וַיִּתֵּן אֶל־הַנָּר שֵׁם^e) עַל־שְׂכָמָה וְאֶת־הַיֶּלֶד^f)
 טו וַיִּשְׁלַחַהּ וַתֵּלֶךְ וַתִּתַּע בַּמִּדְבָּר בְּאֵר שָׁבַע: וַיִּבְלּוּ הַמַּיִם
 16 מִן־הַחַמַּת וַתִּשְׁלַךְ אֶת־הַיֶּלֶד פָּתַח אַחֵר הַשִּׁיחַ^g): וַתֵּלֶךְ
 וַתֵּשֶׁב לָהּ מִנְּגַד הַרְחִיק^h) בְּמַטְחָיו קָשַׁח כִּי אָמְרָה אֶל־אַרְאָה
 17 בְּמֹת הַיֶּלֶדⁱ) וַתֵּשֶׁב מִנְּגַד וַתֵּשֶׂא אֶת־קִלְחָהּ^j) וַתִּבְרָךְ^k): וַיִּשְׁמַע
 אֱלֹהִים אֶת־קוֹל הַנְּעִר^l) וַיִּקְרָא מִלֶּאֶף אֱלֹהִים וְאֶל־הַנָּר מִן־
 הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר לָהּ מִה־לֶּךְ^m) הֲנִר אֶל־תִּירְאִי פִי־שָׁמַע אֱלֹהִים
 18 אֶל־קוֹלⁿ) הַנְּעַר בְּאֲשֶׁר הוּא־שָׁם: קוֹמִי שְׂאִי אֶת־הַנְּעַר
 19 וְהַחְזִיקִי^o) אֶת־יָדָךְ^p) בְּוִי לְנוֹי גְּדוֹל אֲשִׁימוּנוּ: וַיִּפְקַח אֱלֹהִים
 אֶת־עֵינֶיהָ וַתֵּרָא בְּאֵר מַיִם^q) וַתֵּלֶךְ וַתִּמְלֵא אֶת־הַחַמַּת מַיִם
 כ וַתִּשָּׂק אֶת־הַנְּעַר: וַיְהִי אֱלֹהִים אֶת־הַנְּעַר וַיַּגְדֵּל וַיֵּשֶׁב
 21 בַּמִּדְבָּר וַיְהִי רֹבֵה^r) קָשַׁח: וַיֵּשֶׁב בַּמִּדְבָּר פָּאָרָן וַתִּקְחֶלּוּ אִמּוֹ
 22 אִשָּׁה מֵאַרְצָ^s) מִצְרַיִם: פ וַיְהִי בַעַת הַהוּא וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ^t)
 וַיִּפְּסֵל^u) שֵׁר־צָבָאוּ אֶל־אַבְרָהָם לֵאמֹר אֱלֹהִים עִמָּךְ בְּכָל־אֲשֶׁר־
 23 אַתָּה עֹשֶׂה: וַעֲתָה הִשְׁכַּעְה־לִּי^v) בְּאֱלֹהִים הַנְּהָ^w) אִם־תִּשְׁקַר
 לִי וּלְנִינִי וּלְנַבְדִּי בַחֲסֹד^x) אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמָּךְ תַּעֲשֶׂה עִמָּדִי וְעִם־
 24 הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָרְתָה^y) בָּהּ: וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֲנִכִּי אֲשַׁבַּע^z):

d) Sam. LXX. Vulg. add גדול. e) Sam. שים, LXX. καὶ ἐπέθικεν.
 f) LXX. omit י. g) Sam. השחים. h) Sam. הרחיקה. i) LXX.
 τοῦ παιδίου μου. j) Sam. קילה. k) LXX. ἀναβοήσαν δὲ το
 παιδίον ἔκλαυσεν. l) LXX. add: ἐκ τοῦ τόπου οὗ ἦν. m) Sam.
 מליך. n) Cdd. Sam. 'אח ח. o) Sam. וחוקי. p) Cd. 1. Sam. Syr. יריך.
 q) LXX. add ζῶντος. r) Sam. רכי. s) LXX. omit ארץ. t) LXX.
 insert: καὶ Ὁχοζάθ ὁ συμπαγωγὸς αὐτοῦ, so also in v. 32.
 Comp. ch. 26: 26. u) Sam. ופי כל, so v. 32. v) Sam. השבע לי.
 w) Omitted in LXX. Vulg. x) Sam. ולנגרי וכחסד. y) Sam.
 נח. z) Sam. השבע.

כסות עינים לבלתי^ח) אשר אתה^ו (ואת-בל^ז) ונכחת^י): ויתפלל 17
 אברהם אל-האלהים וירפא אלהים את-אבימלך ואת
 אשתו ואתהתיו^י) וילדו: פיעצר עצל יהוה^י) בעד כל-רחם 18
 לבית אבימלך על-דבר שרה אשת אברהם: ם

כא 21

ויהוה פקד את-שרה כאשר אמר ונעש יהוה לשרה א
 כאשר דבר: ותהר ותלד שרה^א) לאברהם בן לוקניו למועד 2
 אשר-דבר^ב) אתו אלהים: ויקרא אברהם את-שם-בנו הנולד- 3
 לו אשר-ילדה-לו שרה יצחק: וימל אברהם את-יצחק בנו 4
 בן-שמנת ימים כאשר צוה אתו אלהים: ואברהם בן-מאת 5
 שנה בהולד לו את יצחק בנו: ותאמר שרה צחק עשה 6
 לי אלהים כל-השמע יצחק-לי: ותאמר מי מלל לאברהם 7
 היניקה^ג) בנים שרה ברילדתי^ד) בן לוקניו: ויגדל הילד ויגמל 8
 ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את-יצחק^ה): ותרא 9
 שרה את-בן-הגר המצרית אשר-ילדה לאברהם מצחק^ו):
 ותאמר לאברהם גרש האמה^ז) הזאת ואת-בנהּ פי לא ירשי
 בן-האמה הזאת עם-בני עם-יצחק^ח): וירע הדבר מאד בעיני 11
 אברהם על אודת בנו: ויאמר אלהים אל-אברהם אל-ירע 12
 בעיניך על-הנער ועל-אמתך כל אשר תאמר אליך שרה
 שמע בקלה^ט) פי ביצחק יקרא לה זרע: וגם את-בן-האמה^י) 13

nn) Sam. LXX. ולכל. o) Sam. אחיד. p) Sam. הכל. q) LXX.
 Vulg. Syr. Saad. נכחה, Cdd. 2. Sam. ונכחה. r) Sam. ואמתיו.
 s) Sam. אלהים. t) Omitted in LXX. Vulg. u) Cdd. 2. LXX.
 כ.אשר ד'. v) Sam. היניקה. w) Sam. adds לו. x) Sam. LXX. add
 בנו. y) LXX. and Vulg. add ומה יצחק בנהּ, which Vulg. renders
 cum filio suo. z) Sam. האמה. a) Cd. 1. LXX. Vulg. Syr.
 Saad. omit עם. b) Sam. בקילה. c) Cd. 1. Sam. LXX. add
 הזאת.

אֲחִי הוּא וְהוֹאֵגֶם-הוּא¹) אָמְרָה אָחִי הוּא בְּתֶם-לִבִּי וּבְנִקְוֹן²)
 6 בְּפִי עֲשִׂיתִי זֹאת: וַיֹּאמֶר אֵלָיו הַאֱלֹהִים בְּחִלִּים³) גַּם אֲנֹכִי
 יִדְעֵתִי כִּי בְתֶם-לִבְכֶם עֲשִׂיתָ זֹאת וְהִשְׁדָּה גַם-אֲנֹכִי אוֹתָהּ⁴)
 7 מִחַטֹּא-לִי⁵) עַל-כֵּן לֹא-נִחַתִּיק לְנַגַע אֵלֶיךָ: וְעַתָּה הִשָּׁב
 אֲשֶׁת-הָאִישׁ⁶) כִּי-נָבִיא הוּא וַיִּתְשַׁלֵּל בְּעֵדָה וַחֲיָה וְאִם-אֵינָהּ
 8 מִשִּׁיב דַּע כִּי-מוֹת תָּמוּת אִתָּה וְכָל-אֲשֶׁר-לָךְ: וַיִּשְׁבֹּם
 אֲבִימֶלֶךְ בַּבֶּקֶר וַיִּקְרָא לְכָל-עַבְדָּיו וַיְדַבֵּר אֶת-כָּל-הַדְּבָרִים
 9 הָאֵלֶּה בְּאָזְנוֹהֶם וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים⁷) מֶאֶד: וַיִּקְרָא אֲבִימֶלֶךְ
 לְאֶבְרָהָם וַיֹּאמֶר לוֹ מַה-עֲשִׂיתָ לְנִי⁸) וּמַה-חָטַאתִי לָךְ כִּי-
 הִבֵּאתָ עָלַי וְעַל-מַמְלַכְתִּי חֲטָאָה גְדוֹלָה מְעַשִׂים אֲשֶׁר לֹא-
 יַעֲשׂוּ⁹) עֲשִׂיתָ עִמָּדִי: וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ אֶל-אֶבְרָהָם מַה רָאִיתָ
 11 כִּי עֲשִׂיתָ אֶת-הַדְּבָר הַזֶּה: וַיֹּאמֶר אֶבְרָהָם¹⁰) כִּי אֲמַרְתִּי בַקֹּ
 אֵין-יִרְאתָ אֱלֹהִים בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְהִרְגִנִי עַל-דְּבַר אֲשֶׁתִּי:
 12 וְגַם-אֲמַנְהָ¹¹) אֲחִתִּי בַת-אָבִי¹²) הוּא¹³) אֲךָ לֹא בַת-אֲמִי וְתִהְיֶה-לִּי
 13 לְאִשָּׁה: וַיְהִי כִּבְאֲשֶׁר הִתְעוּ¹⁴) אֱתִי אֱלֹהִים מִבֵּית אָבִי¹⁵) וַאֲמַר
 לָהּ זֶה חֲסִידְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשִׂי¹⁶) עִמָּדִי אֶל-כָּל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר נָכוֹא¹⁷)
 14 שָׁמָּה אֲמַר־לִי אָחִי הוּא: וַיִּקַּח אֲבִימֶלֶךְ¹⁸) צֹאן¹⁹) וּבִקָּר
 וְעַבְדִּים וּשְׁפָחֹת²⁰) וַיִּתֵּן לְאֶבְרָהָם וַיָּשֶׁב לוֹ אֶת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ:
 15 וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ הִנֵּה אֲרָצִי לְפָנֶיךָ בְּטוֹב בְּעֵינֶיךָ שִׁב:
 16 וּלְשָׂרָה אָמַר הִנֵּה נָתַתִּי אֵלֶיךָ לְאֶחִיךָ הִנֵּה הוּא-לָךְ²¹)

i) Omitted in Sam. u) Sam. וכנקיון. v) Sam. כחלום. Cd.
 1. Vulg. omit. w) Sam. אהך. x) חסר א' (in חטו). Sam. מחטאה.
 y) Sam. אח אשח ה'. z) Sam. and LXX. כל האנשים. a) Cdd. 2. לי. Syr.
 reads סה עשיתי לך. b) Sam. יעשון. c) Sam. inserts ויהי יראתי
 d) Cd. 1. אמנם, Sam. האמנם. e) Sam. ויהי בה א'. f) Omitted in
 Sam. g) Sam. החעה. h) Sam. inserts מולדתי. i) Sam. העשין.
 j) Sam. in the Lond. Polygl. נבהא, but in the Paris and Blayney
 as Heb. k) Sam. and LXX. insert כסף אלהי. l) Sam. LXX. וצאן.
 m) Sam. ושפוח. n) Omitted in Cdd. 4; Sam. לך.

עלינו פִּדְרָה כָּל־הָאָרֶץ: לָכֵה נִשְׁקָה אֶת־אֲבֵינוּ יוֹן וְנִשְׁבַּח 32
 עָמוּ וְנַחֲיָה מֵאֲבֵינוּ זָרַע: וְתִשְׁקִין^x אֶת־אֲבֵיהֶן יוֹן בְּלִילָה 33
 הוּא^y וְתָבֵא הַכְּבִירָה וְתִשְׁבַּב אֶת־אֲבֵיהָ^z וְלֹא־יָדַע בְּשִׁבְבָהּ
 וּבְקִוְמָהּ^a: וַיְהִי מִמַּחֲרַת וַתֹּאמֶר הַכְּבִירָה אֶל־הַצְעִירָה 34
 הֵן־שִׁבְבָתִי^b אָמַשׁ אֶת־אֲבֵי^c נִשְׁקָנוּ יוֹן גַּם־תִּלְלִילָה וּבְאֵי
 שִׁבְבִי עָמוּ וְנַחֲיָה מֵאֲבֵינוּ זָרַע: וְתִשְׁקִין^d גַּם בְּלִילָה הִהוּא לֵה
 אֶת־אֲבֵיהֶן יוֹן וְתִקַּם הַצְעִירָה וְתִשְׁבַּב עָמוּ^e וְלֹא־יָדַע בְּשִׁבְבָהּ
 וּבְקִוְמָהּ^f: וְתַהֲרִין^g שְׁתֵּי בָנוֹת־לוֹט מֵאֲבֵיהֶן: וַתִּלְד הַכְּבִירָה 36
 בֵּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ^h מוֹאֵב הוּא אֲבִי־מוֹאָב עַד־הַיּוֹם: וְהַצְעִירָה 37
 גַּם־הוּא יָלְדָה בֵּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ בְּרַעְמִיⁱ הוּא אֲבִי בְנֵי־
 עָמוֹן עַד־הַיּוֹם: ׀

כ 20

וַיִּפַּע מִשָּׁם אֲבָרְהָם אֶרְצָה^j הַנְּגִב וַיָּשֶׁב בֵּין־קְדֵשׁ וּבֵין שׁוּר^k א
 וַיִּגַּר בְּנָרְרָה^l: וַיֹּאמֶר אֲבָרְהָם אֶל־שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אֵהְיִי הוּא^m 2
 וַיִּשְׁלַח אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶךְ נָרְרָהⁿ וַיִּקַּח אֶת־שָׂרָה: וַיָּבֵא אֱלֹהִים 3
 אֶל־אֲבִימֶלֶךְ בַּתְּלֹום הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ הִנֵּה מַתְּ עַל־הָאִשָּׁה^o
 וְאִשְׁר־לָקַחְתָּ וְהוּא בְּעֵלְתָּ^p בְּעַל: וְאֲבִימֶלֶךְ לֹא קָרַב אֵלֶיהָ 4
 וַיֹּאמֶר אֲרָגִי^q הִנְנִי גַם־צְדִיק^r תִּהְיֶה: הֲלֹא^s הוּא אָמַר־לִי ה

x) Sam. וחשקיהו. y) Sam. ההוא. z) LXX. add: *ἐν τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ*. a) נקוד על ו'. b) Sam. הנה ש'. c) Cd. 1. LXX. אח אבינו. d) Sam. וחשקיהו. e) Cdd. 3. LXX. אח אביה. f) Sam. ובקומה. g) Sam. וחרנה. h) Sam. אח שמו, so v. 38. i) LXX. insert: *λέγουσα Υἱὸς γένους μου*. j) Sam. ארץ. k) Syr. *ܩܕܝܫܐ*. l) Syr. *ܢܪܪܐ*. m) LXX. insert: *ἐφοβήθη γὰρ εἰπεῖν ὅτι γυνή μου ἐστὶ, μὴ ποτε ἀποκτείνωσιν αὐτὸν οἱ ἄνδρες τῆς πόλεως δι' αὐτήν*. n) Syr. *ܢܪܪܐ*. o) Sam. על אודח האשה. p) Sam. בעילה. q) Cdd. 14. Onk. יהוה. r) LXX. *ἔμνος ἀγνοοῦν καὶ δίκαιον*, so Vulg. s) Sam. הלווא.

18 תַּעֲמֹד בְּכַל-הַכֹּפֵר הַהָרָה הַמִּלֵּט פֶּן-תִּסָּפֶה: וַיֹּאמֶר לֹזֵט
 19 אֱלֹהִים) אֶל-נָא אֲדַגִּי: הִנֵּה-נָא מִצָּא עֲבָדְךָ חַן בְּעֵינֶיךָ
 וַחֲנֹנִל חֲסִדְךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתָ עִמָּדִי לְהַחְיוֹת אֶת-נַפְשִׁי וְאַנְכִי
 כ לֹא אוֹכַל לְהַמְלִט הַהָרָה פֶּן-תִּדְבְּקֵנִי הַרְעָה וּמָתִי: הִנֵּה-
 נָא הָעִיר הַזֹּאת קִרְבָּה^k) לָנִים שָׁמָּה וְהוּא מִצְעָר אִמְלֹמָה^j)
 21 נָא שָׁמָּה הֲלֹא^m) מִצְעָר הוּא וַתְּחִי נַפְשִׁי: וַיֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה
 נִשְׁאֲתִי פָנֶיךָ גַם לְדַבֵּר הוּוֹה לְבַלְתִּי הַפְּכִי אֶת-הָעִיר אֲשֶׁר
 22 דִּבַּרְתָּ: מִהֵל הַמִּלֵּט שָׁמָּה כִּי לֹא אוֹכַל לַעֲשׂוֹת דְּבָר עַד-
 23 בָּאֵךְ שָׁמָּה עַל-כֵּן קָרָא שֵׁם-הָעִיר צִוְעָרⁿ): הַשָּׁמֶשׁ יֵצֵא^o) עַל-
 24 הָאָרֶץ וְלֹט בָּא צִוְעָרָה: וַיְהוּה הַמְטִיר עַל-סָדָם וְעַל-עַמְרָה
 כה גַּפְרִית וְאֵשׁ מֵאֵת יְהוָה מִן-הַשָּׁמַיִם: וַיַּחֲפֹךְ אֶת-הָעָרִים^p)
 הָאֵלֶּ^q) וְאֵת כָּל-הַכֹּפֵר וְאֵת כָּל-יֹשְׁבֵי הָעָרִים וְצִמַח הָאֲדָמָה:
 26 וַתִּבֹּט אִשְׁתּוֹ מֵאַחֲרָיו וַתְּהִי נָצִיב^r) מֵלַח: וַיִּשָּׁבֶם אֲבָרְהָם
 27 בְּבִקְרָא אֶל-הַמְּקוֹם אֲשֶׁר-עָמַד שָׁם אֶת-פְּנֵי יְהוָה: וַיִּשְׁקַף
 עַל-פְּנֵי סָדָם וְעַמְרָה וְעַל כָּל-פְּנֵי אֲרָץ^s) הַכֹּפֵר וַיֵּרָא וְהִנֵּה
 29 עָלָה קִיטֹר^t) הָאָרֶץ בְּקִיטֹר הַכֹּבֶשֶׁן: וַיְהִי בְשַׁחַת^u) אֱלֹהִים
 אֶת-עַרְבֵי הַכֹּפֵר וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת-אֲבָרְהָם וַיִּשְׁלַח אֶת-לֹזֵט
 מִתּוֹךְ הַתַּפְּזָה בְּהַפְדָּ^v) אֶת-הָעָרִים אֲשֶׁר-יָשָׁב בָּהֶן לֹזֵט:
 ל וַיַּעַל לֹזֵט מִצְוָעַר וַיִּשָּׁב בְּהָר וּשְׁתֵּי בְנֹתָיו עִמּוֹ כִּי יָרָא
 31^w) לְשַׁבַּת בְּצוּעָר וַיִּשָּׁב בְּמַעְרָה הוּא וּשְׁתֵּי בְנֹתָיו^w): וַתֹּאמֶר
 הַבְּבִירָה אֶל-הַצְּעִירָה אָבִינוּ וְקָן וְאִישׁ אֵין בְּאָרֶץ לְכוּ

j) Sam. אלהים. k) Sam. קרובה. l) Sam. אמלט. m) Sam. הלוט. n) Sam. צער, so v. 30. twice. o) Sam. יצאה. p) Cd. 1. Onk. cdd. 2. את כל הערים. q) Sam. האלה. r) Sam. נציב. s) Cdd. Syr. ועל פני כל ארץ, so Sam. with the exception of reading הארץ. LXX. omit ארץ, but the Alex. ms. expresses it. t) Sam. reads קיטור twice in this verse. u) Sam. בהשחית. v) Sam. עמו. w) Sam. adds כהפכה כהפסו.

7 הפתחה^k) והדלת סגרו^l) ואמר אל-נא אחי תרעו^m):
 8 הנה-נא לי שתי בנות אשר לא-ידעו איש אוציאה-נאⁿ)
 אהן אליכם ועשו להן בטוב בעיניכם רק לאנשים האל^o)
 אל-תעשו דבר כי-עלבון באו בצל קרתי^p): ויאמרו ונש^q)
 הלאה ויאמרו האחד^r) בא-לגור^s) וישפט שפוט^t) עתה נרע^u)
 לה מהם ויפצרו באיש בלזט מאד ויגשו לשבר הדלת:
 וישלחו האנשים^v) את-ידם ויביאו את-לזט אליהם הביתה י
 ואת-הדלת סגרו: ואת-האנשים אשר-פתח הבית הבו 11
 בפגורים מקטן ועד-גדול וילאו למצא הפתח: ויאמרו 12
 האנשים^w) אל-לזט עד^x) מי-לה פה חתן ויבנהו וכל
 אשר-לה בעיר הוצא^y) מן-המקום^z): כי-משחתים^a) אנתני את- 13
 המקום הזה כי-גדלה צעקתם את-פני יהוה וישלחני
 יהוה לשחתה^b): ויצא לזט וידבר ו אל-חתניו ו לקחי בנתיו 14
 ויאמר קומו צאו^c) מן-המקום הזה כי-משחית יהוה את-
 העיר ויהי כמצחק בעיני חתניו: וכמו השחר עלה ויאצו ט
 הפלאכים בלזט לאמר קום קח את-אשהך ואת-שתי
 בנהיך הנמצאת^d) פן-תספה בעני העיר: ויתמהמה ויחזיקו 16
 האנשים^e) בידו וביד-אשתו וביד שתי בנתיו בחרמל יהוה
 עליו ויצאה^f) וינחהו מתוך לעיר: ויהי כהוציאם^g) אהם 17
 החוצה ויאמר הפלט על-נפשך^h) אל-תביט אחריך ואל-

k) Sam. הפחה. l) Sam. סגרו. m) Sam. תרעו. n) Sam.
 אוצא נא. o) Sam. האלה. p) Sam. קורחי. q) Sam. נשה. r) Sam.
 אחד. s) Sam. לגר. t) Sam. גם שפט. u) Sam. נריע. v) Sam.
 האנשים. w) Sam. המלאכים. x) Sam. עוד. y) Cdd. Sam. Onk.
 cd. 1. כניך. z) Sam. הוציא. a) Sam. adds הזה. b) Sam. משהחיתים.
 c) Sam. להשחיתה. d) Sam. הנמצאות. e) Sam. LXX. omit the remainder of
 the verse. f) Cdd. 3. בהוציאם. g) Sam. ויחזיקו האנשים.
 h) Cdd. 3. בנהוציאם. i) Sam. אל נ' according to the London
 and Paris Polyglotts, but על נ' according to Blayney.

הצדיקם חמשה החשחית בחמשה אח-כל-העיר ויאמר
 20 לא אשחית אם-אמצא שם ארבעים וחמשה: ויסף עוד
 לדבר אליו ויאמר^א) אולי ומצאין שם ארבעים ויאמר
 ל לא אעשה^א) בעבור הארבעים: ויאמר אל-נא יחר לאדני
 ואדברה אולי ומצאין שם שלשים ויאמר לא אעשה^ב) אם-
 31 אמצא שם שלשים: ויאמר הנה-נא הואלתי לדבר אל-
 אדני אולי ומצאין שם עשרים ויאמר לא אשחית בעבור
 32 העשרים: ויאמר אל-נא יחר לאדני ואדברה אך-הפעם
 אולי ומצאין שם עשרה ויאמר לא אשחית בעבור העשרה:
 33 ויגד יהוה באשר בלה לדבר אל-אברהם ואברהם שכ
 למקומו^ג):

יט 19

א ויבאו שני המלאכים סדמה בערב ולוט ישב בשער-סדם
 2 וירא-לוט ויגם לקראתם וישתחוי^א) אפים ארצה: ויאמר^ב)
 הנה נא-אדני^ב) סורו נא אל-בית עבדכם ולינו ורחצו רגליכם
 והשבתם והלכתם לדרךכם ויאמרו לא^ג) פי ברחוב^ג) גליו:
 3 ויפצר-בם מאד^ד) ויסרו אליו ויבאו אל-ביתו ויעש להם
 4 משתה ומצות אפה ויאבלו: טרם ישבבו ואנשי העיר
 אנשי סדם נסבו על-הבית מנער ועד-זקן כל-העם^ה) מקצה:
 ה ויקראו אל-לוט ויאמרו לו^ו) אינה האנשים אשר-באו אליך
 6 הלילה הוציאתם אלינו ונרעה^ז) אתם: ויצא אליהם^ז) לוט

w) Cd. 1. supplies לו, Sam. אליו. x) Sam. אשחית, so LXX.
 Syr. Vulg. y) Sam. LXX. Syr. אשחית. z) Sam. לשוב למקומו,
 a) Sam. וישתחוי. b) Sam. היאמר. c) חול. Cdd. יהוה. d) לידגוש.
 e) Sam. ברחוב. f) Omitted in LXX. g) Cdd. Syr. Onk. cd. 1.
 וכל ה' h) Cd. 1. Sam. אליו. i) Sam. ונרע. j) Sam. אליהם.

וַיֹּאמְרוּ לֹא^d) כִּי צָחֻקָה^e): וַיִּקְמוּ מִשֵּׁם הַאֲנָשִׁים^f) וַיִּשְׁקֹצוּ עַל-פְּנֵי 16
 סָדָם^g) וַאֲבָרְהָם הִלְךְ עִמָּם לְשִׁלְחָם: וַיְהוּה אָמַר הַמְכַפֵּה 17
 אֲנִי מֵאֲבָרְהָם^h) אֲשֶׁרⁱ) אֲנִי עֹשֶׂה: וַאֲבָרְהָם הָיוּ יְהִיגָה לְגוֹי 18
 גְּדוֹל וְעָצוּם וַנְבָרְכוּ-כּוּ בְּלֹ גוֹי^j) הָאָרֶץ: כִּי יִדְעוּתוֹ^k) לְמַעַן 19
 אֲשֶׁר יִצְוֶה^l) אֶת-בְּנָיו וְאֶת-בֵּיתוֹ אֶתְרֵיו וְשָׂמְרוּ דְרָג: יְהוּה
 לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט לְמַעַן הָבִיא יְהוּה עַל-אֲבָרְהָם^m) אֶתⁿ)
 אֲשֶׁר-דָּבַר עֲלָיו: וַיֹּאמֶר יְהוּה וְעַקְתָּ^o) סָדָם וְעַמְרָה כִּי-רָבָה כ
 וַחֲטָאתָם כִּי כְבֹדָה מְאֹד: אֵרְדָה-נָא וְאֶרְאֶה הַכְּצַעֲקָתָהּ 21
 הַבָּאָה אֵלַי עֲשׂוּ וּפְלֵה וְאִם-לֹא אֲדַעָה: וַיִּפְּנוּ מִשֵּׁם הַאֲנָשִׁים 22
 וַיֵּלְכוּ סָדָמָה וַאֲבָרְהָם עִוְדָנוּ עִמָּד לְפָנָי יְהוּה: וַיִּגַּשׁ אֲבָרְהָם 23
 וַיֹּאמֶר הֲתָף תִּסְפָּה צְדִיק עִם-רָשָׁע^p): אֵילֵי יֵשׁ חַמְשִׁים צְדִיקִים^q) 24
 בְּתוֹךְ הָעִיר הַתָּף תִּסְפָּה וְלֹא-תִשָּׂא לְפָקִים^r) לְמַעַן חַמְשִׁים
 הַצְדִּיקִים אֲשֶׁר בְּקִרְבָּהּ: חֲלִלָה^s) לָךְ מַעֲשֶׂה! וּפְדָבַר חוּהָ כֹה
 לְהַמְחִית צְדִיק עִם-רָשָׁע וְהָיָה בַצְדִּיק כַּרְשָׁע חֲלִלָה לָךְ
 הַשֹּׁפֵט בְּל-הָאָרֶץ לֹא יַעֲשֶׂה מִשְׁפָּט: וַיֹּאמֶר יְהוּה אִם- 26
 אֲמַצָּא בְּסָדָם חַמְשִׁים צְדִיקִים בְּתוֹךְ הָעִיר וְנִשְׂאָתִי^t) לְכֹל-
 הַמָּקוֹם בְּעִבְרָתָם: וַיַּעַן אֲבָרְהָם וַיֹּאמֶר הִנְהֵ-נָא הוֹאֵלְתִּי 27
 לְדָבַר אֶל-אֲדָנָי^u) וְאֲנִכִּי עָפָר וְאֶפְרָ: אֵילֵי יַחֲסִרֹן חַמְשִׁים 28

d) Sam. לה. LXX. *αὐτῆ ὀυλί*; perhaps the original reading was לה לא. e) Sam. צחקה. f) Sam. האנשים. g) LXX. add *καὶ Γομύθας*. h) LXX. add *τοῦ παιδός μου*; Targ. Jerus. רחמי, and similarly Syr. *مَنْ حَصَب أَصْحَاب*. i) Sam. את אשר. j) Sam. גוי. k) Sam. ידעתי. l) Sam. adds אברהם. m) Sam אברהם; so Lond. Polygl. and cdd. 6, the Paris Polygl. agrees with Heb. n) LXX. and Vulg. אח כל. o) Sam. צעקה. p) LXX. add: *καὶ ἔσται ὁ δίκαιος ὡς ὁ ἀσεβής*. q) Sam. צדיקים script. plena, twice in this verse, and also in vv. 24, 28. r) LXX. *πάντα τὸν τόπον*. s) Sam. חלילה twice in the verse. t) Sam. מעשות. u) LXX. insert *ὄλεθρον τῆν πόλιν καὶ*. v) Cdd. Onk. יהוה. Cdd. 3. ארני.

יח 18

א וַיֵּרָא אֵלָיו יְהוָה פֶּלְאֵי" (מִמְרָא וְהוּא יֵשֵׁב פֶּתַח-הָאֵהָל
 2 כְּחֵם הַיּוֹם: וַיֵּשֶׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה שְׁלִישָׁה אַנְשִׁים נֹצְבִים
 עָלָיו וַיֵּרָא וַיֵּרֶץ לְקִרְאָתָם מִפֶּתַח הָאֵהָל וַיִּשְׁתַּחֲוֶי" אַרְצָה:
 3 וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי אִם-נָא מִצְאָתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ" אֶל-נָא תַעֲבֹר" מֵעַל
 4 עֲבָדֶיךָ": וַיְקַדְנָא מַעַט-מַיִם" וַרְחֲצֵי רַגְלֵיכֶם וְהִשְׁעֵנו" תַּחַת
 ה הָעֵץ: וְאִקְחָה" פַת-לְחֵם" וְסַעְדוּ לְבַבְכֶם" אַחֲרָי" תַעֲבֹרוּ כִּי-
 עַל-כֵּן עֲבַרְתֶּם עַל-עֲבָדְכֶם וַיֹּאמְרוּ בֵּן תַעֲשֶׂה כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ:
 6 וַיִּמְהַר אַבְרָהָם הָאֵהָלָה אֶל-שָׂרָה וַיֹּאמֶר מִהְרִי שְׁלֹשׁ סָאִים
 7 קִמַּח סֵלֶת לְאִשִּׁי וְעָשִׂי עֲגוֹת: וְאֶל-הַבָּקָר רֵץ אַבְרָהָם וַיִּקַּח
 בֶּן-בָּקָר בֶּדֶד וְטוֹב וַיִּתֵּן אֶל-הַנֶּזֶר וַיִּמְהַר לַעֲשׂוֹת אֲתוֹ":
 8 וַיִּקַּח חֲמָאָה וְחֵלֶב וּבֶן-הַבָּקָר" אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּתֵּן לַפְּנֵיהֶם
 9 וְהוּא-עֹמֵד עֲלֵיהֶם תַּחַת הָעֵץ וַיֹּאכְלוּ: וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו" אֵיךְ
 י שָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ וַיֹּאמֶר. הִנֵּה כְּאֵהָל: וַיֹּאמֶר שׁוּב אֲשׁוּב אֵלֶיךָ
 כָּעַת חַיָּה וְהִנְהִבֵן לְשָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ וְשָׂרָה שִׁמְעַת פֶּתַח הָאֵהָל
 11 וְהוּא" אַחֲרָיו: וְאַבְרָהָם וְשָׂרָה וְקַנְיִים וְקָנִים בָּאִים בַּיָּמִים חֲדָל
 12 לְהַיּוֹת לְשָׂרָה אֶרֶח בְּנָשִׁים: וַתִּצְחַק שָׂרָה בְּקִרְבָּהּ לֵאמֹר
 13 אַחֲרֵי כֵלְתִי הֵיטָה-לִּי עֲדָנָה וְאֲדֹנָי וְקָן: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-
 אַבְרָהָם לִפְנֵי זֶה צִחַקְתָּ" שָׂרָה לֵאמֹר הֲאֵף אֲמַנָּם אֵלֶּךָ וְאֲנִי
 14 וְקַנְתִּי: הִיפְלֵא מִיְהוָה דְּבַר לְמוֹעֵד אֲשׁוּב אֵלֶיךָ כָּעַת חַיָּה
 טו וְלְשָׂרָה בֵּן: וַתִּבְהַשׁ שָׂרָה וַיֹּאמֶר לֹא צִחַקְתִּי כִּי וַיִּרְאָה

n) Sam. כאלוני. o) Sam. וישחחוי. p) Sam. בעיניכם. q) Sam.
 כחם היום. r) Sam. עבדכם. s) LXX. omit מעט. t) Sam. והשעינו. u) Sam.
 קמח סלת. v) LXX. omit פת. w) Sam. לכבכם. x) Cdd. Sam. LXX.
 Syr. ואחר. y) Sam. לעשותו. z) Sam. ואת כן הב'. a) נקד על איזו.
 b) Sam. והיא. c) LXX. add *ἐν εαυτῆι*.

מַעֲפִיָּה אֶת-בְּרִיתִי הַפֶּר: ם וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-אַבְרָהָם ט
 שְׂרֵי אֲשַׁתְּךָ לֹא-תִקְרָא אֶת-שְׁמָהּ שְׂרֵי כִי שָׂרָה שְׁמָהּ:
 וּבְרַכְתִּי אֹתָהּ וְגַם נָתַתִּי מִמֶּנָּה לְךָ בֶן וּבְרַכְתִּיהָ^w) וְהִי תִהְיֶה 16
 לְגוֹיִם מְלֻכִּי^x). עַשִׂים מִמֶּנָּה יִהְיוּ: וַיִּפֹּל אַבְרָהָם עַל-פָּנָיו 17
 וַיִּצְחַק וַיֹּאמֶר בְּלִבִּי הֲלִבֵּן מֵאָה - שָׁנָה^y) וַיֵּלֶד^z) וְאִם-שָׂרָה
 הִבְתִּי-תִשְׁעִים שָׁנָה תֵּלֵד: וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל-הָאֱלֹהִים לֵאמֹר 18
 יִשְׁמַעְאֵל יִהְיֶה לְפָנֶיךָ: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים^b) אֲבָל^c) שָׂרָה אֲשַׁתְּךָ 19
 יֵלֶדְתָּ לְךָ בֶן וְקָרָאתָ אֶת-שְׁמוֹ יִצְחָק וְהִקְמַתִי אֶת-בְּרִיתִי
 אִתּוֹ לְבְרִית עוֹלָם^d) לְזָרְעוֹ^e) אַחֲרָיו: וְלִישְׁמַעְאֵל שְׁמַעְתִּיךָ כ
 הִנֵּה^f) וּבְרַכְתִּי אֹתוֹ וְהִפְרִיתִי אֹתוֹ וְהִרְבִּיתִי אֹתוֹ בְּמֵאֵד מְאֹד
 שְׁנַיִם-עָשָׂר גְּשִׁימִם^g) יוֹלִיד וְנִהְיֶינָה לְנָוִי גְדוֹל: וְאֶת-בְּרִיתִי 21
 אֲקִים אֶת-יִצְחָק אֲשֶׁר תֵּלֵד לְךָ וְשָׂרָה לְמוֹעֵד הַזֶּה בְּשָׁנָה
 הָאֲחֵרָה^h): וַיִּבֶל לְדַבֵּר אִתּוֹ וַיַּעַל אֱלֹהִים מֵעַל אַבְרָהָם: 22
 וַיִּקַּח אַבְרָהָם אֶת-יִשְׁמַעְאֵל בְּנוֹ וְאֵת כָּל-יְלִידֵי בֵיתוֹ וְאֵת 23
 כָּל-מִקְנֵת בֵּסָפוֹ כָּל-זָכָר בְּאֲנָשֵׁי בֵית אַבְרָהָם וַיָּמַל אֶת-בְּשָׂר
 עֶרְלָתָם בַּעֲצֻם הַיּוֹם הַזֶּה כָּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהִים: וְאַבְרָהָם 24
 בֶּן-תִּשְׁעִים וְחָשַׁע שָׁנָהⁱ) בְּהַפְלוֹ בְּשָׂר^j) עֶרְלָתוֹ: וַיִּשְׁמַעְאֵל כה
 בְּנוֹ בֶּן-שְׁלֹשׁ עָשָׂר שָׁנָה בְּהַפְלוֹ^k) אֶת בְּשָׂר עֶרְלָתוֹ: בַּעֲצֻם 26
 הַיּוֹם הַזֶּה נָמַל^l) אַבְרָהָם וַיִּשְׁמַעְאֵל בְּנוֹ: וְכָל-אֲנָשֵׁי בֵיתוֹ 27
 יָלִיד בֵּית וּמִקְנֵת-בֵּסָף מֵאֵת בֶּן-נֶגֶד נָמְלוּ אִתּוֹ^m): פ

w) Sam. וברכתיו. x) Cdd. Sam. LXX. Syr. Vulg. Saad. ומלכי.
 y) Sam. מאה שנה. z) Sam. אוליד. a) Sam. לוי. b) Cdd. LXX. Syr.
 Vulg. add אברהם אל. c) Sam. adds הנה. d) LXX. insert: *εἶναι*
αὐτῷ θεός. e) Cdd. mult. Sam. LXX. Vulg. ולזרעו. f) Cd. 1.
 LXX. Onk. cd. 1. Saad. והנה. g) Sam. נשיאים. h) Sam. ואחרית.
 i) Cd. 1. Sam. שנים. j) Sam. כהמילו אח כשר. k) Sam. כהמולו.
 l) Sam. נמל. m) LXX. omit אתו.

17 ז

א ויהי אברם בן-תשעים שנה^א) ותשע שנים ויגא יהוה אל-
 אברם ויאמר אליו אני-אל שדי¹) התחלף לפני והיה^מ) תמים:
 2 ואתנה בריתי ביני ובינה וארבה אותה^נ) במאד מאד: ויפל
 3 אברם על-פניו ויברך אתו אלהים לאמר: אני הגה בריתי
 4 אתה והיית לאב המון גוים: ולא יקרא עוד את-שמה^ו)
 אברם והיה שמה אברהם כי אב-המון גוים נתתיה:
 6 והפריתי^ז) אתה במאד מאד ונתתיה לגוים ומלכים מפה^ח)
 7 יצאו: והקמתי את-בריתי ביני^ט) ובינה ובין זרעה אחריה
 לדרתם לברית עולם להגות לה לאלהים ולזרעה אחריה:
 8 ונתתי לה ולזרעה אחריה את ארץ מגרית את כל-ארץ
 9 כנען לאחות עולם והייתי להם לאלהים: ויאמר אלהים
 אל-אברהם ואתה את-בריתי תשמר אתה וזרעה אחריה
 י לדרתם: זאת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם^י) ובין זרעה
 11 אחריה המול לכם כל-זכר: ונמלתם את בשר ערלתכם
 12 והיה^{יא}) לאות ברית ביני וביניכם: ובן-שמנת ימים ימול
 לכם כל-זכר לדרתיכם יליד בית ומקנת-פסח מכל בן-נכר
 13 אשר לא מורעה הוא: המול וימול יליד^{יב}) בניתה ומקנת
 14 בפסח והייתה בריתי בבשרכם לברית עולם: וערל וזכר
 אשר לא-ימול את-בשר ערלתו^{יג}) ונברחה הנפש ההוא

k) Omitted in Sam. l) LXX. appear to have omitted שרי. Vid. n. m) Sam. ורוי. n) Sam. אהך. o) Cdd. 12. Sam. Tal. Bab. omit אח. p) Sam. והפריתי. q) Cd. 1. מדהלצך, and so Syr. ^ו ^ז ^ח ^ט ^י ^{יא} ^{יב} ^{יג}. r) LXX. omit ביני and, of course, the ו following. s) Sam. וכינכם, and so in v. 11. t) Cdd. 2. Sam. Onk. Syr. והיחה. Comp. v. 13, and ch. 9: 13. u) Sam. ילידי. v) Sam. and LXX. add השמיני ביום.

מִקֶּץ עֶשֶׂר שָׁנִים לַשָּׁבֹת אֲבָרָם בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַתֵּלֶן אִתָּהּ
 לְאֲבָרָם אִישָׁה לּוֹ לְאִשָּׁה: וַיָּבֵא אֶל־הֵגֶר וַתַּהַר וַתֵּלֶד כִּי 4
 הָרְחָה וַתִּקַּל גְּבֵרָתָהּ בְּעֵינֶיהָ: וַתֹּאמֶר שְׂרֵי אֶל־אֲבָרָם ה
 חֲמִסִּי עָלֶיךָ אֲנֹכִי נָתַתִּי שִׁפְחָתִי בְּחִיקְךָ וַתֵּלֶד כִּי הָרְחָה
 וַאֲקַל בְּעֵינֶיהָ יִשְׁפֹּט יִהְיֶה בֵּינִי וּבֵינֶיךָ^o): וַיֹּאמֶר אֲבָרָם אֶל־ 6
 שְׂרֵי^p הֲנִה שִׁפְחָתְךָ^q בְּיָדִי^r עֲשִׂי־לָהּ^s הַטּוֹב^t בְּעֵינֶיךָ וַתַּעֲנֶה
 שְׂרֵי וַתִּבְרַח מִפְּנֵיהָ: וַיִּמְצָאָהּ מִלֶּאֱדָה יִהְיֶה עַל־עֵין הַפְּסִים 7
 בַּמִּדְבָּר עַל־הָעֵין בְּדֶרֶךְ שׁוּר: וַיֹּאמֶר^u הֲגֵר שִׁפְחַת שְׂרֵי אִי־^v 8
 מִזֶּה בָּאת^w וְאָנֹכִי תִלְכִּי וַתֹּאמֶר מִפְּנֵי שְׂרֵי גְבֵרָתִי אֲנֹכִי
 בְּרַחַת: וַיֹּאמֶר לָהּ מִלֶּאֱדָה יִהְיֶה שׁוּבִי אֶל־גְּבֵרָתְךָ וְהִתְעַנִּי^x 9
 תַּחַת יָדֶיהָ^y: וַיֹּאמֶר לָהּ מִלֶּאֱדָה יִהְיֶה הַרְבֵּה אֲרָבָה אֶת־זֶרְעֶךָ^z י
 וְלֹא יִסְפָּר מִרְבִּי: וַיֹּאמֶר לָהּ מִלֶּאֱדָה יִהְיֶה הַגֹּדֵד^a הָרָה וַיֵּלֶד^b 11
 בֶּן וַקְּרָאתָ שְׁמוֹ^b יִשְׁמָעֵאל כִּי־שָׁמַע יִהְיֶה^c אֶל־עֵנֶדָּה^d:
 וְהוּא יִהְיֶה פָּרָא^e אָדָם יָדוּ כַּכֹּל וַיֵּרָ בָּו וְעַל־פְּנֵי כָל־ 12
 אָחָיו יִשְׁבֹּן: וַתִּקְרָא שֵׁם־יִהוּדָה הַדֹּבֵר אֵלָיָה אִתָּהּ אֶל רְאִי^f 13
 כִּי אָמַרְהָ הִגַּם הַלֵּם רְאִיתִי אֶתְרִי רְאִי: עַל־כֵּן קָרָא^g לְבָאָר 14
 בְּאָר לְחִי רְאִי הִנֵּה בֵּין קָדָשׁ וּבֵין בְּרָד: וַתֵּלֶד הֵגֶר לְאֲבָרָם ט
 בֶּן וַיִּקְרָא אֲבָרָם שֵׁם־בְּנֵו^h אֲשֶׁר־יֵלְדָהⁱ הֵגֶר יִשְׁמָעֵאל: וְאֲבָרָם 16
 בֶּן־שְׁמֹנִים־שָׁנָה וְשֵׁשׁ־שָׁנִים בָּלְדַת־הֵגֶר אֶת־יִשְׁמָעֵאל^j
 לְאֲבָרָם:

ם

o) Cdd. Sam. ובניך נקוד על י' כהרא
 p) Cd. 1. Syr. add
 q) Sam. שפחתיך. r) Cd. 1. Sam. cdd. 9. LXX. Syr.
 s) Cd. 1. עשי לך. t) Cdd. 2. כטוב. u) LXX. insert: *αὐτῆ*
ὁ ἄγγελος Κυρίου. v) Sam. אוי. w) Sam. באתי. x) Sam.
 y) Sam. גברתיך והתענתי. z) Sam. ורעיד. a) Sam. הניד
 b) Sam. אח שמו. c) Cd. 1. מלהים. d) Sam. ענייד. e) Sam.
 f) Sam. reads ראה twice in this verse. On the accentuation
 of ראי, here and in v. 14, vid. n. g) Sam. קראה. h) Sam.
 i) Cdd. 2. LXX. Syr. ילדה לו. j) Sam. יח יש' כג

9 ויאמר אליו קחה^z) לו עגלה משלש וְעו משלש ואיל
 י משלש וְתָר וְגוּל: וַיִּקַּח-לוֹ אֶת-כָּל-אֱלֹהֵי וַיִּבְתֵּר אֹתָם
 בְּהוֹרֶה^a) וַיִּתֵּן אִישׁ-בְּתָרוֹ^b) לְקַרְאֵת רֵעֵהוּ וְאֶת-הַצֶּפֶרֶס^c) לֹא בָתָר:
 11 וַיֵּרֶד הָעִיט עַל-הַפְּגָרִים^d) וַיֵּשֶׁב אֹתָם אֲבָרָם: וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ
 12 לְבֹא וְהַרְדֵּמָה נָפְלָה עַל-אֲבָרָם וְהָיָה אִימָה חֲשֵׁכָה גְדֹלָה
 13 נִפְלֹת עָלָיו: וַיֹּאמֶר לְאֲבָרָם יָדַע^e) תִּדְעוּ כִּי-גֵר וַיְהִי וַרְעֵף
 14 בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וְעַבְדִּים וְעַנּוּ אֹתָם^f) אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה: וְגַם
 אֶת-הַקְּנִי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ^g) הֵן אֲנִי וְאֶחָד־רֵבִן יֵצְאוּ בְּרִכְשׁ^h) גְּדוֹל:
 טו וְאִתָּה תְּבֹא אֶל-אֲבִיתֶךָ בְּשָׁלוֹם תִּקְבְּרָהⁱ) בְּשִׁיבָה טוֹבָה:
 16 וְדוֹר רְבִיעִי יֵשׁוּב^j) הִנֵּה כִּי לֹא-שָׁלַם עֲוֹן הָאָמְרִי עַד-הַנְּהַ:
 17 וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ בָּאָה וַעֲלָטָה הָיָה וְהָיָה תַנּוּר עֶשֶׂן וַלְפִיד אֵשׁ
 18 אֲשֶׁר עָבַר בֵּין הַתְּנֹרִים הָאֵלֹהִים: בַּיּוֹם הַהוּא בָרַת יְהוָה אֶת-
 אֲבָרָם בְּרִית לֵאמֹר לִוְרַעֲךָ נָתַתִּי אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת מִנְּהַר
 19 מִצְרַיִם עַד-הַנְּהַר הַגְּדֹל^k) נְהַר-פָּרָת: אֶת-הַקְּנִי וְאֶת-הַקְּנִי
 כ וְאֵת הַקְּדַמֹּנִי^l): וְאֶת-הַחֲקִי וְאֶת-הַפְּרֹזִי וְאֶת-הַרְפָּאִים:
 21 וְאֶת-הָאֲמָרִי וְאֶת-הַבְּנֵעֵנִי וְאֶת-הַגְּרָגְשִׁי^m) וְאֶת-הַיְּבוּסִי: ם

י"ו 16

א וְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁת אֲבָרָם לֹא יָלְדָה לוֹ וְלֵה שְׂפָחָה מִצְרַיִת וַיִּשְׁמָה
 2 הַגֵּר: וַתֹּאמֶר שְׂרָי אֶל-אֲבָרָם הִנֵּה-נָאⁿ) עֲצַרְנִי יְהוָה מְלָדָת
 בֵּא-נָא אֶל-שְׂפָחָתִי אוּלַי אֲבֵנָה מִמֶּנָּה וַיִּשְׁמַע אֲבָרָם לְקוֹל
 3 שְׂרָי: וַתִּלְקַח שְׂרָי אֲשֶׁת אֲבָרָם אֶת-הַגֵּר הַמִּצְרַיִת שְׂפָחָתָהּ

z) Sam. קח. a) Sam. כחור. b) Sam. איש אח בטר. c) Sam. הצפרים. d) LXX. insert here: *ἐπὶ τὰ διχοτομήματα αὐτῶν.* e) Sam. יודע. f) LXX. insert: *καὶ ταπεινώσουσιν αὐτόν.* g) Sam. הרביעי ישוב. h) Sam. ברכוש. i) Sam. וחקבר. j) Sam. הרביעי ישוב. k) Sam. הגדול. l) Sam. הקדמוני. m) Sam. and LXX. insert וואה החוי, the latter however before וואה הגרגשי; comp. Ex. 23: 23. Josh. 3: 10, 9: 1. n) LXX. and Vulg omit נא.

קנה שמים וארץ: וברוך אל עליון אשר-מגן צריך בידך^כ (ויסדר לוי^א) מעשר מפל: ויאמר מלך-סדם אל-אברהם תן-לי¹ 21
הנפש והרכש^מ קח-לך: ויאמר אברהם אל-מלך סדם הרמתי 22
ידי^י אל-יהוה^ו. אל עליון קנה שמים וארץ: אם-מחוט ועד 23
שרוך-נעלי^י ואם-אקח^י מפל-אשר-לך ולא האמר אני
העשרתי^י את-אברהם: בלעדי בק אשר אכלו הנערים וחלק 24
האנשים אשר הלכו אתי ענל אשבל וימלא הם יקחו
חלקם: ם

טו 15

אחר ו הדברים האלה הינה דבר-יהוה אל-אברהם בסחזה א
לאמר אל-תירא אברהם אנכי מגן לך שברך הרבה^ס מאד:
ויאמר אברהם אדני יהוה מה-תפן-לי ויאנכי חוקך עירי^י 2
ובן-משק ביתי הוא *דמשק* אליעזר: ויאמר אברהם הן לי 3
לא נתסה זרע והנה בן-ביתי יורש^י אתי: והנה דבר-יהוה 4
אליו לאמר לא יירשך זה ביראם אשר יצא ממעיך הוא
יירשך: ויוצא אחו החוצה ויאמר^ו הבט-נא השמימה^ו ה
וספר הכוכבים אם-תוכל לספר אתם ויאמר לו^ז כה יהיה
זרעך: והאמן^ז ביהוה ויחשבה לו צדקה: ויאמר אליו אני 6
יהוה אשר הוצאתך מאור כשדים לתת לך את-הארץ 7
הזאת לרשתה: ויאמר אדני יהוה במה אדע פי אירשנה: 8

j) Cdd. LXX. Vulg. Syr. Saad. כידיך. k) LXX. insert *Ἄβραμ*.
l) Sam. חנה לי. m) Sam. והרכוש. n) Sam. אה ידי. o) Sam.
אנכי מעשרתי. p) Sam. שרוג נ'. q) Cdd. Sam. אם אקח. r) Sam.
אמרתי. s) Sam. ארבה. t) Sam. הלך עירי. u) Sam. יירש. v) LXX. Syr.
Vulg. Saad. insert לו. w) Sam. השמים. x) LXX. omit.
y) LXX. Vulg. supply אברהם.

- 6 קריתים: ואת-החרי בהררם^q שעיר עד איל פאון^r אשר על-
 7 המדבר: וישבו ויבאו אל-עין משפט הוא קרש ויכו את-
 כל-שדה העמלקי וגם את-האמרי הישב בחצצן^s תמר:
 8 ויצא מלך-סדם ומלך עמרה ומלך אדמה ומלך צבונים
 ומלך גלע הוא-צער ויערכו אתם מלחמה בעמק השדים:
 9 את בדרלעמר מלך עילם וחדעל מלך גזים ואמרפל מלך
 שנער ואריוק מלך אלסר ארבעה מלכים את-החמשה:
 ויעמק השדים בארת במרת^t ויגסו מלך-סדם ומלך עמרה^u
 11 ויפלו-שמה^v והנשארים הרה^w גסו: ויקחו את-כל-רכש^x סדם
 12 ועמרה ואת-כל-אבלם וילכו: ויקחו את-לוט ואת-רכשו^y
 13 בן-אחי אברם וילכו^z והוא ישב בסדם: ויבא הפליט ויגד^a
 לאברם העברי והוא שכן באלני^b ממרא האמרי אחי אשבל^c
 14 ואחי ענר^d והם בעלי ברית-אברם: וישמע אברם כי נשבה
 אחיו^e וירק^f את-חניביו וילדי ביתו שמנה עשר ושלש מאות
 טו וירדף עד-דן: ויחלק עליהם וילח הוא ועבדיו ויבס
 16 וירדפם עד-חובה אשר משמאל לדמשק: וישב את כל-
 הרכש^g וגם את-לוט אחיו ורכשו^h השיב וגם את-הנשים
 17 ואת-העם: ויצא מלך-סדם לקראתו אחרי שוכו מהכות
 את-בדרלעמר ואת-המלכים אשר אתו אל-עמק שוה הוא
 18 עמק המלך: ומלביצדק מלך שלם הוציא לחם ויין והוא
 19 כהן לאל עליון: ויברכוⁱ ויאמר ברוך אברם לאל עליון

q) Sam. LXX. Vulg. Syr. Onk. Saad. כהררי; vid. n. r) Sam. פראן. s) Sam. כחצצן. t) Sam. בארוח בארוח חימר. u) V. D. H. סדם ועמרה; vid. n. v) Sam. שם. w) Sam. ההרה. x) Sam. רכוש. y) Sam. ואה כל רכשו. z) Sam. וילך. a) Sam. היגד. b) Sam. באלוני. c) Sam. אשכול, and so in v. 24. d) Sam. ענר, and so in v. 24. e) LXX. and Vulg. supply לוט. f) Sam. וירק. g) Sam. הרכוש; LXX. supply Σοδομων. h) Sam. רכשו. i) Sam. ויברך אה אברם.

סֹדִם רָעִים וְחַטָּאִים לִיהוּה מָאֵד: וַיְהִי־עַ אָמַר אֶל־אַבְרָם 14
 אַחֲרֵי הַפֶּרֶד־לוֹט מֵעַמּוֹ שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה מִן־הַמָּקוֹם
 אֲשֶׁר־אַתָּה שָׂם צַפְנָה²) וַנִּגְבַּה וַקְרָמָה וַיִּמָּה: כִּי אֶחָד־כֹּל־טו
 הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה רָאָה לָךְ אֶתְנַנְנָה וְלִזְרַעָה עַד־עוֹלָם:
 וְשִׁמְטִי אֶת־זְרַעָה כַּעֲפַר הָאָרֶץ אֲשֶׁר ׀ אִם־יִכָּל אִישׁ לְמָנוּחַ 16
 אֶת־עַפְר הָאָרֶץ גַּם זְרַעָה יִפְנָה: קוֹם הַחֲהַלְךָ בְּאָרֶץ 17
 לְאַרְבָּה וְלִרְחֻבָּה כִּי לָךְ אֶתְנַנְנָה: וַיֵּאָהֵל³) אַבְרָם וַיָּבֹא וַיֵּשֶׁב 18
 בְּאַלְנֵי⁴) מִמְרָא⁵) אֲשֶׁר בְּחֶבְרוֹן וַיְכַוֵּשׁ שָׁם מִזְבַּח לִיהוּה: פ

י"ד 14

וַיְהִי בְיוֹם אֲמַרְפֶּל מֶלֶךְ־שֹׁנַעַר אֲרִיזָה^א) מֶלֶךְ אֶלְסַר^ב) כְּדָרְלַעְמֶר^א) א
 מֶלֶךְ עֵילָם וְחַדְעֵל^ב) מֶלֶךְ גִּזִּים^ג): עָשׂוּ מִלְחָמָה אֶת־כָּרַע מֶלֶךְ 2
 סֹדִם וְאֶת־בְּרִשָׁע מֶלֶךְ עַמְרָה שְׁנָאֵב^ד) ׀ מֶלֶךְ אַדְמָה וְשִׁמְאֵבֶר^ה)
 מֶלֶךְ צִבְיִים^ו) וּמֶלֶךְ בִּלְעָ^ו) הוּא־צָעַר: כָּל־אַלֵּה חִבְרוֹ אֶל־עַמֶּק 3
 הַשְּׂדֵיִם הוּא גַם הַמֶּלֶח: שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה עָבְדוּ אֶת־ 4
 כְּדָרְלַעְמֶר וַיִּשְׁלַשׁ־עֶשְׂרֵה^ז) שָׁנָה מָרְדוּ: וַכָּאֲרַבְעַ עֶשְׂרֵה שָׁנָה ה
 בָּא כְּדָרְלַעְמֶר וְהַמֶּלְכִים אֲשֶׁר אִתּוֹ וַיְכַוֵּ אֶת־רְפָאִים^ח)
 בְּעֶשְׂרֵת קַרְנִים^ט) וְאַז־הוּוּיִים בְּהֵם^י) וְאֵת הָאִימִים בְּשָׁנָה

y) LXX. ואלהים. z) Sam. צפונה. a) Sam. וילך. b) Sam. כאלוני.
 c) Syr. adds ܡܠܟܐ „the Amorite“. d) Cdd. Sam. אריוך.
 e) Syr. ܡܠܟܐ, Ps.-Jon. ܡܠܟܐ. f) Sam. כדר לעמר and so in vv. 4, 5;
 Syr. ܡܠܟܐ. g) LXX. Θαρσάλ, Syr. ܡܠܟܐ. h) Syr. Lee
 ܡܠܟܐ, Walton ܡܠܟܐ. i) Sam. ושנאב; LXX. και μετά Σενάαρ.
 j) Sam. ושמאב, Syr. ܡܠܟܐ. k) שנים, here and in v. 8; Sam.
 צנאים, and so v. 8, Hos. 11: 8. l) LXX. Βαλάκ. m) Sam.
 'ובשלש ע'. n) Sam. הרפאים. o) Sam. כעשורו ק'. LXX. ἐν Ἀστάρωθ
 και Καρνάιν, and so Syr., according to Walton, but not Lee.
 p) Sam. cdd. 7. Jerome in Quæst. Heb. בהם. Vid. n.

כ הנה אשתך קח ולך: ויצו עליו פרעה אנשים וישלחו
 אהו ואח-אשתו ואח-כל-אשר-לו¹):

יג 13

א ויעל אבךם ממצרים הוא ואשתו וכל-אשר-לו ולוט עמו
 2 הַנְּגַבָּה: ואבךם כְּבֵד מֵאֵד בַּמִּקְנֵה בַּכֶּסֶף וּבַנְּהִב: ויִלְךְ
 3 לַמִּסְעִיו מִנְּגַב וְעַד-בֵּית-אֵל עַד-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-הָיָה שֵׁם אֲהֵלֶיהָ
 4 בַּת-חֵלָה בֵּין בֵּית-אֵל^א) וּבֵין הָעֵי: אֶל-מְקוֹם הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר-
 ה עָשָׂה שֵׁם בְּרֵאשִׁינָה) וַיִּקְרָא שֵׁם אַבְרָם בְּשֵׁם יְהוָה: וְגַם-לְלוֹט
 6 הַחֵלֶךְ אֶת-אַבְרָם הָיָה צֹאן-יִבְקָר וְאֵהָלִים: וְלֹא-נָשָׂא^מ) אִתָּם
 הָאָרֶץ לְשִׁבְתָּהּ יַחְדָּו^נ) פִּירְהִיָּה רְכוּשָׁם לֵב וְלֹא יָכְלוּ לְשִׁבְתָּהּ
 7 יַחְדָּו: וַיְהִי-לֵיב בֵּין רָעִי מְקַנְה-אַבְרָם וּבֵין רָעִי מְקַנְה-לוֹט
 8 וְהַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרָזִי אֹו יִשְׁבִּי^ו) בְּאָרֶץ: וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל-לוֹט
 אֶל-נָא^פ) חֵהִי^ה) מְרִיבָה בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין רָעִי וּבֵין רָעִיךָ פִּי-
 9 אֲנָשִׁים אֲחִים אֲנַחְנוּ: הֲלֹא^ז) כָּל-הָאָרֶץ לְפָנֶיךָ הִפְרָד נָא
 י מַעֲלִי אִם-הִשְׁמַאל וְאִמְנָה^ט) וְאִם-דִּימִין וְאִשְׁמְאִילָה^י): וַיִּשָּׂא-
 לוֹט אֶת-עֵינָיו וַיִּרְא אֶת-כָּל-כְּבֹד הַיְרֵדָן פִּי כְּלָה^י) מִשְׁקָה
 לְפָנָיו שָׁחַח יְהוָה אֶת-סָדָם וְאֶת-עַמּוֹרָה כְּגִרְיָהוּוָה כְּאָרֶץ
 11 מְצֻרִים בְּאֶבֶה צַעֲרִי^כ): וַיִּבְחַר-לוֹ לוֹט אֶת כָּל-כְּבֹד^ל) הַיְרֵדָן
 12 וַיִּסַּע לוֹט מִקְדָּם וַיִּפְרְדוּ אִישׁ מֵעַל אָחִיו: אַבְרָם^מ) יָשָׁב
 13 בְּאָרֶץ כְּנָעַן וְלוֹט יָשָׁב בְּעָרֵי הַבְּכָר וַיֵּאֱהָל עַד-סָדָם: וְאֲנָשִׁי

i) Sam. adds עמו ולוט. j) Sam. אהלו. k) Sam. בהאל.
 l) Sam. בראישונה. m) Sam. נשאה. n) Sam. יחרו. o) Sam. ישכים.
 p) Cd. 1. LXX. Syr. omit נא. q) Sam. חהיה. r) Sam. הלוא.
 s) Sam. הימינה השמאלה והימינה. t) Sam. הימינה השמאלה.
 u) Sam. בלו. v) Sam. צערה. w) Cdd. 2. Vulg. omit כל. x) Cdd. 2. LXX.
 read ואכרם.

אֲשֶׁר-עָשָׂו בְּחָרֹן וַיֵּצְאוּ לְלֶבֶת אֲרָצָה כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ אֲרָצָה) כְּנָעַן⁶: וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאֶרֶץ) עַד מְקוֹם שְׂבֹם עַד אֵלֶּן מֹרְהָי⁶
וַהֲכַנְנֵנִי אִזּוּ בְּאֶרֶץ: וַיֵּרָא יְהוָה אֶל-אַבְרָם וַיֹּאמֶר⁷) לִזְרַעְךָ
אָסֹן אֶת־הָאֶרֶץ הַזֹּאת וַיְבִן שָׂם מִזְבֵּחַ לַיהוָה הַנִּרְאָה אֵלָיו:
וַיַּעֲתֶק מִשָּׁם הַחֵרֶה מִקְדָּם לְבֵית-אֵל וַיִּטֵּ^w) אֶהְלֵה^x) בֵּית-אֵל
מִזָּם וַהֲעִי מִקְדָּם וַיְבִן שָׂם מִזְבֵּחַ לַיהוָה וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה:
וַיִּסַּע אַבְרָם הַלֹּךְ וְנִסְעָ^y) הַנְּנִבָה: פ וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ⁹
וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצְרָיִמָּה לְגֹר שָׂם כִּי-רָבַד הָרָעַב בְּאֶרֶץ: וַיְהִי
כְּאֲשֶׁר הִקְרִיב לָבֹא מִצְרָיִמָּה וַיֹּאמֶר אֶל-שָׂרִי אִשְׁתּוֹ הִנֵּה-
נָא^z) יִדְעֵתִי כִי אִשָּׁה יִפְתִּי מִרְצָה אֶתִּי^a): וְהָיָה כִּי-רִאִיו אֶתְּךָ^b)
הַמִּצְרָיִים וַאֲמָרוּ אִשְׁתּוֹ זֹאת וְהִרְגוּ אֹתִי וְאֶתְךָ^c) יַחֲיוּ: אָמַר-
נָא^d) אֶחָתִי אֶתִּי לְמַעַן יִיטְבְּלִי כְּעַבְדְּךָ וַחֲיוֹתָה נַפְשִׁי בְּגִלְגָּלָה:
וַיְהִי כְּבֹא אַבְרָם מִצְרָיִמָּה וַיִּרְאוּ הַמִּצְרָיִים אֶת-הָאִשָּׁה
כִּי-יָפָה הוּא מְאֹד: וַיִּרְאוּ אֹתָהּ שָׂרִי פָרְעָה וַיְהַלְלוּ אֹתָהּ ו
אֶל-פָּרְעָה וַתִּקַּח הָאִשָּׁה בֵּיתָהּ^e) פָּרְעָה: וַלְאַבְרָם הַיִּטְיִב^f)
כְּעַבְדָּהּ וַיְהִי-לֹז צֹאן-וּבָקָר וַחֲמִלִים וְעַבְדִּים וּשְׂפָחוֹת
וְאֶתְנָח^g) וּגְמָלִים: וַיִּנְגַע יְהוָה אֶת-פָּרְעָה בְּנָעִים גְּדֹלִים
וַאֲת-בֵּיתוֹ עַל-דְּבַר שָׂרִי אִשְׁתּוֹ אַבְרָם: וַיִּקְרָא פָּרְעָה לְאַבְרָם
וַיֹּאמֶר מַה-זֹּאת עָשִׂיתָ לִּי לָמָּה לֹא-הִגַּדְתָּ לִּי כִּי אִשְׁתְּךָ
הוּא: לָמָּה^h) אָמַרְתָּ אֶחָתִי הוּא וַאֲקַח אֹתָהּ לִי לְאִשָּׁה וְעַתָּה

r) Sam. ארץ. s) The LXX. omit כנען ארצה, but the Alex. cod. has the clause. t) LXX. supply: *εις τὸ μῆχος αὐτῆς*.
u) Sam. מורא. v) Sam. LXX. Vulg. Syr. Saad. add לו. w) LXX. Vulg. insert שם. x) Sam. אהלו. y) Sam. הלך ונסע. z) LXX. Vulg. Saad. omit נא. a) Sam. אחי, & so v. 13. b) Sam. אחיך. c) Sam. ואחיך. d) Omitted in Cd. 1. Syr. e) Sam. ביתה. f) Sam. הייטב. g) Sam. עבדים ושפחות וחמרים. h) Sam. ולמה.

26 שְׁנָה וּמֵאֵת שְׁנָה^ה) וַיִּלְדוּ בָנִים וּבָנוֹת^ה): ס וַיַּחֲרִיטְרַח
 27 שְׁבָעִים שְׁנָה וַיִּלְדוּ אֶת־אַבְרָם אֶת־נְחֹר וְאֶת־הָרָן: וְאֵלֶּה^ה)
 תּוֹלְדֹת תָּרַח תָּרַח הוֹלִיד אֶת־אַבְרָם אֶת־נְחֹר וְאֶת־הָרָן
 28 וְהָרָן הוֹלִיד אֶת־לוֹט: וַיָּמָת הָרָן עַל־פְּנֵי תְּרַח אָבִיו בְּאֶרֶץ
 29 מוֹלְדֹתוֹ בְּאֹר כְּשָׂדִים: וַיִּקַּח אַבְרָם וּנְחֹר לָהֶם נָשִׁים שֵׁם
 אֲשֶׁת־אַבְרָם^ה) שָׂרִי וְשֵׁם אֲשֶׁת־נְחֹר מִלְכָּה בַת־הָרָן אָבִי־
 ל מִלְכָּה וְאָבִי יִסְכָּה: וַתְּהִי שָׂרִי עֲקָרָה אֵין לָהּ וָלֶדֶת^ה):
 31 וַיִּקַּח תָּרַח אֶת־אַבְרָם בְּנוֹ וְאֶת־לוֹט בֶּן־הָרָן בֶּן־בְּנוֹ וְאֵת
 שָׂרִי בַלְתּוֹ^ה) אֲשֶׁת אַבְרָם בְּנוֹ^ה) וַיֵּצְאוּ^ה) אִתָּם מֵאֹר כְּשָׂדִים לְלֶכֶת
 32 אֶרְצָה כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ עַד־הָרָן וַיִּגְשׁוּ שָׁם: וַיְהִי יָמֵי־תְּרַח
 הַחַשׁ שָׁנִים וּמֵאֵתִים^ה) שְׁנָה וַיָּמָת תְּרַח בְּחָרָן: פ

יב 12

א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַבְרָם לְדַלֶּךָ מֵאֶרֶץ וּמִמּוֹלְדֹתֶיךָ וּמִבֵּית
 2 אָבִיךָ אֶל־הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אֵרָאָה: וְאֲעִשֶׂה לְנֹוֹי גְדוֹל וְאַבְרָכָךָ
 3 וְאֵנְדֹלָה שְׂמִדָּה וְהָיָה^ה) בְּרַכָּה: וְאַבְרָכָה^ה) מִבְּרַכְיֹוֹ^ה) וּמִקְלִילָהּ^ה)
 4 אֲאִר וְנִבְרַכְוּ בָךְ^ה) בְּל מִשְׁפַּחַת^ה) הָאָדָמָה: וַיִּלְדוּ אַבְרָם בְּאֶשׁוּר
 דְּבַר אֱלֹוֹ יְהוָה וַיִּלְדוּ אִתּוֹ לוֹט וְאַבְרָם בְּדַחַמֵּשׁ שְׁנִים
 ה וּשְׁבָעִים שָׁנָה בְּצֵאתוֹ מִחָרָן: וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת־שָׂרִי אֲשֶׁתוֹ
 וְאֶת־לוֹט בְּנֵי־אָחִיו וְאֶת־בְּל־רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֶת־הַנֶּפֶשׁ

c) Sam. שנה ושנים וששים שנה; LXX. ἔτη ἑκατὸν εἰκοσιέντες; Ps.-Jon. מָאָה וּשְׁתַּסְרִי שָׁנִין. d) Sam. adds: ויהיו כל ימי נחור שמנה. e) Sam. וּמִבְּרַכְיֹוֹ וּמִקְלִילָהּ. f) Sam. אֵלֶּה. g) Sam. אַבְרָם וּנְחֹר וְהָרָן. h) Sam. וְאֵת שָׂרִי וְאֵת מִלְכָּה כְּלוֹתוֹ. i) Sam. וַיָּבֹאוּ עַד־הָרָן. j) Sam. LXX. Vulg. וַיִּזְעַא; vid. n. k) Sam. וּמִבְּרַכְיֹוֹ וּמִקְלִילָהּ; so Acts 7: 4. l) Sam. וְהָיָה. m) Sam. וְאַבְרָכָךָ. n) Cdd. Sam. cd. 1. סְבָרָךְ. o) Cd. 1. Sam. LXX. Vulg. Syr. וּמִקְלִילָךְ. p) Syr. adds וְאֶת־הַנֶּפֶשׁ, i. e. וְכֹרְעָךְ. q) Sam. מִשְׁפַּחוֹת.

שְׁלַח^א) שְׁלַח שְׁנַיִם^ב) (וְאַרְבַּע^ג) מֵאוֹת שָׁנָה^ד) וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת^ה): ׀ ׀
 וַשְׁלַח הוּא^ו) שְׁלֹשִׁים שָׁנָה^ז) וַיֹּלֶד אֶת־עֶבֶר: וַיְחִי־שְׁלַח אַחֲרָיו^ח 14
 הוֹלִידוּ אֶת־עֶבֶר שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְאַרְבַּע^ט) מֵאוֹת שָׁנָה^י) וַיֹּלֶד בָּנִים
 וּבָנוֹת: ׀ ׀ וַיְחִי־עֶבֶר אַרְבַּע וּשְׁלֹשִׁים^י) שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־
 16 פֶּלֶג: וַיְחִי־עֶבֶר אַחֲרָיו הוֹלִידוּ אֶת־פֶּלֶג שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע
 17 מֵאוֹת שָׁנָה^{יא}) (וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:׀) ׀ ׀ וַיְחִי־פֶלֶג שְׁלֹשִׁים
 18 שָׁנָה^{יב}) וַיֹּלֶד אֶת־רְעוּ: וַיְחִי־פֶלֶג אַחֲרָיו הוֹלִידוּ אֶת־רְעוּ תִשַׁע
 19 שָׁנִים וּמֵאֲתָיִים^{יג}) שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:׀) ׀ ׀ וַיְחִי רְעוּ כ
 21 שְׁתַּיִם וּשְׁלֹשִׁים^{יד}) שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־שְׂרוּג: וַיְחִי רְעוּ אַחֲרָיו
 הוֹלִידוּ אֶת־שְׂרוּג שִׁבְעַ שָׁנִים וּמֵאֲתָיִים^{טו}) שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים
 22 וּבָנוֹת:׀) ׀ ׀ וַיְחִי שְׂרוּג שְׁלֹשִׁים שָׁנָה^{טז}) וַיֹּלֶד אֶת־נַחֲוֹר:
 23 וַיְחִי שְׂרוּג אַחֲרָיו הוֹלִידוּ אֶת־נַחֲוֹר מֵאֲתָיִים^{יז}) שָׁנָה וַיֹּלֶד
 24 בָּנִים וּבָנוֹת:׀) ׀ ׀ וַיְחִי נַחֲוֹר תִּשַׁע וְעֶשְׂרִים^{יח}) שָׁנָה וַיֹּלֶד
 אֶת־תָּרַח: וַיְחִי נַחֲוֹר אַחֲרָיו הוֹלִידוּ אֶת־תָּרַח תִּשַׁע־עֶשְׂרֵה כה

g) LXX. *Kaiván*. h) LXX. omit שלש שנים. i) Sam. ושלש.
 j) Ps.-Jon. מֵאָה וּתְלָחִין שָׁנִין וְאַרְבַּע מֵאָה וּתְלָחִין שָׁנִין וְאַרְבַּע מֵאָה שָׁנָה וַיִּמָּח
 LXX. *καὶ ἔζησε Kaiván ἑκατὸν καὶ τριάκοντα ἔτη καὶ ἐγέννησε τὸν Σαλά. καὶ ἔζησε Kaiván μετὰ τὸ γεννηθῆναι αὐτὸν τὸν Σαλά ἔτη τριακόσια τριάκοντα, καὶ ἐγέννησεν υἱοὺς καὶ θυγατέρας καὶ ἀπέθανεν.* l) Sam. ויחי שלח. m) LXX. and Sam. insert שנה ומאה.
 n) Sam. ושלש. o) LXX. *τριακόσια τριάκοντα ἔτη.* p) Sam. and LXX. insert ומאה. q) Sam. and LXX. שנה ומאתים שנה ושבעים.
 r) Sam. adds: ויהיו כל ימי עבר ארבע שנים וארבע מאות שנה וימח. s) Sam. and LXX. add ומאה שנה. t) Sam. ומאה. u) Sam. adds: ויהיו כל ימי פלג חשע ושלושים ומאתים שנה וימח. v) Sam. and LXX. insert ומאה. w) Sam. ומאה. x) Sam. adds: ויהיו כל ימי רעו חשע ושלושים ומאתים שנה וימח. y) Sam. and LXX. insert שנה ומאה. z) Sam. מאה. a) Sam. adds: שנה ושלושים שנה ומאתים שנה וימח. b) Sam. ושבעים; LXX. *ἑκατὸν ἑβδομηκονταευνέα.*

יא 11

2 ויהי כל־הארץ שפה אחת ודבָרִים אַחָדִים: ויהי בְנֵסֶעַם
 3 מִקֶּדֶם וַיִּמְצְאוּ בְהַקְעָה בְּאֶרֶץ שֹׁנֵעַר וַיִּשְׁבוּ שָׁם: וַיֹּאמְרוּ אִישׁ
 אֶל־רֵעֵהוּ הִבֵּה נִלְבְּנָה לְבָנִים וְנִשְׂרָפָה לְשִׂרְפָּה וְהָיִי לָהֶם
 4 תְּלַבְנָה לְאֶבֶן^o) וְתַחְמָר^p) הִנֵּה לָהֶם לַחְמָר^q): וַיֹּאמְרוּ הִבֵּהוּ
 נִבְנֶה־לָּנוּ עִיר וּמִגְדָּל וְרֹאשׁוֹ בַשָּׁמַיִם וְנַעֲשֶׂה־לָּנוּ שֵׁם פֶּן־
 הִנְפוּיִץ^r) עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ: וַיֵּרֶד יְהוָה לִרְאוֹת^s) אֶת־הָעִיר וְאֶת־
 6 הַמִּגְדָּל אֲשֶׁר בָּנוּ בְּנֵי הָאָדָם: וַיֹּאמֶר יְהוָה הֵן עִם אָחִיךָ
 וְשִׂפְהָ אַחַת לְכֻלָּם וְהֵם הִחֲלֹם לַעֲשׂוֹת וְעַתָּה לֹא־יִבְצָר
 7 מֵהֶם כָּל אֲשֶׁר יִזְמוּ^t) לַעֲשׂוֹת: הִבֵּה גֵרְדָּה וּבְנִילָה שֵׁם שְׂפָתָם^u)
 8 אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמְעוּ^v) אִישׁ שִׁפְתוֹ^w) רֵעֵהוּ: וַיִּפֶץ יְהוָה אֶתֶם מִשָּׁם
 9 עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ וַיַּחְדְּלוּ לְבַנְתָּ^x) הָעִיר^y): עַל־כֵּן קָרָא שְׁמָהּ
 כְּבַל כִּרְשָׁם כָּל־יְהוָה שִׁפְתוֹ^z) כָּל־הָאָרֶץ וּמִשָּׁם הִפִּיצָם
 י יְהוָה עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ: פ אֱלֹהִים^a) הוֹלִדֹת שָׁם שָׁם
 בֵּן־מֵאָת שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת־אַרְפֶּכְשָׁד שְׁנָתַיִם אַחֲרָיִם^b) הַמְּבּוּלִ:
 11 וַיְחִי־שָׁם אַחֲרָיו הוֹלִידוֹ אֶת־אַרְפֶּכְשָׁד^c) חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה
 12 וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת^d): ם וַאֲרַפְכְּשָׁד חֵי חֲמֵשׁ וּשְׁלֹשִׁים^e)
 13 שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת־שֵׁלֶח^f): וַיְחִי אַרְפֶּכְשָׁד אַחֲרָיו הוֹלִידוֹ אֶת־

o) קמץ בו"ק p) Sam. והחומר q) Sam. לחומר r) Sam. נפץ s) Sam. לראות t) Sam. יזמו u) Sam. שפתיים v) Sam. איש שפתו w) Sam. אח שפת x) Sam. לבונה y) Sam. LXX. אח z) Sam. העיר ואח המגדל a) Cdd. 2. LXX. Sam. cd. 1. Sam. Vers. (Onk.) ואלה b) Sam. אחרי c) קמץ בו"ק d) LXX. insert *καὶ ἀπέθανε*, and so also in vv. 13, 15, 17, 19, 21, 23, 25; Sam. inserts here: *שש מאות שנה וימת* e) Sam. and LXX. insert *ומאה* f) LXX. *Καὶνὰν*.

16 בְּכֹרוֹ) וְאֶת־חַתָּת: וְאֶת־הַיְבוּסִי וְאֶת־הָאֱמֹרִי וְאֶת־הַגְּרָזִי: 17
 17 וְאֶת־הַחִיִּי וְאֶת־הָעֵרֶקִי) וְאֶת־הַסִּינִי: וְאֶת־הָאֱדוּמִי וְאֶת־
 18 הַצְּמִרִי וְאֶת־הַתְּמֹתִי וְאֶת־נַפְצוֹ מִשְׁפָּחוֹת^q) הַכְּנַעֲנִי: וַיְהִי 19
 וְכֹל הַכְּנַעֲנִי מִצִּדוֹן בְּאֶבֶה נִדְרָה עַד־עֵזָה בְּאֶבֶה סְדֹמָה
 וְעַמְרָה וְאֲדָמָה^r) וְצִבְיִים^s) עַד־לָשָׁע^t): אֵלֶּה בְנֵי־חָם לְמִשְׁפַּחָתָם כ
 21 לְלִשְׁנָתָם בְּאֲרָצֹתָם^u) בְּגִוְהָם^v): ס וְלִשְׁם^w) יָלַד גַּם־הוּא כ
 22 אָבִי כָל־בְּנֵי־עֶבֶר אָחִי יַפֶּת הַגָּדוֹל: בְּנֵי שָׁם עִלָּם וְאַשּׁוּר
 23 וְאַרְפַּכְשָׁד^x) וְלוֹד^y) וְאַרְם^z): וּבְנֵי אָרָם עוֹז וְחוּל וְגִתִּרָם^a) וְמִשׁ^b): 24
 24 וְאַרְפַּכְשָׁד יָלַד^c) אֶת־שֵׁלַח וְשֵׁלַח יָלַד אֶת־עֶבֶר: וְלַעֲבֵר יָלַד^d) כה
 שְׁנֵי בָנִים שָׁם הָאֶחָד פְּלֹג כִּי בְיָמָיו נִפְלְגָה הָאָרֶץ וְשָׁם אָחִיו
 26 יַקָּאָן: וַיַּקָּאָן יָלַד אֶת־אֱלֹמֹרֶד וְאֶת־שֵׁלֶף וְאֶת־חֲצַרְפָּוֹת
 27 וְאֶת־יֵרָח: וְאֶת־הַרְוִרָם^e) וְאֶת־אוּל^f) וְאֶת־דִּקְלָה: וְאֶת־עֵיבֶל^g) 28
 28 וְאֶת־אֲבִימָל וְאֶת־שָׁבָא: וְאֶת־אוֹפְרָיִם^h) וְאֶת־חַוִּילָה וְאֶת־יוֹכָב
 כָּל־אֵלֶּה בְּנֵי יַקָּאָן: וַיְהִי מוֹשָׁבָם מִמִּשְׁאⁱ) בְּאֶבֶה סְפֵרָה הַר ל
 31 הַקָּדָם: אֵלֶּה בְּנֵי־שָׁם לְמִשְׁפַּחָתָם לְלִשְׁנָתָם בְּאֲרָצֹתָם^j) לְגִוְהָם: 31
 32 אֵלֶּה מִשְׁפָּחוֹת^k) בְּנִינֹת לְתוֹלְדָתָם בְּגִוְהָם וּמֵאֵלֶּה^l) נִפְרְדוּ 32
 הַגִּוִּים^m) בְּאָרֶץ אַחֲרָיִםⁿ) הַמְּבוּל: פ

o) Sam. הערוקי. Sam. ההא כפחח. p) צידון בכורו. Sam. q) Sam.
 החא. ההא כפחח. Sam. r) Cdd. LXX. (Onk.) אדמה. s) וצבויים ק'. t) Sam.
 ויהי גבול הכנעני מנהר מצרים עד הנהר הגדול: u) Sam. למשפחותם
 לשנותם בארצותם. v) Sam. reads the verse thus: ויהי גבול הכנעני
 מנהר מצרים עד הנהר הגדול: ויהי גבול הכנעני מנהר מצרים עד הנהר
 הגדול: w) Sam. וישם. x) Syr. throughout. y) Sam. וולד. z) LXX.
 add καὶ Καϊνᾶν. a) Sam. מושבם. b) Sam. ומשא. c) LXX. & 1 Chr.
 1: 17. משך. d) Sam. וילד. e) Sam. ארורים. f) Sam. אויל. g) Sam.
 עיבל. h) Sam. אופריים. i) Sam. אבוימל. j) Sam. לשנותם בארצותם.
 k) Sam. משפחות. l) Sam. ממאלה. m) Sam. LXX. איי הגוים. n) Sam.
 אחרי.

28 וַיְחִי־נֹחַ אַחֲרָיִם הַמַּבּוּל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַחֲמִשִּׁים שָׁנָה:
 29 וַיְהִי־יָמֵי־נֹחַ תְּשַׁע מֵאוֹת שָׁנָה וַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וַיָּמָת: פ

10 י

א וְאֵלֹהִים הוֹלִידוּ אֶת־בְּנֵי־נֹחַ שֵׁם תָּם^פ וַיָּפֶת וַיֹּולָדוּ^ו לָהֶם בָּנִים אַחֲרָיִם^א
 2 הַמַּבּוּל: בְּנֵי יָפֶת גָּמַר וּמִזּוּג וּמְדִי^י וַיֹּוֹן^ו וְהַכְּל וּמִשְׁק^ד וַחֲתָנִים:
 3 וּבְנֵי גָמַר אֲשַׁבְנֹו וְרִיפָה^ו וַחֲנֹרְמָה: וּבְנֵי יֹוֹן אֱלִישָׁה^ו
 4 ה וַחֲרָשִׁישׁ בְּתָיִם וְרִדְנִים^ז: מֵאֵלֹהִים נִפְרְדוּ אַיִן הַגּוֹיִם בְּאַרְצֹתָם^ז
 6 אִישׁ לְלִשְׁנֹו לְמִשְׁפַּחְתָּם^ח בְּגוֹיָהֶם^ח: וּבְנֵי חָם כּוּשׁ וּמִצְרַיִם
 7 וְפוּטִי^ט וַיִּכְנְעוּ: וּבְנֵי כּוּשׁ סִבְא וַחֲתוּלָה וְסַבְתָּה^י וְרַעְמָה
 8 וְסַבְתָּכָא^י וּבְנֵי רַעְמָה שִׁבְא וְרִדְן^י: וְכוּשׁ יִלְד^י אֶת־נִמְרֹד^י הוּא
 9 הַחַי לְהַיּוֹת גְּבוּרָה^י בְּאַרְצָ: הוּא־הָיָה גְבוּר־צִיד לִפְנֵי יְהוָה^י
 י עַל־כֵּן יִגְמַר בְּנִמְרֹד גְּבוּר צִיד לִפְנֵי יְהוָה: וַתְּהִי רֵאשִׁית
 11 מִמְּלַכְתּוֹ בְּכָל אֶרֶץ וְאֶרֶץ וְאֶרֶץ וּבְלָנָה^י בְּאַרְצָ שֶׁנְּעָר: מִן־הָאָרֶץ
 הַהוּא יֵצֵא אֲשׁוּר וַיְבִן אֶת־נִינּוּה וְאֶת־רַחֲבֹתָיִם עִיר וְאֶת־
 12 כַּלְח: וְאֶת־רָסָן בֵּין נִינּוּה וּבֵין כַּלְח הוּא הָעִיר הַגְּדֹלָה:
 13 וּמִצְרַיִם יִלְד אֶת־לֹדִים^י וְאֶת־עֲנַמִּים^י וְאֶת־לֵהָבִים וְאֶת־
 14 נַפְתָּחִים^י: וְאֶת־פְּתֹרְסִים וְאֶת־בְּסָלְחִים אֲשֶׁר יֵצְאוּ מִשָּׁם
 טו פְּלִשְׁתִּים וְאֶת־כַּפְתָּרִים: ם וַיִּכְנְעוּ יִלְד אֶת־צִירֵן

n) Sam. אחרי. o) Cdd. plur. 49 edd. Sam. ויהי; the vss. cannot be cited in support of this reading. p) Cdd. Syr. Saad. וחם. q) Sam. ויולידו. r) Sam. אחרי. s) Sam. מדי. t) LXX. add και 'Ελισά. u) Sam. היכל ומישק. v) Sam. ריפד; Cdd. 2. & 1 Chr. 1: 6. ודיפת; Syr. ريفد. w) Sam. אליש. x) Vid. n. Sam. וירדנים. y) Sam. בארצוחם. z) Sam. למשפחותם. a) Cdd. 3. Sam. cd. 1. לגויהם. b) Sam. פיט. c) Sam. סבחה. d) Sam. וסבחה. e) Syr. ريفد. f) Sam. רוליד. g) Sam. נמרוד, and in v. 9. h) Sam. and in v. 9. i) LXX. add אלהים. j) Sam. וכלהן. k) Sam. ואלהים. l) Sam. להדים. m) Sam. עיננים. n) Syr. عيناين.

14 לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵין הָאָרֶץ: וְהָיָה בְּעֲנֻנִי עָנָן עַל־הָאָרֶץ
 וְנִרְאָתָה הַקֶּשֶׁת בְּעָנָן: וּזְכַרְתִּי אֶת־בְּרִיתִי אֲשֶׁר בֵּינִי וּבֵינְכֶם^a) מ
 וּבֵין בְּלִנְפֹשׁ חַיָּה^b) בְּכָל־בָּשָׂר וְלֹא־יִהְיֶה עוֹד הַפִּזּוּם לְמַבּוּל
 לְשִׁחַת^c) כָּל־בָּשָׂר: וְהָיְתָה הַקֶּשֶׁת^d) בְּעָנָן וְרֵאִיתֶיהָ לְזִכָּר^e) בְּרִית
 עוֹלָם בֵּין אֱלֹהִים^f) וּבֵין בְּלִנְפֹשׁ חַיָּה^g) בְּכָל־בָּשָׂר אֲשֶׁר עַל־
 הָאָרֶץ: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־נָח וְנָח וְאֵת אֹת־הַבְּרִית אֲשֶׁר
 הִקְמַתִי בֵּינִי וּבֵין כָּל־בָּשָׂר אֲשֶׁר עַל־הָאָרֶץ: פ וַיְהִי
 כִּנְיֻנָת הַיּוֹצֵאִים^h) מִן־הַתְּבֵלָה שֵׁם וְחַםⁱ) וַיִּפֹּת וְחַם הוּא אָבִי
 כְּנָעַן: שְׁלֹשָׁה אֱלֹהִים בְּנֵי־נָח וּמֵאֵלֶיהָ^j) נִפְצָה כָּל־הָאָרֶץ: 19
 וַיַּחַל נָח אִישׁ הַאֲדָמָה וַיִּשְׁעֵ בָרִם: וַיִּשְׁפֹּת מִן־הַיַּיִן וַיִּשְׁכַּר^k)
 וַיִּחַגַּל בַּתּוֹךְ אֶהְלֵה^l): וַיֵּרָא חָם אָבִי כְּנָעַן אֶת עֶרְוַת אָבִיו
 וַיַּגִּד לְשְׁנֵי־אָחָיו בַּחוּץ: וַיִּקַּח שָׁם וַיִּפֹּת אֶת־הַשְּׂמֵלָה 23
 וַיִּשְׁמֹעַ^m) עַל־שִׁבְם שְׁנֵיהֶם וַיִּלְכֹּד אֶת־רֵגְלָיִם וַיַּכְסֹּו אֶת עֵרוֹת
 אָבִיהֶם וּפְנֵיהֶם אֶת־רֵגְלָיִם וְעֵרוֹת אָבִיהֶם לֹא רָאוּ: וַיִּקְצֹץⁿ) נָח 24
 מֵיַיִנו וַיִּרְעֵ אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה לוֹ בְּנוֹ הַקָּטָן: וַיֹּאמֶר
 אָרִיר כְּנָעַן
 עֶבֶד עֲבָדִים יִהְיֶה לְאָחָיו:

26

וַיֹּאמֶר

בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי שָׁם

וַיְהִי כְּנָעַן עֶבֶד לָמוֹ:

27

נִפְתָּ אֱלֹהִים לְיִפֹּת

וַיִּשְׁכֵן בְּאֶהְלֵי־שָׁם

וַיְהִי כְּנָעַן עֶבֶד לָמוֹ:

a) Sam. וּבֵינְכֶם. b) Sam. הָיְתָה אֲשֶׁר אַחֲכֶם. c) Sam. לְשִׁחַת. d) LXX. apparently קֶשֶׁת. e) Sam. וְרֵאִיתָהּ לְזִכָּרָה. f) LXX. ἀνά
 μέτρον ἐμοῦ καὶ τῆς γῆς. g) Sam. הָיְתָה. h) Sam. הַיּוֹצֵאִים. i) Sam. חָם. j) Sam. מֵאֵלֶיהָ. k) Sam. אֶהְלֵה. l) Sam. וַיִּשְׁכַּר.
 m) Sam. וַיִּשְׁמֹעַ. n) Sam. וַיִּקְצֹץ.

ט 9

א ויִכְרַד אֱלֹהִים אֶת־נֶחַל וְאֶת־בְּנֵי וַיֹּאמֶר לָהֶם פְּרוּ וּרְבוּ
 2 וּמְלֹאוּ אֶת־הָאָרֶץ): וּמִרְאֵבָם וְחִתָּבָם^א) יְהִי־הָאֵל עַל־כָּל־חַיַּת
 הָאָרֶץ וְעַל־כָּל־עוֹף הַשָּׁמַיִם בְּכֹל^ב) אֲשֶׁר תִּרְמַשׁ הָאָדָמָה
 3 וּבְכֹל־דְּגַי הַיָּם בְּיַדְכֶם נִתְּנוּ^ג): כָּל־רֶמֶשׂ אֲשֶׁר הוּא־חַי לָכֶם
 4 יְהִי־לָאֱלֹהִים בְּיַדְכֶם עֹשֶׂב נִתְּחִי לָכֶם אֶת־פְּלִי^ד): אֵךְ בְּשֵׂר
 הַבְּנִפְשׁוֹ דָּמוֹ לֹא הֵאֱבִלוּ: וְאֵךְ אֶת־דַּמְכֶם^ה) לְנַפְשׁוֹתֵיכֶם אֲדַרְשִׁי
 מִיַּד כָּל־חַיָּה^ו) אֲדַרְשֶׁנוּ וּמִיַּד^ו) הָאָדָם מִיַּד^ז) אִישׁ אָחִיו^ז) אֲדַרְשֶׁנּוּ
 6 אֶת־נַפְשׁוֹ הָאָדָם: שִׁפְךָ דַּם הָאָדָם^ח) בְּאָדָם^ח) דָּמוֹ יִשְׁפָךְ כִּי בְצַלֵּם
 7 אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת־הָאָדָם: וְאַתֶּם פְּרוּ וּרְבוּ שִׂרְצוּ^ט) בְּאָרֶץ
 8 וּרְכוּ־בָהּ: ׀ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־נֶחַל וְאֶל־בְּנֵי אִתּוֹ
 9 לֵאמֹר: וְאֲנִי הִנְנִי מְקִים אֶת־בְּרִיתִי אִתְּכֶם וְאֶת־וְרֻעְכֶם
 י אֲחֲרֵיכֶם: וְאֵת כָּל־נַפְשׁ חַיָּה אֲשֶׁר אִתְּכֶם בְּעוֹף בְּבִהֵמָה^י)
 וּבְכָל־חַיַּת הָאָרֶץ אִתְּכֶם מִכֹּל יִצְאֵי הַתְּבָה לְכָל חַיַּת הָאָרֶץ:י)
 11 וְהִקְמַתִי אֶת־בְּרִיתִי אִתְּכֶם וְלֹא־יִכָּרֵת^י) כָּל־בְּשֵׂר עוֹד מִמֶּנִּי
 12 הַמְּבֹול וְלֹא־יְהִי־נָה עוֹד מְבֹול לְשַׁחֵת^י) הָאָרֶץ: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים
 וְאֵת אֹתֵת־הַבְּרִית אֲשֶׁר־אֲנִי נֹחַן בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם^י) וּבֵין כָּל־נַפְשׁ
 13 חַיָּה^י) אֲשֶׁר אִתְּכֶם לְדֹרֹת עוֹלָם: אֶת־קִשְׁתִּי נִתְּחִי בְּעַנְן וְהַיְתָה

f) LXX. supply: *καὶ κατακαταρτίουςατε ἀνθρώπων*. g) Sam.
 ובכל ומראבם וחחחכם h) Cdd. 2. Sam. cdd. 4. LXX. Syr. Saad. וכל.
 i) Sam. נחחח. j) Sam. הכל. k) Sam. omits אך and reads ואת.
 l) LXX. omit. m) Sam. חי. n) Sam. מיד. o) Cd. 1. LXX. ומיד.
 p) Cdd. Sam. Vulg. Syr. ואחיו. q) Sam. חדרש. r) Sam. אדם.
 s) LXX. Vulg. omit. t) Cdd. Sam. LXX. Syr. Vulg. Onk. cdd.
 3. ושרצו. u) Cdd. Sam. LXX. Syr. Saad. Ps.-Jon. Onk. cdd. 7.
 ובכמה. v) LXX. omit 'הא' לכל ח'הא'. w) Sam. adds עוד here, and
 omits it after בשר. x) Sam. המכול להשחית. y) Sam. ובינכם.
 z) Sam. החיה.

אֶל-הַתְּבֵהָ: וַיַּחַל עוֹד שִׁבְעַת יָמִים אַחֲרָיִם וַיִּסַּף שַׁלַּח אֶת־
 הַיּוֹנָה מִן-הַתְּבֵהָ: וַתָּבֵא אֵלָיו הַיּוֹנָה לַעֵת עֶרֶב וְהָנָה עֲלֶיהָ-¹¹
 וַיֵּת טָרֶף בְּפִיהָ וַיֵּדַע נֹחַ בִּיְקֻלוֹ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ: וַיִּיחַלֵּם¹²
 עוֹד שִׁבְעַת יָמִים אַחֲרָיִם וַיִּשְׁלַח אֶת-הַיּוֹנָה וְלֹא-יָסַפָּה
 שׁוֹבֵת אֵלָיו¹³ עוֹד: וַיְהִי בְאַחַח וְשֵׁשׁ-מֵאוֹת שָׁנָה¹⁴ בְּרֵאשׁוֹן¹⁵
 בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ חָרְבוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ וַיִּסַּר נֹחַ אֶת-מִבְּסָה
 הַתְּבֵהָ וַיֵּרָא וְהָנָה חָרְבוּ פְנֵי הָאָדָמָה: וַיַּחֲדֵשׁ הַשָּׁנִי בַשְּׁבַעָה¹⁶
 וַעֲשָׂרִים יוֹם לַחֹדֶשׁ וַיִּבְשֶׁה הָאָרֶץ: ס וַיִּדְבַר אֱלֹהִים¹⁷
 אֶל-נֹחַ לֵאמֹר: צֵא מִן-הַתְּבֵהָ אַתָּה וְאִשְׁתְּךָ וּבְנֵיךָ¹⁸ וְנָשִׂי
 בְּנֵיךָ אִתָּךְ: כָּל-הַחַיָּה¹⁹ אֲשֶׁר-אִתָּךְ מִבְּלִבְשָׁר בְּעוֹף וּבַבְּהֵמָה
 וּבְכָל-הַרְמֵשׁ הַרְמֵשׁ עַל-הָאָרֶץ הוֹצֵא²⁰ אִתָּךְ וְיִשְׂרְצוּ בְּאָרֶץ²¹
 וַיִּפְרוּ וַרְבוּ עַל-הָאָרֶץ: וַיֵּצֵא נֹחַ וּבְנָיו וְאִשְׁתּוֹ וְנָשִׂי-כִנְיֹו
 אִתּוֹ: כָּל-הַחַיָּה²² כָּל-הַרְמֵשׁ²³ וְכָל-הָעוֹף כָּל־²⁴ רֹמֵשׁ עַל-הָאָרֶץ
 לְמִשְׁפַּחְתֵּיהֶם²⁵ וַיֵּצְאוּ מִן-הַתְּבֵהָ: וַיִּבֶן נֹחַ מִזְבֵּחַ לַיהוָה וַיִּקַּח כ
 מִכֹּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִכֹּל הָעוֹף הַטְּהוֹר וַיַּעַל עֹלֹת²⁶
 בַּמִּזְבֵּחַ: וַיִּרַח יְהוָה אֶת-קִיַּיִם הַיִּיחָח וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-לְבוֹ²⁷
 לֵב לֹא אֲסַף לְקַלֵּל עוֹד²⁸ אֶת-הָאָדָמָה בְּעִבּוֹר הָאָדָם כִּי יַעַר לִבִּי
 הָאָדָם רָע מִנְעֻרָיו וְלֹא-אֲסַף²⁹ עוֹד לְהַכּוֹת אֶת-כָּל-חַי כְּאֲשֶׁר
 עָשִׂיתִי: עַד כָּל-יְמֵי הָאָרֶץ זָרַע וְקָצִיר וְקָר וְחָם וְקָיִץ³⁰ וְחָרֶף
 וַיּוֹם³¹ וְלֵיזָה לֹא יִשְׁבְּחוּ:

1) Cd. 1. Sam. עלי. m) Sam. ויחל. n) Sam. א' שוכה. o) LXX. insert: *ἐν τῇ ζῳῆ τοῦ Νῶε*. p) Sam. בראישון. q) Cd. 1. יהוה. LXX. יהוה אלהים. r) Cdd. 2. Syr. ובניך ואשתך. s) Sam. וכל ה'. t) וכל ה'. u) LXX. omit בארץ. v) Cdd. 2. Sam. LXX. Vulg. Syr. Saad. וכל ה'. w) Vid. n. Cdd. וכל הרמש. x) Cdd. וכל. y) Sam. למשפחותיהם. z) Sam. עלות. a) Vid. n. b) Sam. לקלל עוד. c) Sam. אוסף. d) Sam. קיץ. e) Sam. יומם.

כ השמים: חמש עשרה אמה מלמעלה נִבְּרוּ הַמַּיִם וַיִּכְסּוּ
 21 הַהָרִים^ו): וַיִּגְזַע כָּל־בְּשָׂרוֹ הַרְמָשׁ עַל־הָאָרֶץ בְּעוֹף וּבַבְּהֵמָה
 22 וּבַחַיָּה וּבְכָל־הַשְּׂרָץ הַשָּׂרָץ עַל־הָאָרֶץ וְכָל־הָאָדָם: כָּל־אֲשֶׁר
 23 נִשְׁמַת־רוּחַ חַיִּים בְּאִפּוֹ מִכָּל־אֲשֶׁר בָּחַרְכָּה מַחַי: וַיִּמַח אֶת־
 כָּל־הַיְקוּמוֹ אֲשֶׁרוֹ עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה מֵאָדָם עַד־בְּהֵמָה עַד־רֶמֶשׂ
 וְעַד־עוֹף^ז הַשָּׁמַיִם וַיִּמַּח מִן־הָאָרֶץ וַיִּשְׂאֲרֵ^ח אֶת־נֶחַם וְאֲשֶׁר
 24 אֶתּוֹ בַּתְּחִיָּה: וַנִּבְּרוּ הַמַּיִם עַל־הָאָרֶץ חֲמִשִּׁים וּמֵאֵת. יוֹם:

ח 8

א וַיִּזְכַּר אֱלֹהִים אֶת־נֶחַם וְאֵת כָּל־הַחַיָּה וְאֵת־כָּל־הַבְּהֵמָה^י
 אֲשֶׁר אֶתּוֹ בַּתְּחִיָּה וַיַּעֲבֹר אֱלֹהִים רוּחַ עַל־הָאָרֶץ וַיִּשְׂכּוּ
 2 הַמַּיִם: וַיִּסְכְּרוּ מַעֲיֵנוֹת^ז תְּהוֹם וְאָרְבַּח^א הַשָּׁמַיִם וַיִּכְלֹא^ב הַנֶּשֶׁם
 3 מִן־הַשָּׁמַיִם: וַיִּשְׂכּוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ הַלְוָה וַיָּשׁוּב^ג וַיַּחֲסְרוּ
 4 הַמַּיִם מִקְצָה^ד חֲמִשִּׁים וּמֵאֵת יוֹם: וַתִּגַּח הַתְּחִיָּה בַּחֲדָשׁ
 הַשְּׁבִיעִי בַשְּׁבַע־עָשָׂר^ה יוֹם לַחֲדָשׁ עַל הַר אֲרָרָט^ו): וְהַמַּיִם
 הָיוּ הַלְוָה וְחֹסֵר^ז עַד הַחֲדָשִׁי^ח הַעֲשִׂירִי בַעֲשִׂירֵי בְּאֶתֶר לַחֲדָשׁ
 6 נִרְאוּ רֵאשֵׁי הַהָרִים: וַיְהִי מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם וַיִּפְתַּח נֶחַם
 7 אֶת־חַלּוֹן הַתְּחִיָּה אֲשֶׁר עָשָׂה: וַיִּשְׁלַח אֶת־הָעָרֶב וַיִּצֵּא יִצְאָה
 8 וַיָּשׁוּב^ט) עַד־יִכְשַׁת הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ: וַיִּשְׁלַח אֶת־הַיּוֹנָה
 9 מֵאֶתּוֹ לִרְאוֹת הַקְּלוֹ הַמַּיִם מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה: וְלֹא־מָצְאָהּ
 הַיּוֹנָה מָנוּחַ לְכַף־רַגְלָהּ וַתָּשָׁב אֵלָיו אֶל־הַתְּחִיָּה כִּי מַיִם
 עַל־פְּנֵי כָּל־הָאָרֶץ וַיִּשְׁלַח יְרוּ^י) וַיִּקְרָה וַיִּבֵּא אֶתָּה אֵלָיו

v) LXX. πάντα τα ὄρη τὰ ὑψηλά; Syr. ܩܘܪܝܢܐܝܐ “the high mountains”. w) Sam. עד עוף. x) Sam. הישאר. y) LXX. insert: και παντων των πετεινων και παντων των ερπετων των ερποντων. z) Sam. מעינות. a) Sam. וארכות. b) Sam. ויכל. c) Sam. הלכו ושכו. d) Sam. מקץ. e) LXX. ἐβδόμη και εικοάδι. f) Sam. הררט. g) Sam. הלכו וחסרו. h) Sam. חדש. i) Sam. יצא ושכ. j) Cdd. 2. LXX. omit. k) Sam. ירו.

וַיַּעַשׂ נֹחַ כְּכֹל אֲשֶׁר-צִוָּהוּ יְהוָה^א): וְנָח בְּיָשָׁשׁ מְאֹד שָׁנָה ה'
 וְהַמַּבּוּל הָיָה מַיִם עַל-הָאָרֶץ: וַיָּבֹא נֹחַ וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וְנָשָׂאֵי-
 בָנָיו אִתּוֹ אֶל-הַתֵּבָה מִפְּנֵי מַיִם הַמַּבּוּל: מִן-הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה^ב)
 וּמִן-הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אֵינָנָה טְהוֹרָה וּמִן-הָעוֹף^ג) וְכָל^ד) אֲשֶׁר-רָמַשׁ
 עַל-הָאָרֶץ: שְׁנַיִם שְׁנַיִם בָּאוּ אֶל-נֹחַ אֶל-הַתֵּבָה זָכָר וּנְקֵבָה
 כָּאֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים^ה) אִתּוֹ-נֹחַ: וַיְהִי לְשִׁבְעַת הַיָּמִים וּמֵי הַמַּבּוּל
 הָיוּ עַל-הָאָרֶץ: בְּשֵׁנִת שָׁשׁ-מְאוֹת^ו) שָׁנָה לַחַיִּי-נֹחַ בַּחֹדֶשׁ
 הַשְּׁנִי בְּשִׁבְעָה-עָשָׂר^ז) יוֹם לַחֹדֶשׁ בַּיּוֹם הַזֶּה^ח) נִבְקְעוּ כָּל-מַעֲיֵנוֹת
 תְּהוֹם רַבָּה וְאַרְבַּת^ט) הַשָּׁמַיִם נִפְתְּחוּ: וַיְהִי^י) הַנֶּשֶׁם עַל-הָאָרֶץ
 אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה: בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה בָּא נֹחַ וְשֵׁם-^י)
 וְחָם^י) וַיִּפֹּת בְּנֵי-נֹחַ וְאִשְׁתּוֹ נָח וְשִׁלְשֵׁת נָשָׂאֵי-בָנָיו אִתָּם אֶל-
 הַתֵּבָה: הַטְּהוֹ^{יא}) וּבְלִי-הַחַיָּה לְמִינָהּ וּבְלִי-הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וּבְלִי-
 הַרְמֵשׁ הַרְמֵשׁ עַל-הָאָרֶץ לְמִינָהּ וּבְלִי-הָעוֹף לְמִינָהּ כָּל-
 צִפּוֹר כָּל-בְּנֵי^{יב})^{יב}): וַיָּבֹאוּ אֶל-נֹחַ אֶל-הַתֵּבָה שְׁנַיִם שְׁנַיִם מִכָּל-
 הַבְּשָׂר^{יג}) אֲשֶׁר-בָּו רֵיחַ חַיִּיב: וְהַבָּאִים זָכָר וּנְקֵבָה^{יג}) מִכָּל-בְּשָׂר
 בָּאוּ כָאֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים וַיִּסְגֵּר יְהוָה^{יד}) בַּעֲדָם: וַיְהִי^{יד})
 הַמַּבּוּל אַרְבָּעִים יוֹם^{יד}) עַל-הָאָרֶץ וַיִּרְבּוּ הַמַּיִם וַיִּשְׂאוּ אֶת-
 הַתֵּבָה וַתָּרָם מֵעַל הָאָרֶץ: וַיִּנְבְּרוּ הַמַּיִם וַיִּרְבּוּ מְאֹד עַל-
 הָאָרֶץ וַתִּלָּךְ הַתֵּבָה עַל-פְּנֵי הַמַּיִם: וְהַצִּיִּים גָּבְרוּ מְאֹד מְאֹד
 עַל-הָאָרֶץ וַיִּכְסּוּ כָּל-הַהָרִים הַגְּבוּהִים אֲשֶׁר-תַּחַת כָּל-^{טו})

a) LXX. suppl'y אלהים. b) Sam. הטהרה. c) LXX. και από τῶν πετεινῶν τῶν καθαρῶν και από τῶν πετεινῶν τῶν μη καθαρῶν. d) Sam. ומכל. e) Cd. 1. Sam. Vulg. Onk. יהוה. f) Sam. 'השש מ'. g) LXX. ἑβδόμη και εἰκάδι. h) Cd. 1. Vulg. omit היה זה. i) Sam. ויארבו. j) Sam. נפתחה. k) Sam. יהיה. l) Sam. שם. m) Sam. חם. n) Sam. הם; LXX. omit. o) LXX. omit כ' זכר ונקבה זכר ונקבה. p) Sam. בשר. q) Sam. ונקבה זכר ונקבה זכר. r) LXX. supply אלהים. s) Sam. יהיה. t) LXX. add: και τεσσαράκοντα νύκτας. u) Cdd. 2. LXX. omit.

מִים עַל-הָאָרֶץ לְשַׁחֵת^o כָּל-בָּשָׂר אֲשֶׁר-בּוֹ רֵיחַ חַיִּים מִתַּחַת
 18 הַשָּׁמַיִם כָּל אֲשֶׁר-בָּאָרֶץ יִגָּע: וְהִקַּמְתִּי אֶת-בְּרִיתִי אִתְּךָ
 וּבָאתִי אֶל-הַתְּבֹה אִתָּה וּבְנִיָּה וְאִשְׁתְּךָ וּנְשֵׁי-בְנֵיךָ אִתְּךָ:
 19 וּמִכָּל-הַחַיִּי^l מִכָּל-בָּשָׂר^h שְׁנַיִם מִכָּל חַבִּיב אֶל-הַתְּבֹה לְהַחֲיוֹת^l
 כ אִתְּךָ זָכָר וּנְקֵבָה יְהִי^l: מִהַעוֹף^k לְמִינֵהוּ וּמִן-הַבְּהֵמָה^l לְמִינֵהָ
 מִכָּל רֶמֶשׂ^m הָאֲדָמָה לְמִינֵהוּⁿ שְׁנַיִם מִכָּל יָבֹאוּ אֵלֶיךָ לְהַחֲיוֹת:
 21 וְאִתָּה קַח-לָךְ מִכָּל-מֵאֵל אֲשֶׁר יֵאֱבֹל וְאִסַּפְתָּ אֵלֶיךָ וְהָיָה
 22 לָךְ, וְלָהֶם לְאֻכְלָהּ: וַיַּעַשׂ נֹחַ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים^o
 בְּן עֵשָׂה:

71

א וַיֹּאמֶר יְהוָה^l לְנֹחַ^l בְּאֶתְּךָ וּבְלִבְיֹתְךָ אֶל-הַתְּבֹה כִּי-אֲחֹרַי
 2 רְאִיתִי צָדִיק לִפְנֵי בְדוֹר הַזֶּה: מִכָּל הַבְּהֵמָה^l הַטְּהוֹרָה^l
 תִּקַּח-לָךְ שְׁבָעָה שְׁבָעָה אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ^l וּמִן-הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר לֹא
 3 טְהוֹרָה הוּא שְׁנַיִם^l אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ^l: גַּם-מֵעוֹף^w הַשָּׁמַיִם^x שְׁבָעָה
 4 שְׁבָעָה זָכָר וּנְקֵבָה^y לְחַיֹּת זָרַע עַל-פְּנֵי כָל-הָאָרֶץ: כִּי לְיָמַי
 עוֹד שְׁבָעָה אֲנִי מִמְטִיר עַל-הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים
 לַיְלָה וְצָחִיתִי אֶת-כָּל-הַיְקוּם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה^z:

e) Sam. לשחית. f) ההא בקמץ. Sam. ומכל החיה. LXX. και ἀπὸ πάντων τῶν κτηνῶν καὶ ἀπὸ πάντων τῶν ἑρπετῶν καὶ ἀπὸ πάντων τῶν θηρίων. g) Cdd. LXX. Onk. ed. 1. read בשר ומכל; Sam. ומכל הכשר. h) Sam. להיות. i) Sam. omits יהיו and adds to the beginning of the next verse והיה. k) Sam. מן העוף; LXX. מכל העוף. l) LXX. ומכל הבהמה. m) Sam. ומכל אשר רמש על. n) Sam. למיניהם. o) LXX. יהוה אלהים. p) Cdd. 2. Syr. Sam. אלהים; LXX. יהוה אלהים. q) Sam. אל נח. r) Cd. 1. LXX. מן הבהמה. s) Sam. הטורה. t) Sam. זכר ונקבה. u) Sam. LXX. Vulg. Syr. שנים שנים. v) Sam. זכר ונקבה. w) Sam. וגם מ'. x) Sam. LXX. Syr. supply הטורר. y) LXX. insert: και ἀπὸ πάντων πῶν πετεινῶν τῶν μὴ καθ'ἑαυτὸν δύο δύο ἄρσεν καὶ θῆλυ. z) LXX. Syr. Onk. Vulg. כל הארמה.

רוחי באדם לעלם" בְּשָׁנָם הוּא כָּשֶׁר וְהָיוּ יָמָיו מֵאָה וְעֶשְׂרִים
שָׁנָה: הַנְּפִלִים^o) הָיוּ בְּאֶרֶץ בְּיָמֵים הָהֵם וְגַם אֶתְרִיכּוֹן אֲשֶׁר
יָבֹאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים אֶל־בָּנוֹת הָאָדָם (וַיִּלְדוּ^p) לָהֶם הַגִּבּוֹרִים
אֲשֶׁר מְעוֹלָם אָנְשֵׁי הַשָּׁם: פ וַיֵּרָא יְהוָה^q) כִּי רַבָּה רָעַתָּה
הָאָדָם בְּאֶרֶץ וְכִלְיֹצֵל מִחֻשְׁבֹּתָ^r) לָבוֹ רַק רָע כָּל־הַיּוֹם:
וַיִּנְחַם יְהוָה כִּי־עָשָׂה אֶת־הָאָדָם בְּאֶרֶץ וַיַּחְעֹצֵב אֶל־לְבוֹ: 6
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֲמַחֶה אֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר־בְּרֵאשִׁיתוֹ מֵעַל פְּנֵי 7
הָאֲדָמָה מֵאָדָם עַד־בְּהֵמָה עַד־רֶמֶשׂ וְעַד־עוֹף^s) הַשָּׁמַיִם כִּי
נַחֲמָתִי כִּי עָשִׂיתֶם^t): וְעַתָּה מֵצָא חֵן בְּעֵינַי יְהוָה^v): פ 8
אֵלֶּה הַתּוֹלְדוֹת נֹחַ נֹחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים^w) הָיָה בְּדֹרֹתָיו אֶת־
הָאֱלֹהִים הִתְהַלֵּךְ־נֹחַ: וַיֻּלְדוּ נֹחַ שְׁלֹשָׁה בָנִים אֶת־שֵׁם אֶת־י
חָם וְאֶת־יֹפֶת: וַחֲשָׁחַת הָאֶרֶץ לִפְנֵי הָאֱלֹהִים וַחֲפָלָא הָאֶרֶץ^x) 11
חָמָם: וַיֵּרָא אֱלֹהִים^y) אֶת־הָאֶרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחָחָה כִּי־הִשְׁחִית
כָּל־בָּשָׂר אֶת־דַּרְכּוֹ עַל־הָאֶרֶץ: ם וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים^z) לְנֹחַ
קַץ כָּל־בָּשָׂר בָּא לִפְנֵי כִּי־מָלְאָה הָאֶרֶץ חָמָם מִפְּנֵיהֶם
וְהִנְנִי מִשְׁחִיתָם^a) אֶת־הָאֶרֶץ: עָשָׂה^b) לָךְ תִּבְתָּ עֲצִיבֹנָפֶר קָנִים 14
הָעֹשֶׂה אֶת־הַתֵּבָה וּבִפְרֹת אֶתָּה מִבֵּית וּמִחוּץ בַּכֶּפֶר: זֹאת 15
אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה אֶתָּה שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אַמָּה אָרְךָ תִּהְיֶה חֲמִשִּׁים^c)
אַמָּה רָחְבָּהּ וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתָהּ: צַהֲרוּ תַעֲשֶׂה לַתֵּבָה 16
וְאֶל־אַמָּה תִּכְלְנָה מִלְּמַעַלָּה וּפְתַח הַתֵּבָה בְּצַדָּהּ תִּשִּׂים
תַּחְתִּים שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים^d) תַעֲשֶׂה: וְאֲנִי הִנְנִי מֵבִיא אֶת־הַמַּבּוּל 17

n) Sam. לעולם. o) Sam. והנפלים. p) Sam. ויולידו. q) Sam. הם.
r) LXX. supply אלהים; the Vulg. appears to have read יהוה instead of יהוה. s) Sam. מוחשכות. t) Cdd. Sam. עד עוף. u) Cdd. mult. Sam. עשיחים. v) LXX. supply אלהים. w) Sam. וחמים.
x) Omitted in Cdd. 2. Vulg. Saad. y) LXX. יהוה אלהים. z) LXX. יהוה אלהים. a) Sam. משחיתים. b) Sam. עשי. c) Sam. וחמשים. d) Sam. ושלישים.

22 אֶת־מִתּוֹשְׁלָחַ: וַיִּתְחַלֵּף חֲנוּךְ אֶת־הָאֱלֹהִים אַחֲרַי הוֹלִידוּ
 23 אֶת־מִתּוֹשְׁלָחַ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת^ו שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת: וַיְהִי^ז
 24 כִּלְיֻמֵי חֲנוּךְ חֲמִשׁ וְשָׁשִׁים שָׁנָה וְשְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה: וַיִּתְחַלֵּף
 כִּהֵחָדָשׁ אֶת־הָאֱלֹהִים וַאֲיָנָו כִּי־לָקַח אֹתוֹ אֱלֹהִים: ׀ וַיְחִי
 מִתּוֹשְׁלָחַ שִׁבְעַ וְשָׁמְנִים^ח שָׁנָה וַמָּאֵת שָׁנָה^י וַיּוֹלֵד אֶת־לִמְדָה:
 26 וַיְחִי מִתּוֹשְׁלָחַ אַחֲרַי הוֹלִידוּ אֶת־לִמְדָה שְׁתַּיִם וְשָׁמוֹנִים שָׁנָה
 27 וְשִׁבְעַ מֵאוֹת שָׁנָה^כ וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת: וַהֲוִי כִלְיֻמֵי מִתּוֹשְׁלָחַ
 תְּשַׁע וְשָׁשִׁים שָׁנָה וְחֲשַׁע^ל מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: ׀
 29 וַיְחִי־לִמְדָה שְׁתַּיִם וְשָׁמְנִים שָׁנָה וַמָּאֵת שָׁנָה^מ וַיּוֹלֵד בָּנִים:
 29 וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ נָח לְאָמֵר זֶה יִנְזַמְנוּ מִפְּעֻשָׁנוּ^נ וַיִּמְעַצְבוּן
 ל יָדֵינוּ^ס מִן־הָאָדָמָה^ס אֲשֶׁר אֲבָרָה יְהוָה^ס: וַיְחִי־לִמְדָה אַחֲרַי הוֹלִידוּ
 אֶת־נָח חֲמִשׁ וְחֲשַׁעִים שָׁנָה וְחֲמִשׁ מֵאֵת שָׁנָה^פ וַיּוֹלֵד בָּנִים
 31 וּבָנוֹת: וַיְהִי^פ כִּלְיֻמֵי־לִמְדָה שִׁבְעַ וְשָׁבְעִים שָׁנָה וְשִׁבְעַ^ק מֵאוֹת
 32 שָׁנָה וַיָּמָת: ׀ וַיְהִי־נָח בֶּן־חֲמִשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד
 ט^ק אֶת־שֵׁם אֶהֱתָם וְאֶת־יֵפֶת:

6 ו

א וַיְהִי כִי־הִחֵל הָאָדָם לָרֵב עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה וּבָנוֹת וַיֵּלְדוּ
 2 לָהֶם: וַיִּרְאוּ בְנֵי־הָאֱלֹהִים אֶת־בָּנוֹת הָאָדָם כִּי טָבוֹת^א הָנָה
 3 וַיִּקְחוּ לָהֶם נָשִׁים מִכָּל אֲשֶׁר בָּחָרוּ: וַיֹּאמֶר יְהוָה^ב לֹא־יֵדוּן

v) LXX. *διακόσια*. w) Cdd. Sam. ויהיו. x) Sam. LXX. *שלוש וחמשים*. y) Cdd. 3. Sam. omit שנה ומאת שנה. z) Sam. *שנה ושש מאות שנה*. LXX. *δύο και ὀτακόσια ἔτη*. a) Sam. *עשרים שנה ושבע*. b) Sam. *שלוש והמשים שנה*. LXX. *ὀτὼ και ὀγδοῆκοντα και ἑκατὸν ἔτη*. c) Cdd. mult. Sam. LXX. Vulg. Syr. Saad. ממעשינו. d) Cdd. 3. ידנו. e) LXX. Syr. ומן האדמה. f) LXX. supply אלהים. g) Sam. *שש מאות שנה*. h) Cdd. Sam. ויהיו. i) Sam. *שלוש וחמשים שנה ושש*. k) Omitted in Cdd. 2. Sam. LXX. Vulg. Saad. l) Sam. טובות. m) LXX. supply אלהים; the Vulg. appears to have read אלהים instead of יהוה.

אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־שֵׁשׁ שָׁמְנָה מֵאוֹת¹) שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ה
 וַיְהִי כָּל־יְמֵי אָדָם אֲשֶׁר־חַי הָשַׁע מֵאוֹת שָׁנָה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה
 וַיָּמָת: ם וַיְחִי־יֵשֶׁת חָמֵשׁ שָׁנִים וּמֵאֶתֶּת²) שָׁנָה וַיּוֹלֶד 6
 אֶת־אֲנָשׁ: וַיְחִי־יֵשֶׁת אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־אֲנָשׁ שִׁבְעַת שָׁנִים 7
 וּשְׁמֹנֶה מֵאוֹת³) שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: וַיְהִי כָּל־יְמֵי־יֵשֶׁת 8
 שְׁתַּיִם עָשָׂרָה שָׁנָה וַחֲשַׁע מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: ם
 וַיְחִי אֲנָשׁ הַשְּׁעִים⁴) שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־קִינָן: וַיְחִי אֲנָשׁ אַחֲרָי 9
 הוֹלִידוֹ אֶת־קִינָן חָמֵשׁ עָשָׂרָה שָׁנָה וּשְׁמֹנֶה מֵאוֹת⁵) שָׁנָה וַיּוֹלֶד
 בָּנִים וּבָנוֹת. וַיְהִי כָּל־יְמֵי אֲנָשׁ חָמֵשׁ שָׁנִים וַחֲשַׁע מֵאוֹת 11
 שָׁנָה וַיָּמָת: ם וַיְחִי קִינָן שִׁבְעִים⁶) שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־ 12
 מִתְּלָאֵל: וַיְחִי קִינָן אַחֲרָי הוֹלִידוֹ אֶת־מִתְּלָאֵל אַרְבָּעִים 13
 שָׁנָה וּשְׁמֹנֶה מֵאוֹת⁷) שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: וַיְהִי כָּל־יְמֵי 14
 קִינָן עָשָׂר שָׁנִים וַחֲשַׁע מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: ם וַיְחִי 15
 מִתְּלָאֵל חָמֵשׁ שָׁנִים וּשְׁשִׁים שָׁנָה⁸) וַיּוֹלֶד אֶת־יֶרֶד: וַיְחִי 16
 מִתְּלָאֵל אַחֲרָי הוֹלִידוֹ אֶת־יֶרֶד שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּשְׁמֹנֶה מֵאוֹת⁹)
 שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: וַיְהִי כָּל־יְמֵי מִתְּלָאֵל חָמֵשׁ 17
 וַחֲשַׁעִים שָׁנָה וּשְׁמֹנֶה מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: ם וַיְחִי־יֶרֶד 18
 שְׁתַּיִם וּשְׁשִׁים שָׁנָה וּמֵאֶתֶּת שָׁנָה¹⁰) וַיּוֹלֶד אֶת־חֲנוּךְ: וַיְחִי־יֶרֶד 19
 אַחֲרָי הוֹלִידוֹ אֶת־חֲנוּךְ שְׁמֹנֶה¹¹) מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים
 וּבָנוֹת: וַיְהִי כָּל־יְמֵי־יֶרֶד שְׁתַּיִם וּשְׁשִׁים שָׁנָה וַחֲשַׁע¹²) מֵאוֹת כ
 שָׁנָה וַיָּמָת: ם וַיְחִי חֲנוּךְ חָמֵשׁ וּשְׁשִׁים שָׁנָה¹³) וַיּוֹלֶד 21

i) Sam. מֵאוֹת. LXX. ἑπτακόσια. j) LXX. πέντε καὶ διακόσια.
 k) LXX. ἐπὶ ἔτη καὶ ἑπτακόσια. l) LXX. ἑκατὸν ἐνετήκοντα.
 m) LXX. πεντεκαίδεκα ἔτη καὶ ἑπτακόσια. n) LXX, ἑβδομή-
 κοντα καὶ ἑκατόν. o) LXX. τεσσαράκοντα καὶ ἑπτακόσια. p) LXX.
 add καὶ ἑκατόν. q) LXX. ἔτη τριᾶκοντα καὶ ἑπτακόσια.
 r) Cd. 1. Sam. omit שנה ומאת שנה. s) Sam. שנים שנה
 חמש ושנים שנה. t) Sam. שבע וארבעים שנה ושמה. u) LXX. add καὶ
 ἑκατὸν ἔτη.

17 גֹּדֵר * קְדַמ־עֵדֶן: וַיֵּדַע קַיִן אֶת־אֲשֵׁחֹו וַתְּהִר וַתִּלְדֵּךְ אֶת־תְּחֵנֶזֶךְ
 18 וַיְהִי בְּנֵה עֵיר וַיִּקְרָא שְׁמֵי' הָעִיר בְּשֵׁם ** בְּנֵו תְּחֵנֶזֶךְ: וַיִּוְלַד **
 לְתֵחֶנֶזֶךְ אֶת־עֵירָד * וַעֵירָד יָלַד אֶת־מְהוּיָאֵל וּמְחוּיָאֵל * יָלַד
 19 אֶת־מְתוּשָׁאֵל * וּמְהוּשָׁאֵל יָלַד אֶת־לָמֶךְ: וַיִּקְחֵה לֵו לְמֶךְ
 כ שְׁתֵּי נָשִׁים שֵׁם הָאֶחָת עֵדָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית צִלְהָ: וַתִּלְדֵּךְ עֵדָה
 21 אֶת־קַיִן הָיָה אָבִי יֵשֶׁב אֶהֱל וּמְקַנְהָ: וְשֵׁם אָחִיו יוֹבֵל
 22 הָיָה הָיָה אָבִי כָל־תִּפְשֵׁךְ בְּגֹר וְעוֹגֵב *): וַצִּלְהָ גַם־הוּא יָלַדָה
 אֶת־תּוֹבֵל קַיִן * לְמִשֵׁךְ כָּל־הָרֶשַׁ * נְחֻשֶׁת וּבְרָזָל וְאַחֲזֵת תּוֹבֵל־
 23 קַיִן * נַעֲמָה: וַיֹּאמֶר לְמֶךְ לְנָשָׁיו

עֵדָה וַצִּלְהָ שָׁמַעַן קוֹלִי נָשִׁי לְמֶךְ הָאֹנֵה * אִמְרָתִי
 כִּי אִישׁ הִרְגֵתִי לִפְעֻעִי וַיִּלְדֵּךְ לְחִבְרָתִי:

24 כִּי שִׁבְעָתַיִם יָקָם־קַיִן וּלְמֶךְ שִׁבְעָתַיִם וְשִׁבְעָה:

י כִּה וַיֵּדַע אָדָם עוֹד אֶת־אֲשֵׁחֹו * וַתִּלְדֵּךְ * בֵּן וַתִּקְרָא * אֶת־
 שָׁמוֹ שֵׁת כִּי שִׁתְּלִי אֱלֹהִים וַרַע אַחֲרֵ תַחַת הָכֹל כִּי הִרְגֹו
 26 קַיִן: וּלְשֵׁת גַּם־הוּא * יָלַד־בֵּן וַיִּקְרָא אֶת־שָׁמוֹ אָנּוּשׁ אֹו הוּחַל *
 לְקָרָא בְּשֵׁם יְהוָה *): ם

ה 5

א וְהָיָה בְּיֹמֵי תוֹלְדֹת אָדָם בְּיֹום בָּרָא אֱלֹהִים אָדָם בְּדַמּוֹת אֱלֹהִים
 2 עָשָׂה אֹתוֹ: גִּבֹר וַיִּקְבְּהָ בְרָאִם וַיִּבְרָךְ אֹתָם * וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמֵם
 3 אָדָם בְּיֹום הַבְּרָאִם: וַיְחִי אָדָם שְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת * שָׁנָה וַיִּוְלַד *
 4 בְּדַמּוֹתוֹ * בְּצִלְמוֹ * וַיִּקְרָא אֶת־שָׁמוֹ שֵׁת: וַיְהִי יָמֵי־אָדָם *)

k) Sam. נוד. l) Sam. אח שם. m) Cdd. 11. (Onk.) בשם. n) Sam.
 וילד. o) LXX. *Taïdád*, Syr. *جبر*. p) Vid. n. q) LXX. *Μαθου-*
σάλα. r) Sam. כנר וועגב. s) LXX. omit קין. t) LXX. omit כל.
 u) LXX. omit קין. v) Sam. האוינה. w) LXX. Syr. אשחוו. x) Cd. 1. LXX. Syr. ויהרר וחלד. y) Cd. 1. Sam. ויקרא. z) LXX.
 omit הוא גם. a) Sam. החל. b) LXX. יהוה אלהים. c) Cdd. 2. Syr.
 ויולד. d) LXX. *τριάκοντα και διακόσια*. e) Sam. ויולד.
 The Sam. always uses this form. f) Cdd. 3. כרמותו. g) Cdd. mult.
 כעלמו, Cdd. 2. LXX. Vulg. ובצלמו. h) LXX. add *ὡς ἐξῆσες*; comp. v. 5.

47

והאדם ידע את-חווה אשתו ותהר ותלד את-קַיִן וַתֹּאמֶר א
 קניתי איש את-יהוה: ותסוף ללדת את-אהוּי את-הקבל 2
 והיה-הקבל רעה צֵאן וקַיִן הָיָה עֹבֵד אֲדָמָה: ויהי מקץ 3
 ימים וַיָּבֵא קַיִן מִפְּרִי הָאֲדָמָה מִנְחָה לַיהוָה: וַהֲבִל הֵבִיא 4
 גם-הוא מבכרות צֵאנוּ וּמִחִלְבְּתֵנוּ^q וַיִּשַׁע יְהוָה^r אֶל-הַקֵּבֶל
 וְאֶל-מִנְחָתוֹ: וְאֶל-קַיִן וְאֶל-מִנְחָתוֹ^s לֹא שָׁעָה וַיַּחַר לְקַיִן ה
 מְאֹד וַיִּפְּלוּ פָנָיו: וַתֹּאמֶר יְהוָה^t אֶל-קַיִן לָמָּה חָרָה לָךְ 6
 וְלָמָּה נָפְלוּ פָנֶיךָ: הֲלוֹא אִם-תֵּיטִיב^u שְׂאֵת וְאִם לֹא תֵיטִיב^v 7
 לַפֶּתַח חַטָּאת רֹבֵץ^w וְאֵלֶיךָ תִּשְׁוֹקָתוֹ וְאַתָּה תִּמְשָׁל-בּוֹ: וַיֹּאמֶר
 קַיִן אֶל-הַקֵּבֶל אַחִיו [נִלְכְּהָ הַשָּׂדֶה]^x וַיְהִי בְּהִיוֹתָם בַּשָּׂדֶה וַיִּקָּם קַיִן 8
 אֶל-הַקֵּבֶל אַחִיו וַיַּהַרְגֵהוּ: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-קַיִן אֵי^y הַקֵּבֶל אַחִיךָ 9
 וַיֹּאמֶר לֹא יָדַעְתִּי הֲשֹׁמֵר אַחִי אָנֹכִי: וַיֹּאמֶר^z מַה עָשִׂיתִי
 קוֹל דְּבַמִּי אַחִיךָ צִעֲקִים^a אֵלַי מִן-הָאֲדָמָה: וַעֲשֵׂה אָרֶוֶר אַתָּה 11
 מִן-הָאֲדָמָה אֲשֶׁר פָּצְתָה אֶת-פִּיהָ לְקַחַת אֶת-דַּמִּי^b אַחִיךָ
 מִיָּדֶךָ^c: כִּי תַעֲבֹל אֶת-הָאֲדָמָה לֹא-תִכְרַךְ תַּח-כַּחֲהָ^d לָךְ גַּע 12
 וְגַד תִּהְיֶה בָאָרֶץ: וַיֹּאמֶר קַיִן אֶל-יְהוָה^e גָּדוֹל עֲוֹנִי מִנְּשֹׂא^f: 13
 הֲנִי גֵר־שֹׁפֵט אֹתִי הַיּוֹם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וּמִפְּנֵיךָ אֶפְתָּרָה^g וְהָיִיתִי 14
 גַּע וְגַד בָּאָרֶץ וְהָיָה כָּל-מִצְאֵי יַהַרְגֵנִי: וַיֹּאמֶר לֹא יְהוָה^h לְכֹןⁱ ט
 כָּל-הַרְגַּנְךָ קַיִן שְׁבַע־עֲתִים יִקָּם וַיִּשָּׂם יְהוָה לְקַיִן אוֹת לְבִלְתִּי
 הַכּוֹת-אֹהֶוּ כָּל-מִצְאָו: וַיִּצֵּא קַיִן מִלְּפָנֵי יְהוָה^j וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ 16

q) Sam. ומחלביהו; vid. n. r) LXX. אלהים. s) Sam. מנחמו. t) LXX. חטיב. u) Sam. חטיב. v) Sam. omits. w) Sam. inserts חטיב. x) Vid. n. y) Sam. איה. z) LXX. supply יהוה. a) Sam. צעק. b) Sam. דם. c) Cdd. 2. Syr. Gr.-Ven. מידך. d) Sam. חוסף. e) LXX. איה. f) Sam. מנשא. g) Sam. מסחיר. h) LXX. איה. i) So all cdd. Sam. Aq. Onk. Saad., but LXX. Syr. Vulg. Symm. Theod. seem to have read כן. j) LXX. אלהים.

12 וַיֹּאמֶר הָאָדָם הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי הוּא נִתְּנָה לִי מִן־
 13 הָעֵץ וְאָכַל: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים לְאִשָּׁה מַה־זֹּאת עָשִׂית
 14 וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה הַנָּחַשׁ הִשְׁיֵאֲנִי^א) וְאָכַל: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים ו
 אֶל־הַנָּחַשׁ כִּי עָשִׂיתָ זֹאת אָרוּר אַתָּה מִכָּל־הַבְּהֵמָה וּמִכָּל־
 חַיַּת הַשָּׂדֶה עַל־נִהְיֶנָּה^ב) תֵּלֵךְ וְעָפָר תֹּאכַל כָּל־יְמֵי חַיֶּיךָ:
 טו וַאֲיִבְהוּ אִשִּׁית בֵּינְךָ וּבֵין הָאִשָּׁה וּבֵין זְרַעָהּ וּבֵין זְרַעָהּ הוּא^ג)
 16 וַיִּשְׁפֹּךְ רֹאשׁ וְאִתָּה תְּשׁוּפְנוּ עִקְבֵי: ׀ אֶל־הָאִשָּׁה^ד)
 אָמַר הַרְבֵּה אֲרִבָּה עֲצֻבוּנָה^ה) וְהִרְנָה בְּעֶצְבִּי^ו) תֵּלְדֵי בָנִים וְאֶל־
 17 אִישׁוֹ תִּשְׁקָתָךְ וְהוּא יִמְשַׁל־בְּךָ: ׀ וְלָאָדָם אָמַר
 כִּי שָׁמַעְתָּ לְקוֹל אִשְׁתְּךָ וַתֹּאכַל מִן־הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לֵאמֹר
 לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ^ז) אַרְוִיכָה הָאֲדָמָה בְּעִבְרִיךָ^ח) בְּעֶצְבוֹן תֹּאבְלֶנָּה
 18 כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ: וְקוֹץ וְדַרְדַּר תַּצְמִיחַ לְךָ וְאָכַלְתָּ אֶת־עֵשֶׂב
 19 הַשָּׂדֶה: כּוֹנֵעַת אֶפְרָיִם תֹּאכַל לֶחֶם^ט) עַד שׁוֹבֶךָ אֶל־הָאֲדָמָה כִּי
 כִּמְצֹה לְקַחְתָּ בִּי־עֵפָר אֶתָּה וְאֶל־עָפָר^י) תָּשׁוּב: וַיִּקְרָא הָאָדָם^י)
 21 שָׁם אִשְׁתּוֹ חַוָּה כִּי הִיא הִיְתָה אִם כָּל־חַי: וַנַּעֲשֵׂה יְהוָה
 22 אֱלֹהִים לָאָדָם וְלְאִשְׁתּוֹ כְּתָנוֹת^{יב}) עוֹר וְיִלְבָּשֵׁם: פ וַיֹּאמְרוּ
 יְהוָה^{יג}) אֱלֹהִים הֵן הָאָדָם הָיָה כְּאֲחֵךְ מִמֶּנּוּ לָדַעַת טוֹב וָרַע
 וַעֲשָׂהוּ פֶן־יִשְׁלַח יָדוֹ וְלָקַח גַּם מִעֵץ הַחַיִּים וְאָכַל וְחַי לְעֹלָם^{יד}):
 23 וַיִּשְׁלַחְהוּ יְהוָה אֱלֹהִים מִגִּן־עֵדֶן לְעַבְדָּה אֶת־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
 24 לָקַח מִשָּׁם: וַיַּגִּישׁ אֶת־הָאָדָם וַיִּשָּׁבֵן מִקְדָּם לְגִן־עֵדֶן אֶת־
 הַבְּרִיָּים^{טו}) וְאֵת לְחַט הַחֶרֶב הַמַּתְּהַפֵּכֶת לְשֹׁמֵר אֶת־דֶּרֶךְ עֵץ
 הַחַיִּים: ׀

b) Sam. אשיני. c) LXX. ἐπὶ τῷ στήθει σου καὶ τῇ κοιλίᾳ.
 d) Vid. n. e) Cdd. 6. Sam. LXX. Vulg. Syr. Saad. (Onk.)
 ואל האשה f) Sam. cdd. 6. LXX. Vulg. Syr. Onk. Ps.-Jon.
 עצבוניך. g) Sam. והריונה בעצבון. h) LXX. add, as in v. 11, μόνον, and
 insert ἀπ' αὐτοῦ ἔφραγες. i) LXX. Symm. read בעבודיך,
 „in thy works“, Cd. 1. Vulg. בעבודך, in opere tuo.
 j) Cd. 1. LXX. לחמך. k) Sam. עפרך. l) Cd. 1. Sam. אדם.
 m) Sam. כיתנות. n) LXX. omit. o) Sam. לעולם. p) Sam. הכרוכים.

בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיָה^א) לְבָשָׂר אֶחָד: וַיְהִי שְׁנֵיהֶם עֲרוּמִים^ב) (הָאָדָם^ג) כֹּה
וְאִשְׁתּוֹ וְלֹא יִחַבְּשׁוּ:

3 ג

וַהֲנַחֵשׁ הָיָה עֲרוֹם מִכֹּל חַיַּת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה א
אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר אֶל־הָאִשָּׁה אַף כִּי־אָמַר אֱלֹהִים לֹא תֹאכְלוּ
מִכֹּל עֵץ הַגֵּן: וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֶל־הַנָּחַשׁ^א) מִפְּרִי עֵץ־
הַגֵּן^ב) נֹאכֵל: וּמִפְּרִי הָעֵץ אֲשֶׁר בְּחֹדֶר־הַגֵּן אָמַר אֱלֹהִים לֹא
תֹאכְלוּ מִפִּנּוּ וְלֹא תִגְעוּ בּוֹ פֶן־תָּמּוּתוּן: וַיֹּאמֶר הַנָּחַשׁ אֶל־
הָאִשָּׁה לֹא־מוֹת תָּמּוּתוּן: כִּי יִרְעֶה אֱלֹהִים כִּי בָיִם אֲכַלְתֶּם ה
מִפִּנּוּ וַנִּפְקְחוּ עֵינֵיכֶם וַהֲיִיתֶם כְּאֱלֹהִים יֹרְעֵי טוֹב וְרָע:
וַתֵּרֶא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לְמֹאכֵל וְכִי תֹאווֶה־הוּא לְעֵינַיִם
וַנִּחְמַד הָעֵץ^ג) (לְהַשְׂבִּיל^ד) וַתִּקַּח מִפְּרִיָו וַתֹּאכֵל וַתִּתֵּן גַּם־לְאִישָׁהּ
עִמָּהּ וַיֹּאכְלוּ^ה): וַתִּפְקְחֶנָּה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם וַיִּדְעוּ כִּי עֲרוּמִם^ו) הֵם
וַיִּתְּפְרוּ עֲלֵהּ^ז) תֹּאנָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם חֲגָרֹת^ח): וַיִּשְׁמְעוּ אֶת־קוֹל
יְהוָה אֱלֹהִים מִתְּהַלֵּךְ בַּגֵּן לְרִיחַ הַיּוֹם וַיִּתְחַבְּא הָאָדָם^ט) וְאִשְׁתּוֹ
מִפְּנֵי עֲוֹנוֹ אֱלֹהִים בְּחֹדֶר עֵץ הַגֵּן: וַיִּקְרָא יְהוָה אֱלֹהִים
אֶל־הָאָדָם וַיֹּאמֶר לוֹ^י) אֵיכָּה־^י): וַיֹּאמֶר^י) אֶת־קִלְדָּה^י) שָׁמַעְתִּי בַּגֵּן^י)
וַאֲיָרָא^כ) כִּי־עִירַם^י) אָנֹכִי וַאֲחַבָּא: וַיֹּאמֶר^כ) מִי הִגִּיד לָךְ כִּי עִירַם
אֶתָּה הַמֶּן־הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לְבַלְתִּי אֲכַל־מִפִּנּוּ^כ) אֲכַלְתָּ:

g) Sam. ערמים. Sam. דגש אחר שורק. vid. n. h) והיה משניהם. g) Sam. ערמים. Sam. דגש אחר שורק. vid. n. h) והיה משניהם. i) Sam. אדם. j) Sam. reads here הכחש „the liar“. k) Syr. כל עץ הגן; LXX. cod. Alex. ἀπὸ παντὸς ξύλου κ. τ. λ. l) LXX. omit. m) Sam. להשכל. n) Sam. LXX. ויאכלו. o) Sam. ערמים. p) Sam. עלי, which is also the reading of some cdd. The vss. cannot. be cited in support of this reading, as עלה must be rendered collectively. q) Sam. חגרוה. r) Sam. ויתחכה אדם. s) LXX. insert אדם. t) Sam. איך. u) Cd. 1. LXX. ויאמר לו. v) Sam. קולך. w) LXX. περιπατούντος ἐν τῇ παραδείσῳ, supplying משהלך. x) Sam. ואיירה. y) Sam. ערום. z) LXX. supply אלהים. a) LXX. add μόνου.

9 יהוה^א) אלהים^ב) מן-הָאָדָמָה כַּל-עֵץ^א) נִחְמַד לְמִרְאָה וְטוֹב
 לְמֵאֲבָל וְעֵץ הַחַיִּים בְּתוֹךְ הַגֵּן וְעֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע: וְנָהָל
 י יֵצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת-הַגֵּן וּמִשָּׁם יִפְרֹד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה
 11 רְאשִׁים: שֵׁם הָאֶחָד פִּישׁוֹן (הוא הַסֹּבֵב^ב) אֶת כָּל-אֶרֶץ הַחַוִּילָה^א)
 12 אֲשֶׁר-שָׁם הַזֶּהָב: וְנָהָב הָאֶרֶץ (הוא^א) טוֹב^ו) שֵׁם הַבְּדֵלָח
 13 וְאֶבֶן הַשֹּׁהַם: וְשֵׁם-הַנְּהַר הַשְּׁנִי גִיחוֹן (הוא הַסֹּבֵב אֶת
 14 כָּל-אֶרֶץ כּוּשׁ: וְשֵׁם-הַנְּהַר הַשְּׁלִישִׁי חַדְקָל^א) (הוא הַחֲלֹף
 טו קַדְמַת אֲשׁוּר וְהַנְּהַר הַרְבִּיעִי הוּא פָּרָת: וַיִּקַּח יְהוָה אֱלֹהִים
 16 אֶת-הָאָדָם^א) וַיִּנְחֵהוּ בְּגוֹ-עֵדֶן לְעִבְדָהּ וּלְשִׁמְרָהּ: וַיִּצַּל יְהוָה
 17 אֱלֹהִים עַל-הָאָדָם לֵאמֹר מִכָּל עֵץ-הַגֵּן אָכַל תֹּאכֵל: וּמֵעֵץ
 הַדַּעַת טוֹב וְרַע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ כִּי בְּיוֹם אֲכָלְךָ מִטְּמֵנוּ מוֹת
 18 תָּמוּת: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים לֹא-טוֹב הָיִיתָ הָאָדָם לְבַדּוֹ
 19 אֶעֱשֶׂה-לוֹ^א) עֹזֵר כְּנֶגְדּוֹ: וַיִּצַּר יְהוָה אֱלֹהִים^א) מִן-הָאָדָמָה כָּל-
 חַיָּה^ב) הַשָּׂדֶה וְאֵת כָּל-עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיָּבֵא אֶל-הָאָדָם לְרְאוֹתָהּ
 מִדֶּה-יִקְרָא-לָוּ וְכָל^א) אֲשֶׁר יִקְרָא-לָו הָאָדָם נָפֶשׁ חַיָּה^א) הוּא שְׁמוֹ:
 כ וַיִּקְרָא הָאָדָם שְׁמוֹת לְכָל-הַבְּהֵמָה וּלְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְכָל חַיַּת
 21 הַשָּׂדֶה וּלְאָדָם לֹא-מִצָּא עֹזֵר כְּנֶגְדּוֹ: וַיִּפְלֹ יְהוָה אֱלֹהִים
 תְּרַדְמָה עַל-הָאָדָם וַיִּישָׁן וַיִּקַּח אֶחָת מִצִּלְעוֹתָיו וַיִּסְגֵּר בָּשָׂר
 22 תַּחֲתָנָה^א): וַיִּבֶן יְהוָה אֱלֹהִים אֶת-הַצֵּלַע אֲשֶׁר-לָקַח מִן-
 23 הָאָדָם לְאִשָּׁה וַיִּבְאֶהָ^א) אֶל-הָאָדָם: וַיֹּאמֶר הָאָדָם זֹאת הִפְעַם
 עֵצָם מֵעֵצָמִי וּבָשָׂר מִבָּשָׂרִי לְאִחָה וַיִּקְרָא אִשָּׁה כִּי מֵאִישׁ^א)
 24 לָקַחָהּ זֹאת: עַל-כֵּן יַעֲזֹב אִישׁ אֶת-אָבִיו וְאֶת-אִמּוֹ וְדָבַק

q) LXX. omit. r) LXX. insert here *ἔτι*, i. e. עוד. s) Sam. אח הוא
 עץ. t) Sam. הסוכב. u) Sam. חוילה. v) Sam. הריא. When הוא
 is fem., the Sam. always has היא. w) Cd. 1. Sam. Vulg. טוב
 מאד. x) Sain. הרקל. y) LXX. insert *ὅτι ἐπλασε*. z) LXX. Aq.
 Vulg. נעשה לך. a) Sam. LXX. Vulg. insert עוד. b) Sam. כל חיה.
 c) Cd. 1. הוא נפש חיה; so Saad. *بالاسم*. d) Sam. תרחיה. e) Sam.
 מִבְּעֵלָה. f) Sam. מאישה; so LXX. *ἐκ τοῦ ἀνδρός αὐτῆς*, and Onk. מִבְּעֵלָה.

28 אַתֶּם: וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ
 וּמְלאוּ אֶת־הָאָרֶץ וּבְשֵׁהָ וּרְדוּ בְדָגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם
 29 (וּבְכָל־חַיָּה) הַרְמֵשֶׁת עַל־הָאָרֶץ: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הִנֵּה נֹתְתִי
 לָכֶם אֶת־כָּל־עֵשֶׂב וְזֶרַע זָרַע אֲשֶׁל עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ וְאֶת־
 כָּל־הָעֵץ אֲשֶׁר־בוּ פְרִי־עֵץ זָרַע זָרַע לָכֶם וַיְהִי לְאֹכְלָהּ:
 וּלְכָל־חַיַּת הָאָרֶץ וּלְכָל־עוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְכָל רֹמֵשׁ עַל־
 הָאָרֶץ אֲשֶׁר־בוּ נִפְשׁ חַיָּה אֶת־כָּל־יֵרֶק עֵשֶׂב לְאֹכְלָהּ וַיְהִי־
 כֵּן: וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה וַהֲנִיחַ טוֹב מְאֹד וַיְהִי־
 31 עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם הַשְּׁשִׁי: פ

ב 2

וַיְכַלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל־צְבָאָם: וַיְבַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם 2
 הַשְּׁבִיעִי^א מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבַּח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְבַל־
 מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה: וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת־יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדְּשֵׁהוּ 3
 אֹתוֹ כִּי כֹן שָׁבַת מְבַל־מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר־בְּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת:
 פ אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת^א הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהַבְרָאָם: בַּיּוֹם 4
 עֲשׂוֹת יֵהוּה אֱלֹהִים אָרֶץ וּשְׁמַיִם^ב) וְכָלוּ שְׁיֵת הַשְּׂדֵה טָרֵם
 יֵהִיָה כָאָרֶץ וְכָל־עֵשֶׂב הַשְּׂדֵה טָרֵם יִצְמַח כִּי לֹא הִמְטִיר
 יֵהוּה^ג) אֱלֹהִים עַל־הָאָרֶץ וְאָדָם אֵין לַעֲבֹד אֶת־הָאֲדָמָה:
 וְאָד יַעֲלֶה מִן־הָאָרֶץ וְהִשְׁקָה אֶת־כָּל־פְּנֵי הָאֲדָמָה: וַיִּצְרֵם^ד 6
 יֵהוּה אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם עָפָר מִן־הָאֲדָמָה וַיִּפַּח בְּאָפְיוֹ 7
 נְשָׁמַח חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם^ה) לְנִפְשׁ חַיָּה: וַיִּפְּעַ יֵהוּה אֱלֹהִים 8
 בְּעֵדֶן מִקְדָם וַיִּשֶׂם שֵׁם אֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר יָצָר: וַיִּצְמַח

e) Cdd. 6. LXX. Vulg. Onk. cdd. 2. omit. d) Sam. כבשה. e) LXX. add: *καὶ πάντων τῶν κτηνῶν καὶ πάσης τῆς γῆς*. Syr. inserts וכבהמה. f) Sam. החיה. g) LXX. add *σπόριμον*. h) Cd. 1. and Onk. cd. 1. omit זרע זרע. i) Cd. 1. החיה. j) Cdd. 15. LXX. (Onk.) ואת כל ירק. k) Sam. הששי; vid. n. l) Sam. חולדה. m) Sam. שמים וארץ. n) LXX. omit. o) Sam. ויצר. p) Sam. אדם.

13 וירא אלהים בִּיטוֹב: וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם שְׁלִישִׁי: פ
 14 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי מֵאֲרֶת¹⁾ בְּרִקיעַ הַשָּׁמַיִם^{m)} (לְהַבְדִּילⁿ⁾ בֵּין
 הַיָּם וּבֵין הַלְּיָלָה וַהֲיוּ לְאֹתוֹ^{o)} וּלְמוֹעֲדִים וְלַיָּמִים וּשְׁנָיִם: וַהֲיוּ
 טו לְמֵאוֹרֹת^{p)} בְּרִקיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל־הָאָרֶץ וַיְהִי־כֵן: וַיַּעַשׂ
 16 אֱלֹהִים אֶת־שְׁנֵי הַמֵּאֲרֹת^{q)} הַגְּדֹלִים אֶת־הַמֵּאֹר הַגָּדוֹל^{r)} לְמַמְשֶׁלֶת
 17 הַיּוֹם וְאֶת־הַמֵּאֹר^{s)} הַקָּטָן לְמַמְשֶׁלֶת הַלַּיְלָה וְאֵת הַכּוֹכָבִים: וַיִּתֵּן
 18 אֹתָם אֱלֹהִים בְּרִקיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל־הָאָרֶץ: וְלַמַּשָּׁל בֵּינֹם
 19 וּבְלַיְלָה וּלְהַבְדִּיל בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ וַיִּרְא אֱלֹהִים בִּיטוֹב:
 כ וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר^{t)} יוֹם רְבִיעִי: פ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים
 יִשְׂרָצוּ הַפְּיִים שָׂרָץ נֶפֶשׁ חַיָּה וְעוֹף יַעֲוֹף^{u)} עַל־הָאָרֶץ עַל־פְּנֵי
 21 רִקיעַ הַשָּׁמַיִם^{v)}: וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת־הַתַּיִנִּים הַגְּדֹלִים וְאֵת כָּל־נֶפֶשׁ
 הַחַיָּה הַרְמֹשֶׁת אֲשֶׁר שָׂרָצוּ הַפְּיִים לְמִינֵיהֶם^{w)} וְאֵת כָּל־עוֹף
 22 הַבָּיִת לְמִינֵהוּ וַיִּרְא אֱלֹהִים בִּיטוֹב: וַיִּבְרַךְ אֹתָם אֱלֹהִים
 לֵאמֹר פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֹאוּ אֶת־הַפְּיִים בַּיַּעֲוֹף וְהָעוֹף יִרְבֶּה^{x)}
 23 בָּאָרֶץ: וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם חֲמִישִׁי: פ
 24 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ בְּהֶמָּה וּרְמֶשׂ
 כה וְחַיֹּת־אָרֶץ^{y)} לְמִינָהּ וַיְהִי־כֵן: וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־חַיֹּת הָאָרֶץ
 לְמִינָהּ וְאֶת־הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְאֵת כָּל־רֶמֶשׂ הָאֲרָצָה לְמִינֵהוּ
 26 וַיִּרְא אֱלֹהִים בִּיטוֹב: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ
 בְּדְמוּתֵנוּ^{z)} וַיְרִדוּ בְדִגְתַּי הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל־^{a)}
 27 הָאָרֶץ וּבְכָל־הַרְמֶשׂ הַרְמֶשׂ עַל־הָאָרֶץ: וַיִּבְרָא אֱלֹהִים
 אֶת־הָאָדָם בְּצַלְמוֹ^{b)} בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא

1) Sam. סמאורות. m) Cd. 1. Sam. LXX. insert על הארץ להאיר. n) Sam. ולהכדיל. o) Sam. לאותות. p) Sam. למאורות. q) Sam. המאורות. r) Sam. גדול. s) Sam. האור המאור. t) Sam. ויהי בקר ויהי ערב. u) Sam. לטיניום. v) Sam. לטיניום. x) Sam. וכדמותנו. y) Sam. וחיות. z) Cdd. 6. Onk. Ps.-Jon. read כדמותנו, Sam. and LXX. וכדמותנו. a) Syr. inserts חיות. b) LXX. omit.

בראשית

א 1

בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ: וְהָאָרֶץ א
הָיְתָה תֹהוּ וָבֹהוּ וְחֹשֶׁךְ עַל־פְּנֵי הַהוֹם וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת 2
עַל־פְּנֵי הַמַּיִם: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהי אֹר וַיְהי־אֹר: וַיֵּרָא 3
אֱלֹהִים אֶת־הָאֹר כִּי־טוֹב וַיְבַדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ: 4
וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ לַיְלָה וַיְהי־עֶרֶב וַיְהי־ה 5
בֹקֶר יוֹם אֶחָד: פ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהי רְקִיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם 6
וַיְהי מַבְדִּיל בֵּין מַיִם לַמַּיִם: (וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־הַרְקִיעַ וַיְבַדֵּל 7
בֵּין הַמַּיִם אֲשֶׁר מִתַּחַת לַרְקִיעַ וּבֵין הַמַּיִם אֲשֶׁר מֵעַל לַרְקִיעַ וַיְהי־ 8
כֵן:) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לַרְקִיעַ שָׁמַיִם (וַיְהי־עֶרֶב וַיְהי־בֹקֶר יוֹם 9
שֵׁנִי: פ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִקְווּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל־מְקוֹם 10
אֶחָד) וַתֵּרָא הַיַּבְשָׁה וַיְהי־כֵן: (וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לַיַּבְשָׁה אָרֶץ 11
וְלַמְּקוֹה הַמַּיִם קָרָא יַמִּים וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי־טוֹב: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים 12
תְּדַשֵּׂא הָאָרֶץ דְּשֵׂא עֵשֶׂב מִזֵּרַע (וְרַע עֵץ) פְּרִי עֵשֶׂה פְּרִי
לְמִינָו) אֲשֶׁר וְרַעֲוֶבּוּ עַל־הָאָרֶץ וַיְהי־בֵן: וַתֵּצֵא הָאָרֶץ דְּשֵׂא 12
עֵשֶׂב מִזֵּרַע וְרַע לְמִינָהוּ) וַעַץ עֵשֶׂה־פְּרִי אֲשֶׁר וְרַעֲוֶבּוּ לְמִינָהוּ) (

a) LXX. add ויהי כן. b) LXX. supply אלהים. c) LXX. omit
יהי כן. d) LXX. insert כי טוב אלהים כי טוב; vid. n. e) Vid. n.
f) LXX. add: *καὶ συνήχθη τὸ ὕδωρ τὸ ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ
εἰς τὰς συναγωγὰς αὐτῶν καὶ ὠφθη ἡ ξηρὰ.* g) Sam. מורע.
h) Cdd. 3. Sam. LXX. Syr. Vulg. Onk. Ps.-Jon. Saad. read
ועץ. i) Vid. n. j) LXX. add *καθ' ὁμοίωσιν.* k) Cd. 1. and
LXX. insert הארץ על.

ספר

ב ר א ש י ת.

